PATRISTICKÁ

KNIHOVNA

SVATÍ
ŘEHOŘ VELIKÝ
I

ŘÍDÍ TIMOTHEUS VODIČKA

SVATY ŘEHOŘ VELIKÝ

UČITEL CÍRKVE

ČTYŘICET
H O M I L I I
NA EVANGELIA

PŘELOŽIL
TIMOTHEUS VODIČKA

19 4 6

EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI

NIHIL OBSTÁT
Dr Carolus Kyselý,
Censor ex Officio.
IM P RIMATU R
Dr Udalricus Karlík,
Vicarius Generalis.
Olomucii die 13. Maii 1946.
Nr. 6677.

SVATY ŘEHOŘ VELIKÝ

Šesté staletí po Kristu je pro Itálii neméně než století předešlé dobou krvavých válek i pokračujícího úpadku politického a kulturního. Na počátku století byla ještě stále celá Itálie aspoň nepřímo součástí latinských držav; ostrogotský král Theodorich, který učinil roku 493 konec panství i životu Odoakrovu, vládl v Itálii jako náměstek císaře. Stále ještě existoval v Římě senát, který dostával nařízení od císaře a plnil je - se svolením královým.
Pozdější léta však přinášejí veliké změny. Za Theodoři chových nástupců dochází k roztržce s Byzancí; roztržka vrcholí ve dvacetiletých krutých bojích o panství v Itálii (535-554), jež sice končí vítězstvím byzantské moci, ale zemi samé přinášejí vedle zničení posledních symbolů staré slavné svobody jen smrt, bídu a ochuzení. Od té chvíle je Itálie v nejlepším případě pouhou byzantskou provincií, spravovanou císařským místodržitelem, exarchou, se sídlem v Ravenně. A to ještě platí jen o jedné její části. Sotva za čtyři léta po vítězství nad Totilou přichází nová vlna barbarského vpádu. 558 vnikají do severní Itálie Langobardové, 572 dobývají Pavie, jež se stane hlavním městem jejich říše, a od té doby je Itálie rozdělena mezi dvě moci, jež se spolu neustále sváří - což znamená asi tolik, že je v postavení lodi, sevřené dvěma srážejícími se ledovými poli. Císař nemá tolik moci, aby vyhnal Langóbardy z Itálie, ani se necítí tak sláb, aby jim volně ponechal jejich kořist. Langobardovénejsou dosti silni, aby mohli císaři vyrvat naráz celou Itálii, jsou však dosti silni, aby zůstali pevně usazeni v polovině Itálie a aby mohli neustále znepokojovati, ohrožovati a drancovati druhou polovinu. A tak Itálie, zpustošená v první polovině století válkou ostrogotskou, je v druhé polovině znovu vysilována boji, loupežemi, zmatky, k nimž ještě na sklonku století přistupují přírodní pohromy. Echo století zaznívá znovu tím strašlivým refrénem pohrom, jejž shrnul do jediného hexametru už v předešlém století biskup Orientius:

Mors, dolor, excidium, strages, incendia, luctus ...

Právě v této době svrchované bídy však vystupuje jedna z největších osobností, jež zrodila Itálie - osobnost, jež v sobě soustřeďuje nejlepší vlastnosti starého římského ducha i nejvzácnější dary nového ducha křesťanského - svatý Řehoř Veliký, jeden z největších papežů a zároveň jeden z největších Otců Církve - duch, který tak podivuhodným způsobem v sobě spojuje genia činnosti s dary ducha nazíravého - vladař, učitel mravů i mystik zároveň.

To je trojí základní zřetel, s nímž je třeba studovati osobnost a dílo tohoto světce.

I.

PAPEŽ

1. Před pontifikátem.

Přesné datum narození svatého Řehoře neznáme. Obyčejně se přijímá jako přibližné datum rok 540.[1]Pocházel z patricijské rodiny římské, *de senatoribus přimis* podle svědectví svatého Řehoře Tourského. (Hist. Franc. X, 1.) Jeho rodiče byli Gordianus a Silvie, kterou ctí Církev jako světici; víme také z jeho vlastního svědectví, že svatá Tharsilla a svatá Emiliána byly sestry jeho otce a že mezi jeho předky byl i papež sv. Felix III. (483-492.)[2]

O světské dráze Řehořově víme jen tolik, že zastával úřad městského prefekta,[3] civilního úředníka, který měl péči o finance, veřejnou bezpečnost, zásobování a stavebnictví a zaujímal mezi civilními úředníky první místo. Byl to tedy odpovědný úřad a můžeme míti za to, že už v první době svého života projevil svatý Řehoř něco ze svých skvělých schopností vladařských, poněvadž hodnost tak významná jistě nemohla býti svěřována komukoli. Na druhé straně lze míti za to, že zastávání tohoto úřadu dalo Řehořovi cenné zkušenosti pro jeho pozdější dobu.

Víme však také z jeho korespondence, že ho dlouhou dobu zdržovaly ve světě jen zvyk a síla okolností, zatím co jeho vnitřní touha směřovala k životu kontemplativnímu. (J 1368.) Něco takového snadno pochopí každý, kdo ví něco o tom, jak velikou překážkou může býti vliv vznešeného původu, bohatstvínebo vysokého společenského postavení pro zdokonalení duchovního života. U svatého Řehoře k tomu ještě přistupovaly neobyčejné schopnosti pro činnou světskou dráhu, což je překážka ještě horší - jednak proto, že takové vynikající činné povahy si dovede svět velmi rychle zapřáhnout do svých služeb, hlavně však proto, že zde je nutno přemáhat něco, co se týká samého ustrojení ducha, a zříkati se sebe, jak později zdůrazní sám svatý Řehoř, je těžší, než zříkati se jen toho, co mi náleží. Ať je tomu jakkoli, jisto je, že tento zápas skončil duchovním vítězstvím. Řehoř se vzdal světské životní dráhy, proměnil zděděný otcovský dům[4] v klášter pod ochranou svatého Ondřeje a sám se stal jedním z jeho mnichů.[5]

Lze si snadno představit, jaký život vedl Řehoř ve svém kláštеře. Soustředění na modlitbu, práci a kontemplaci v naprosté odloučenosti od světa, v chudobě, mlčení a poslušnosti - to byly podstatné rysy veškerého klášterního života té doby, ať už šlo o nově zakládané kláštery benediktinské nebo o kláštery staršího původu. A můžeme si z jeho listů také učiniti zřetelný obraz o individuální povaze jeho osobního klášterního života. Známe jeho krajní meze; víme, co mu v klášteře působilo největší zármutek i co bylo jeho největší radostí. Jeho největším zármutkem bylo, že se nemohl postit tak jako ostatní pro svou žaludeční chorobu.[6]

A jeho největší radostí byla nadpřirozená kontemplace - mystické nazírání Boha přítomného v duši, k němuž je uspořádán ostatní život tak, aby byl neustálým prodléváním v Boží přítomnosti. Je nepochybné, že dosáhl vysokých stupňů kontemplace; po celý život bude ve

---

[1]Vychází se z předpokladu, že sv. Řehoři bylo aspoň 50 let, když se stal papežem.

[2] Srv. Hom. Ev. XXXVIII, 15. -že by rod sv. Řehoře byl býval spřízněn s proslulým rodem Aniciů, nepokládá se za prokázáno.

[3]Víme o tom ze zmínky v jednom listě sv. Řehoře (Jaffe-Loewenfeld, Regesta Pontificia č. 1273. Podle tohoto díla jsou dále v textu označovány listy sv. Řehoře). Rukopisy mají dvojí čtení (praeturam n. praefecturam); v době sv. Řehoře však již nebylo praetorů, jichž úřad zastával vicarius urbis. Srv. Batiffol, St Grégoire 17-18.

[4]Na stráni pahorku Coelia, zvané Clivus Scauri, naproti Palatinu. Dnes stojí na tom místě basilika sv. Řehoře, jejíž počátky sahají do 12. století, a klášter kamaldulský.

[5]Lze předpokládat, že to neučinil dříve než po roce 574. Srv. Batiffol 31.

[6]Srv. Rozml. III, 33, kde se vypráví, jakým způsobem si vyprosil na Bohu, aby mohl v jistý den bez nesnází zachovat půst.

svých listech vzpomínat se steskem a touhou na blažené doby, kdy se mohl oddávat radostem nazírání, prost vší světské činnosti.A přece mu nebylo dopřáno, aby zůstal navždy mnichem, jak bylo jeho touhou. Patrně hned na počátku svého pontifikátu (579) ho povolal do svých služeb papež Pelagius II., dal jej vysvětit na jáhna a poslal ho do Konstantinopole jako svého vyslance (apokrisiáře) u císařova dvora.

Tak byl svatý Řehoř opět vržen na dráhu činného života, kterou mínil navždy opustit; nemohl tušit, že to byl jen přípravný stupeň pro fázi mnohem významnější.

Úřad apokrisiáře vyplýval ze zvláštního postavení východních patriarchů a z významné úlohy, kterou v něm zaujímal císař. Neboť císař byl „poutem, jež udržovalo konkrétní jednotu východních patriarchátů" (Batiffol, St. Grégoire 185); jedině na císaři záviselo jmenování patriarchů, k jehož platnosti nebylo třeba papežského potvrzení. „Autonomie byzantského episkopátu pod vedením Basileovým je téměř úplná a je zaručena Basileem; jejich katolická jednota je zajištěna jednotou s papežem." (Batiffol, 189.) Císař je tedy představitelem východní jednoty vůči papeži jako hlavě Církve; a úlohou apokrisiáře je právě udržovati konkrétní styk mezi oběma, býti poslem, vyjednava-telem i pozorovatelem, který může podávati papeži spolehlivé zprávy o východních záležitostech církevních.

Že tento úřad ponechával prakticky svatému Řehoři dosti volného času, vyplývá z toho, že právě v Konstantinopoli začal skládat - na žádost mnichů, jež vzal s sebou v své družině - komentář ke Knize Job, který se měl později státi pode jménem Movalia in Job jeho nejproslulejším dílem. Pokud jde o jeho úřední činnost, víme, že byl papežem pověřen, aby přiměl císaře vyslati do Itálie účinnou vojenskou pomoc proti Langobardům, a že vystoupil z vlastní iniciativy proti bludnému učení konstantinopolského patriarchy Eutychia o nehmatatelnosti oslaveného těla.[7] Z korespondence se také dovídáme, že navázal za svého pobytu trvalé styky s četnými osobnostmi císařského dvora a seznámil se tam se svatým Leandrem, biskupem sevilsikým. Za jeho pobytu došlo též ke změně na císařském trůně, když po zbožném Tiberiovi II. nastoupil 582 málo schopný císař Mauricius.

Asi roku 586 se mohl svatý Řehoř vrátit opět do Říma a věnovat se znova klášternímu životu, ale ne na dlouho. Roku 589 byl Rím zpustošen povodní; po ní vypukl mor, který zpola vylidnil Řím a jemuž podlehl v lednu 590 i papež Pelagius. A za jeho nástupce byl ihned římským lidem zvolen jáhen Řehoř. Ten se vzpíral volbě vší mocí; žádal císaře, aby nepotvrzoval jeho volbu, psal svým přátelům v Konstantinopoli, ba pokusil se i o útěk; jeho listy však byly zadrženy, v útěku mu bylo zabráněno, a když císař potvrdil jeho volbu, byl Řehoř 3. září 590 posvěcen v basilice sv. Petra na biskupa a nastolen na papežský stolec. Zdá se však, že .již předtím vedl správu církevních věcí, poněvadž ještě před vysvěcením řídil prosebné průvody za odvrácení moru.[8]

Své zvolení pociťoval svatý Řehoř jako nejtěžší neštěstí a nejeden list z první doby pontifikátu svědčí o hloubce jeho zármutku nad ztracenými ráji kontem-place. A přece — a to je pro něho charakteristické - přes všechen smutek a nechuť se okamžitě ujal s neobyčejnou horlivostí úkolů svého úřadu.

2. Sluha sluhů Božích.

Byl to především sám Rím, který v svrchované nouzi čekal na jeho pomoc - Rím, ohrožený uvnitř nouzí a hladem, ale i nekázní, zvenčí Langobardy - Rím,přirovnávaný svatým

[7]Srv. Moralia XIV, 72-74.

[8]Vypráví o tom Řehoř Tourský. (Historia Francorum; tam též zaznamenává řeč, kterou pronesl papež při této příležitosti k lidu.)

Řehořem ke zpuchřelé lodi, zmítané bouří.[9] První starostí nového papeže bylo uspořádat poměry v Římě. A začíná nápravu od hlavy: sesazuje arcijáhna římského Vavřince „pro pýchu a zločiny", jichž bližší povahu kronikář zamlčel (PL LXXVII, 1329); nařizuje všem jáhnům, aby se věnovali svým kazatelským a almužnickým povinnostem, a zakazuje jim, aby vystupovali jako „cantores", zpěváci chorálu v kostelích; ustanovuje trvalého správce episcopia, papežského domu (vicedominus); zapovídá vyžadovat poplatky za církevní úkony. Vedle toho dává do pořádku správu papežského majetku, „patrimonia sv. Petra", v té době již rozsáhlého a rozptýleného po různých částech Itálie a Gallie.[10] Zde vystupuje papež jako pečlivý hospodář, který si vybírá opatrně schopné úředníky a bdí neustále nad jejich činností i v těch nejmenších podrobnostech, dbaje přitom rovnou měrou o to, aby hospodaření vedlo k užitku, i aby se to nedálo na úkor podřízených, zejména dědičných nájemců (kolonů)[11]- neboť nechce obohacovat Církev nepočestným ziskem (nos sacculum Ecclesiae ex lucris turpibus riolumus irxquinari - J. 1112).

Tyto vynikající hospodářské schopnosti jsou výrazným rysem lidské povahy svatého Řehoře; jejich pravý význam však pochopíme jen z účelu, jemuž sloužily. Neboť patrimoriium sancti Petři bylo pro papeže zároveň patrimoniem všech chudých, nuzných a hladovějících. Podpora chudých v měřítku co možná největším byla jednou z hlavních starostí papežových. Jan Diákon vypráví, že viděl v archivu (*scrinium)* lateránského paláce seznam (*registrum*) z doby svatého Řehoře, v němž byly řady jmen podporovaných osob nejrůznějšího věku a původu a z nejrůznějších míst Itálie. (Vita II, 30.) A uvážíme-li, jaké spoustělidí jistě přinesly pohromy věku naprosté ožebračení, pochopíme také, že k podpoře aspoň těch nejpotřebnějších bylo potřebí velikých prostředků. A pochopíme tedy, proč se snažil papež hospodařit co nejvýnosněji. Bylo toho potřebí tím více, že pomoci potřebovali nejen chudí laikové, nýbrž i chudí řeholníci a řeholnice; a nejen obyvatelé Říma, nýbrž i zajatci, kteří trpěli v langobardských žalářích a za něž bylo třeba platit výkupné.[12] A nešlo jen o podporu jednotlivců. V roce svého zvolení mohl papež jen rychlým rozkazem k dovozu obilí ze Sicilie zabrániti hladu, obvyklému to následku moru, tím hrozivějšímu, že povodeň předešlého roku zničila obilí v papežských sýpkách v Římě. A mimo to musil papež ještě platit roční poplatky Langobardům za to, že šetřili Říma!

Souběžně s těmito starostmi se rozvíjela jiná činnost papežova - správa obecné Církve, což znamenalo na prvním místě dozor nad episkopátem jednotlivých provincií. Jak složitá a obtížná věc to byla, ukáže stručný přehled hierarchického řádu v šestém století.

Pro správné ocenění situace musíme míti na prvním místě na zřeteli, že bývalá država římského impéria - jejíž bývalé hranice byly kromě malých výjimek skutečnými hranicemi křesťanského světa - zahrnovala v té době společenské útvary velmi rozlišné a zbavené jakéhokoli vzájemného společenství; a nadto i jejich poměr k Církvi byl různý. Frankové, kteří ovládli bývalou Galii, byli katolíci, ale udržovali si dosud všechnu sveřepost a duchovní zatemnělost své barbarské minulosti. Visigotové, kteří ovládli poloostrov pyrenejský - s

[9]List sv. Leandrovi Sevilskému (J 1111).

[10]Ústřední správu patrimonia vedl dispensaíor Ecclesiae. Jednotlivé statky spravovali rectores, jimž podléhali conductores, kteří měli na starosti shromažďování jednotlivých důchodů. Svatý Řehoř jmenoval sám jednotlivé ředitele statků; ti musili skládat služební přísahu u hrobu některého světce a dostávali instrukce, o jichž plnění musili papeži podávat pravidelné zprávy.

[11]*Colonus* byl původně svobodný nájemce pozemku, odvádějící nájemné v naturaliích a mající povinnost pracovati i na té části pozemků, jíž užíval sám majitel statku. Později byl nájem prodlužován i na dědice původních nájemců a colonus byl vázán k půdě a nesměl se stěhovat bez svolení majitele. Z toho se později vyvinul systém "poddanství v různých podobách.

[12]O tom nás poučuje papežův list Theoktistě, sestře císaře Mauricia, z června 597. Theoktista věnovala papeži pro chudé třicet liber zlata; papež jí oznamuje, že polovinu částky věnuje na výkup zajatců, polovinu na opatření pokrývek pro římské ře-holnice, trpící neobyčejně tuhou zimou. Dovídáme se při tom, že na listině podporovaných je těch řeholnic zapsáno na tři tisíce.

výjimkou malého území ve východním Španělsku, jež zůstalo pod mocí císařovou - byli původně ariáni a za ariánského krále Leovigilda byla Církev pronásledována s krutostí, jež se nezalekla ani krve vlastního syna - svatý Hermenegild, syn Leovigildův, byl popraven pro víru roku 585. Teprve roku 589 zvítězila katolická víra, prohlášená na synodě toledské za státní náboženství. Anglie byla v moci pohanských Anglů a Sasů; jen v menších územích na západě a na severu se udrželo staré obyvatelstvo křesťanské, zcela isolováno od ostatního křesťanského světa. V Africe sice byli Vandalové poraženi a jejich moc zničena vojevůdcem Belisarem v krutých bojích let 533-534, ale země, zpustošená a zalitá krví mučedníků za vandalského pronásledování, trpěla i nadále hospodářsky za bezohledné správy byzantské. V severní Itálii byli pevně usazeni Langobardové, kteří byli ariáni nebo pohané. Východní část říše byla, jak jsme viděli, po stránce církevní značně samostatná. Je pochopitelné, že za takových okolností byly jednotlivé části Církve isolovány navzájem i vzhledem k Římu už jen z vnějších politických příčin. Důsledek byl, že při značné národní, zeměpisné i kulturní odlišnosti se u nich vyvíjel církevní život často svérázně. K tomu ještě přistupovaly - jako v Africe - staré zvyky a výsady, žárlivě střežené - nehledíc ke vzdálenosti a obtížnosti komunikace. Lépe tomu bylo v oblasti exarchátu ravenského a zejména ve vlastní provincii římské (*regiones suburbicariae*), kterou spravoval papež přímo jako římský metropolita.

Nuže, všechny tyto okolnosti bylo třeba bráti v úvahu. Jakákoli mechanická uniformita řízení byla vyloučena, protože mohla vésti jen k ještě většímu uvolnění a zmatku; pro každou z jednotlivých oblastí bylo třeba při každém počinu voliti individuální postup, určovaný jak zřetelem k postavení a výsadám jednotlivých církví, tak zřetelem k tomu, jakou míru zásahu vůbec snese daná situace. Dovést přesně odhadnout tuto mim v tak různotvárných podmínkách - to bylavěc, k níž bylo potřebí vskutku vladařského genia. A právě v tom poznáváme velikost svatého Řehoře jako papeže. Dovedl odhadnout, až kam je možno jít, aby zásah papežské autority dosáhl účinku, který byl za dané situace Církvi nejprospěšnější; ale také dovedl postřehnout, kdy je třeba provést zásah bez ohledu na okolnosti, protože šlo o věci podstatné.

A tak vidíme papeže, jak uplatňuje svou svrchovanou pravomoc nejrůznějšími způsoby, jež se neznalému úsudku mohou jevit nedůslednými, ale v nichž znalost situace odhadne neobyčenou míru správného postřehu a rozvážného jednání.

Tam, kde zasahoval jako římský metropolita, kde dohlížel na biskupy jemu přímo podřízené, byla situace snadná. Tam mohl uplatnit papež v největší míře ten podivuhodný smysl pro náležité uspořádání, pro pravý řád věcí, který je pro něho tak příznačný: dohlížet pomocí svých visitátorů na řádnost biskupských voleb, opatřovat duchovní správu v biskupstvích zbavených pastýřů nebo spojovat v jedno dvě diecése, v nichž poklesl počet věřících, hájit výsady kleriků, dohlížet na kláštery - jež v té době ještě obecně podléhají biskupům - sesazovati nehodné biskupy a ukládati jim pokání v klášterech. Všude se tu setkáváme s vytvrvalým a neoblomným úsilím o dodržování církevní kázně do všech podrobností, často s přísností, jež dovede trestat podle velikosti viny, ale i s láskou, jež dovede utěšovat a povzbuzovat k pravému přijímání trestu a jež odnímá přísnosti jakékoli zdání osobní zaujatosti.[13]

Šlo-li o biskupy mimo římskou provincii, byla situace jiná. Dvě základní věci zůstávaly ovšem vždycky nedotčeny: úloha papeže jako nejvyššího rozhodčího ve věcech víry a právo apelu k papeži. Pokud však jde o jmenování a sesazování biskupů, o dozornad jejich činností, o zásahy do vnitřního života jednotlivých provincií, bylo třeba pozorně dbáti jejich skutečného postavení. Svatý Řehoř to chápal v plném rozsahu. *Singulis quibusque Ecclesiis sua iura serva-*

[13]To ukazuje charakteristicky list biskupovi Opportunovi z Terama, o němž se papež dověděl, že se velmi rmoutí pro jeho přísné výtky. Světec neslevuje nic ze svých výtek; vysvětluje však vlídně, že výtky nevycházely z tvrdosti srdce, nýbrž z lásky k duši pokáraného, a nabádá ho, aby z toho, co se mu přihodilo, vytěžil užitek pro život věčný.

mus - zachováváme práva všech jednotlivých církví - to byla základní zásada, jíž se tu řídil, a snad právě proto dovedl uchránit Církev mnohých nebezpečí a převést ji bez pohromy přes kritické chvíle. Mohl-li někde zasáhnouti hlouběji, protože k tomu byla vhodná chvíle, učinil to bez prodlení; tak tomu bylo při volbě metropolity ravenského, když se volitelé nemohli shodnout a požádali papeže, aby vybral sám jednoho ze dvou kandidátů. Papeži se podařilo přiměti je, aby přijali třetího kandidáta, jejž vybral z mnichů svého kláštera. Nemohl-li proti odporu biskupů i císaře ničeho dosáhnouti přímým zásahem, ponechal věci v klidu; tak tomu bylo s biskupy istrijskými, kteří jediní dosud odpírali uznati odsouzení tak zvaných „tří kapitol".[14] Episkopát africký byl tradičně žárlivý na své výsady; papež jim je na žádost ochotně potvrdil jakožto starobylé zvyklosti, v ničem neodporující katolické víře - ale nadto jim projevil jemnou diplomatickou pozornost tím, že odvolání z afrických provincií k stolci svatého Petra svěřoval k rozsouzení rozhodčím, jež volil z africké hierarchie.

Někde mohl zasahovat jen prostřednictvím světské moci. Tak tomu bylo ve francké říši. Frančtí panovníci se sice v té době nemísili do vnitřních církevních záležitostí, jmenovali však biskupy, a jejich výběr byl často velmi libovolný. Simonie vládla obecně a průměrná úroveň hierarchie nebyla příliš vysoká; bylo tedy lze očekávati povznesení církevního života od takových biskupů stejně málo jako jmenování dobrých biskupů od takových vládců. Jsa si vědom nesnází této situace, snažil se svatý Řehoř vytrvale dosáhnout nápravy jinými prostředky. Když král Childebert žádal 595 o obnovení titulu vikáře, kdysi uděleného papežem biskupům arleským, papež mu vyhověl, ale použil ihned této příležitosti, aby žádal na králi odstranění zlořádů - překotného a neuváženého jmenování biskupů i simonistického svěcení. A neobnovil také jen titul, nýbrž ustanovil vikáře jako skutečného metropolitu celé državy Childebertovy. Když se to neosvědčilo, postřehl, že skutečný úspěch by mohlo mít jen svolání národního koncilu, kde by byly potřebné reformy provedeny za účasti papežského zástupce. To bylo však možno za daných okolností uskutečnit jen za pomoci světské vlády; a papež tedy nezanedbal nic, co by mohlo uskutečniti tuto pomoc. Píše biskupům, oblíbeným u dvora, a vysílá k nim své jednatele; snaží se pohnout královnu Brunhildu, aby vyslala do Říma svého zástupce k projednání reforem. Ale stav věcí byl takový, že bylo třeba ještě deseti let po smrti svatého Řehoře, než se sešel národní koncil v Paříži (614).

Zcela jinak je tomu v říši visigotské po vítězství katolické věci; díky horlivé činnosti svatého Leandra je tam provedena organisace církevního života takovým způsobem, že papež nemá příčiny zakročovat jinde než v byzantské enklávě karthagenské, kde si byzantský správce osobuje právo sesazovat biskupy.

3. Papež a císař.

Na Východě byly církevní záležitosti, jak jsme viděli, pod silným vlivem císaře. Papež nezasahoval přímo do vnitřní správy patriarchátů; byl však strážcem pravověrnosti a nejvyšším soudcem, k němuž se mohl každý odvolat z rozsudku patriarchova. I zde se však musil bránit proti falešným nárokům konstantinopolského patriarchy stejně jako proti despotickým zásahům císařovým.

---

[14] Tři kapitoly" jsou: 1. Osoba a spisy Theodora z Mopsuestie, 2. spisy Theodoretovy, hájící Nestoria a Hřtočící na sv. Cyrila, 3. tak zvaný list Ibasův. Ve všech třech případech šlo o kontroversi s nestoriánským bludem, popírajícím reálné osobní spojení božské přirozenosti Kristovy s jeho lidskou přirozeností. Císař Justinián usiloval o odsouzení tří kapitol, protože tím doufal získati monofysity, kteří zvláště zuřivě nenáviděli nestoriány, stojíce právě na protilehlém pólu bludařské výstřednosti. Západní biskupové se tomu bránili, namítajíce, že by se tím znevažoval koncil chalcedonský, který přijal Theodoreta a Ibase do církevního společenství - ovšem až když odvolali své bludy. Druhý obecný koncil konstantinopolský (553) však zavrhl tři kapitoly a Řím schválil jeho rozhodnutí, někteří západní biskupové se však tomu nechtěli podrobiti.

Už Pelagius II. musil protestovat proti tomu, že konstantinopolský patriarcha si osobí titul „ekumenický patriarcha" - titul, který vznikl za schismatu Akaciova a byl namířen proti právům papežovým. Později sice pozbyl tohoto významu a byl chápán na Východě aspoň navenek jako výraz primátu nad východním episkopátem; byl to však dvojsmyslný výraz, jehož bylo možno potají snadno využívat pro posílení skrytých sklonů Východu k církevní nezávislosti na Římu. Svatý Řehoř byl opět nucen protestovati proti užívání tohoto titulu, a to tím důrazněji, čím více bylo zřejmo, že patriarchu v tom podporuje sám císař. Je však zase příznačné pro svatého Řehoře, že své hledisko neopírá jen o nezadatelný primát papežství, nýbrž i o logickou a morální nesprávnost nároků, jež takový titul naznačuje. Ani papež sám si neosobí takový titul a káře biskupa, který ho nazývá *papa oecumenicus*; podle jeho názoru žádný biskup se nemá nazývat ekumenickým, všeobecným biskupem, protože tím upírá jiným biskupům jejich hodnost. (J. 1528.) Papež je si vědom všech práv, jež přísluší nástupcům svatého Petra jako pastýřům celé Církve, ale nevidí v tom důvod k užívání titulů, jež „podněcují pýchu a porušují lásku". Chápeme, že papež takového smýšlení dával přede všemi tituly přednost titulu *servus servorum Dei*, sluha sluhů Božích, jak se sám začal nazývati.

Sluha sluhů Božích — a proti tomu ekumenický patriarcha — nerozsuzuje už jen srovnání těch dvou titulů celou záležitost?

Byly tu však ještě jiné nesnáze, složitější a osudnější, jež se dotýkaly choulostivé oblasti, v níž se prolínala politika světská s politikou církevní. Vznikalyjednak z pochybených zásahů císařových do církevní jurisdikce, jednak z rozporu v názorech na postup vůči Langobardům. Pokud jde o první skupinu, máme na mysli hlavně tři záležitosti, v nichž můžeme sledovati, jak rozmanitým způsobem uplatňuje papež svá práva podle toho, co se zdá nejprospěšnější pro věc samu.

První z nich byl císařský zákon, který zakazoval veřejným úředníkům přijímati církevní hodnosti a vstupovati do kláštera; tento druhý zákaz se týkal i vojáků. Pro papeže to byl zákon, který se nesrovnával se zákonem Božím, a pokládal za svou povinnost zasáhnouti. Učinil to zase svým způsobem; aby se vyhnul výtkám neposlušnosti, dal zákon promulgovati v provinciích, ale zároveň poslal císaři protestní list, v němž připomíná služebnou úlohu světské moci vůči Církvi a žádá odvolání nebo úpravu zákona. (J. 1497.) Tento zákrok měl úspěch; zákon byl změněn v tom smyslu, že držitelé veřejných úřadů mohli vstoupiti do kláštera teprve po složení účtů a dosažení absolutoria, kdežto vojákům byla k tomu ukládána tříletá probační lhůta. Tak bylo vyhověno tomu, co bylo odůvodněno rozumnou potřebou - nutností zamezit, aby se vstupem do duchovního stavu úředníci nebo vojáci zbavovali civilní odpovědnosti - a odstraněno to, co odporovalo zákonům Církve.

Druhá záležitost byla rozvířena bouřlivými volbami biskupa salonského, při nichž byl proti výslovnému zákazu papežovu zvolen dalmatskými biskupy Maximus pod záminkou, že je to přání císařovo. Maximus byl vysvěcen a intronisován s pomocí vojska a při tom došlo k nepokojům, v -nichž byly ohrožovány i duchovní osoby. Papež protestoval skrze svého apokrisiáře u císaře a ten se zachoval s příznačnou obojakostí: popřel, že by byl dal příkaz k volbě Maximově,a souhlasil, aby byl Maximus volán do Říma k ospravedlnění, ale žádal, aby byl přijat „cum honoře", to jest, aby papež vlastně uznal platnost jeho svěcení. Po dlouhém vyjednávání byla věc vyřešena smírně a Maximovi se dostalo rozhřešení, když se přísahou u hrobu mučedníka očistil z podezření simonie.

Konečně je to záležitost s biskupem skopijským (*Iustiniana Prima, Uskub*), v níž se osvědčuje zajímavým způsobem nestranná spravedlnost papežova. Dva klerikové, spravedlivě potrestaní thebským biskupem Hadrianem, pohnuli císaře, aby o své újmě delegoval - ačkoli šlo o biskupy podřízené papeži - biskupa lánského k soudu nad Hadrianem. Když byl Hadrian

odsouzen a odvolal se k císaři, pověřil císař novým projednáváním pře biskupa skopijského, který rozsudek potvrdil. Teprve pak se odvolal odsouzený biskup k papeži; a svatý Řehoř, zjistiv, jak se věci měly, neváhal potrestati oba biskupy, lariského i skopijského, třebaže postupovali podle rozkazů císařových. To však naprosto nevadilo, aby později papež nebránil téhož biskupa skopijského proti císaři, když ho chtěl císař sesadit pro nemoc. V listě apokrisiáři prohlásil takové jednání za nekanonické a oznámil své rozhodnutí nedat k tomu své svolení - třebaže si byl dobře vědom, že císař může ze své moci provést, co se mu zlíbí: „Je v moci císaře všechno, co se mu zlíbí, co nařídí učiniti. Bude-li to kanonické, budeme se toho držet; bude-li to proti kánonům, budeme to snášet, pokud nám to bude možno bez hříchu."

Tyto tři případy nám už samy o sobě podávají obraz papežovy politiky vůči císaři ve všech jejích složkách. Je to podivuhodné spojení povolnosti a neústupnosti, přizpůsobivosti i vytrvalosti - povolnosti a přizpůsobivosti všude, kde jde o nahodilé jednotlivosti, jichž hájení by mohlo ohroziti významnější věci, neústupnosti a vytrvalosti všude, kde jde o zásady, o věc svědomí.

Otázka, jaká politika se má provozovat vůči neustálému tlaku langobardských výbojů, byla jiným velikým pramenem nesnází a rozporů. Císař nechtěl uzavříti trvalý mír s Langobardy, aby tím nemusil přiznat trvale ztrátu italského území; neměl však tolik moci, aby je mohl porazit. Výsledkem byla nerozhodná uhýbavá taktika, která střídala neúspěšné boje s provisorními příměřími, uzavíranými ve chvíli svrchované nouze. Císař mohl takto předstírat, že ještě nic definitivně neztratil - a nedbal, jak strašné škody přináší takový postup Itálii, bezmocné oběti této sobecké politiky. Naproti tomu Řehoř viděl především pohromy, jež přinášel tento postup. Jsa v samém ohnisku nebezpečí, viděl jasně, že císař a exarcha nejsou s to vyhnati Langobardy z Itálie a že jejich počínání by mohlo v krátké době zničiti Itálii, aniž by ji nakonec mohlo ubrániti před dalším rozšířením langobardské moci. Závěr byl jasný: záchranu mohl přinésti jen trvalý mír s Langobardy - a to mír takový, který by vedl ke sblížení obou mocí a k navázání vztahů, založených na společném prospěchu obouříší - vztahů, které by zakládaly skutečné společenství, societas. Ale nešlo tu jen o Langobardy; v mysli papežově se zřejmě rýsoval širší plán jakéhosi říšského spolku, který by nahradil někdejší impérium a který by z chaosu neustálého sváru národů vytvořil kladnou spolupráci sil bez újmy práv a držav. Obnovení impéria jakožto volnějšího svazku, asi v té podobě, v jaké později vznikla svatá říše římská, ale na širším základě - toť koncepce svatého Řehoře.

Byla to beze sporu myšlenka velkolepá a přitom svrchovaně spravedlivá, poněvadž vycházela z morálního základu, nikoli z politické vypočítavosti. Alesnad právě proto byla příliš vysoká pro mysl císaře, který si zakládal na byzantském intrikánství a který proto viděl v takových myšlenkách projev papežovy prostoduchosti. A tak je přese všechno úsilí téměř celý Řehořův pontifikát ve znamení staré politické hry, jejíž obětí je Itálie. Ještě před nastoupením sv. Řehoře (589) vypršelo příměří s Langobardy a nebylo obnoveno. Následek byl, že langobardský vévoda Ariulf ze Spoleta podnikl tažení na Řím, zatím co vévoda beneventský ohrožoval Neapol - aniž byl exarcha ravenský s to něco proti nim podniknout. A přitom byl Řím v té chvíli téměř bez posádky a zbylí vojáci vykonávali jen neochotně službu, protože nedostávali plat, takže papež mohl jen nečinně přihlížet, jak Ariulf „zabíjí a stíná u bran Říma" (J. 1198), jak sám píše v listě plném trpkosti nad neodpovědností exarchy, který nechce vést válku a přece zakazuje papeži jednat o mír.

Papež v této nebezpečné chvíli nezahálí. Snaží se pohnout exarchu k uzavření příměří, ale zároveň se také stará o obranu měst, jež byla zřejmě exarchou ponechána svému osudu: dává pokyny vůdcům vojska, posílá vojenského správce do Neapole, stará se o stráže na hradbách, udílí strategické pokyny.

Ariulf ustoupil, nepokusiv se dobýti Říma; následujícího roku však (593) přitáhl sám král Agilulf a nebezpečí bylo naléhavější než kdy jindy. Tehdy zachránil Rím jen papež rychlým jednáním - sešel se s králem a svým vlivem na něm dosáhl, že upustil od dobývání Říma a spokojil se ročním poplatkem. Tak odvrátil papež vlastním zásahem od Říma nebezpečí, jehož ho nedovedl uchránit exarcha. Usiloval však i potom o rozšíření a upevnění pokoje - na jedné straně udržoval dobré styky s langobardskou královnou Theodelindou, jež byla katolička, na druhé straně se snažil působiti na exarchu Romana k uzavřenímíru, který by zahrnul celou Itálii za podmínek přijatelných pro obě strany. Dostalo se mu za to odměny vpravdě byzantské: exarcha odpověděl na jeho zprostředkovací návrhy anonymním hanopisem a císař v listě exarchovi zamítl papežovy návrhy, vysmívaje se jeho prostomyslnosti.[15] Nakonec však přece došlo k uzavření příměří; exarcha Romanus zemřel a jeho nástupce Kalinikus měl větší pochopení pro papežovo úsilí. Roku 598 bylo konečně uzavřeno, díky spojenému úsilí papeže a královny Theodelindy, příměří, které poskytlo Itálii tři roky klidu. Roku 601 však začal exarcha znovu válčit s Langobardy - jako obvykle bez úspěchu. A zase byl zde obrat vyvolán smrtí důležitého činitele. Tentokrát to byla smrt neoblíbeného císaře Mauricia, který byl roku 602 svržen a zabit. Vojenský vůdce Fokas, který byl po něm povýšen na trůn, dosadil nového exarchu a ten uzavřel roku 603 znovu příměří na osmnáct měsíců. A opět se papež snaží, aby z příměří byl učiněn počátek trvalého míru. Umírá však dříve, než má příměří vypršet.

4. Anglické misie. Poslední léta.

Jak jsme viděli, staral se svatý Řehoř jako pravý pastýř celé Církve o všechny její části, dávaje každému, co mu náleželo. Jako dokonalý pastýř však se staral i o hlásání víry pohanům a tak připojil k svému jménu slávu papeže misijního.

Je jistě pozoruhodné, že právě v té době obrátil papež zřetel k Anglii, téměř zcela ovládané již více než půldruhého století pohanskými Angly a Sasy, rozdělenými na sedmero království. Legenda, která vysvětluje vznik papežových misijních záměrů z toho, že kdysi uviděl na římském trhu otroků krásné mladé Angly a zaujat jejich ušlechtilým vzezřením rozhodl,že „v těch krajinách musí býti chvála Bohu Stvořiteli zpívána" (Paul. Diac. Vita 17-18), má se svou slovní symbolikou ráz příliš anekdotický; víme však najisto, že svatý Řehoř dával kupovati otroky anglosaského původu v Marseilli a posílati je do Říma, aby byli v klášterech vychováváni „k dílu Božímu".[16] Lze tedy s jistou pravděpodobností souditi, že z nich snad chtěl papež vychovati misionáře pro Anglii. Buď jak buď, jisto je, že již roku 596 se papež rozhodl vyslati misionáře do Anglie ihned, protože podle získaných zpráv soudil, že je k tomu zvláště příhodná situace. Jako misionáře si vybral - jako k tolika jiným významným úkolům - benediktinské mnichy, v jichž čele byl svatý Augustin, pozdější první biskup nové církve anglosaské. Roku 597 přistáli misionáři v Kentu a dostalo se jim od Ethelberta Kentského (jehož manželka byla katolička) pohostinství i svolení konati misie. Ještě téhož roku se dal král Ethelbert pokřtít a následujícího roku již měl svatý Řehoř zprávu o pokřtění 10.000 Anglosasů a musil se starati o posily misionářům, jichž činnost stále vzrůstala. Brzy se papež postaral i o uspořádání novae Anglorum Ecclesiae (601) zřízením episkopátu. Představeným všech biskupů Britanie měl býti do své smrti sv. Augustin jako metropolita londýnský; po jeho smrti měly býti dvě rovnoprávné provincie, londýnská (později canterburská) a yorkská.

---

[15] Sv. Řehoř na to odpověděl listem z června 595, který je jedním z nejvýznamnějších svědectví jeho ducha. Prohlašuje, že si rád nechá spílat, jen když císař podnikne, čeho je třeba k záchraně Itálie; ale neváhá zároveň otevřeně vyložit ubohost a nespravedlivost výtek jemu činěných.

[16] List správci galského patrimonia z roku 595 (J. 1386).

Tak byl položen úspěšný základ k novému pokřestění Anglie, jež mělo v nejbližších století přinésti tak bohaté výsledky. Bylo to ovšem dílo pozdějších let, jehož se už papež nedočkal. Blížil se konec jeho života. V posledních letech trpěl zvláště silně dnou a ubývalo mu sil, takže povinnosti jeho úřadu naň naléhaly tíže než kdy jindy a on vzpomínal zase toužebně na radosti klášterního života. Uzavření příměří s Langobarely a úspěch anglických misií byly dvě útěchy, jež vyvažovaly utrpení posledních dní.

Svatý Řehoř zemřel 12. března 604; bližších zpráv o jeho smrti nemáme. Pohřben byl v basilice svatého Petra. Jeho památku slaví Církev v den jeho úmrtí.

II.

UČITEL CÍRKVE

1. Spisy svatého Řehoře.

Dříve než budeme mluvit o nauce svatého Řehoře, bude užitečno uvést stručný přehled jeho literární činnosti.

1. Jako první dílo začal svatý Řehoř skládati svůj rozsáhlý komentář ke Knize Job o 35 knihách (*Expositio in librum Job*, běžně zvaný *Moralia*). Z úvodního dedikačního listu svatému Leandrovi, biskupovi sevilskému, se dovídáme, že začal svůj komentář skládat již v Konstantinopoli, když ho mniši jeho družiny žádali, aby jim vyložil Knihu Job ve smyslu mystickém i morálním. Dovídáme se také, že svůj výklad nejprve přednášel ústně nebo diktoval a podle záznamů pak upravil definitivní text. První část této práce tedy náleží do let 579-586; pokračování a dokončení přibližně do let 587-590. Z toho, že mluví o práci dosud nikým nepodniknuté (*opere ante nos hactenus indiscusso*), můžeme usuzovat, že svatý Řehoř neznal komentář svatého Ambrože (*De interpellatione Job et David*) ani svatého Augustina (*Adnotationes in Job*) nehledíc k jiným dílům toho druhu.[17] Pokud jde o metodu, vykládá autor postupně každý úsek biblického textu v jeho smyslu slovním, typickém či mystickém (alegorickém) a konečně morálním.[18] Jako předlohy biblického textu užívá jak překladu sv. Jeronýma, tak

[17]Znal však komentář ke Knize Job od sv. Hilaria z Poitiers (Tracfatus in Job), dnes ztracený.

[18]Třeba míti na mysli, že exegetické názvosloví sv. Řehoře se nekryje co do rozsahu docela s ustáleným názvoslovím dnešním, třebaže věcně s ním souhlasí:

1. Historia je pro sv. Řehoře totéž, co smysl slovní či historický (sensus lifteralis, historicus) pro dnešní exegety, ať už jde o smysl vlastní (s. proprius), jenž vyslovuje přímo nějakou věc nebo děj, či o smysl metaforický (s. metaphoricus, parabolicus, figuratus), jenž vyjadřuje věci obrazným způsobem.

2. Smysl duchovní, mystický, typický (intellectus spiritalis, mysticus, significatio typica) znamená u sv. Řehoře takový smysl vykládaného textu, který má nějaký vztah k tajemstvím víry. Je totožný s dnešním pojmem smyslu alegorického (s. allegoricus), který je však v moderní exegesi jen jednou kategorií smyslu typického, zahrnujícího kromě alegorie ještě smysl morální, vztahující se k pravidlu mravů, a smysl anagogický, vztahující se k životu věčnému. Naproti tomu allegoria je u sv. Řehoře souhrnným označením pro smysl mystický i smysl morální; do morálního smyslu je zahrnut i smysl anagogický.

3. Terminologie sv. Řehoře nezná smyslu akomodativního (s. accomodatitius), který je pouhou nevlastní aplikací posvátného textu na věc, kterou inspirovaný autor nezamýšlel a která má k vlastnímu smyslu textu jen vztah podobnosti. Jako mnozí jiní Otcové však užívá sv. Řehoř tohoto smyslu k rozvinutí výkladu mystického nebo morálního.

Přehledné srovnání vypadá asi takto:

Sv. Řehoř:	Dnešní exegese:
Historia	l.Sensus litteralis, historicus
Allegoria	2. Sensus typicus (spiritualis,
intellectus mysticus,	spiri- mysticus)
talis, significatio typica	a) sensus allegoricus
	b) sensus moralis
Moralitas <	
'	c) sensus anagogicus

latinského překladu Septuaginty podle toho, který se mu zdá vhodněji vyjadřovati myšlenku,kterou má při výkladu na mysli. Základní myšlenka je táž jako u jiných latinských Otců (Hilarius, Ambrož, Augustin): Job jako předobraz Kristův. Autor se však neváže vždycky těsně na rámec základní myšlenky ani na text, který právě vykládá; text je mu často spíše pouhou příležitostí k rozsáhlým morálním exkursům jen volně souvisejícím s ostatním celkem. Morální výklad je tu hlavní věcí pro vykladače a také hlavním užitkem četby pro čtenáře.

2. V roce svého zvolení za papeže (590) začal svatý Řehoř promlouvati k římskému lidu své homilie na čtení z Evangelia k významným církevním svátkům. Poněvadž nedočkaví věřící je začali šířiti podle stenografických záznamů, pospíšil si papež uspořádati a vydati definitivní text homilií (asi v roce 592), jak se dovídáme z věnování taorminskému biskupovi Sekundinovi. Tento revidovaný text rozdělil papež na dvě knihy po dvaceti homiliích, a to tak, že první kniha obsahuje homilie, jež papež nemohl sám pro chorobu prosloviti a jež tedy soukromě nadiktoval a pak dal přečisti lidu notářem v kostele v své přítomnosti, kdežto druhá kniha obsahuje homilie jím samým proslovené. Také zde vykládá autor, vycházeje ze slovního smyslu, daný text buď ve smyslu typickém nebo ve smyslu morálním, nebo postupně v obojím. Papež má přitom na zřeteli, že promlouvá k prostým věřícím; proto se výklad obrací prostým a srozumitelným slovem neustále k praktickému mravnímu užití vykládaných pravd nebo událostí se zvláštním zřetelem k současné situaci. Nutnost pokání a přípravy na poslední soud tváří v tvář pohromám přítomnosti - to je refrén, který se neustále vrací. Svědectví Písma je pak často doplňováno vhodnými příklady ze života světců, s nimiž se obyčejně pak znovu setkáváme v Rozmluvách.

3.Na počátku svého pontifikátu (asi roku 591) sepsal svatý Řehoř svou Knihu o zřízení pastýřském (*Liber Regulae pastoralis*),v níž podává ideální obraz duchovního pastýře po stránce morální. V úvodním věnování Janovi, biskupovi ravenskému, uvádí papež pohnutku, jež vedla k napsání této knihy: chce ukázat, že břemena pastýřského úřadu nejsou lehká a že se nikdo nemá o ně nerozvážně ucházet ani je brát na lehkou váhu. Svou knihu rozdělil na čtyři části; v první se pojednává o předpokladech pastýřského úřadu; v druhé se stanoví, jak má duchovní pastýř žiti; ve třetí, jak má hlásati nauku věřícím, aby jim to bylo k užitku. Krátký závěr pak obsahuje úvahu o tom, jak je duchovnímu pastýři potřebné znáti vlastní slabosti, aby se vyhnul pýše nebo nestatečnosti. Hlavní pozornost je zase soustředěna na stránku morální; je to „biskupské zpytování svědomí", jak praví výstižně Batiffol. (St. Grégoire 105.)

4.V letech 593—594 přednášel papež římským věřícím v homiliích výklad proroctví Ezechielova. Nevyložil však celou knihu Ezechielovu, nýbrž jen první tři kapitoly a začátek čtvrté ve 12 homiliích první knihy (zde musil své homilie náhle přerušit, protože Agi-lulf začal ohrožovat Řím) a čtyřicátou kapitolu (popis nového chrámu) v 10 homilích druhé knihy. I zde je hlavní těžisko v morálním výkladu textu; vedle toho však zde vystupuje zřetelněji zaměření k mystice, k životu kontemplativnímu.

5. Čtyři knihy rozmluv (*Dialogorum libri IV*) byly sepsány v letech 593-594. Podle prologu bylo papežovým úmyslem upozornit na italské světce a ukázat, že i Itálie má své divotvůrce jako jiné křesťanské krajiny. Je to s výjimkou tak zvaného Martyrologium Hieronymianum první hagiografické dílo na italské půdě. Je rozděleno ve čtyři knihy, z nichž druhá jezcela vyplněna příběhy ze života svatého Benedikta z Nursie, zakladatele benediktinské řehole, a čtvrtá zázraky, dosvědčujícími nesmrtelnost duše a existenci očistce. Pokud jde o dobu líčených příběhů, sahá nej-starší z nich do let 510 - 511; většina jich je „z doby gótské" nebo „z doby současné", což zahrnuje přibližně dobu dvou generací před dobou sepsání. Mnoho z těch příběhů slyšel svatý Řehoř od důvěryhodných přímých svědků událostí; některé z těch „otců

italských" znal sám nebo slyšel o jejich příbězích z jejich vlastních úst.[19] Neopomíjí také vždycky uvésti pramen svého vyprávění, aby, jak sám praví v prologu, odňal čtenářům příležitost k pochybám - *ut dubitationis occasionem legentibus subtraham.*

6.Pro poznání života a činnosti svatého Řehoře je důležitým pramenem to, co se nám zachovalo z jeho korespondence pod názvem *Registrum epistolarum*. Podle Jana Diakona dal sám papež pořídit opis své korespondence z dob pontifikátu ve 14 knihách. To, co se nám dochovalo, je podle Ewalda soubor tří starších výtahů z původního *Registra*, z nichž první, nejobsáhlejší (683 listů) byl pořízen papežem Hadrianem I. pro Karla Velikého. Celkem je zachováno 848 listů, jež papež posílal církevním hodnostářům i laikům, úředním osobám i soukromníkům při různých příležitostech.

7. Ze zmínky v jednom listě (z ledna 602) se dovídáme, že svatý Řehoř složil též homilie na texty Knihy přísloví, Písně písní, Knih královských, prvních sedmi knih historických a knih prorockých; tyto homilie zaznamenal při přednesu opat Klaudius z Ravenny. Z těchto homilií se nezachovalo nic autentického; komentář k I. knize králů, uváděný dříve pode jménem svatého Řehoře, není pravý. Snad lze přičísti svatému Řehoři první dvě homilie z komentáře k Písni písní, který jinak pochází od opata Roberta ze St. Vigor z konce 11. století.

8. Konečně je třeba se zmínit o liturgickém díle svatého Řehoře. Připisuje se mu úprava *sakramentáře* (misálu), obsahující mešní formuláře pro liturgický rok (tato úprava se datuje podle vnitřních kriterií do roku 595) a úprava antifonáře (*Antiphonarium Missae*). Jaký byl rozsah této úpravy, lze ovšem těžko zjistit; má se však ne bez důvodu za to, že v druhém případě nešlo jen o úpravu textu, nýbrž i o úpravu melodie, a že tedy gregoriánský chorál právem odvozuje své jméno od svatého Řehoře Velikého. (Bardenhewer, Geschichte V, 301.) Naproti tomu není podle souhlasného úsudku moderních badatelů svatý Řehoř autorem oněch osmi hymnů, jež mu byly ve starší době přičítány.

Už z tohoto výčtu děl svatého Řehoře vyniká jejich praktické zaměření. Tři z nich jsou díla exegeticko-morální, vzniklá z podnětů kazatelské činnosti; čtvrté (*Regula pastoralis*) je dílo morálně-pastorační, páté (*Dialogi*) prakticko-hagiografické. Ještě zřetelněji to ovšem vynikne při vlastním rozboru nauky.

2. Dogmatické názory sv. Řehoře.

Abychom mohli zaujmout správné východisko ke studiu nauky svatého Řehoře, musíme vzíti v úvahu dvě věci: povahu jeho doby vzhledem k dějinám dogmatu a vlastní ráz jeho duchovního založení. Šesté století náleží již na Západě ke sklonku patristické éry, k poslednímu období, jež je na Západě zvláště nápadně vyznačeno poklesem spekulativně-theologického úsilí. Vysvětlení je dáno zčásti politickými převraty, zmatky a pohromami, jež vyznačovaly tuto dobu a jež byly přirozeně překážkou soustavného pěstění theologické spekulace; zčásti však musíme hledati vysvětlení také ve skutečnosti, že spekulativní úsilí Západu vyvrcholilo již o století dříve v díle svatého Augustina, jehož theologie pak přirozeně ovládala theologické myšlení následujících věků.

To platí i o svatém Řehoři, a to tím spíše, že svým intelektuálním založením nebyl duchem spekulativním, třebaže to neznamená, že nebyl nadán nadobyčejnými schopnostmi intelektu. Proto snadno pochopíme, že přijímá dogmatická řešení svatého Augustina většinou

[19]Srv. vyprávění o Sanktulovi Rozml. III, 37.

beze změn, které by se dotýkaly jejich smyslu, spokojuje se tím, že je zhušťuje a zpřesňuje tam, kde jsou příliš bohatě opředeny výmluvností.[20]

Mluviti o dogmatice svatého Řehoře znamená tedy převážně totéž jako mluviti o jeho vztahu k svatému Augustinovi. Je však třeba míti přitom na mysli, že tato závislost není snad zvláštním rysem Řehořovy theologie, nýbrž že je to rys společný všem Otcům té doby. To bude platit především o třech hlavních oblastech theologické nauky sv. Augustina, v nichž síla jeho theologické spekulace dostupuje největšívýše - totiž o nauce o Trojici, o christologii a o nauce o milosti. Svatý Řehoř přijímá jeho nauku o vycházení Ducha svatého a Patře et Filio (Hom. Ev. XXVI, 2; Rozml. II, 38), o jedné osobě a dvojí přirozenosti Kristově, o naprosté nutnosti milosti ke vzbuzení víry a k početí dobrých skutků, jakož i o nezávislosti predestinace na předvídání člověkovy zásluhy nebo viny. (Mor. XVI, 30 a XXVII, 63 - 64.)

Také v nauce o vykoupení se přidržuje ve shodě s Augustinem realistické teorie o penální substituci a origenovskou teorii „práva ďáblova"[21] nahrazuje teorií „zneužití moci": k vykoupení člověka bylo třeba, aby Kristus v náhradu za něho podstoupil trest (poenam culpae nostrae sine culpa suscepit, Mor.XIII, 35) nebo jinými slovy, aby vydán do moci služebníků Satanových („údů Satanových") splatil tak dluh, sám nejsa dlužen (Hom. Ev. XXXIX, 8). A poněvadž ďábel, oklamaný lidskou podobou Kristovou, pronásledoval v něm nespravedlivě nevinného, pozbyl za trest práva na skutečné hříšníky. (Mor. XVII, 46 až 47.)

Jako svatý Augustin zamítá i Řehoř blud agnoetů, kteří přičítali lidské přirozenosti Kristově nevědomost.

Také eschatologie sv. Řehoře je proniknuta myšlenkami augustinovskými. S Augustinem potírá ori-genistický blud o časném trvání pekelných trestů a dokazuje jejich věčné trvání (Mor. XIV, 21), učí existenci očistce a účinnosti modliteb obětovaných za duše v očistci. (Rozml. IV, 25, 39.)

Zajímavé však je, že se liší od svatého Augustina v nauce o andělech. Kdežto Augustin pokládal za pravděpodobnější, že to jsou bytosti tělesné, učí Řehoř, že jsou bytosti podstaty duchové - zřejmě pod vlivem nauky Pseudodionysia Areopagity, z něhož přijímá také, byť neúplně, nauku o devíti kůrech andělských.[22]

Pochopitelné je, že se shodují oba Učitelé v nauce o Církvi a o primátu papežském. Kladou důraz na charakter Církve bojující jakožto corpus mixtum, v němž jsou sdruženi spravedliví i hříšníci (Hom. Ev. XXXVIII, 7- 8); mimo tuto Církev není spásy. (Mor. XXV, 12-13.) O primátě papeže jakožto pastýře celé Církve měl svatý Řehoř příležitost promlouvat až příliš často při své činnosti pastýřské. Ještě silněji než svatý Augustin zdůrazňuje svatý Řehoř povinnost světské moci chránit a podporovat Církev, spatřuje právě v tomto jejím úkolu její nejvyšší smysl.

Pokud jde o nauku o svátostech, zabývá se svatý Řehoř častěji křtem, eucharistií a pokáním, ale především s hlediska praktického, bez zaměření spekulativního - tak když mluví o

[20]Jako příklad doslovně převzatého obratu může býti uvedeno rčení o zázracích stvoření, jež „ustavičností zevšedněly" (assi- duitate viluerant, srv. S. Aug. Tract. in Joan. XXIV, 1 a S. Greg. Hom. Ev. XXVI, 12).

[21]Křesťanský starověk znal trojí výklad způsobu, jímž bylo uskutečněno Vykoupení: 1. Podle teorie mystické (též fysické n. teorie sjednocení) spasil Syn Boží lidstvo především již přijetím lidské přirozenosti. 2. Podle teorie realistické (teorie zadost učinění) vykoupil lidstvo tím, že podstoupil za člověka jeho trest a splatil jeho dluh svým utrpením a smrtí. 3. Podle teorie práva ďáblova byly život a krev Kristova výkupným, jež bylo splaceno ďáblu za člověka, který se skrze hřích stal majetkem ďáblovým.

[22]Otázka dosud nerozřešená je, odkud znal sv. Řehoř spisy Pseudodionysiovy, když neznal řecky a na Západě tehdy ještě nebyla tato díla známa z překladu. Že je znal aspoň zčásti, je jisto jak z tohoto výkladu o „andělské hierarchii", tak z toho, že na jednom místě výslovně cituje „starého a ctihodného Otce Diviše Areopagitu" (Hom. Ev. XXXIV, 12).

významu eucharistické oběti pro duše v očistci (Rozml. IV, 55; Hom. Ev. XXXVII, 8) nebo o tom, jak má biskup rozhřešovat věřící, aby se sám uchránil hříchu (Hom. Ev. XXVI, 6).

Z tohoto stručného přehledu je patrno, že se svatý Řehoř spokojuje v oblasti theologické spekulace většinou užitím nesmírného bohatství myšlenek, jež odkázal Západu veliký biskup hipponský. Vlastní obraz jeho duchovní individuality je třeba hledati jinde - v oblasti asketiky a mystiky.

3. Život činný a život kontemplativni.

Svatý Řehoř bývá svorně nazýván velikým moralistou, který „spíše Církev vzdělal než osvítil" (Batiffol 112). Tato charakteristika může svou povšech-ností snadno zmást. Pod slovem „moralista" si obyčejně představujeme theologa, jehož zájem je soustředěn buď na studium obecných principů a problémů morální theologie - jde-li o ducha spekulativního - nebo na studium a systematiku asketiky jako aplikace morálních principů - jde-li o ducha praktického.

Svatý Řehoř není duch spekulativní, také však není pouhý duch praktický. Neuplatňuje ve svých výkladech filosofickou spekulaci, ale také mu nejde o soustavné uspořádání pravidel k cvičení v křesťanských ctnostech. Jde mu o něco obsáhlejšího a významnějšího.

Pro pravé pochopení jakéhokoli díla je nutno znát nejhlubší duchovní zájem jeho původce. Dílo svatého Řehoře pochopíme jen tehdy, máme-li na zřeteli, že v nejhlubší podstatě svého ducha byl mystikem čili člověkem kontemplativním. Byl zajisté také skvělým představitelem čistého ducha starořímského a měl vevysoké míře jeho dvě základní vlastnosti: schopnost vládnouti lidem a smysl pro morální rovnováhu - vlastnosti, jež uplatnil tak vynikajícím způsobem jako papež. Ale rozhodující fakt je ten, že svatý Řehoř se z vlastní vůle zřekl života činného a oddal se životu kontemplativnímu jako svému pravému životnímu cíli - a že sestoupil zpět do života činného jen z poslušnosti, nikoli z náklonnosti. To je skutečnost, která má rozhodující význam pro smysl jeho nauky a jeho díla, pro jeho charakter „moralisty".

Jeho nauka zahrnuje něco více než pouhé odbor nické studium morálky nebo asketiky. I on ovšem vychází ze základních dat řádu morálního - z existence hříchu, ze závaznosti mravního zákona, z významu pokání, ctností a dobrých skutků pro dosažení mravní spravedlivosti. A je si ovšem také v neobyčejné míře vědom nesmírné ceny správné mravní výchovy. Co však rozhoduje o vlastním charakteru jeho díla a nauky, je skutečnost, že všechny ty věci jsou u něho zahrnuty do ústředního pohledu mystické zkušenosti, že jsou pořádány a vykládány ve světle vrcholného poznání kontemplativního. To má dvojí kladný účinek. Na jedné straně se pravý smysl a pravá cena jednotlivých morálních skutečností objevuje v plnosti svého ústředního vztahu; na druhé straně má jejich podání neobyčejnou sílu a životnost, jež činí z výkladu působivý apel, aniž se tím co ztrácí z hloubky myšlenky. Tuto druhou stránku lze poznati jen z přímé četby; tu první se tu pokusíme naznačit v základních rysech.

Počátečním východiskem svatého Řehoře jako učitele života je základní zkušenost, na kterou naráží lidský duch v morálním životě - rozpor mezi slavným cílem života, jímž je plnost blaženého vidění Boha na věčnosti, a mezi slabostí člověka, který snadno dává sám ze sebe přednost užitku z věcí časných před obětí, která se na něm vyžaduje k dosažení věčného cíle. Poněvadž však je svatý Řehoř duch kontemplativní, je to něco více než pouhá zkušenost morálního pozorovatele. Člověk proniknutý jasem kon-templativní zkušenosti vnímá celou tragiku tohoto rozporu mocněji než kdo jiný, ale zároveň mu také jeho zkušenost dává hlubší a bezpečnější poznání o účinnosti prostředků, jež nabízí člověku milost Boží k odstranění tohoto rozporu.

S tohoto hlediska je třeba chápati především všechny ty obrazy bídy a zkázy světa, jež líčil svatý Řehoř tak tvrdými barvami posluchačům svých homilií. Ve světle poznání božských věcí se mu s tím větší pro-nikavostí zjevoval svět raněný, zpustošený zlem, ubohý ve svém zdánlivém bohatství - svět, podobný hořícímu domu, již nachýlenému k pádu. A viděl zároveň člověka, poutaného tělesností k věcem časným, lpícího v osudném zaslepení na světě i v jeho pádu; a bolestně pociťoval ironii této situace. Když hoří dům, každý jeho obyvatel uchopí, co má nejcennějšího, a rychle z něho prchá. Ale když jde o svět a lásku k světu, nemá člověk tolik zdravého rozumu. „Všude smrt, všude hoře, všude zkáza, odevšad nás stíhají rány, odevšad jsme naplňováni hořkostí," volá v jedné homilii, „a přece slepou myslí tělesné žádosti milujeme i hořkosti světa, následujeme jej v jeho pomíjivosti, lneme k němu v jeho pádu; a protože nemůžeme za-držeti jeho pád, sami s ním padáme, přidržujíce se padajícího." (Hom. Ev. XXVIII.) A vidí i hrůzu nastávajícího soudu, který se mu zdá tak hrozivě blízký a na kterém bude přísný soudce vyžadovati počet ze všech skutků - na němž již nebude možno činiti pokání a získati zásluhy, nýbrž jen očekávati rozsudek.

Ale naproti tomu staví kazatel svým posluchačům neustále před oči i obraz věčného života před tváří Boží, ve společnosti „nebeských občanů" - obraz věčnosti, jež je pravou vlastí člověka, jeho pravým domovem. A neustále připomíná, že do této nebeské vlasti vede bezpečná cesta pokání a dobrých skutků. Ale na čem mu zvláště záleží, to není jen zdůrazňování jednotlivých příkazů a jednotlivých ctností, nýbrž především to, co je celistvým pojítkem jich všech, co je skutečnou cestou, nikoli pouhým řetězem jednotlivostí. Jako se obraz zkázy soustřeďoval v jedinou příčinu zla - v lásku k světu, tak se tu zase všechna přikázání soustřeďují v jediné - to jest v lásku k Bohu a její nutný doplněk, lásku k bližnímu. Je to právě tato láska, jež proměňuje svět pro člověka v něco dobrého. Dokud lne člověk k světu, je svět domem, padajícím na jeho hlavu; přilne-li vůle k Bohu, stává se svět dobrou a pevnou cestou k vlasti - cestou, jejímiž etapami jsou jednotlivé skutky spravedlivého života, ale jejíž hlavní silou je láska k Bohu a touha po věčných radostech, jež tato láska vyvolává. V tom je jednota a celistvost morálního řádu, kterou svatý Řehoř tak zdůrazňuje. Aby člověk dosáhl splnění své touhy, musí milovati Boha. Miluje-li Boha, musí milovati i jeho obraz v svém bližním. Miluje-li bližního, prokazuje mu ochotně dobro pro lásku k Bohu. Aby však dobré skutky, konané pro Boha a pro bližního, měly pravou duchovní cenu, musejí vycházeti z čistého srdce; proto musí být člověk prost hříchu, musí se ho zdržovati nebo se z něho očišťovati pokáním. Tak spolu všechno souvisí pevným úvazkem lásky.

To je cesta života činného, po níž se musí ubírati každý člověk; tím však ještě nejsou vyčerpány možnosti duchovního života. Jasně a přesvědčivě učí svatý Řehoř, že Bůh nedal člověku jen milosti činného života ctností, jež mu otvírají bránu Ráje po smrti, nýbrž že mu dal i zvláštní milost kontemplace, jež jako by - třeba jen na okamžik - pootvírala bránu věčnosti a dávala již teď zahlédnouti záblesk věčného světla.

Neboť v takový obraz asi vyznívá nauka svatého Řehoře o mystickém životě. Život ve věčnosti znamená podle svatého Řehoře „býti přítomen slávě Stvořitele, patřiti přímo na tvář Boží, viděti neomezené světlo" (Hom. Ev. XXVII, 1). Něco podobného však zakouší člověk i v kontemplaci; neboť vlastní úkon kontemplace záleží podle něho v tom, že člověk „upírá duchovní zrak na paprsek neomezeného Světla",[23] jehož zdrojem jest Bůh.[24] Není to ovšem

[23] „Cordis oculum figere in ipso rádio incircumscripti luminis tendit", Mor. XXIII, 42.

[24] „Lux aeterna, quae Deus est." Mor. XXV, 11.

podstatně vlastní „visio beatifica", jíž se nemůže dostati člověku v tomto životě[25]- to jest vidění „tváře Boží" nebo přímé vidění Boží slávy; je to však také něco více než pouhé prostředečné vidění Boha v jeho stvoření, získávané z poznávání vnějších skutečností. Je to vidění paprsku, vycházejícího přímo ze zdroje světla; není to vidění světla jakožto zdroje, ale také ne pouhé vidění obrazu paprsku na věcech, pouhé zření ozářeného předmětu. Je to paprsek, jakoby vnikající štěrbinou do tmavé komnaty ducha, nebo jak to vyjadřuje jinde, jakoby viděný skrze oblak či mlhu, *per caliginem*- rozuměj skrze mrákotu naší porušenosti.[26] Je to tedy vidění částečné a jakoby pokradmé (*furtim et termiter*); to je první rozdíl od vidění věčného. A druhý rozdíl je ten, že je to vidění prchavé: sotva duše po velkém úsilí dosáhne toho, že „chápáním a požíváním okusí něčeho z neomezeného světla, hned zase klesá zpět",[27] protože už sama nesmírnost světla, byť ztlumeného, je příliš prudká pro duši, jež je nadto ještě obtížena a srážena i tělesností. (Mor. V, 57-58.)

Nicméně, i když je vlastní úkon kontemplace omezen na krátkou chvíli, působí na duši mocným a trvalým účinkem a propůjčuje jí milosti, jež mají vliv na celý život kontemplativního člověka. A v tom je první význam kontemplace pro život činný a první základ jednoty obou řádů. Kontemplace dává člověku především jasné poznání sebe sama: v jejím světle poznává neobyčejně zřetelně bídu své duše, její nesoulad se světlem Pravdy (Mor. V, 53); z toho pak vyplývá, že kontemplace posiluje neobyčejně ctnost pokory (Mor. XXXV, 3). Za druhé působí kontemplace neobyčejné zvroucnění lásky k Bohu (Hom. Ezech. II, II, 13). Za třetí způsobuje utlumení tělesných žádostí (Tt. II, V, 13), aniž odstraňuje pokušení, které se stává v kontemplativním životě jakousi zábranou pýchy a prostředkem k udržení mravní rovnováhy: pokušení sráží duši, aby neupadla v pýchu, a kontemplace ji povznáší, aby ji pokušení nepřemohlo.[28] Kontemplace tedy vede ke konkrétnímu obohacení činného života morálního, a poněvadž nadto podle nauky světcovy vzbouzí kontemplace v duši také touhu sdíleti se o její dary s bližními, stává se člověk kontem-plativní i učitelem života (Hom. Ezech. I, V, 13).

Ale také v opačném směru je tu kladný vztah mezi oběma řády. Život činný je nezbytným předpokladem života kontemplativního; v tom je druhý prvek jednoty obou řádů. Prvním předpokladem („vzdálenou přípravou") kontemplace je očištění duše od náklonnosti k časné slávě, potlačení tělesné žádosti a ukáznění mysli ctnostnými úkony (Mor. VI, 58, 60), stejně jako rozhojnění duchovní lásky, jež je pohnutkou touhy po kontemplaci; jen milující dosahují kontemplace (Hom. Ezech. II, V, 17). Slovem, prvním krokem ke kontemplaci je plnost činného mravního života, ovšem života vnitřního, nikoli života zaměstnaného vnější činností. Pak teprve nastává vlastní cesta ke kontemplativnímu úkonu: nejprve se mysl zbavuje všech představ stvořených věcí a soustřeďuje se do sebe, potom patří v tomto soustředění a oproštění na sebe a v tomto poznávání sebe vystupuje jako po stupních k poznání svého Stvořitele ve vlastním úkonu kontemplace (Hom. Ezech. II, V, 8-11).

---

[25]Sv. Augustin ovšem učí, že vyvoleným Božím (na př. Mojžíšovi) se dostalo tohoto vidění již na zemi, a to tak, že jejich duch byl „vytržen z tohoto života v život andělský, dříve než byl vyproštěn z těla obecnou smrtí", takže jistým způsobem odumřel tělu. (De videndo Deo 31. Srv. Butler, Western Mysticism 78-88.) Sv. Řehoř reprodukuje na jednom místě (Mor. XVIII, 88-89) tuto myšlenku, jinde však učí, že nelze viděti zde „slávu Boží tak, jak jest." (Ezech. I, VII, 30.)

[26]Pro první výraz srv. Hom. Ezech. II, V, 16-nl7; Mor. V, 52. Pro druhý Mor. XXXI, 101. Jinde přirovnává kontemplaci Boha k šepotu (sussurium), jejž zachycuje duchovní sluch. (Mor. V, 51.).

[27]Srv. Hom. Ezech. II, II, 12—14, kde je podán souhrnný výklad o kontemplaci.

[28]„Kdyby kontemplace tak povznášela mysl, že by vůbec nebyla pokoušena, upadla by v pýchu; a kdyby ji pokušení tak sráželo, že by ji kontemplace nepozvedala, jistě by upadla do hříchu." (Hom. Ezech. II, II, 13.)

Tak je v nauce svatého Řehoře narýsována tvořivá jednota obou řádů: život činný na jedné straně pomáhá vystupovati ke kontemplaci, na druhé straně zase sám přijímá užitek z darů kontemplace - a tak se dosahuje skutečné plnosti celého duchovního života.

I zde vychází svatý Řehoř v základních věcech z myšlenek svatého Augustina, spíše ovšem co do smyslu než co do slovní formulace; to přesné vyvážení poměru obou řádů je však jeho vlastním, původním dílem, jež nevychází z přijaté nauky, nýbrž ze zkušenosti vlastního života. Zde podává v nauce to, co v plné míře uskutečnil v životě - důkaz nesmírného praktického významu mystiky pro všechny oblasti života činného. A co je snad nejcennější a nejpodivuhodnější, ukázal to způsobem, který nečiní násilí žádnému z obou řádů. Život činný je u něho cestou ke kontemplaci právě tím, že je to život činný; láska, jeho nutný základ, vede již sama sebou ke kontemplaci, neboť nelze milovati a nepřáti si pohledu na milovaného. A kontemplace zase již svou povahou vede k životu činnému, protože patření na milovaného zvětšuje lásku a pudí duši k životu činnému. Život kontemplativní není nějakým od světa odloučeným trváním v kontemplativním stavu - to je nemožné už proto, že kontemplace je úkon přechodný, a chce-li se duch povznésti ke kontemplaci, musí k tomu shromažďovati sílu prostředky života činného - zde jde přímo o úměru síly: čím více láska sestupuje k bližnímu, tím více vystupuje k Bohu (Kniha o správě II, 5). A je-li kontemplativní život vyšší než život činný, protože již okouší sladkosti budoucího pokoje (Hom. Ezech. II, III, 9), je zase činný život nutný pro všechny, kdežto život kontemplativní není nutný pro všechny,[29] ačkoli je všem přístupný (Hom. Ezech. II, V, 19-20).

Podobně je kontemplace v tomto životě jen čímsi částečným, protože neznamená plné okoušení, kdežto život činný může býti zde na zemi uskutečněn plně. Ale zato činný život přestává smrtí, kdežto kontemplativní život nabývá teprve po smrti plnosti a trvá věčně. Tak je zde všechno vyváženo bez újmy nároků obou řádů; a ideálem odpovídajícím této rovnováze jest spojení obou řádů - takové spojení činnosti a kontemplace, jež rozmnožuje účinky obou, aniž by co z kterého ujímalo. A že takové dokonalé spojení je možné, vyplývá u svatého Řehoře ze základních definicí.

4. Mravní ideál pastýře.

Řekli jsme, že kontemplace není věcí nutnou pro všechny lidi; to však podle svatého Řehoře neplatí pro biskupy nebo vůbec církevní představené. Představený, který má vésti, který má předcházeti jiné, má býti přirozeně dokonalejší než oni, neboť „nikdo nemůže dáti, co nemá", a mimo to vůdce, který má větší břemena než jiní, potřebuje též větší síly. Proto je podle svatého Řehoře třeba, aby představený se aspoň v jistých obdobích oddával kontemplaci a tak vždycky načerpal síly z vyšších věcí pro věci nižší (Mor. XXIII, 38). Užitečnost tohoto příkazu dosvědčil papež jistě sám příkladem svého života.

Vedle toho ovšem uvádí svatý Řehoř v *Knize o zřízení pastýřském* mnoho jiných vlastností, jež náleží k ideálu pravého pastýře, klada při tom zvláštní důraz na jejich vzájemné vyvážení. Pravý pastýř musí býtimilosrdný, ale bez újmy spravedlnosti; má býti skoupý k sobě, ale štědrý k jiným; má trestati hříchy jiných, ale zároveň je má oplakávati jako své vlastní - jak to podrobně vypočítává svatý Řehoř v prvních dvou částech *Knihy o zřízení*, a zejména v desáté a jedenácté kapitole první části.

Zašli bychom příliš daleko, kdybychom zde chtěli podrobně vypočítávat tyto podmínky; místo toho stačí si všimnout jedné věci, která se nám zdá vyjadřovati ve zkratce celý základní ráz

[29] „Bez kontemplativního života mohou vejiti do království nebeského ti, kdo neopomíjejí konati to dobré, jež dovedou, ale bez života činného nemohou, nekonají-li to dobré, jež dovedou." (Hom. Ezech. I, III, 10.)

pastýřského ducha v pojetí svatého Řehoře. Celý vztah představeného k podřízeným je vskutku plně vyjádřen v jediné krátké větě z šesté kapitoly druhé části: „Dobře bývá spravován nejvyšší úřad, když ten, jenž stojí v čele, panuje spíše nad hříchy než nad bratry." *Vitiis potius quam fratribus dominatur*- v této objektivitě vlády je vskutku základ pastýřského ideálu svatého Řehoře, podivuhodně spojující ctnosti přirozené se ctnostmi nadpřirozenými. Je v tom vyjádřena především specifická pokora, jež přísluší církevnímu pastýři: představený se nemá radovati z toho, že je povýšen nad jiné, nýbrž má se radovat jen z toho, že jim může být užitečný -*nec pvaeesse se hominibus gaudent, sed pvodesse*. Ale příznačné je, že tato pokora je založena i na zákoně přirozeném a že vlastní její zdůvodnění vidí papež v přirozené rovnosti všech lidí. Různost postavení a moci je pouhou nutností, vzniklou z různosti hříchu a zásluhy, a proto mají představení hledět „ne tak na moc svého úřadu jako na to, že původně jsou druhým rovni". A z toho vyplývá, že pravý poměr představeného musí býti objektivní; moc byla dána ne k potlačování lidí, nýbrž k potlačování neřestí; neřestem se vládne, lidem se slouží. V tom je obecný význam titulu, jejž si svatý Řehoř pro sebe vytvořil: *servus servorum Dei.*

III.

HISTORICKÝ VYZNÁM SV. REHORE

Viděli jsme, jak podivuhodně v sobě spojuje svatý Řehoř člověka činného s člověkem rozjímavým, politika s učitelem mravů, pastýře s mystikem. Význam osobnosti takto utvářené vyniká ještě výrazněji při srovnávajícím zhodnocení toho, co vykonal zvláště pro svou dobu, a toho, co znamenal pro pozdější věky.

Viděli jsme, co všechno vykonal pro Itálii za dobu svého pontifikátu. Stav se papežem ve chvíli svrchované nouze hmotné i mravní, byl vlastně své zemi vším: duchovním pastýřem, který upevňoval církevní kázeň, vychovatelem, který pečoval o povznesení mravního života, hospodářem, který zmiňoval hmotnou bídu, i politickým ochráncem, který od ní odvracel následky neschopné politiky jejích světských vládců. Přitom však nevystupoval nikdy jako politik, zastávající nějaký partikulární zájem ať vlastní či cizí. Počínal si prostě jako moudrý člověk, který se snaží v mezích svých sil udržet dobrý, rozumný řád uprostřed chaosu se všech stran doléhajícího. Také však nebyl pouhým zastáncem tradice, který chce udržet staré řády, protože k nim lne nějakou romantickou vlasteneckou láskou. Jako pravý hospodář počítal s budoucností - i s politickou budoucností, a to s politickou budoucností celého křesťanstva; nemyslil jen na Itálii nebo na byzantské císařství, nýbrž na křesťanskou Evropu, která bude z velké části Evropou nových národů. Proto nepřijímal nové politické skutečnosti jako pouhá nezbytná zla, nýbrž pokoušel sejich využít, pokud to bylo v jeho moci, k vytváření nového společenského řádu, který by kladným způsobem spojil dobré prvky starého řádu i nových skutečností. Nebyl jen představitelem starého římského ducha, nýbrž i předvídatelem nového ducha, který o staletí později našel výraz v ideji svaté římské říše. Ačkoli ještě žil v tradici starověku, myslí již středověce. Vtom spojení je právě jeho velikost - na níž nic nemění skutečnost, že pro mysli tehdejších vládců - starých i nových - to byla myšlenka příliš vznešená.

K nemenší velikosti vyrůstá postava svatého Řehoře tam, kde jde o vlastní úřad velekněžský - kde jde o věci víry a mravů nebo o podstatu papežské moci. To, co víme - hlavně z jeho listů - o způsobu, jímž hájil jednotu Církve a práva nástupců svatého Petra proti biskupům i proti císaři, jest pro to svědectvím výmluvným, třeba ne vždy plně chápaným - jak o tom svědčí různé výtky, s nimiž se setkáváme zejména u protestantských autorů. Zdá se, že nepochopení je

úměrno velikosti ducha a geniálnosti prostředků, jichž používá. Je nade vši pochybu jasno, že svatý Řehoř hájil důrazně nauku o svrchovanosti papeže jakožto nejvyššího rozhodčího ve věcech víry a mravů i strážce a rozdělovatele práv v Církvi; avšak činil to tak, jak to činí veliký duch, prostý jednostranného zaujetí a osobní vášnivosti - duch, který dovede postřehnout všechny aspekty sporné situace i odhadnout prospěch či škodu, plynoucí z každého možného způsobu řešení. A nedovedl jen voliti nejužitečnější postup, nýbrž dovedl jej také uplatnit nejvýhodnějším způsobem - dovedl k němu volit takticky nejlepší prostředky, třeba se zdály na první pohled neobvyklé nebo nepřiměřené.

Pomáhaly mu při tom tři vzácné schopnosti, jež charakterisují jeho ducha po činné stránce. Zdá se, žeměl ve význačné míře jakousi zvláštní schopnost vytušit, jakou cestou lze v daném případě dosáhnouti nejlepšího výsledku - ale ne výsledku přechodného, který by platil jen pro přítomnou chvíli, nýbrž trvalého výsledku, který se snad bude jevit pro první chvíli jako neúspěch, ale který přinese dobré ovoce v budoucnosti. I zde se tedy projevuje jeho schopnost mysliti v budoucím čase - schopnost odpovídající schopnosti vojevůdce, který si dovede připravovat budoucí vítězství přítomnou porážkou.

Mimo to vynikal svatý Řehoř neobyčejným smyslem pro svobodu, který ho nutil vyhýbati se pečlivě, aby uplatňováním vlastního práva neporušil právo cizí. A konečně byl nadán ve zvláštní míře řídkou schopností přizpůsobovat se konkrétním okolnostem bez újmy principu: rozlišovat nahodilé od podstatného, nelpět na malichernostech, odhalovat bezvýznanr nost jádra za osobivostí vnějšku, stejně jako skutečný význam za zdánlivou bezvýznamností. Uplatňování těchto schopností v záměrné shodě vedlo ovšem často k výsledkům navenek paradoxně nepatrným, avšak ve skutečnosti významným pro budoucnost, stejně jako k používání prostředků zdánlivě se neshodujících s pohnutkami, ale ve skutečnosti svědčících o bystrosti postřehu, stejně jako o ušlechtilosti ducha.

Typickým příkladem toho může být záležitost s císařským zákonem, zapovídajícím státním úředníkům vstup do duchovního stavu. Byla to věc, týkající se přímo práv Církve, a přece, když papež proti tomu protestuje u císaře, činí to jako soukromník, ne jako papež. Omezený duch v tom může spatřovat servilnost nebo projev bázně; tento počin je však ve skutečnosti velmi dobře odůvodněn. Nejprve tu působí onen smysl pro cizí právo: papež si je vědom, že důvod zákona je v jádře spravedlivý a že císař má právo zamezovatsvým úředníkům, aby se vstupem do kněžského stavu nebo do kláštera nevymykali odpovědnosti za svou činnost. Pak je tu zřetel k dané situaci: zákon byl již vydán, a kdyby byl ihned oficielně odmítnut, mohlo to mít jen škodlivé následky - papež zná dobře povahu a metody císařovy. Naproti tomu uhaduje papež, že psychologicky vhodně volený postup by mohl dosáhnouti skrytějších, ale účinnějších výsledků. A tak se obrací papež k císaři jako soukromá osoba, „iure privato", aby se ho nedotkl a přece aby mu mohl vyložit to, co měl císař uvážit před vydáním zákona. A výsledek nejen že splňuje očekávání, nýbrž přináší nové řešení. To, co je v zákoně pochybeného, je odstraněno; co je v něm dobrého, zůstává uplatněno.

To je případ, kdy papež zdánlivě příliš ustupuje. Jindy se zase zdá, že uplatňuje příliš svá práva a že setrvává na svém, ačkoli nemá vyhlídky na úspěch. Tak to vypadá třeba s jeho protesty proti titulu ekumenického patriarchy, jejž si osobí patriarcha konstantinopolský. Navenek je to pouhý čestný titul, z něhož nevyplývá žádná újma papežské hodnosti. Patriarcha jej uplatňuje jen na Východě, nežádá ani, aby jej papež uznal; a císař drží s patriarchou. Záležitost se zdá málo významná a naděje na účinnost protestu není žádná. Ale papež vidí především újmu, kterou takový titul znamená pro jiné biskupy. Že mu nejde o vlastní důstojnost, dokazuje tím, že sám odmítá titul *papa oecumenicus* a nazývá se sluhou sluhů Božích. Záleží mu však na tom, aby jednak chránil důstojnost všech biskupů, jednak jim dal morální lekci z pokory, jíž jsou povinni

svému úřadu. Pokud jde o vyhlídky na úspěch, je si jako duchovní člověk vědom, že ve světě morálním závisí výsledek na pravosti pohnutky - a jemu jde právě o morální úspěch. A tak trvá na svém, nedbaje ani toho, že bude obviňován ze svéhlavosti nebo svárlivosti od lidí, kteří dovedou posuzovat cizí pohnutky jen podle vlastního sobectví. A výsledek se dostaví, třebaže on se ho již nedočká. Za několik let po jeho smrti zruší císař Fokas titul ekumenického patriarchy.

Z téhož principu se vysvětlí snadno i zdánlivý „kontrast", jenž podle Batiffola záleží v tom, že často dochází u svatého Řehoře po vytrvalém trpělivém snášení nějakého nešvaru k náhlým výbuchům nesmiřitelného odporu. (St. Grégoire 227.) Svatý Řehoř věděl dobře, že k účinné nápravě zla je třeba volit vhodný okamžik; že je třeba určité doby k poznání, zdali jde o povrchní zlo, jež zajde samo sebou, nebo o zlo, jež by mohlo nabýti vážného stupně právě předčasným zásahem. A konečně jako spravedlivý člověk ponechával každému vinníkovi lhůtu k nápravě, a teprve potom zasahoval sám. Pak ovšem zasahoval účinně, jak to vyžadovala spravedlnost a nutnost dát dobrý příklad.[30]

Z různých svědectví si můžeme učiniti obraz o tom, jak velice byl svatý Řehoř ceněn ve své době jako učitel života. Svědčí o tom nedočkavost, s níž byly opisovány a šířeny jeho homilie na Evangelia, dříve než je sám upravil v definitivní podobu; naléhání, aby vydal homilie na proroctví Ezechielovo, jež neměl v úmyslu vůbec vydati; fakt, že jeho díla byla ještě za jeho života překládána do řečtiny. Víme také, že tento zájem nevyplýval snad ze spekulativního bohatství Řehořovy myšlenky, nýbrž z toho, že jeho dílo bylo dílem skutečného učitele, to jest někoho, kdo dává svým žákům, posluchačům, čtenářům to, čeho nejvíce potřebují, způsobem, jímž to mohou nejlépe přijmouti. V tom mu bylo k užitku právě to, co mu chybělo vzhledem k jeho mistrovi, svatému Augustinovi: nedostatek spekulativního zájmu stejně jako nedostatekpéče o rétorickou nebo básnickou vytříbenost slova. Rád myšlenky má u něho vždycky primát nad řádem slova; a v řádu myšlenky má zase pravidlo mravů primát nad pravidlem spekulativní logiky. A právě tím byl zajisté svrchovaně užitečný době, jíž zmatky velikého pohybu národů nejen ponechávaly málo klidu k oceňování filosofických nebo básnických krás Augustinova díla, nýbrž podvracely zároveň i její mravní řád. Přejímaje z Augustina podstatu jeho myšlenky a podávaje ji v jasné a sevřené formulaci jakožto vodítko duchovního života, doplněnu o všechnu sílu přesvědčivosti, kterou dodává slovu učitelovu souhlas života s naukou - byl svatý Řehoř stejně štědrým hospodářem duchovních statků, jako byl štědrým hospodářem hmotných statků, určených chudým. Ba byl hospodářem štědřejším - nejen proto, že (jak sám praví) dávati dary duchovní je záslužnější než dávati dary hmotné, nýbrž i proto, že zde podle zákona duchovní ekonomie udílel zároveň současné době i věkům budoucím.

Vskutku, promlouvaje k římským věřícím nebo k mnichům svého kláštera, jako by již zároveň byl promlouval k neviděným křesťanským zástupům příštích pěti století, poslouchajícím a oceňujícím jeho nauku s nemenší dychtivostí a láskou. Neboť až do doby nového rozkvětu theologické myšlenky ve dvanáctém století měl býti sv. Řehoř tlumočitelem Augustinových myšlenek i velikým učitelem činného i kon-templativního života pro nové národy, jež vytvářely tělo a ducha nové Evropy a jež byly přirozeně schopny přijímati nauku mravů mnohem dříve, než dospěly k činné účasti ve spekulativních oblastech theologie. Zde, v oblasti duchovní, byl splacen

[30]Některé kritiky charakteru svatého Řehoře jsou založeny jen na věcné neznalosti. Tak vytýkají Gregorovius a Mommsen papeži, že poslal uctivý a blahopřejný list císaři Fokovi po jeho nastolení, ačkoli dal Fokas povraždit surově svého předchůdce a jeho rodinu. Zapomíná se přitom docela, že jediné zprávy, jichž se papeži dostalo, byly zprávy oficielního císařského poselstva; apokrisiáře tehdy na dvoře císařském nebylo a jiný styk byl v té době prakticky nemožný, jednak pro boje s Avary, jednak proto, že plavba mezi Západem a Východem bývala od listopadu do března uzavřena.

plně dluh nepochopení, jehož se dostalo Řehořovým myšlenkám nové společenské organisace v jeho době.[31]

Cím je nám svatý Řehoř dnes? Tím, čím nám jsou všichni velicí Otcové. Nejprve příkladem života, zcela vyplněného pravou službou lásky k Bohu a bližnímu; příkladem života, plného moudrosti, spravedlivosti, milosrdenství, pokory, oběti; a ve zvláštním smyslu, více než u koho jiného, vzorem osobnosti, jež spojuje v nádherném a bohatém souladu vlastnosti Hospodáře, Vladaře a Rozjímatele, těch tří vůdčích prototypů člověka.

A za druhé je nám učitelem plnosti duchovního života - plnosti, z níž není nikdo vyloučen. To je zvláště významné pro novou dobu, jejíž duchovní nedostatky vyplývají z velké části právě z duchovní jednostrannosti. Osudný omyl mnohých asketiků nové doby je v tom, že obecnou dosažitelnost mravního ideálu ztotožnili s jeho prostředností, že omezili obecný duchovní život na citovou, diskursivní, systematickou, meditativní asketiku a že z něho vyloučili téměř zcela mystiku, omezenou v jejich pojetí na zkušenosti, provázené mimořádnými psychofysickými zjevy. To mělo za následek ochuzení a zanedbání kontemplativního života, tak důležitého pro zdraví a rovnováhu celého duchovního života - což byl důsledek v mnohém směru osudný. Právě zde však má velký význam - praktický význam - nauka svatého Řehoře, jež tak jasně ukazuje souvislost asketiky a mystiky a tak přesvědčivě ukazuje, že mystická kontemplace není nějakým výjimečným zjevem, nýbrž normálním vyvrcholením činného života, jehož může dosáhnout v podstatě každý a jež má nesmírný význam pro sám činný život.

Svatého Řehoře papeže

ČTYŘICET HOMILIÍ NA EVANGELIA

ve dvou knihách věnovaných
SEKUNDINOVI
biskupu taorminskému

Velectihodnému

a velebožnému bratru biskupovi Sekundiovi

Řehoř,

sluha sluhů Božích.

Složil jsem výklad na čtyřicet čtení svatého Evangelia z těch, jež se podle zvyku čítávají v jisté dny v naší Církvi při slavení Mše svaté. Na některé z nich nadiktovaný výklad předčítal notář lidu; na jiné jsem před shromážděním sám přednesl výklad, a ten byl zapsán tak, jak jsem jej proslovil. Někteří bratří, zanícení zájmem o Písmo svaté, pořídili si jejich opisy, dříve než jsem mohl to, co jsem proslovil, uvésti zevrubnějšími opravami v zamýšlené znění. Ty bych mohl přirovnat k jistým hladovcům, kteří chtějí jíst pokrmy dříve, než jsou docela uvařeny. Ono místo, kde je psáno: *Veden byl Ježíš od Ducha na poušť, aby byl pokoušen od ďábla* (Mt 4; 1),

[31]Nesmyslnost protestantských výtek (Harnack, Schubert), jako by byl svatý Řehoř odpověden za ochuzení obecné kultury i theologického myšlení následujících věků, je příliš jasná, aby se bylo třeba jimi podrobněji zabývati, když je zřejmo, že svatý Řehoř naopak přispěl podstatně k uchování theologické kultury v raném středověku v té nejlepší formě, v jaké mohla býti uchována.

jsem nejprve vyložil s jakousi obojakostí; ale tuto pochybnost jsem později opravil přesnou formulací. Tyto homilie jsem pak dal uspořádati do dvou svazků v tom pořadí, jak byly prosloveny, tak aby bylo rozlišeno ve zvláštní celky i těch prvních dvacet, jež byly diktovány, i tolikéž ostatních, jež byly předneseny osobně. Že pak jsou některé texty, které se čtou v Evangeliu později, uvedeny dříve, a zase některé, jež evangelista sepsal dříve, jsou zařaděny na pozdější místo, to nechť neznepokojuje tvé bratrství; neboť tak, jak byly mnou homilie v různých dobách předneseny, tak byly také zapisovači zařaděny do svazku. Jestliže tedy tvé bratrství, zabývající se neustále posvátným čtením, shledá, že uvedené místo Evangelia je uváděno v pochybném znění nebo že homilie nejsou uspořádány, jakjsem shora řekl, nechť ví, že takové zůstaly neopraveny, a nechť je opraví podle těch, jež jsem dal poslat po přítomném doručiteli; a rozhodně ať nedopustí, aby zůstaly neopraveny. Uveřejněné homilie pak jsou uloženy v knihovně naší svaté Církve, aby po případě ti, kdož jsou vzdáleni tvého bratrství, měli možnost nahlédnouti do opraveného textu.

KNIHA PRVNÍ

HOMILIE PRVNÍ

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola[32]

na druhou neděli adventní.

CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE

O konci světa– Lk.21; 25-33.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „Budou znamení na slunci a na měsíci i hvězdách, a na zemi tíseň mezi národy, pro zmatek hluku mořského a vlnobití, takže lidé budou trnouti strachem a očekáváním toho, co přijde na celý svět; neboť moci nebeské se budou pohybovati; a tehdy uzří Syna člověka, přicházejícího v oblaku s mocí velikou a slávou. Když pak se toto začne díti, vzhlédněte a zdvihněte své hlavy, neboť se blíží vykoupení vaše." A pověděl jim podobenství: „Vizte fíkový strom a všechny stromy. Když již ze sebe vydávají plody, víte, že léto se blíží. Tak i vy, když uzříte, že se dějí tyto věci, vězte, že blízko jest království Boží. Vpravdě pravím vám: nepomine pokolení toto, než se toto všechno stane. Nebe a země pominou, avšak slova má nepominou."

1. Kristus nás odrazuje od lásky k stárnoucímu světu.

Pán a Vykupitel náš, bratří nejmilejší, touže nás nalézti připraveny, ohlašuje, jaká zla provázejí stárnoucí svět, aby nás odvrátil od lásky k němu. Oznamuje, jaké veliké rány budou

[32]1 „V basilice sv. Petra apoštola" -t. j. ve veliké pětilodní basilice, kterou vybudoval nad hrobem sv. Petra Konstantin Veliký.

předcházet jeho blížící se konec, abychom, nechceme-li se báti Boha v pokoji, strachovali se jeho blízkého Soudu aspoň sklíčeni ranami. Neboť o něco výše před tímto čtením svatého Evangelia, jež vaše bratrství právě vyslechlo, předeslal Pán tato slova: *Povstane národ proti národu a království proti království, a budou veliká zemětřesení po místech a hlad i mor.* (Lk 21; 10—11.) A po několika dalších větách připojuje to, co jste zrovna slyšeli: *Budou znamení na slunci a na měsíci i na hvězdách, a na zemi tíseň mezi národy pro zmatek hluku mořského a vlnobití.* Z toho všeho již zajisté víme o některých věcech, že se staly, jiné se strachem očekáváme v brzké budoucnosti. Neboť že národ za národem se zvedá a že jejich tlak tísní zemi, to již spíše za našich časů pozorujeme než o tom čteme v knihách. Že zemětřesení ničí nesčetná města, to víte sami, jak často jste o tom slyšeli se všech světových stran. Morovými ranami trpíme neustále. Zjevných znamení na slunci, měsíci a hvězdách sice dosud nevidíme, ale už ze samé změny ovzduší se dohadujeme, že ani ona nejsou příliš daleko. I tak jsme však viděli, než byla Itálie dána všanc pohanskému meči,[33] na nebi ohnivé šiky, záblesky té krve, kterou mělo potom prolévati lidské pokolení. Nové vzedmutí moře a vod sice ještě nenastalo. Ježto však mnohé z předpověděného se už splnilo, není pochyby, že i to málo, co zbývá, bude brzy následovati, protože jistota věcí příštích je v tom, co se událo v minulosti.

2. Očekávání soudu nás nutí k strachu a bdělosti.

To říkáme proto, bratří nejmilejší, aby vaše mysli procitly k udržování bdělosti: aby neustrnuly v bezpečnosti, aby nezemdlely nevědomostí, nýbrž aby je neustále i strach poháněl i starost v dobrém díle utvrzovala se zřetelem k tomu, co připojuje hlas našeho Vykupitele: *Takže trnouti budou lidé strachem a očekáváním toho, co přijde na celý svět; neboť moci nebeské se budou pohybovati.* Co jiného nazývá Pán mocemi nebeskými než anděly, archanděly, trůny, panstva, knížata a mocnosti, jež se při příchodu našeho přísného soudce objeví viditelný našim zrakům, aby tehdy na nás přísně požadovali to, s čím nám teď neviditelný Stvořitel vlídně shovívá. Tam se také dodává : *A tehdy uzří Syna člověka přicházejícího v oblaku s mocí velikou a slávou.* Jako by se otevřeně říkalo: Uzří v moci a slávě toho, jejž nechtěli slyšeti poníženého; aby tehdy tím neúprosněji pocítili jeho moc, čím méně teď naklánějí šíji srdce k jeho trpělivosti.

3. Tím se však důvěra vyvolených posiluje.

Protože však jsou tyto věci řečeny proti zavrženým, ihned se obracejí slova k útěše vyvolených. Neboť se dále praví: *Když pak se to začne díti, vzhlédněte a zdvihněte své hlavy, neboť se blíží vykoupení vaše.* Jako by Pravda otevřeně napomínala své vyvolené, řkouc: Když se pohromy světa množí, když se hrůza soudu jeví pohybem mocností, zdvihněte hlavy, to jest rozveselte srdce; neboť zatím co končí svět, jehož přáteli nejste, blíží se vykoupení, jehož jste si žádali. V Písmě svatém se zajisté často rozumí hlavou mysl, neboť jako údy jsou ovládány hlavou, tak i myšlenky jsou řízeny myslí. Zvednouti hlavy tedy znamená povznésti své mysli k radostem nebeské vlasti. Kdo tudíž milují Boha, těm se káže, aby se z konce světa radovali a veselili - protože se totiž brzy shledají s tím, jej| milují, zatím co hyne ten, jejž nemilovali. Neboť daleko budiž, aby nějaký věřící, který touží spatřiti Pána, truchlil nad pohromami světa, o němž mu není neznámo, že právě těmi pohromami se blíží k svému konci. Vždyť je psáno: *Kdo chce býti přítelem tohoto světa, stává se nepřítelem Božím.* (Jak. 4; 4.) Kdo se tedy neraduje z blížícího se konce světa, dosvědčuje, že jest jeho přítelem, a tím je usvědčován jako nepřítel Boží. To však

[33] a „než byla Itálie dána všanc pohanskému meči": Longobar-di, kteří vpadli roku 568 do severní Itálie a zřídili v ní své panství, byli zčásti ariáni, zčásti pohané.

budiž daleko srdcí věřících, daleko těch, kdož i věří skrze víru, že existuje jiný život, i skutky jej milují. Neboť truchliti nad zničením světa náleží těm, kdož kořeny srdce zapustili do lásky k němu, kdož nehledají příštího života, ba kdož ani netuší, že existuje. My pak, kteří jsme poznali věčné radosti nebeské vlasti, jsme povinni co nejrychleji k nim pospíchati. Je pro nás žádoucí rychleji putovati a dojiti k ní kratší cestou. Vždyť jakými zly není svět soužen? Který zármutek, které protivenství nás neskličuje? Co je smrtelný život, ne-li cesta? A uvažte, bratří, jaké by to bylo, umdlévati námahou cesty a přece touž cestu nechtíti ukončiti. A že svět musí býti šlapán a opovrhován, dává náš Vykupitel na srozuměnou vhodným přirovnáním, když poté dodává: *Vizte fíkový strom a všechny stromy. Když již ze sebe vydávají plody, víte že léto se blíží. Tak i vy, když uzříte, že se dějí tyto věci, vězte, že blízko jest království Boží.* To jako by otevřeně říkal: Jako se z plodů na stromech poznává blízkost léta, tak se poznává ze zkázy světa, že království Boží je blízko. Těmi slovy se zajisté ukazuje, že ovocem světa je zkáza. Neboť roste k tomu, aby padl. K tomu klíčí, aby vše, co vzrostlo, strávil pohromami. Dobře se pak přirovnává království Boží k létu; neboť tehdy mraky našeho zármutku přejdou a dny života zazáří jasem věčného Slunce.

4. Jistota Kristových slov.

To vše je potvrzováno s velikou jistotou tím, že je přidána věta, řkoucí: *Vpravdě pravím vám: nepomine pokolení toto, než se toto všechno stane. Nebe a země pominou, avšak slova má nepominou.* Nic není totiž v přirozenosti hmotných věcí trvalejšího než nebe a země; a nic v přirozenosti věcí nepomíjí tak rychle jako slova. Dokud nejsou slova skončena, nejsou slovy; když pak již byla dokončena, již vůbec nejsou, protože nemohou býti dokončena, leč když pominou. Praví tedy: Nebe a země pominou, ale slova má nepominou, jako by zjevně říkal: Vše, co je u vás trvalé, není trvalé na věky beze změny; a všechno, co u mne na pohled pomíjí, zůstává pevné a nepomíjivé, poněvadž výroky bez proměnlivosti trvající vyjadřuje má řeč, jež pomíjí.

5. Jakými ranami tehdy bude svět postižen.

Ejhle, bratří moji, již vidíme to, co jsme slýchali. Denně novými a vzrůstajícími zly je svět skličován. Vidíte, kolik vás zbylo z toho nespočetného lidu; a přece ještě denně strasti naléhají, nečekané události překvapují, nové a nenadálé pohromy skličují. Neboť jako v mládí je tělo plno síly, hruď zůstává silná a neporušená, šíje svalnatá, plíce jsou plné, ve stařeckých však letech se postava hrbí, vyschlá šíje se schyluje, hruď je tvsněna krátkým dechem, síla chabne, dech přerývá slova mluvícího - neboť i když není neduživosti, je obyčejně starci samo jeho zdraví chorobou: tak i svět v prvních letech kvetl jako v mládí, byl pln síly k rozmnožování potomstva lidského pokolení, svěží zdravím tělesným, tučný hojností věcí; teď však je skličován už pouhým svým stářím a jezaháněn jakoby do sousedství smrti vzrůstajícími útrapami. Nemilujte tedy, bratří moji, toho, jenž, jak vidíte, nemůže již dlouho vytrvati. Uložte v mysl apoštolova přikázání, jimiž nás napomíná, řka: *Nemilujte svět ani ty věci, které jsou ve světě; neboť miluje-li kdo svět, není v něm lásky Otcovy.* (I. Jan. 2; 15.) Předevčírem jste se dověděli, bratří, že byly bouří náhle vyrvány věkovité háje, pobořeny domy a chrámy ze základů vyvráceny. Kolik lidí, večer ještě zdravých a bez úhony, se domnívalo, že zítra něco vykonají - a přece ještě téže noci zahynuli nenadálou smrtí, lapeni osidlem záhuby?

6. Z pohrom stárnoucího světa jest seznati přísnost posledního soudu.

Jest nám však uvážiti, nejmilejší, že k provedení těch věcí vzbudil neviditelný soudce jen dech nejlehčího vánku; rozpoutal bouři z jediného mraku, a již zpustošil zemi, shroutil k pádu

základy tolika budov. Co teprve ten soudce učiní, až přijde sám a až vzplane jeho hněv k potrestání hříchů, jestliže je nemožno snésti už to, když nás zasáhne nejlehčím mráčkem? Které tělo vydrží v přítomnosti jeho hněvu, jestliže rozpoutal vítr a zpustošil zemi; pohnul vzduchem, a tolik budov zbořil? Uvažuje o této přísnosti, praví Pavel: *Hrozné jest upadnouti do rukou Boha živého.* (Žid. 10; 31.) To vyjadřuje žalmista slovy: *Bůh zjevně přijde, Bůh náš, a nebude mlčeti. Oheň před obličejem jeho bude planouti, a vůkol něho bouře silná.* (Ž. 49; 3.) Přísnost tak veliké spravedlnosti pak je provázena bouří a ohněm, poněvadž bouře zkouší,[34] koho by oheň sžehl. Ten den tedy mějte před očima, bratří nejmilejší, a vše, co se teď zdá závažným, ve srovnání s ním bude zlehčeno. O tom dni je přecetaké řečeno skrze proroka: *Blízko jest den Páně veliký, blízko jest a rychlý příliš. Hlas dne Páně hořký, bude tu sklíčen silný. Den hněvu den ten, den soužení a úzkosti, den pohromy a bídy, den temnot a mrákoty, den mlhy a vichřice, den polnice a troubení.* (Sof. 1; 14.) O tomto dni ještě praví Pán skrze proroka: *Ještě jednou,[35] a pohnu nejen zemí, ale i nebem.* (Agg. 2; 7.) Hle, jak jsme již řekli, pohnul ovzduším, a země nevydržela; kdo tedy vydrží, až pohne nebem? A co jsou, jak jsme řekli, hrůzy, jež spatřujeme, ne-li hlasatelé nastávajícího hněvu? Proto je také nezbytno uvážiti, že ony pohromy se tolik liší od oné konečné pohromy, kolik se liší osoba hlasatele od moci soudcovy. O tom dni tedy, bratří nejmilejší, celým myšlením uvažujte, napravte život, změňte mravy, pokoušející zla přemáhejte odporováním, spáchaná pak trestejte pláčem. Neboť příchod věčného soudce uzříte jednou v tím větším bezpečí, čím více teď budete bázní předstihovati jeho přísnost.

HOMILIE DRUHA

proslovená k lidu v basilice svatého Petra Apoštola

na neděli druhou po Devítníku.

Kristis předpovída své ummučení a uzdravuje slepce u Jericha Lk 18;31-43.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (18; 31-43).

Za onoho času Ježíš pojav k sobě těch dvanáct [svých učedníků], řekl jim: „Hle, ubíráme se vzhůru do Jerusaléma a tam se dokoná všechno, co je psáno proroky o Synu člověka. Bude totiž vydán pohanům a budou se mu posmívati a tupiti ho a plivati na něj; a když ho zbičují, zabijí ho, a třetího dne vstane z mrtvých." A oni nic z toho nepochopili a bylo to slovo skryto před nimi a nerozuměli, co bylo řečeno. Stalo se pak, když se blížili k Jerichu, že jeden slepec seděl u cesty a žebral. A když slyšel zástup jiti mimo, tázal se, co by to bylo. Řekli mu pak, že to se ubírá kolem Ježíš Nazaretský. I zvolal řka: „Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou!" A ti, kdo šli vpředu, domlouvali mu, aby mlčel. On však ještě více křičel: „Synu Davidův, smiluj se nade mnou!" Zastaviv se tedy Ježíš, kázal jej přivésti před sebe. A když se přiblížil, otázal se ho: „Co chceš, abych ti učinil?" A on řekl: „Pane, ať vidím." I řekl mu Ježíš: „Prohlédni, víra tvá tě uzdravila." A ihned prohlédl a následoval ho, velebě Boha. A všechen lid, vida to, vzdal chválu Bohu.

1. Proč Kristus předpověděl svou smrt a svévzkříšení.

Předvídaje, že duše učedníků budou zmateny jeho ukřižováním, předpovídá jim náš Vykupitel již dlouho předtím i trest onoho utrpení i slávu svého vzkříšení, aby, až by ho viděli umírati, jak bylo předpověděno, nepochybovali, že také vstane z mrtvých. Protože však učedníci

[34] „quia tempestas examinat": lze též čisti „exanimat" (omračuje, sráží, usmrcuje). Obojí čtení dává v podstatě stejný smysl.

[35] Vulg.: „Ještě jedno maličko jest a pohnu nebem a zemí."

dosud tělesní nebyli nijak s to pochopiti slova tajemství, dochází k zázraku. Před jejich očima nabývá slepý zraku, aby nebeské skutky utvrdily ve víře ty, kdož nechápali slova nebeského tajemství. Avšak zázraky Pána a Spasitele našeho jest tak přijímati, bratří nejmilejší, aby se jim i věřilo jako skutečnostem, i aby nám také něco svým významem naznačovaly. Neboť jeho skutky i skrze moc něco ukazují i skrze tajemství něco jiného promlouvají. Hle, my nevíme, kdo byl onen slepec podle historie, a přece je nám známo, co znamená skrze tajemství. Slepec, toť zajisté pokolení lidské, jež vypuzeno v praotci z rajských rozkoší, neznalé jasu nadzemského světla, snáší temnoty svého zavržení; přece však je osvíceno přítomností svého Vykupitele, aby skrze touhu již zřelo radosti vnitřního světla[36] a vkročilo na cestu dobrého díla.

2. Vtělením byla uzdravena lidská slepota.

Je vskutku hodno pozornosti, že slepý byl osvícen, právě když se Ježíš podle vyprávění blíží k Jerichu. Neboť „Jericho" se vykládá jako „měsíc", měsíc pak ve svatých slovech označuje nedostatky tělesnosti, protože v pravidelných lunárních obdobích se zmenšuje a tím naznačuje nedostatek naší smrtelnosti. Zatím co se tedy náš Stvořitel blíží k Jerichu, slepý se navracík světlu; poněvadž, zatím co božství na sebe vzalo nedostatečnost našeho těla, pokolení lidské nabylo znovu světla, jehož pozbylo. Neboť tím, že Bůh snáší lidské, člověk je pozvedán k božskému. Onen slepec je správně líčen, nejen jak sedí u cesty, ale i jak žebrá; neboť sama Pravda dí: *Já jsem cesta.* (Jan 14; 6.) Kdo tedy nezná jas věčného světla, je slepý; jestliže však již věří ve Vykupitele, sedí u cesty; neprosí-li však a nedožaduje se, aby se mu dostalo věčného světla, sedí sice jako slepec u cesty, ale nikterak ne-žebrá. Jestliže pak i uvěřil a poznal slepotu svého srdce, i žádá, aby se mu dostalo světla pravdy: sedí slepý u cesty a žebrá. Kdokoli tedy poznává temnoty své slepoty, kdokoli chápe, že to, co mu chybí, je světlo věčnosti, ten nechť volá z hloubi srdce, nechť volá i hlasem mysli, řka: *Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou.* Slyšme však, co se poznamenává ke křiku slepcovu: *A ti, kdo šli vpředu, domlouvali mu, aby mlčel.*

3. Představy hříchů překážejí modlitbě.

A co znamenají ti, kdo šli před přicházejícím Ježíšem, ne-li zástupy tělesných žádostí a vřavu neřestí? Ty rozptylují svými svody naše rozjímání a ruší hlasy srdce v modlitbě, dříve než Ježíš dojde k našemu srdci. Neboť často, když se chceme po spáchaných nepravostech obrátit k Bohu, když se snažíme vyprositi si odpuštění právě za ty nepravosti, které jsme spáchali, vystupují v srdci představy hříchů, jichž jsme se dopustili, rozptylují soustředěnost naší mysli, matou ducha a tísní hlas naší modlitby. Ti tedy, kdo šli napřed, domlouvali mu, aby mlčel; poněvadž dříve, než Ježíš dojde k srdci, spáchaná zla, dotírajíce svými obrazy na naše myšlenky, ruší nás v samé naší modlitbě.

4. Čím mocněji jsme tísněni, tím vroucněji se máme modliti.

Slyšme však, co na to učinil onen slepec, který měl býti osvícen. Čteme dále: *On však ještě více křičel: Synu Davidův, smiluj se nade mnou.* Ejhle, zástup mu domlouvá, aby mlčel, a on tím více křičí, neboť čím mocnějším přívalem tělesných myšlenek jsme tísněni, tím vroucněji

[36] „aby skrze touhu již zřelo radosti vnitřního světla": to jest, aby člověk mohl okoušet aspoň blaženosti vírou vzbuzené touhy po patření na Boha na věčnosti, nemůže-li zakoušeti již na zemi vlastní blaženosti tohoto patření. „Vnitřní světlo" je totéž co „nadpozemské světlo". Slova „vnitřní", „uvnitř" (Internus, intus) používá svatý Řehoř velmi často jako synonyma pro řád neviditelných, duchovních skutečností vůbec, v protivě proti řádu pozemské, hmotné a ke hmotným, časným zájmům zaměřené činnosti či skutečnosti, kterou stručně označuje slovem „vnější věci" (res externae, exteriora). Má tedy toto slovo u něho širší význam než jen psychologicko-subjektivní.

máme trvati na modlitbách. Zástup se vzpouzí, abychom nekřičeli, neboť trpíme představami svých hříchů obyčejně i v modlitbě. Zajisté však je nezbytno, aby hlas našeho srdce naléhal tím mocněji, čím drsněji je odmítán, tak aby přemohl vřavu nedobrovolných myšlenek a prodral se příliš-ností svého naléhání k dobrotivým uším Páně. Domnívám se, že každý najde sám u sebe to, o čem mluvíme, neboť když obracíme ducha od tohoto světa k Bohu, když se obracíme k dílu modlitby, snášíme při své modlitbě jako obtížné a odporné právě ty věci, jež jsme dříve nesli s rozkoší. Jen stěží zaplašuje ruka svaté touhy od našich očí pomyšlení na ně; jen stěží jsou jejich představy přemáhány nářky kajícnosti.

5. Tak přimějeme Ježíše, aby se zastavil.

Jestliže však mocně naléháme svou modlitbou, zadržíme míjejícího Ježíše v své mysli. Proto se tam připojuje: Zastaviv se tedy Ježíš, kázal ho přivésti k sobě. Hle, zastavil se ten, jenž předtím šel mimo; neboť zatím co my ještě v modlitbě snášíme vřavu představ, cítíme Ježíše jakoby míjejícího. Když pak úsilně trváme v modlitbě, Ježíš se zastavuje, aby navrátil světlo: Bůh se usazuje v srdci a ztracené světlo se navrací.

6. Lidstvím Kristus přechází, božstvím se zastavuje.

Tou věcí však nám Pán naznačil ještě něco jiného, co se může s užitkem vyrozumět o jeho lidství a božství. Volajícího slepce uslyšel Ježíš jdoucí, ale zázrak osvícení vykonal zastaviv se. Neboť přecházeti náleží k lidství, státi náleží k božství. Skrze lidství přijal zrození, růst, smrt, vstávání, přecházení s místa na místo. Poněvadž tedy v božství není proměnlivosti a přecházeti znamená změnu, pak zajisté ono přecházení je z tělesnosti, nikoli z božství. Skrze božství pak mu přísluší vždy státi, neboť jsa všude přítomen, ani se pohybem nepřibližuje, ani se pohybem nevzdaluje. Volajícího slepce tedy uslyšel Pán přecházející, osvítil stojící, ježto skrze své lidství se smiloval, maje útrpnost s naší slepotou, avšak světlo milosti nám vlil skrze moc božství.

7. Kristus nás naléhavě vybízí k modlitbě.

A všimněme si, co praví přicházejícímu slepci: *Co chceš, abych ti učinil?* Zdali ten, kdo mohl vrátiti světlo, nevěděl, co slepec chce? Chce však, aby bylo žádáno to, o čem předem ví, i že my to budeme žádati, i že on to udělí. Neboť nás pobízí naléhavě k modlitbě, a přece praví: *Ví Otec váš nebeský, čeho jest vám potřebí, dříve než ho požádáte.* Proto tedy chce, aby bylo žádáno: proto tomu chce, aby srdce podnítil k modlitbě. Odtud také slepec ihned pravil: *Pane, ať vidím.* Hle, slepec žádá od Pána nikoli zlato, nýbrž světlo. Opovrhuje žádati něco jiného kromě světla, neboť i když slepec může míti cokoli, bez světla nemůže vidět to, co má. Následujme tedy, nejmilejší bratří, toho, o němž jsme slyšeli, že byl zachráněn na těle i na duši. Nežádejme od Pána nepravábohatství, pozemské dary, prchavé pocty, nýbrž světlo; a nikoli světlo, jež je uzavíráno místem, ukončováno časem, přerušováno proměnou nocí, jež spatřujeme společně s dobytkem, nýbrž žádejme světlo, jež bychom mohli viděti toliko s anděly, jež ani nemá počátek ani není omezováno koncem.

K tomuto světlu zajisté jest cestou víra. Odtud se také správně slepci, jenž má býti osvícen, v zápětí odpovídá: *Prohlédni, víra tvá tě uzdravila.* Na to však tělesné myšlení praví: Jak mohu žádati duchovní světlo, jež nemohu viděti? Odkud mám jistotu, že jest, když nezáří tělesnému zraku? Takovým úvahám může každý krátce odpovědět, že i on sám to, co cítí, uvažuje nikoli skrze tělo, nýbrž skrze duši. A nikdo nevidí svou duši, přece však nepochybuje, že má duši, kterou nevidí. Neboť z neviditelné duše je řízeno viditelné tělo. Jestliže pak zmizí to, co

jest neviditelné, ihned se shroutí to, co zřetelně trvalo viditelné. Z neviditelné podstaty se tedy žije v tomto viditelném životě, a pochybuje se, že by existoval život neviditelný?

8. Kdo přijal světlo, následuje Krista.

Slyšme však již, co bylo učiněno žádajícímu slepci, a co on sám učinil. Následuje: *Ihned prohlédl a následoval ho.* Vidí a následuje ten, kdo koná dobro, jež poznal. Vidí pak, ale nenásleduje, kdo sice chápe dobro, ale opomíjí dobro konati. Jestliže již tedy, bratří nejmilejší, poznáváme slepotu svého putování, jestliže sedíme u cesty, tím že věříme v tajemství svého Vykupitele; jestliže každodenními modlitbami prosíme svého původce o světlo; jestliže, vidouce již ono světlo rozumem, jsme po slepotě osvíceni: následujme skutkem Ježíše, jejž myslí spatřujeme. Dívejme se, kudy kráčí, a sledujme jeho stopy napodobením. Neboť následuje Ježíše ten, kdo jej napodobí. Odtud přece praví: *Následuj mne a nech, ať mrtví pochovávají své mrtvé.* (Mt 8; 22.) Následovati totiž znamená napodobovati. Odtud zase jinde vybízí, řka: *Slouží-li mi kdo, následuj mne.* (Jan 12; 26.) Všímejme si tedy, kudy kráčí, abychom si zasloužili následovati. Hle, ačkoli jest pánem a stvořitelem andělů, vešel do lůna Panny, hodlaje přijmouti naši přirozenost, kterou stvořil. Nechtěl se však zroditi v tomto světě u bohatých, vybral si chudé rodiče. Proto ani nebylo beránka, který by byl za něho obětován; matka mohla přinésti k oběti jen holoubátka a párek hrdliček. Nechtěl míti ve světě úspěch; snášel potupy a výsměch, zakoušel plivání, bičování, políčky, trnovou korunu, kříž; a poněvadž my jsme od vnitřní radosti odpadli rozkoší z věcí tělesných, ukazuje, jak trpký je tam návrat. Co tedy musí člověk trpět pro sebe, jestliže Bůh tolik vytrpěl pro lidi? Kdo tedy již uvěřil v Krista, ale dosud se pachtí po zisku lakomství, vyvyšuje se v pýše poct, plane žáry závisti, poskvrňuje se nečistotou chlípnosti, touží po úspěchu světském: ten zanedbává následovati Krista, v nějž uvěřil. Ten, komu jeho vůdce ukazuje cestu hořkosti, kráčí zajisté rozdílnou cestou, jestliže si žádá radostí a požitků. Postavme si tedy znovu před oči hříchy, jež jsme spáchali; uvažme, jak strašlivý soudce je přijde potrestat; uzpůsobme mysl k nářkům; náš život nechť na čas ztrpkne v pokání, aby za trest necítil trpkost věčnou. Pláčem jsme zajisté vedeni k věčným radostem, jak nám to slibuje Pravda, jež praví: *Blahoslavení lkající, neboť oni utěšeni budou.* (Mt 5; 5.) K nářku však se dochází skrze potěšení, jak to dosvědčuje též Pravda slovy: *Běda vám, kdož se teď smějete; neboť budete kvíleti a plakati.* (Lk 6; 25.) Žádáme-li si tedy na konci cesty radosti odplaty, držme se na cestě trpkosti pokání. Tak se stane, že nejen náš život bude prospívati v Bohu, nýbrž že toto naše obcování zanítí i jiné k chvále Boží. Proto se tam dodává: *A všechen lid, vida to, vzdal chválu Bohu.*

HOMILIE TŘETÍ

proslovená k lidu v basilice svaté Felicity mučednice[37] v den jejího narození.

CTĚNI SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (12; 46-50).

Matka a příbuzní Páně Mt 12;46-50.

Za onoho času: Když Ježíš ještě mluvil k zástupům, hle, matka a bratři jeho stáli venku, žádajíce s ním mluviti. I řekl mu kdosi: „Hle, matka tvá i bratři tvoji stojí venku, žádajíce s tebou mluviti."

[37] „v basilice svaté mučednice Felicity": tento chrám byl vy. stavěn na Solné cestě (Via Salaria) za papeže Bonifáce I. (418- 422). Sv. Felicita a jejích sedm synů (Januarius, Felix, Filip, Silanus, Alexander, Vitalis a Martialis) vytrpěli mučednickou smrt za císaře Marka Aurelia kolem roku 162. Památka svaté Felicity se slaví 23. listopadu, památka jejích synů (sedmi bratří mučedníků) 10. července.

On pak odpovídaje tomu, který k němu mluvil, řekl: „Kdo jest matka má a kdo jsou bratři moji?" A vztáhnuv ruku na své učedníky, řekl: „Hle, matka má a bratři moji. Neboť kdokoli činí vůli Otce mého, který jest v nebesích, ten jest můj bratr a sestra i matka."

1. Co naznačil Kristus tím, že nepřijal matku.

Přednesené čtení svatého Evangelia, bratří nejmilejší, je krátké, ale tím více oplývá tíhou tajemství. Náš Stvořitel a Vykupitel se staví, jako by neznal matku, a ukazuje, kdo jest mu matkou a příbuznými, nikoli podle příbuzenství těla, nýbrž podle svazku duchovního, řka: *Kdo jest matka má a kdo jsou bratří moji? Neboť kdokoli činí vůli Otce mého, který jest v nebesích, ten jest můj bratr a sestra i matka.* Co jiného nám naznačil těmito slovy, leč že shromáždil z pohanstva mnoho těch, kdož poslechli jeho příkazů, a že neuznává Judeu, z jejíž krve se zrodil. Proto i jeho matka, jakoby neuznána, musí státi venku - poněvadž totiž synagoga proto není od svého původce uznávána, že držíc se zachovávání zákona, ztratila duchovní porozumění a ustrnula na střežení vnější litery.

2. Kdo se stává vírou jeho bratrem a sestrou, stává se kázáním matkou.

Jestliže však není nic divného, že ten, kdo koná vůli Otcovu, je nazýván sestrou a bratrem Páně podle obojího pohlaví, jež je k víře přidružováno, jest přece velmi podivné, jakým způsobem by mohl býti nazván i matkou. Neboť uznal za vhodno nazvati veřejně učedníky svými bratry, řka: *Jděte, oznamte mým bratřím.* (Mt 28; 10.) Jest se tedy ptáti, jakým způsobem může býti matkou ten, kdo se mohl státi bratrem Páně skrze přijetí víry? Jest nám však třeba věděti, že kdo jest bratrem a sestrou Kristovou skrze víru, stává se matkou hlásáním nauky. Je to, jako by rodil Pána, jejž vlil v srdce posluchačovo. A stává se jeho matkou, jestliže skrze jeho hlas se zrodí v mysli bližního láska k Pánu.

3. Dokazuje se to příkladem svaté Felicity.

Ke vhodnému potvrzení této věci se nám nabízí svatá Felicita, jejíž narození dnes slavíme; ta se skrze víru stala služebnicí Kristovou a skrze hlásání se stala matkou Kristovou. Neboť jak se čte v jejích opravených Aktech,[38] tak se bála zanechati po sobě sedm synů žijících v těle, jako se obyčejně tělesní rodiče bojí, aby jim nezemřeli dříve než oni sami. Jsouc uvězněna za pronásledování, posílila zbožnými slovy srdce synů v lásce k nebeské vlasti a zrodila v duchu ty, jež dříve porodila tělesně, aby hlásáním porodila Bohu ty, jež tělesně porodila světu. Všimněte si, bratřínejmilejší, mužného srdce v ženském těle. Smrti vzdorovala bez bázně. Byla by se bála, že ztratí světlo pravdy v synech, kdyby nebyla osiřela. Zdali bych tedy měl nazvati tuto ženu mučednicí? Pán zajisté pravil, mluvě o Janovi: *Co jste vyšli na poušť viděti? Proroka? Zajisté, pravím vám, i více než proroka.* (Mt 11; 7, 9.) A sám Jan, jsa dotazován, odpověděl: *Nejsem prorok.* (Jan 1; 21.) Ten, jenž poznal, že je více než prorok, popřel, že je prorok. Že je více než prorok, praví se proto, že úkolem proroka jest předpovídati nastávající věci, nikoli je i ukazovati. Jan pak jest více než prorok, poněvadž toho, jejž označil slovem, také prstem ukázal. Nazval bych tedy nikoli mučednicí, nýbrž více než mučednicí tuto ženu, jež, poslavši před sebou do království sedmero synů, tolikrát před sebou zemřevši první trest nastoupila, ale až osmá

[38] „v jejích opravených Aktech": pod názvem Acta nebo Gesta Martyrům se rozumějí ve starokřesťanském písemnictví opisy úředních římských protokolů o soudních procesech s křesťanskými mučedníky. Jakožto úřední doklady jsou bezpečnými prameny hagiografickými. Od nich je třeba rozeznávati historiemučedníků, skládané bud' od očitých svědků jejich mučednicťví nebo od jejich současníků („Passio", „Martyrium"), jejichž historická cena je různá podle stupně jejich autentičnosti.

podstoupila. Přihlížela matka smrti synů, zároveň plna trýzně i nepřestrašena, a bolest přirozenosti tišila radostí naděje. Bála se o žijící, radovala se z umírajících. Přála si, aby ji žádný nepředešel, z obavy, že kdyby ji některý přežil, nemohl by se pak možná k ní přidružiti. Nedomnívej se tedy nikdo z vás, bratří nejmilejší, že snad její srdce nebušilo i tělesnou náklonností k umírajícím synům. Nemohla přece bez bolesti vidět umírat syny, v nichž poznávala své tělo; byla to však vnitřní síla lásky, jež přemáhala bolest těla. Proto je také Petrovi se zřetelem k jeho budoucímu umučení řečeno: *Když zestárneš, vztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam nechceš.* (Jan 21; 18.) Neboť nebyl by mohl Petr býti pro Krista umučen, kdyby to byl naprosto nechtěl; on však miloval silou ducha mučednicťví, jehož si ze slabosti těla nepřál. Zatím co tělesně se bál muk, duchem se veselil ze slávy; a tak se stalo, že nechtěním chtěl podstoupiti utrpení mučednicťví. Tak i my, žádajíce si radosti zdraví, pijeme trpký pohár počešťujícího léku. Hořkost poháru je nám nepříjemná, ale zdraví, jež má býti hořkostí navráceno, je nám příjemné. Felicita tedy milovala své syny podle těla, ale z lásky k nebeské vlasti chtěla, aby dokonce před jejíma očima zemřeli ti, jež milovala. Sama přijala jejich rány, ale sama také se v nich povznesla, když ji předešli do království. Právem tedy bych mohl nazvati více než mučednicí tuto ženu, jež tolikrát žádoucně v synech zahubena, mnohonásobné mučednictví podstoupivši i samu palmu mučednictví překonala.[39] Praví se, že u starých Římanů bylo mravem, aby každý konsul zaujímal své místo podle časového pořádku svých poct; jestliže někdo, stav se později konsulem, byl jím nikoli po prvé, nýbrž už po druhé nebo dokonce po třetí, měl v poctách a vážnosti předcházeti ty, kteří byli konsuly jen jednou. Překonala tedy mučedníky Felicita, jež v tolika synech před jejíma očima umírajících několikrát zhynula, poněvadž její lásce jediná její smrt nedostačila.

4. Nechť se muž stydí nenásledovati tuto ženu.

Uvažujme, bratří, o této ženě, uvažujme my, kteří jsme muži údy tělesnými, jak budeme posuzováni vesrovnání s ní. Vždyť si často umiňujeme vykonati něco dobrého, ale ozve-li se proti nám i sebenepatrnější řeč z úst posměvače, ihned zmateni a odrazeni od svého úmyslu couváme. Hle, nás přečasto odvrátí oddobrého skutku slova; Felicitu však nemohla odraditi od svatého úmyslu ani muka. My se zarážíme před pouhým vánkem potupy; ona spěla ke království i skrze železo a za nic pokládala všechny překážky. My nechceme udíleti ani ze svého nadbytku, jak to požadují Boží přikázání; ona nejen obětovala Bohu svůjmajetek, nýbrž dala za něho i vlastní tělo. Když my ztratíme z Božího rozhodnutí syny, truchlíme bezútěšně; ona by je byla oplakávala jako mrtvé,[40] kdyby je nebyla obětovala. Až tedy přijde přísný soudce k oné hrozné zkoušce, co řekneme my muži, až spatříme slávu této ženy? Jak potom muž omluví chabost svého ducha, až se ukáže ta, jež se světem přemohla i pohlaví? Jděme tedy, bratří nejmilejší, po strmé a drsné stezce Vykupitele; vždyť používáním ctností se stala již tak rovnou, že i ženy již po ní rády kráčí. Pohrdejme vším přítomným; není v tom nic, co by mohlo přečkati. Budiž hanbou milovati to, o čem se ví, že kvapem pomíjí. Nechť nás nepřemáhá láska k pozemským věcem, nenadýmá pýcha, nedrásá hněv, neposkvrňuje chlípnost, nestravuje závist. Z lásky k nám, bratří nejmilejší, zemřel náš Vykupitel; a my se naučme z lásky k němu přemáhati sebe samy. Činíme-li to dokonale, nejen unikneme hrozícím trestům, nýbrž budeme také odměněni slávou zároveň s mučedníky. Neboť i když nyní chybí pronásledování, přece i náš mír má své mučednictví;

[39] „samu palmu mučednicťví překonala": svatá Felicita převýšila obvyklý stupeň mučednicťví tělesného, neboť než podstoupila sama tělesnou smrt, podstoupila duchovní mučednicťví při pohledu na utrpení a smrt svých sedmi synů.

[40] „byla by je oplakávala jako mrtvé": kdyby nebyli její synové vydali svědectví víry, byla by je jejich matka oplakávala jako mrtvé pro život věčné blaženosti.

třebaže totiž neklademe tělesné šíje pod ostří, přece v duchu zabíjíme duchovním mečem tělesné žádosti, s pomocí Toho, jenž žije a kraluje Bůh na věky věků. Amen.

HOMILIE ČTVRTÁ

o apoštolech, proslovená k lidu v basilice sv. Štěpána mučedníka.[41]

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (10; 5-10).

o apoštolech

První vyslání apoštolů – Mt 10; 5-10.

Za onoho času: Poslal Ježíš dvanáct svých učedníků, přikázav jim takto: „K pohanům nechoďte a do měst samařských nevcházejte, ale jděte raději k zahynulým ovcím domu israelského. Chodíce pak hlásejte, řkouce, že se přiblížilo království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé křiste, malomocné očišťujte, zlé duchy vymítejte. Zdarma jste dostali, zdarma dávejte. Nechovejte zlata ani stříbra ani peněz ve svých opascích; nemějte na cestě mošnu ani dvě suknice, ani obuv, ani hůl. Neboť hoden jest dělník pokrmu svého."

1. Proč jsou povoláni nejprve Židé, potom pohané.

Je-li obecně známo, bratří nejmilejší, že náš Vykupitel přišel na svět k spáse pohanů, a vidíme-li denně, jak jsou Samaritáni voláni k víře, proč praví, posílaje učedníky kázat: *K pohanům nechoďte a do měst samařských nevcházejte, ale jděte raději k zahynulým ovcím domu israelského?* Jen z toho důvodu, jejž vysuzujeme z cíle počínání: že totiž měla býti podle jeho vůle nauka hlásána nejprve Judeji samé a potom všem pohanům; aby svatí hlasatelé, když by se Judea k obrácení povolaná zpěčovala, podle pořádku přistoupili k povolání pohanů, takže by se kázání našeho Vykupitele vlastním lidem odmítnuté obrátilo k pohanským národům jakožto k lidem cizin a tak by to, co se stalo Židům usvědčením, bylo těmto národům rozhojněním milosti. Byli totiž tehdy mezi Židy někteří, kteří měli býti povoláni, a mezi pohany, kdož neměli býti povoláni. Čteme totiž ve Skutcích apoštolských, že na Petrovo kázání uvěřily nejprve tři tisíce Židů a pak pět tisíc. A když chtěli apoštolé kázat pohanům v Asii, uvádí se, že jim Duch v tom zabránil; a přece týž Duch, který nejprve kázání zapověděl, později je vlil do srdcí Asijských. Dlouho přece již je tomu, co celá Asie uvěřila.[42] Zakázal tedy zprvu, co později učinil, z toho důvodu, že v ní tehdy byli lidé, kteří neměli býti spaseni. Byli v ní tehdy lidé, kteří si ještě nezasloužili býti navráceni k životu, ale také ne býti přísněji souzeni proto, že pohrdli hlásanou vírou. Výstižným a skrytým rozhodnutím je tedy hlásání víry vzdalováno sluchu některých lidí, protože si nezaslouží býti probuzeni skrze milost. Proto je nutno, bratří nejmilejší, abychom se ve všem, co konáme, báli skrytých úradků všemohoucího Boha, nás se týkajících, aby, zatím co naše mysl zaujatá vnějškem se nevytrhujeze své rozkoše, v nitru jí Soudce nechystal strašnou pohromu. O tom praví žalmista, který to dobře viděl: *Pojďte a vizte skutky Boží, jak hrozný jest v radách nad syny lidskými*. (Ž. 65; 5.) Viděl totiž, že jeden jest milosrdně povoláván, jiný zapuzován, protože toho žádá spravedlnost. A protože v jedněch věcech uplatňuje Pán slitování,

[41] „v basilice sv. Štěpána mučedníka": tento chrám byl postaven na Coeliu za papeže Simplicia (463—483).

[42] „celá Asie uvěřila": rozuměj Asie v starověkém pojetí, to jest část Přední Asie (Malá Asie, Arábie, Mesopotamie, Palestina, Sýrie, Armenie).

v jiných hněv, pocítil bázeň nad tím, co nemohl proniknout. A vida, že je nejen nevyzpytatelný, nýbrž i v některých svých rozsudcích nepohnutelný, připomíná, že je hrozný ve svých radách.

2. Světu hrozící pohromy hlásají blízkost království nebeského.

Slyšme pak, co je nařizováno vyslaným kazatelům: Chodíce pak hlásejte řkouce, že se přiblížilo království nebeské. To již, bratří nejmilejší, hlásá sám svět, i kdyby Evangelium mlčelo. Neboť jeho pohromy jsou jeho hlasem. Zdrcen tolika ranami, pozbyl své slávy, jako by nám už ukazoval zblízka jiné království, jež nadchází. Je už trpký i těm, kdo jej milují. Samy jeho pohromy hlásají, že nemá býti milován. Neboť kdyby poškozený dům hrozil zřícením, uprchl by každý, kdo v něm bydlí; a ten, kdo jej miloval, dokud stál, spěchal by z něho co nejrychleji, kdyby se hroutil. Jestliže se tedy svět hroutí a my na něm lpíme láskou, chceme býti spíše rozdrceni než obývati, neboť žádný důvod nás nevyjme z jeho zkázy, když nás láska váže k jeho osudům. Je tedy snadné teď, když již vidíme všechno zničeno, zbaviti svého ducha lásky k němu. To však bylo velmi nesnadné tenkrát, když byli vysíláni hlásati neviditelné nebeské království, kdy ještě daleko široko všichni viděli zkvétati království pozemská.

3. Proč jsou s kázáním spojovány zázraky.

Proto byly posvátným kazatelům přidány zázraky; aby projevená síla dodala víry slovům a aby nové věci činili ti, kdož nové věci hlásali, jakož se dodává v tomto čtení: *Nemocné uzdravujte, mrtvé křiste, malomocné očišťujte, zlé duchy vymítejte.* Když svět kvete, lidské pokolení vzrůstá, tělo dlouho setrvává v časném životě, hojnost věcí oplývá - kdož by uvěřil, když by slyšel, že je ještě jiný život? Kdo by dal přednost neviditelnému před viditelným? Když sevšak vrací zdraví nemocným, když mrtví vstávají k životu, když se malomocným dostává očištění těla, když posedlí jsou vytrhováni z pravomoci nečistých duchů: kdo by po tolika zázracích neuvěřil tomu, co slyší o neviditelných věcech? Vždyť proto se zaskvívají viditelné zázraky, aby táhly srdce vidoucích k víře v neviditelné, aby pro divy, jež se dějí navenek, se poznávalo, že to, co je vnitřní, je daleko podivuhodnější. Proto také teď, kdy počet věřících vzrostl, je v Církvi svaté mnoho těch, kdo žijí životem [nadpřirozených] mocí, nemají však znamení mocí, poněvadž zbytečně se koná navenek zázrak, jestliže není, čeho by se dosáhlo uvnitř.[43] Neboť podle slov učitele pohanů: *Jazykové jsou na znamení nikoli věřícím, nýbrž nevěřícím.* (I. Kor. 14; 22.) Odtud také týž výtečný kazatel modlitbou vzkřísil před očima všech nevěřících Eutycha, který mezi kázáním usnul a vypadl z okna. (Sk. 20; 9n.) Přišed na Maltu a věda, že ostrov je pln nevěřících, uzdravil modlitbou Publiova otce, sklíčeného úplavicí a zimnicí (t. 28; 8n). Průvodce však svého putování a pomocníka v posvátném kázání Timothea, osláblého žaludeční chorobou, neléčí slovem, nýbrž posiluje lékařským prostředkem, řka: *Užívej trochu vína pro svůj žaludek a pro své časté nemoci.* (I. Tim. 5; 23.) Proč tedy ten, jenž nemocného nevěřícího uzdravuje jedinou modlitbou, neposílí modlitbou i chorého soudruha? Zajisté proto, že bylo třeba zevně uzdraviti zázrakem toho, jenž v nitru nebyl živ, aby vnitřní síla ho podnítila k životu skrze to, co ukázala moc zevnější. Churavému pak věřícímu soudruhovi, který v nitru žil ve zdraví, nebylo třeba ukazovati vnější znamení.

[43] „jestliže není, čeho by se dosáhlo uvnitř": křesťan, věřící a žijící uprostřed upevněné křesťanské pospolitosti, nepotřebuje zázraků k probuzení nebo utvrzení víry. Svatý Řehoř zde ovšem netvrdí, že by se zázraky dály vůbec a vždycky jen jako znamení pro nevěřící, nýbrž že v dobách prvních křesťanských misií to byl jejich hlavní účel.

4. Proti simoriii a nepočestriému zisku.

Slyšme však, co náš Vykupitel připojuje, když byl udělil moc kázati a moc konati zázraky. *Zdarma jste přijali, zdarma dávejte.* Předvídal totiž, že někteří budou se samým tímto darem přijatého Ducha obchodovati a znamení zázraků dávati v službu lakotě. Odtud totiž Šimon Mág, vida, že se dějí zázraky vkládáním rukou, chtěl získati dar Ducha za peníze - aby totiž to, co špatně koupil, hůře prodával. Odtud náš Vykupitel vyhnal z chrámu zástupy důtkami, zhotovenými z provázků a zpřevracel stoly prodavačů holubic. Prodávati holubice, toť zajisté udíleti vkládání rukou, jímž je přijímán Duch svatý, ne pro zásluhy života, nýbrž za peníze.[44] Jsou však lidé, kteří sice neberou za posvěcení cenu v penězích, přece však udílejí ochotně svaté svěcení, aby se lidem zavděčili, a za tuto štědrost si žádají toliko odměny chvály. Ti zajisté neudílejí zdarma to, co zdarma přijali, protože za výkon posvátného úřadu požadují minci přízně. Odtud prorok dobře říká, když líčí muže spravedlivého: *Jenž vytřásá ruce své od všelikého daru.* (Is. 33; 15.) Nepraví: Jenž vytřásá ruce své od daru, nýbrž připojuje: od všelikého, protože něco jiného je dar z úsluhy a dar z ruky nebo dar z jazyka. Dar z úsluhy jest nenáležitá povolnost; dar z ruky jsou peníze; dar z jazyka, toť přízeň. Kdo tedy udílí svěcení, tehdy vytřásá své ruce od všelikého daru, když za božské věci nejen nepřijímá peníze, nýbrž ani nevyžaduje lidského vděku.

5. Jak dobrý úmysl musíme míti k dobrým skutkům.

Vy však, bratří nejmilejší, kteří se odíváte světským šatem, znajíce, co náleží nám, obraťte nyní zrak ducha k svým vlastním věcem. Všechno si navzájem prokazujte zdarma. Nehledejte odměnu za své sikutky na tomto světě, který již tak rychle zchřadl, jak pozorujete. Jako chcete udržet v skrytu to, co jste udělali špatně, aby to jiní neviděli: tak dbejte, aby ani dobré věci nebyly vyjevovány pro lidskou pochvalu. Zlé věci nekonejte vůbec, ale nekonejte ani dobré věci pro časnou odměnu. Za svědka svého díla vyhledávejte toho, koho budete mít soudcem. Ať vidí, že nyní jsou vaše dobré skutky skryty, aby je v čas své odplaty ukázal zjevně. Jako každodenně poskytujete svému tělu pokrm, aby nezemdlelo, tak buďtež vašemu duchu každodenním pokrmem dobré skutky. Pokrmem se živí tělo; zbožným dílem se sytí duch. Co poskytujete tělu, jež má zhynouti, neodpírejte duši, jež má žiti na věky. Vždyť zachvátrli někdy náhlý oheň příbytek, každý jeho obyvatel se vzchopí, popadne cenné věci a utíká; pokládá za zisk, jestliže něco s sebou vynesl z ohně. Hle, plamen soužení spaluje svět a všechno, co se v něm zdálo skvostného, již pustoší nadcházející konec jako požár. Pokládejte si tedy za největší zisk, bratří nejmilejší, jestliže mu něco vychvátíte, jestliže na útěku něco odnesete, jestliže to, co mohlo býti zničeno, kdyby to zůstalo, štědrým rozdílením si uchováte k věčné odměně. Všechno pozemské zajisté ztrácíme uchováním, ale dobrým rozdáváním uchováme. Čas rychle prchá. Abychom tedy rychleji spatřili svého soudce - neboť jsme k tomu hnáni velmi naléhavě - připravujme se na něho spěšně dobrými skutky. Dejž to náš Pán Ježíš Kristus, jenž žije a kraluje s Bohem Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh na věky věků. Amen.

[44]Holubice je symbolem Ducha sv. nebo darů Ducha sv.

HOMILIE PATA

proslovená k lidu v basilice svatého Ondřeje apoštola[45] v den jeho zrození.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (4; 18-22).

Povolání prvních učedníků – Mt 4;18-22.

Za onoho času: Chodě Ježíš podle moře Galilejského, spatřil dva bratry, Simona, jenž sluje Petr, a Ondřeje, bratra jeho, ani spouštějí síť do moře, neboť byli rybáři. I řekl jim: „Pojdte za mnou, a učiním vás rybáři lidí." A oni hned zanechali sítí a šli za ním. A vzdáliv se odtud, spatřil jiné dva bratry, Jakuba Zebedeova a Jana, bratra jeho, na lodi se Zebedeem, otcem jejich, kterak spravují své sítě; i povolal je. A oni hned zanechali lod i otce svého a šli za ním.

1. Jak rychle apoštolé následovali Krista.

Slyšeli jste, bratří nejmilejší, že Petr a Ondřej následovali Vykupitele na jedinou výzvu, opustivše sítě. Neuzřeli ho ještě činiti žádný zázrak, neuslyšeli ještě od něho nic o odměně věčné odplaty; a přece na jediný příkaz Páně zapomněli na to, co se zdálo jejich majetkem. Kolik my vidíme jeho zázraků, kolika ranami jsme stiženi, kolika hrozícími protivenstvími jsme zastrašováni - a přece opomíjíme následovati volajícího! Sedí již v nebesích ten, jenž nás napomíná k nápravě; již vložil na šíje národů jho víry, již potřel slávu světa, již ohlašuje množícími se jeho pohromami nadcházející den svého přísného soudu - a přece naše pyšná mysl nechce dobrovolně opustit to, co denně ztrácí proti své vůli. Co tedy, bratří nejmilejší, co řekneme na soudě my, kteří ani příkazy nejsme odvraceni od lásky k tomuto světu, ani ranami se nepolepšujeme?

2. Při opuštění pozemského jest vážiti náklonnost, nikoli cenu.

Snad si však někdo, mlčky uvažuje, řekne: Co nebo jak mnoho toho opustili na slovo Páně oba rybáři, kteří neměli skoro nic? V té věci však, bratří nejmilejší, musíme vážiti spíše náklonnost než cenu. Mnoho opustil, kdo si nic nepodržel; mnoho opustil, kdo zanechal vše, ať toho bylo jakkoli málo. Jistě přece i s láskou lpíme na tom, co máme, i toužebně hledáme toho, co nám chybí. Mnoho tedy opustil i Petr a Ondřej, když se vzdali i touhy po majetnictví. Mnoho opustil, kdo se s drženou věcí odřekl i žádostí. Následující tedy opustili tolik věcí, kolik si jich nenásledující mohli žádati. Nikdo tedy ať si neříká, i když uvidí, že se někdo odříká mnoha věcí: Chci napodobiti ty, kdož pohrdají tímto světem, ale nemám, co bych opustil. Mnoho opouštíte, bratří, jestliže se odříkáte pozemských tužeb. Naše vnější věci postačují Pánu, ať jsou jakkoli nepatrné. On totiž váží srdce, nikoli majetek; a při jeho obětování oceňuje nikoli množství, jež se dává, nýbrž množství, z něhož se dává. Neboť kdybychom vážili hmotný majetek, hle, naši svatí kupci získali věčný život andělský za sítě a loď. Cena není stanovena; přece však stojí království Boží tolik, kolik máš. Zachea stálo polovinu majetku, neboť druhou polovinu podržel, aby čtyřnásobně nahradil, co nespravedlivě vzal. Petra a Ondřeje stálo opuštění sítí a lodi; vdovu stálo dva groše; jiného stálo pohárstudené vody. A tak stojí království Boží, jak jsme řekli, právě tolik, kolik máš.

[45] „v basilice svatého Ondřeje apoštola": patrně v kostele zvaném S. Andreas catabarbara, jejž dal postaviti na Esquilinu gótský vojevůdce Valila za časů papeže Simplicia. „V den jeho zrození" - tedy 30. listopadu.

3. Nic není lacinějšího než nebe, když je kupováno, nic dražšího, když je majetkem.

Uvažte tedy, bratří, co je lacinějšího, když je kupováno, a co dražšího, když je majetkem. Ale snad nemá někdo ani pohár studené vody, aby jej nabídl žádajícímu; i tehdy však nám slovo Boží slibuje bezpečnost. Při narození Vykupitele zajisté se ukázali občané nebeští, kteří volali: Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Neboť před očima Božíma není ruka nikdy prázdna daru, je-li schránka srdce naplněna dobrou vůlí. Odtud praví žalmista: *Na mně jsou, Bože, sliby Tvé, jež splním, chvály Tobě.* (Ž. 55; 12.) Jako by výslovně pravil: Třebaže nemám vnějších darů, jež bych nabídl, nalézám přece v sobě něco, co bych vložil na oltář Tvé chvály; neboť Ty, jenž se nesytíš našimi dary, jsi lépe usmiřován obětmi srdce. Nic bohatšího nelze Bohu obětovati nad dobrou vůli. Dobrá vůle pak znamená báti se neštěstí bližního, tak jako by bylo naše; radovati se z prospěchu bližního jako z našeho vlastního užitku; škody bližního míti za své; cizí zisk považovati za vlastní; přítele milovati ne pro svět, nýbrž pro Boha; nepřítele snášeti s láskou; nečiniti nikomu, co sám nechceš zakusiti; neodpírati nikomu, co chceš, aby i tobě bylo spravedlivě uděleno; v nouzi nejen přispěti bližnímu podle sil, nýbrž chtíti mu prospěti i nad síly. Co je tedy bohatšího nad tuto oběť, když duše sebe sama zabíjí v oběť tím, co obětuje Bohu na oltáři srdce?

4. Pro tuto oběť třeba zarxechati žádosti.

Tato oběť dobré vůle však se dokonává plně jen tehdy, když je dokonale opouštěna žádost tohoto světa. Neboť čehokoli si v něm žádáme, to nepochybně bližnímu závidíme. Vidí se totiž, že nám chybí, čeho jiný dosahuje. A protože závist se vždycky rozchází s dobrou vůlí, tato ustupuje, jakmile ona zaujala mysl. Proto se svatí hlasatelé snažili, aby mohli dokonale milovati bližního, nic v tomto světě nemilovat, o nic neusilovati, nic, byť i bez žádosti, nemíti. Pohlížeje na ně, praví o nich dobře Isaiáš: *Kdo jsou tito, kteří letí jako oblak a jako holubice k svým oknům?* (Is. 60; 8.) Viděl zajisté, že pohrdají pozemským, myslí se blíží k nebeskému, dští slovy, blýskají zázraky. A poněvadž svaté kázání a povznešený život je vzdalovaly pozemské nákazy, nazývá je zároveň ptáky i oblaky. Okna pak jsou naše oči, poněvadž jimi duše spatřuje, čeho si z vnějšku žádá. Holubice pak je prostomyslný tvor, vzdálený zloby žluči. Jako holubice letící k svým oknům jsou tedy ti, kdo si nežádají ničeho na tomto světě, kdož se na všechno dívají v prostotě a nejsou vábeni úsilím chtivosti k tomu, co vidí. Naproti tomu jestřábem a nikoli holubicí u okna svého je ten, kdo vášnivé touží zmocniti se toho, co vnímá očima. Protože tedy, bratří nejmilejší, slavíme narozeniny svatého Ondřeje, musíme následovati to, co uctíváme. Nechť je tedy poslušnost naší zbožnosti osvědčena svátkem neproměnné mysli: pohrdejme pozemským, opustivše časné získávejme věčné. Nemůžeme-li se pak ještě odříci svého majetku, aspoň si nežádejme cizího. NenMi dosud naše mysl zažehována ohněm lásky, nechť je v své dychtivosti krocena uzdou bázně, aby povzbuzována postupným prospíváním, zatím co bude krocena v žádosti cizího majetku, byla jednou přivedena k tomu, že pohrdne vlastním, s pomocí Pána našeho Ježíše Krista, který žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE ŠESTÁ

proslovená k lidu v basilice svatých Marcelina a Petra[46] o třetí neděli adventní.

ČTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (11; 2-10).

na třetí nedeli adventní

Poslání Jana Křtitele – Mt 11; 2-10.

Za onoho času: Když uslyšel Jan v žaláři o skutcích Kristových, poslav dva ze svých učedníků, vzkázal mu: „Jsi ty ten, který má přijíti, nebo čekáme jiného?" A Ježíš odpovídaje řekl jim: „Jděte a zvěstujte Janovi, co jste slyšeli a viděli. Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví jsou kříšeni, chudým se zvěstuje evangelium; a blahoslavený jest ten, kdo se nepohorší nade mnou." Když pak oni odcházeli, začal Ježíš mluviti k zástupům o Janovi: „Co jste vyšli na poušť viděti? Třtinu větrem zmítanou? Co tedy jste vyšli viděti? Člověka měkkým rouchem oděného? Hle, ti, kdož nosí měkká roucha, v domech královských jsou. Co tedy jste vyšli viděti? Proroka? Zajisté, pravím vám: i více než proroka. Neboť on je to, o němž jest psáno: Hle, já posílám posla svého před tváří tvou, který připraví cestu tvou před tebou."

1. Zdali Jan pochyboval o Kristovi.

Musíme se ptáti, bratří nejmilejší, proč Jan prorok, a více než prorok, jenž ukázal na Pána, jdoucího ke křtu, se slovy: *Ejhle, beránek Boží, ejhle, jenž snímá hříchy světa* (Jan 1; 29), jenž praví, maje na myslii svou poníženost i moc jeho božství: *Kdo jest ze země, mluví ze země; kdo však přichází z nebe, jest nade všecky* (Jan 3; 31) - proč tedy, uvržen do žaláře, vysílá své učedníky s otázkou: Jsi ty ten, jenž má přijití, nebo čekáme jiného? - jako by neznal toho, jejž ukázal, a jako by nevěděl, zda jím je ten, jejž za něho prohlásil proroctvím, křtem i ukázáním. Tato otázka se však rozřeší rychleji, jestliže uvážíme čas a pořádek události. Neboť stoje u Jordánu tvrdil, že Ježíš jest Vykupitelem světa; uvržen do žaláře, táže se, zdali on to přichází - ne že by pochyboval, že jest Vykupitelem světa, nýbrž táže se, aby zvěděl, zdali ten, který osobně přišel na svět, sestoupí také osobně do vazeb pekelných. Koho totiž předcházením světu oznamoval, toho též svou smrtí předcházel do podsvětí. Praví tedy: *Jsi ty ten, jenž má přijití, nebo čekáme jiného?*jako by zjevně říkal: Jako jsi se ráčil pro lidi naroditi, tak také naznač, ráčíš-li pro lidi i zemříti, abych se já, předchůdce tvého narození, stal též předchůdcem tvé smrti a ohlásil podsvětí, že přijdeš, jako jsem již ohlásil světu, že jsi přišel. Proto také mluví Pán v odpovědi na tuto otázku o ponížení své smrti, když nejprve vyjmenoval zázraky své moci: *Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví jsou kříšeni, chudým se zvěstuje evangelium; a blahoslavený jest ten, kdo se nepohorší nade mnou.* Podívanou na tolik znamení a na tak velikou moc se nemohl nikdo horšiti, nýbrž jen nad ní žasnouti. Mysl nevěřících však byla zachvácena velikým pohoršením, když ho viděli po tolika zázracích umírati. Odtud také praví Pavel: *My však hlásáme Krista ukřižovaného, pohoršení Židům, pohanům pak pošetilost.* (I. Kor. 1; 23.) Zdálo se zajisté lidem pošetilostí, aby původce života zemřel za lidi, a tak se člověk nad ním pohoršil skrze to, čím se měl státi ještě větším jeho dlužníkem. Neboť Bůh má býti od lidí ctěn tím důstojněji, čím větší měrou podstoupil za lidi i potupu. Co tedy jiného znamená říci: *Blahoslavený jest, kdo se nepohorší nade mnou*, než naznačiti otevřenými slovy opovrženost a poníženost své smrti? Jako by jasně říkal: Divy činím, ale nepovrhuji ani snášením potupy. Ježto

[46]Basiliku sv. Marcellina a Petra postavil císař Konstantin na Via Labicana. Jejich památka se slaví 2. června.

tedy tě smrtí budu následovati, nechť se lidé dobře vystříhají, aby uctívajíce znamení, neshlíželi u mne s opovržením na smrt.

2. Člověk tělesný je podoben třtině.

Když však propustil Janovy žáky, slyšme, co praví zástupům o témž Janovi: *Co jste vyšli na poušť viděti? Třtinu větrem zmítanou?* To ovšem řekl jako popřeni, nikoli jako kladné tvrzení. Neboť třtina se ohýbá na druhou stranu, jakmile se jí dotkl vánek. A co je označováno třtinou, neli tělesný duch? Ten se nachyluje ihned na některou stranu, jakmile se ho dotkne chvála nebo hana. Zavane-li totiž z lidských úst vánek pochvaly, raduje se, pyšní se a celý jako by se nakláněl k přízni. Vyrazí-li však vítr pohany odtud, odkud dříve přicházel vánek chvály, ihned jej jaksi naklání na druhou stranu k moci zloby. Jan však nebyl třtina větrem zmítaná, protože ho ani přízeň nečinila pochlebníkem, ani čímkoli nepřízeň ho neroztrpčovala hněvem. Jeho nebyl s to ani úspěch pozvedati ani neúspěch skláněti. Nebyl tedy třtinou větrem zmítanou Jan, jejž žádná proměnlivost věcí neodchylovala od přímosti jeho postoje. Učme se tedy, bratří nejmilejší, nebýti třtinou větrem se klátící; upevňujme ducha postaveného mezi vánky jazyků, neúchylně nechť setrvává neochvějnost mysli. Žádná pohana nechť nás nestrhuje k hněvu a žádná pochvala nechť nás nena-klání k opětování neužitečné přízně. Nechť nás nepovznáší zdar, neznepokojuje nezdar, abychom my, kteří jsme ustáleni v pevnosti víry, nebyli nikdy otřeseni měnlivostí pomíjivých věcí.

3. Kdo se vyhýbá nesnázím, neslouží Bohu.

Ještě však se dodává k jeho charakteristice: *Co tedy jste vyšli viděti? Člověka měkkým rouchem oděného? Hle, ti, kdož nosí měkká roucha, v domech královských jsou.* Vypráví se totiž, že Jan byl oděn v látku z velbloudí srsti. A jaký je smysl slov: *Hle, ti, kdož nosí měkká roucha, v domech královských jsou,* než že se chce výslovně ukázati, že nikoli nebeskému, nýbrž pozemskému králi slouží ti, kdo se zdráhají snášeti pro Boha strasti, ale jsouce zcela oddáni vnějším věcem, vyhledávají rozmařilost a rozkoše tohoto života? Nikdo tedy ať se nedomnívá, že v zálibné péči o oděv není hříchu; neboť kdyby to nebylo provinění, rozhodně by Pán nechválil Jana pro hrubost jeho šatu. Kdyby v tom nebylo viny, ani apoštol Petr by nevaroval v epištole ženy před touhou po skvostném oděvu, řka: *Ani ve skvostném šatě.* (I. Petr 3; 3. Srv. I. Tim. 2; 9.)[47] Uvažte tedy, jaké je to provinění, jestliže dokonce muži touží po tom, od čeho usiloval pastýř Církve odvrátiti i ženy.

4. Janova otevřenost v kárání neřestí.

Avšak ta slova o Janovi, že není oděn měkkými rouchy, mohou se rozuměti ještě v jiném smyslu. Nebyl totiž oděn měkkými rouchy, poněvadž nehověl lichocením životu hřešících, nýbrž je káral silou drsné hany, řka: *Pokolení zmijí, kdo vám ukázal, abyste utekli budoucímu hněvu?* (Mt 3; 7.) Odtud i Šalomoun praví: *Slova moudrých jsou jako ostny a jakohřeby hluboce vbité.*(Kaz. 12; 11.) K hřebům i ostnům jsou zajisté slova moudrých přirovnávána proto, že neumějí viny prohřešilých hladiti, nýbrž bodati.

[47] „Ani ve skvostném šatě." Tato slova se čtou vlastně jen u svatého Pavla; svatý Petr má jen: „Jejich ozdoba nebudiž ... v oblékání šatu."

5. Proč je Jan více než prorok.

Co tedy jste vyšli viděti? Proroka? Zajisté, pravím vám, více než proroka. Úkolem zajisté proroka jest předpovídati budoucí, nikoli je také ukazovati. Jan je tedy více než prorok, protože toho, jejž předcházením prorokoval, také ukázáním zjevil. Poněvadž však se popírá, že by byl třtinou větrem zmítanou, poněvadž se o něm praví, že není oděn měkkými rouchy, poněvadž se tvrdí, že jméno proroka ho není dů-stojno, slyšme již, co se o něm může říci důstojného. Následuje: Tento jest, o němž je psáno: Hle, já posílám anděla svého před tváří tvou, který připraví cestu před tebou. Řecké.angelos' totiž znamená v našem jazyce, posel'. Správně tedy je nazýván ten, jenž je poslán ohlásiti svrchovaného soudce, andělem, aby i v svém jménu zachoval důstojnost, kterou naplňuje v činu. Jméno je sice vznešené, ale život není menší než jméno.

6. Kněží jsou andělé.

Kéž to není k našemu odsouzení, bratří nejmilejší, když pravíme, že všichni, kdo jsou označováni jmény kněží, jsou nazýváni anděly, jak svědčí prorok: *Rty kněze ostříhají vědění a z úst jeho hledají zákona; nebo anděl Pána zástupů jest.* (Mal. 2; 7.) Avšak i vy si můžete, chcete-li, zasloužiti vznešenosti tohoto jména. Neboť jestliže kdokoli z vás - pokud na to stačí a pokud se mu dostalo milosti úsilí o nejvyšší věci - odvrací bližního od nepravosti, pečuje o povzbuzováník dobrým skutkům, připomíná chybujícímu věčné království nebo věčný trest, když udílí slova svatého zvěstování - pak jest jistě andělem. A nikdo ať neříká: Na napomínání nestačím, k povzbuzování se nehodím; vykonej, seč jsi, aby na tobě nebylo v mukách vyžadováno svěřenectví, s nímž jsi špatně naložil. Vždyť nepřijal více než jednu hřivnu ten, jenž se ji pokoušel raději skrýti, než ji na něco vynaložiti. A víme, že ve stánku Páně nebyly zhotoveny jen široké číše, nýbrž na příkaz Páně i úzké poháry.[48] Číše znamenají překypující nauku; poháry však malé a omezené vědění. Někdo, jsa pln nauky pravdy, mysli posluchačů opájí; tím tedy, co praví, zajisté podává číši. Jiný zase nedovede plně podati to, co má na mysli, ale protože to přece jaikž takž vyjádří, zajisté dává okusiti z poháru. Jsouce tedy postaveni ve stánku Páně, to jest ve svaté Církvi, nemůžete-li skrze moudrost nauky podávati číše, pokud z božské štědrosti stačíte, podávejte bližním aspoň poháry dobrého slova. V té míře, v jaké se domníváte sami prospívati, táhněte s sebou i jiné; žádejte si míti na Boží cestě společníky. Jestliže někdo z vás, bratří nejmilejší, jde na náměstí nebo třeba do lázní, vybídne toho, o němž myslí, že nemá zrovna nic na práci, aby šel s ním. Už samo vaše světské konání nechť vás k tomu přivádí, a ubíráte-li se k Bohu, hleďte, abyste k němu nepřišli sami. Odtud zajisté je psáno: *Kdo slyší, rci: Přijd!* (Zjev. 22; 17), aby ten, kdo již v srdci přijal hlas nebeské lásky, také zevně bližnímu poskytl slovo povzbuzení. A možná, že nebude mít chleba, aby dal potřebnému almužnu; větší však je to, co je s to udělit ten, kdo má jazyk. Cennější je přece pastvou slova občerstviti ducha, jenž má žiti na věky, než nasytit pozemským chlebem žaludek smrtelného těla. Neodpírejte tedy, bratří, svým bližním almužnu slova. Spolu se sebou samým vás napomínám, abychom šetřili slov prázdných, odmítali mluviti bez užitku. Pokud jsme s to úspěšně odpírati jazyku, nechť se naše slova nerozptylují do větru, neboť soudce praví: *Z každého slova prázdného, jež lidé promluví, budou v den soudu odpovídati.* (Mt 12;36.) Prázdné slovo je to, kterému chybí buď užitek správnosti nebo důvod spravedlivé nutnosti. Prázdné hovory tedy obracejte k snaze o poučení; uvažujte, jak rychle prchá čas tohoto života; mějte na mysli, jak přísný soudce přijde. Jeho si stavte před oči svého srdce; s ním seznamujte mysli svých bližních,

[48]Srv. II. Mojž. 25; 29: „Parabis et... phialas... et cyathos, in quibus offerenda sunt libamina." Phiala byla mělká široká číše, šálek; cyathus byl menší a užší pohárek k nabírání vína z měsidla i k pití; jako jednotka míry duté měl cyathus asi 1124 litru.

abyste si zasloužili s Janem býti od něho nazváni anděly, jestliže, pokud síly stačí, nezanedbáte jej ohlašovati; což nechť ráčí dáti sám Bůh, jenž žije a kraluje na věky věků. Amen.

HOMILIE SEDMA

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola o IV. neděli adventní.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (1; 19-28).

Svědectví Jána Křtitele – Jan 1; 19-28.

Za onoho času: Poslali Židé z Jerusaléma kněze a levity k Janovi, aby se ho otázali: „Kdo jsi ty?" I vyznal a nezapřel; a vyznal: „Já nejsem Kristus?' I tázali se ho: „Co tedy? Jsi Eliáš?" A řekl: „Nejsem." „Prorok jsi ty?" A odpověděl: „Ne." Řekli mu tedy: „Kdo jsi, abychom dali odpověď těm, kteří nás poslali? Co pravíš sám o sobě?" Pravil: „Já jsem hlas volajícího na poušti: Spravte cestu Páně, jak řekl Izaiáš prorok." A ti, kteří byli posláni, byli z farizeů. I otázali se ho a řekli mu: „Co tedy křtíš, nejsi-li ani Kristus ani Eliáš ani prorok?" Odpověděl jim Jan řka: „Já křtím vodou; ale mezi vámi stojí, koho vy neznáte. On je to, jenž má přijíti po mně, jenž přede mnou jest učiněn, jemuž já nejsem hoden rozvázati řeménky u obuvi jeho." Toto se stalo v Bethanii za Jordánem, kde Jan křtil.

1. Pokorné vyznání Jana Křtitele. '

Slova dnešního čtení, bratří nejmilejší, nám doporučují Janovu pokoru; neboť maje takovou sílu ducha, že mohl býti pokládán za Krista, zvolil raději poctivě býti sám sebou, aby nebyl lidským domněním klamně povyšován sám nad sebe. Neboť vyznal a nezapřel;a vyznal: Já nejsem Kristus. Řekl však: Nejsem, a tím zjevně popřel, čím nebyl, ale nepopřel, čím byl; aby mluvě pravdu stal se údem toho, jehož jméno si podvodně nepřisvojoval. Ježto tedy nedychtil po jméně Kristově, stal se údem Kristovým; neboť snaže se pokorně vyznati svou slabost, zasloužil si opravdově, aby se mu dostalo jeho vznešenosti. Připomeneme-li si však jeden výrok našeho Vykupitele z jiného čtení, vznikne pro nás ze slov tohoto čtení velmi složitá otázka. Na jiném místě totiž Pán, byv tázán učedníky na příchod Eliášův, odpověděl: *Eliáš již přišel, ale nepoznali ho, nýbrž učinili mu, co se jim líbilo. A chcete-li to přijmouti, Jan jest tím Eliášem.* (Mt 17; 12 a 11; 14.) Když však byl tázán Jan, odpověděl: *Nejsem Eliáš.* Jak to, bratří nejmilejší, že co Pravda tvrdí, to prorok Pravdy popírá? Neboť je veliký rozdíl mezi: *On to jest a Nejsem*. Jak tedy může býti prorokem Pravdy, jestliže se nesrovnává s výroky téže Pravdy? Jestliže se však tato pravda podrobí hlubšímu zkoumání, zjistí se, jakým způsobem to, co znělo protikladně, není protikladné. Neboť Zachariášovi praví anděl o Janovi: On *předejde před ním v duchu a moci Eliášově.* (Lk 1; 17.) Že přijde v duchu a moci Eliášově, praví se o něm proto, že jako Eliáš bude předcházeti druhý příchod Páně, tak Jan předchází první. Jako onen přijde jako předchůdce Soudce, tak se tento stal předchůdcem Vykupitele. Jan tedy duchem byl Eliášem, osobu nebyl Eliášem. Co tedy Pán pronáší o duchu, to Jan popírá o osobě; neboť bylo spravedlivé, aby i Pán učedníkům pověděl o Janovi duchovní slovo, i aby Jan totéž odpověděl tělesným zástupům ne o svém duchu, nýbrž o těle. Zdá se tedy pravdě odporovati, co Jan řekl, a přece se neuchýlil od stezky pravdy.

2. Jaký je smysl Vykupitelova výroku.

Poněvadž popírá i že by byl prorokem - mohl totiž Vykupitele nejen předpovídati, nýbrž i ukázati - ihned na to vypovídá, čím jest, slovy: *Já jsem hlas volajícího na poušti.* Víte, bratří nejmilejší, že jednorozený Syn je nazýván Slovem Otcovým podle svědectví Janova, jenž praví:

Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo. (Jan 1; 1.) A vy můžete už ze své vlastní mluvy poznati, že nejprve zazní zvuk, aby bylo potom možno slyšeti slovo. Jan tedy tvrdí, že jest hlasem, poněvadž předchází Slovo. Předcházeje tedy příchod Páně, sluje hlasem; neboť jeho přísluhou je od lidí slyšeno Slovo Otcovo. Volá také na poušti, protože opuštěné a oloupené Judeji zvěstuje útěchu Vykupitele. A co volá, to naznačuje, když dodává: Spravte cestu Páně, jak řekl Izaiáš prorok. Cesta Páně je řízena k srdci, když řeč pravdy je pokorné poslouchána. Cesta Páně je řízena k srdci, když je život zařizován podle přikázání. Odtud je psáno: *Miluje-li mne kdo, slovo mé bude zachovávati a Otec můj ho bude milovati, a přijdeme k němu a příbytek si u něho učiníme.* (Jan 14; 23.) Kdokoli tedy ducha v pýše pozvedá, kdokoli je zmítán vášněmi lakoty, kdokoli se poskvrňuje nečistotami chlípnosti, ten zavírá bránu srdce před pravdou; a aby Pán k němu nepřišel, ohradu ducha závorami nepravostí zajišťuje.

3. Nenávist Židů Jana neodstrašuje od hlásání Pravdy.

Avšak ti, kdož byli posláni, vyzvídají dále: *Co tedy křtíš, když nejsi ani Kristus ani Eliáš ani prorok?*Že to bylo řečeno nikoli ze snahy o poznání pravdy, nýbrž ze zlomyslného podněcování řevnivosti, naznačilevangelista mlčky tím, že doložil: *A ti, kteří byli posláni, byli z farizeů.* Jako by otevřeně říkal: Vyslýchají Jana o jeho činech ti, kdož nedovedou nauku hledati, nýbrž ji nenáviděti. Každý světec však zůstává nezměněn v svém dobrém úsilí i tehdy, kdož je dotazován s převráceným úmyslem. Odtud i Jan odpovídá na slova nenávisti zvěstováním života. Neboť hned poté praví: *Já křtím vodou, ale mezi vámi stojí, koho vy nezná te.* Jan nekřti duchem, nýbrž vodou, poněvadž nejsa s to odpouštěti hříchy, omývá těla křtěných vodou, ale neomývá ducha odpuštěním. Proč tedy křtí, neomývaje křtem hříchy, ne-li proto, aby zachovávaje řád svého předcházení, předcházel křtěním svého Pána, majícího křtíti, tak jako jej majícího se naroditi předešel narozením; a aby, stav se skrze zvěstování předchůdcem Kristovým, stal se také křtěním jeho předchůdcem skrze napodobení svátosti? Oznamuje zatím tajemství, tvrdí také, že již Kristus stanul mezi nimi a že není znám; neboť objeviv se v těle, stal se Pán i tělem viditelným i vznešeností neviditelným. O něm také dále podotýká: *Který má při jiti po mně, který jest přede mnou.* Jest přede mnou je totiž řečeno tak, jako kdyby se řeklo: nade mne postaven. Po mně tedy přišel, protože se později narodil, přede mnou pak jest, protože jest nade mnou postaven. O něco výše však, mluvě o té věci, zjevil i příčiny jeho povýšenosti: *Poněvadž byl dříve než já.* (Jan 1; 15.) Jako by zjevně říkal: Proto mě převyšuje, třebas narozen po mně, poněvadž ho čas jeho narození neomezuje. Neboť ten, jenž se rodí z matky v čase, je od Otce plozen bez času. A jakou pokornou úctou je mu povinen, osvědčuje dalšími slovy: *Jemuž nejsem hoden rozvátí řeménky u obuvi jeho.* Bylo ve staré době zvykem, že nechtěl-li kdo přijmouti za manželku ženu, jež mu náležela, rozvázal mu obuv ten, kdo přicházel poněm v úvahu jako nápadník podle práva příbuzenského.[49] Jak jinak se tedy objevil Kristus mezi lidmi než jako ženich Církve svaté? Týž Jan o něm praví také: *Kdo má nevěstu, je ženich.* (Jan 3; 29.) Protože však Jana pokládali lidé za Krista, což Jan popírá, správně se prohlašuje nehodným, aby mu rozvázal řeménky u obuvi. Jako by zjevně říkal: Nejsem hoden obnažiti nohy našeho Vykupitele, protože si neosobuji nenáležitě jméno ženicha. Může se tomu však rozuměti i jinak. Neboť kdo by nevěděl, že obuv se zhotovuje z [kůže] mrtvých zvířat? Přišed ve vtělení, objevil se Pán jakoby obut, neboť v svém božství

[49]Týká se ustanovení Starého Zákona, o němž se mluví v V. Mojž. 25; 5-9: „Když by bydlili bratří spolu a jeden z nich by umřel bezdětný, jeho manželka se neprovdá za jiného, nýbrž pojme ji bratr jeho a vzbudí símě bratra svého a prvorozeného syna z ní nazve jeho jménem, aby jeho jméno nebylo vyhlazeno z Izraele. Jestliže by pak nechtěl pojmouti manželku bratra svého . .. přistoupí žena k němu před staršími a sezujestřevíc s jeho nohy a plivne mu do tváře a řekne: ‚Tak se stane člověku, který nevzdělává domu bratra svého.'" Srv. též Kniha Rut, 4; 7. „Byl pak ten obyčej za starodávna v Izraeli mezi příbuznými, že když jeden druhému postupoval své právo, aby postoupení bylo pevné, zul ten člověk obuv svou a dal ji příbuznému. To bylo svědectví postupování v Izraeli."

přijal mrtvinu naší porušenosti. Proto také skrze proroka praví: *Do země idumejské vztáhnu obuv svou.* (Ž. 59; 10.) Zemí idumejskou je zajisté míněno pohanstvo, obuví pak přijatá smrtelnost. Pán tedy prohlašuje, že vztahuje obuv svou do země idumejské, poněvadž božství k nám přišlo jakoby obuto, vešedši ve známost u pohanů skrze tělo. Avšak tajemství tohoto vtělení není lidské oko schopno proniknout. Vždyť se nedá nijak vyzkoumat, jakým způsobem se ztělesňuje Slovo; jakým způsobem svrchovaný duch oživovatel ožívá v lůně matky; kterak ten, jenž nemá počátku, i vzniká i jest počat. Řeménky obuvi jsou tedy vazba tajemství. A tak Jan není s to rozvázati řeménky jeho obuvi, protože tajemství jeho vtělení nedovede vyzkoumati ani on, který je poznal skrze ducha proroctví. Co jiného tedy znamená říci: *Nejsem hoden rozvázati řeménky jeho obuvi*, než otevřeně a pokorně přiznati svou nevědomost? Jakoby zjevně pravil: Co divného, že je nade mne povýšen ten, o němž sice zjišťuji, že se narodil po mně, tajemství jeho zrození však nechápu? Hle, Jan, naplněný duchem proroctví, vyniká podivuhodným věděním, a přece o sobě sám vypovídá, co nezná.

4. Vsilí světců o pokoru.

V té věci jest nám uvažovati, bratří nejmilejší, a celou myslí rozjímati, kterak svatí mužové, aby si zachovali ctnost pokory, ačkoli mají některé divuplné vědomosti, snaží se před duševním zrakem vyvolávati to, co nevědí, aby, zatím co uvažují svou nedostatečnost v jiných věcech., jejich duch se nehonosil tím, v čem je dokonalý. Vědění je totiž síla, pokora je i strážce síly. Zbývá tedy, aby se mysl ponižovala ve všem, co ví, aby vítr pýchy neodvál to, co síla vědění nashromáždila. Když konáte dobré skutky, bratří, vždycky si uvádějte na paměť skutky špatné, aby se takto při ostražitém pozorování viny nikdy duch neopatrně neradoval z dobrého díla. Dívejte se navzájem na své bližní jako na lepší sebe, nejvíce na ty, kteří vám nejsou svěřeni; neboť ani o těch, jež vidíte konati něco nepravého, nevíte, jaké dobré vlastnosti jsou v nich utajeny. Každý nechť tedy usiluje, aby byl veliký, přece však nechť neví, že jím v něčem jest, aby nepozbyl velikosti tím, že si ji zpupně osobí. Proto se praví skrze proroka: *Běda vám, kteří jste moudří v očích svých a sami před sebou opatrní.* (Is. 5; 21.) Proto praví Pavel: *Nechtějte býti moudří sami před sebou.* (Řím. 12; 16.) Proto je řečeno proti vypínajícímu se Saulovi: *Když jsi byl maličký před očima svýma, zdaliž jsi nebyl učiněn hlavou v pokolení israelském?* (I. Král. 15; 17.) Jako by se otevřeně říkalo: Když jsi se pokládal za maličkého, učinil jsem tě nad ostatní větším. Poněvadž však se teď pokládáš za velikého, jsi ode mne pokládán za maličkého. Když naproti tomu David snižoval moc svého království tancem před archou úmluvy Páně, pravil: *Hráti budu a opovrženějším se učiním, nežli jsem se učinil, a budu ponížený před očima svýma.* (II. Král. 6; 22.)Neboť koho by nenaplnilo pýchou lárnati lví čelisti, rozmetávati tlapy medvědů, býti vyvolen s pominutím starších bratří, po zavržení krále býti pomazán na vládu královskou, jediným kamenem sraziti Goliáše, jehož se všichni ostatní báli, pobiti cizince a přinésti množství obřízek králem požadovaných,[50] míti slíbeno království a míti pak bez jakéhokoli odporu vládu nad celým národem israelským? A přece ve všem sám sebe snižuje, vyznávaje, že je před svýma očima ponížen. Jestliže tedy se svatí mužové pokládají za nepatrné, i když konají skutky hrdinské, co řeknou na svou obranu ti, kdo se vynášejí bez velikých činů? Ale i když tu jsou jakékoli dobré skutky, nejsou ničím, nejsou-li kořeněny pokorou. Podivuhodný čin v pýše nepovznáší, nýbrž zatěžuje. Neboť kdo shromažďuje ctnosti bez pokory, nosí prach do větru; a

[50]Naráží se na podmínku, za jejíž splnění slíbil Saul lstivě Davidovi ruku své dcery Míchol, doufaje potají, že David bude v boji zabit. Srv. I. Král. 18; 25-27: „Rekl pak Saul: „Takto rcete Davidovi: .Nepotřebuje král věna, než toliko sto obřízek Filištínských.'" Saul pak zamýšlel dáti Davida v ruce Filištínských. A když oznámili jeho služebníci Davidovi slova, jež řekl Saul, líbila se před očima Davidovýma ta řeč, aby byl zetěm královým. A po nemnohých dnech vstav David odešel s muži, kteří byli pod ním, a pobil z Filištínských dvě stě mužů, a přinesl jejich obřízky a vypočetl je králi, aby byl jeho zetěm. Dal mu tedy Saul Míchol dceru svou za manželku."

čím někdo na pohled získává, tím je bídně zaslepován. Ve všem tedy konání, bratří moji, považujte za kořen dobrého díla pokoru; neohlížejte se na to, koho již předčíte, nýbrž za kým jste ještě pozadu; abyste, řídíce se příkladem lidí lepších než vy, dovedli pokorou vystupovati stále výše.

HOMILIE OSMA

proslovená k lidu v basilice blahoslavené Marie Panny[51] *v den Narození Páně.*

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (2; 1-14).

Narození Páně – Lk 2; 1-14.

Za onoho času: Vyšel rozkaz od císaře Augusta, aby byl vykonán soupis celé říše. Tento soupis se konal po prvé za náčelnictví Quiriniova v Sýrii. I šli všichni, aby se přihlašovali, každý do svého města. Přišel pak i Josef z Galileje z města Nazareta do Judska do města Davidova, jež sluje Betlem, poněvadž byl z domu a kmene Davidova, aby se přihlásil s Marií, zasnoubenou sobě manželkou, těhotnou. Stalo se pak, když tam byli, že se naplnily její dny, aby porodila. I porodila syna svého prvorozeného, a zavinula ho plénkami a uložila v jeslích, poněvadž pro ně nebylo místa v hospodě. A byli pastýři v té krajině, ponocujíce a držíce noční stráž nad svým stádem. A hle, anděl Páně stanul u nich a jas Páně je obklíčil, i báli se bázní velikou. A řekl jim anděl: „Nebojte se. Hle, zvěstuji vám radost velikou, která bude všemu lidu. Narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově. A toto vám bude znamením: naleznete děťátko plénkami obvinuté a položené v jeslích." A hned bylo s andělem množství zástupů nebeských, chválících Boha a říkajících: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle "

1. Tři mše v den Narození Páně.

Protože dnes budeme štědrostí Páně konati třikrát obřady mše svaté, nemůžeme dlouho mluviti o čtení z Evangelia. Avšak samo narození našeho Vykupitele nás nutí říci aspoň několik slov. Proč je prováděno sčítání lidstva ve chvíli, kdy se má naroditi Pán, ne-li proto, aby se jasně ukázalo, že přicházel v těle ten, jenž sečte své vyvolené ve věčnosti? Naproti tomu je řečeno o zavržených skrze proroka: *Nechť jsou vymazáni z knihy živých; a se spravedlivými nechť nejsou zapsáni.* (Ž. 68; 29.) Správně se také rodí v Betlemě; „Bethlehem" se zajisté vykládá jakožto „dům chleba". A on sám praví: *Já jsem chléb živý, jenž s nebe sestoupil.* (Jan 6; 51.) Místo, kde se Pán narodil, bylo tedy již dříve nazváno domem chleba, protože se tam zajisté měl zjeviti skrze hmotu těla ten, jenž by mysli vyvolených občerstvil vnitřním nasycením. A rodí se nikoli v domě rodičů, nýbrž na cestě, aby zajisté ukázal, že skrze své lidství, jež vzal na sebe, se rodí jakoby v cizím. „Cizí" ovšem myslím nikoli co do moci, nýbrž co do přirozenosti. Neboť o jeho moci je psáno: *Přišel do vlastního.* (Jan 1; 11.) Ve své vlastní přirozenosti se zajisté zrodil před časem,[52] v naší přišel v čase. Ten tedy, jenž zůstávaje věčný, zjevil se jako časný, je cizí tam, kam sestoupil. A protože je skrze proroka řečeno: *Všeliké tělo tráva jest* (Is.40;6), stav se člověkem, proměnil naši trávu v obilí ten, jenž sám o sobě praví: *Nezemře-li zrno obilné, jež padlo do země,*

[51] „v basilice bl. Panny Marie" - t. j. v chrámě vystavěném od papeže Liberia (352-366) na Esquilinu, na rozdíl od jiné basiliky, zvané „Veliká".

[52] „ve své vlastní přirozenosti se zrodil před časem" - zdůrazňuje se tu, že Syn je plozen Otcem od věčnosti, proti here-sim, jež tvrdily, že Syn byl zplozen v čase (monarchianismus).

zůstává samotno. (Jan 12; 24.) Odtud je také po narození uložen do jeslí, aby všechny věřící, to jest svatá zvířata, nasytil obilím svého těla, aby se nemuseli postiti od pastvy věčného poznání. A proč se bdícím pastýřům zjevuje anděl a jas Boží je obklopuje, ne-li proto, že ti, kdo dovedou svědomitě véstistáda věřících, si zaslouží přede všemi ostatními viděti vznešené věci? Dokud jen oddaně bdí nad stádem, září na ně hojněji božská milost.

2. Skrze narození Kristovo byl dán lidem pokoj.

Anděl pak zvěstuje narození Krále a jeho hlas doprovázejí sbory andělů a spolu se radujíce volají: *Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.* Dříve zajisté, než se náš Vykupitel zrodil v těle, byli jsme v nešváru s anděly, od jejichž jasu a čistoty jsme byli vzdáleni pro prvotní hřích i pro každodenní přestupky. Poněvadž jsme totiž byli hříchem odcizeni Bohu, pokládali nás andělé, občané Boží, za cizí svému obcování. Ježto jsme však poznali svého Krále, uznali nás andělé za své spoluobčany. Protože totiž Král nebes přijal na sebe zemi naší tělesnosti, ona andělská vznešenost již nepohrdá naší slabostí. Obnovují s námi andělé mír, upouštějí od dřívějšího nešváru a ty, jimiž dříve pohrdali jako nepatrnými a poníženými, již ctí jako soudruhy. Proto se totiž Lot a Josue klaní andělům a není jim v tom bráněno, kdežto ve Zjevení se Jan chtěl klaněti andělovi, ale anděl sám ho zadržel, aby se mu neklaněl, řka: *Hleď, ať to nečiníš, neboť jsem spoluslužebník tvůj i bratří tvých.* (Zjev. 22; 9.) Proč jsou andělé před příchodem Vykupitelovým od lidí uctíváni a mlčí k tomu, potom však se vyhýbají uctívání, ne-li proto, že tu naši přirozenost, kterou dříve pohrdali, se bojí vidět před sebou poníženu, když ji teď vidí povznesenu nad sebe? Neodvážili se již pohrdati jako něčím, co stojí pod nimi, tou přirozeností, kterou nad sebou uctívají v Králi nebeském. A nepohrdají míti za soudruha člověka, uctívajíce již nad sebou člověka Boha. Dbejme tedy, bratří nejmilejší, aby nás neposkvrnila nějaká nečistota, kdyžtějsme ve věčném předzvědění i občany Božími i na roven postaveni andělům. Osvědčme mravy svou důstojnost; nechť nás neposkvrňuje žádná rozmařilost, nechť nás neobviňuje žádná hanebná myšlenka, zloba nechť mysl nehryže, rez závisti neszírá, zpupnost nenadýmá, marnivost pozemskými rozkošemi nerozdírá, hněv nerozpaluje. Neboť bohy byli lidé nazváni. Chraň si tedy, ó člověče, čest Boží proti neřestem, protože pro tebe se stal člověkem Bůh, jenž žije a kraluje na věky věků. Amen.

HOMILIE DEVATA

proslovená k lidu v basilice svatého Silvestra[53] v den jeho zrození.[54]

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (25; 14-50).

Podobenství o hřivnách – Mt 25; 14-30.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům toto podobenství: Jeden člověk odcházeje z domova, zavolal si své služebníky a odevzdal jim svůj statek. I dal jednomu pět hřiven, druhému dvě a jinému jednu, každému podle jeho schopností, a potom odcestoval. Odešel pak ten, který dostal pět hřiven, a těžil jimi, i vyzískal dalších pět hřiven. Podobně i ten, který dostal dvě, vyzískal dvě jiné. Ten však, který dostal jednu, odešed vykopal v zemi jámu a skryl peníze pána svého. Po dlouhé době pak přišel pán těch služebníků a účtoval s nimi. A přistoupiv ten, který

[53] „v basilice svatého Silvestra": na Via Salaria.

[54] V den jeho zrození": rozuměj v den jeho zrození pro nebe, tedy v den jeho tělesné smrti, který byl obyčejně též jeho svátkem.

dostal pět hřiven, podal mu druhých pět hřiven řka: „Pane, odevzdal jsi mi pět hřiven; hle, vyzískal jsem jiných pět." Řekl mu jeho pán: „Dobře, služebníku dobrý a věrný, že jsi byl nad málem věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi v radost pána svého." Přistoupiv pak i ten, který dostal dvě hřivny, řekl: „Pane, dvě hřivny jsi mi odevzdal, hle, vyzískal jsem dvě další." Řekl mu jeho pán: „Dobře, služebníku dobrý a věrný, že jsi byl nad málem věrný, nad mnohým tě ustanovím; vejdi v radost pána svého." Přistoupiv pak i ten, který dostal jednu hřivnu, řekl: „Pane, vím, že jsi člověk tvrdý, žneš, kde jsi nezasel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal; i bál jsem se a odešed skryl jsem hřivnu tvou v zemi: hle, tu máš, co tvého jest." A pán odpovídaje řekl mu: „Služebníku špatný a líný, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasel, a sbírám, kde jsem nerozsypal; měl jsi tedy mé peníze dáti penězoměncům, a já přišed, byl bych vzal s úrokem, co mi náleží. Vezměte tedy od něho tu hřivnu a dejte ji tomu, jenž má deset hřiven. Každému majícímu totiž bude dáno a bude míti hojnost, avšak kdo nemá, tomu bude odňato i to, co se zdá míti. A služebníka neužitečného uvrzte do temnot venku; tam bude pláč a skřípění zubů."

1. Kdo přijal od Boha více, ať více pečuje o to, jak bude skládati účty.

Čtění svatého Evangelia, bratři nejmilejší, nás napomíná, abychom starostlivě myslili na to, abychom my, kteří jsme očividně přijali na tomto světě od původce světa více než ostatní, nebyli proto přísněji souzeni. Když se totiž rozmnožují dary, vzrůstá též odpovědnost za ně. Každý tedy musí býti povinně tím pokornější a ochotnější sloužiti, čím odpovědnějším se vidí ve skládání účtů. Hle, člověk, jenž odchází z domova, svolává své služebníky a rozděluje jim hřivny k obchodování. Po dlouhém čase pak se vrací k účtování; ty, kdo si počínali dobře, odměňuje za přinesený zisk, avšak služebníka, který byl líný k dobrému dílu, odsuzuje. A kdo je onen člověk, který se vydává na cesty, ne-li náš Vykupitel, jenž odešel na nebesa v onom těle, jež přijal? Neboť vlastním místem pro tělo je země, a když je naším Vykupitelem umisťováno v nebi, je to, jako by bylo odváděno do ciziny. Avšak onen člověk, vydávající se na cesty, odevzdal svým služebníkům své jmění, poněvadž udělil svým věrným duchovní dary. A jednomu svěřil pěthřiven, jinému dvě, jinému pak jednu. Patero je smyslů tělesných, totiž zrak, sluch, chuť, čich a hmat. Pěti hřivnami se tedy vyjadřuje dar pěti smyslů, to jest poznání vnějších věcí. Těmi dvěma pak se označuje intelekt a činnost. Jedinou hřivnou pak se označuje toliko sám intelekt. Avšak ten, jenž přijal pět hřiven, získal jiných pět, poněvadž jsou někteří lidé, kteří sice nedovedou proniknouti věci vnitřní a mystické, avšak jsouce obráceni k nebeské vlasti, učí ty, jež mohou, správnému poznání o těch vnějších věcech, jež přijali; a vystříhajíce se dychtivosti těla a žádosti pozemských věcí i rozkoší z viditelných věcí, zdržují od nich napomínáním i jiné. A jsou lidé, kteří jakoby dvěma hřivnami obdařeni, osvojují si intelekt i činnost, chápou hluboce vnitřní věci i navenek konají podivuhodné činy; a ježto jiným káží i chápáním i konáním, nabývají svým zaměstnáním jakoby dvojího zisku. Dobře se pak praví, že jiných pět nebo jiné dvě hřivny byly získány; poněvadž se totiž kázání udílí obojímu pohlaví, přijaté hřivny jako by se zdvojnásobovaly. Avšak ten, který dostal jednu hřivnu, odešed, vykopal jámu a ukryl peníze svého pána. Skrýti hřivnu v zemi znamená obrátiti přijaté nadání na pozemskou činnost, nehledati duchovního zisku, nikdy nepozvednouti srdce od pozemských myšlenek. Jsou totiž lidé, jimž se dostalo daru chápání, avšak mají smysl jen pro to, co náleží tělu. O těch je řečeno skrze proroka: *Moudří jsou, aby konali zlo, ale dobře činiti neumějí.* (Jer. 4; 22.) Avšak Pán, který udělil hřivny, se vrací a bude žádati vyúčtování, ježto ten, kdo nyní dobrotivě udělil duchovní dary, požaduje na soudu přísně zásluhy; nechť tedy každý uváží, co přijal, a myslí na to, jaký zisik z přijatého odvede.

2. Věčná odměna tomu, kdo dobře spravuje pozemské.

Služebník, jenž odvedl zdvojnásobené hřivny, je od pána pochválen a veden k věčné odměně, an mu pánův hlas praví: Dobře, služebníku dobrý a věrný, že jsi byl nad málem věrný, nad mnohým tě ustanovím: vejdi v radost Pána svého. Nečetnáť jsou všechna dobra přítomného života ve srovnání s věčnou odplatou, byť by se zdála sebehojnější. Tehdy však je věrný služebník ustanovován nad mnohým, když po přemožení veškeré svízele porušení se těší v onom nebeském sídle z věčných radostí. Tehdy je plně uváděn v radost svého Pána, když přijat do oné nebeské vlasti a připojen ke sborům andělským, tak se již vnitřně raduje z pocty, že již není, nad čím by se vnějšně rmoutil z porušenosti.

3. Prázdná výmluva lenivého služebníka a jeho potrestání.

Ten pak služebník, který nechtěl nic s hřivnou podniknouti, vrátí se k Pánu s omluvnými slovy, řka: *Pane, vím, že jsi člověk tvrdý, žneš, kde jsi nezasel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal; i bál jsem se a odešed skryl jsem tvou hřivnu v zemi: hle, tu máš, co tvého jest.* Je třeba si všimnout, že neužitečný služebník nazývá pána tvrdým, a přece nedbá pro něho pracovati se ziskem - a říká, že se bál vynaložit hřivnu na zisk, zatím co se měl báti jen toho jediného: aby ji pánu nepřinesl zpět bez zisku. Je totiž v Církvi svaté mnoho lidí, jichž obrazem je ten služebník - kteří se bojí vstoupiti na cesty svatosti, ale nebojí se setrvávati ve svých nepravostech. Jejich vzor dobře představuje Petr, ještě plný slabosti, když uzřev zázrak s rybami pravil: *Odstup ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný.*(Lk 5; 8.) Právě, pokládášli se za hříšného, je třeba, abys od sebe nezapuzoval Pána. Avšak ti, kdož se nechtějí přidržeti cest lepšího obcování a výšin správnějšího života z toho důvodu, že vidí svou slabost, ti jako by zároveň se vyznávali býti hříšníky, a přece přitom Pána zapuzovali a prchali před tím, jejž měli v sobě posvětiti; umírajíce nemají v bezradnosti východiska, a přece se bojí života. Odtud se také hned tomuto služebníkovi odpovídá: *Služebníku špatný a líný, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasel a sbírám, kde jsem nerozsypal; měl jsi tedy mé peníze dáti peněžoměncům, a já přišed, byl bych vzal s úrokem, co mi náleží.* Vlastními slovy je služebník usvědčován, když pán dí: *Žnu, kde jsem nezasel a sbírám, kde jsem nerozsypal.* Jalko by otevřeně říkal: Jestliže podle tvé řeči požaduji i to, co jsem nedal, tím více požaduji od tebe, co jsem dal k podnikání; měl jsi tedy dáti mé peníze peněžoměncům, a já přišed, byl bych jistě dostal to, co mi náleží, i s úrokem. Dáti pak peníze peněžoměncům jest uděliti vědění ke kázání potřebné těm, kdo by je dovedli konati.

4. Nebezpečí těch, kdo slyší slovo Boží, ale nemají z něho užitek.

Jako však vidíte nás v nebezpečí, jestliže zadržujeme peníze Páně, tak uvažte i vy bedlivě své vlastní nebezpečí, bratří nejmilejší, neboť od vás bude s úrokem požadováno to, co slyšíte. Při půjčování na úrok se přece berou i peníze, které nebyly dány. Když se totiž vrací, co bylo přijato, přidává se i co nebylo přijato. Uvažte tedy, bratří nejmilejší, že budete spláceti úrok z těchto přijatých peněz slova, a pečujte, abyste z toho, co slyšíte, usilovali vyrozuměti i něco jiného, co jste neslyšeli, takže byste sě, usuzujíce z jedné věci na druhou, naučili i sami ze sebe konati to, co jste se ještě nedověděli z úst kazatele. Slyšme však, jakým trestem stihl líného služebníka: *Vezměte tedy od něho tu hřivnu a dejte ji tomu, jenž má deset hřiven.*

5. Spravedlivost Soudce, udílejícího tomu, kdo má více.

Velmi vhodným se zdá, že hřivna vzatá špatnému služebníkovi, měla býti dána spíše tomu, kdo dostal dvě hřivny, než tomu, kdo jich dostal pět. Bylo přece dlužno dáti spíše tomu, kdo měl méně, než tomu, kdo měl více. Jak jsme však už řekli, pěti hřivnami se označuje pět smyslů, to jest poznání vnějšího; dvěma pak se vyjadřuje intelekt a činnost. Více tedy měl ten, který dostal dvě hřivny, než ten, který jich dostal pět, poněvadž ten, který si zasloužil pěti hřivnami řízení vnějších věcí, neměl ještě pochopení věcí vnitřních. Ta jedna hřivna tedy, která podle našich slov znamená rozum, měla býti dána tomu, kdo dobře spravoval vnější věci, jež přijal. To vidíme denně ve svaté Církvi, poněvadž mnozí, spravující dobře vnější věci, jež dostávají, jsou skrze přidanou milost přiváděni i k mystickému chápání, aby byli i v chápání vnitřním silni ti, kteří věrně spravují vnější věci.

6. Nutnost lásky.

Hned se také připojuje obecný výrok: *Každému majícímu totiž bude dáno a bude mít hojnost; kdo však nemá, tomu bude odňato i to, co se zdá míti.* Majícímu totiž bude dáno a bude mít hojnost, protože každý, kdo má lásku, dostává i jiné dary. Každý, kdo nemá lásky, ztrácí i ty dary, jichž se mu podle zdání dostalo. Pročež je nezbytno, bratří moji, abyste vešem, co konáte, bděle ostříhali lásku. Pravá láska pak jest milovati přítele v Bohu a milovati nepřítele pro Boha. Kdo ji nemá, ztrácí všechno dobré, co má, je zbaven hřivny, kterou dostal, a podle rozsudku Páně je vyvržen do vnějších temnot. Z trestu zajisté padá do vnějších temnot, kdo ze své viny upadl do temnot vnitřních; a tam z přinucení snáší temnoty trestu, kdo zde dobrovolně nesl temnoty rozkoše.

7. Nikdo není vyňat z odpovídání za přijatou hřivnu.

Je však třeba věděti, že žádný lenivec není jist před tímto přijetím hřivny. Neboť není nikoho, kdo by mohl pravdivě říci: Nedostal jsem žádnou hřivnu, nemohu býti nucen ke skládání účtů. Za hřivnu totiž bude počítáno každému chudákovi i to nejmenší, co dostal. Neboť někdo přijal rozumění, i jest povinen z této hřivny službou kázání. Jinému se dostalo pozemského majetku, i jest povinen rozdílením z hřivny věcí. Jinému se nedostalo ani vnitřního chápání ani hojnosti věcí, avšak naučil se umění, jež ho živí: samo umění mu bude počítáno jako přijatá hřivna. Jiný nedosáhl žádné z těchto věcí, ale získal si přece aspoň přátelské styky s boháčem: přijal zajisté hřivnu přátelství. Jestliže se tedy u něho nepřimlouvá za nuzné, je odsouzen pro zadržení hřivny. Kdo tedy má rozum, nechť dbá, aby nemlčel; kdo má hojnost statků, nechť bdí, aby nezanedbával milosrdnou štědrost; kdo ovládá nějaké umění, jímž se spravuje, nechť usilovně dbá, aby s bližními sdílel jeho užívání a prospěch; kdo má slovo u boháče, nechť se bojí odsouzení pro zadrženou hřivnu, jestliže u něho nezakročuje ve prospěch chudých, má-li k tomu příležitost. Tolik zajisté bude na nás vyžadovati příští Soudce, kolik nám dal. Aby tedy byl každý při návratu Páně jist vyúčtováním své hřivny, s chvěním nechť denně uvažuje, co přijal. Neboť hle, již se blíží návrat toho, který se vydal z domova. Jakoby z domova se vydal ten, jenž odešel daleko od této země, v níž se narodil; zajisté však se vrací, aby provedl zúčtování hřiven, neboť, jsme-li neteční k dobrému činu, soudí nás přísněji pro dary, které nám udělil. Uvažme tedy, co jsme přijali, a buďme bdělí v rozdílení těch věcí. Žádná pozemská starost ať nám nebrání v díle duchovním, aby Pán hřivny nebyl popuzen k hněvu, kdyby byla hřivna zakopaná do země. Líný služebník vykopává hřivnu ze země, když už soudce vyšetřuje provinění; neboť jsou mnozí, kteří se odtrhávají od pozemských tužeb nebo skutků teprve tehdy, když už byvše soudcem pokutováni, jsou vlečeni k trestu. Bděme tedy již dříve nad nastávajícím zúčtováním své hřivny,

aby nás zachránil dosažený zisk, až již se přiblíží Soudce, aby trestal. Dejž nám to Bůh, jenž žije a kraluje na věky věků. Amen.

HOMILIE DESATA

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola v den Zjeveni Páně.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (2; 1—12).

Klanění tří mudrců – Mt 2; 1-12.

Když se narodil Ježíš v Betlemě Judském za dnů Heroda krále: hle, mudrci od východu přišli do Jerusaléma, řkouce: ,,Kde je ten novorozený král židovský? Neboť jsme viděli jeho hvězdu na východě a přišli jsme se mu klaněti." Uslyšev to pak Herodes král, znepokojil se a celý Jerusalem s ním. A shromáždiv všechny velekněze a znalce písma v lidu, dotazoval se jich, kde se má Mesiáš naroditi. A oni mu řekli: „V Betlemě Judském. Neboť tak jest psáno skrze proroka: A ty, Betleme, země judská, nikoli nejsi nejmenší mezi knížaty judskými; neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj izraelský." Tu Herodes tajně povolav mudrce vyptal se jich pečlivě na čas hvězdy, která se jim ukázala. A poslav je do Betlema, řekl jim: ,,Jděte a ptejte se pilně po dítěti, a když je naleznete, oznamte mi to, abych i já se mu šel pokloniti." A oni, vyslechnuvše krále, odjeli; a hlé, hvězda, kterou prve zřeli na Východě, předcházela je, až přišedši, stanula nad místem, kde bylo dítě. Uzřevše pak hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou. A všedše do domu, nalezli dítě s Marií, jeho matkou, a padše klaněli se mu; a otevřevše své poklady, obětovali mu dary, zlato, kadidlo a myrhu. A dostávše ve snu napomenutí, aby se nevraceli k Herodovi, vrátili se jinou cestou do své země.

1. Krátký výklad Evangelia.

Jak jste slyšeli při čtení z Evangelia, bratří nejmilejší, znepokojil se král země, když se narodil král nebe; neboť není divu, že pozemská vznešenost zakolísá, když se otevře nebeská výsost. Musíme se však ptáti, jak to, že při narození Vykupitele se zjevil pastýřům v Judsku anděl, kdežto mudrce nepřivedl od Východu anděl, aby se mu klaněli, nýbrž hvězda? To bylo proto, že se slušelo, aby Židům jakožto rozumu užívajícím byl hlasatelem rozumný tvor, to jest anděl; pohané pak, poněvadž neznali užívati rozumu, jsou přiváděni k poznání Pána nikoli hlasem, nýbrž znameními. Proto je též skrze Pavla řečeno: *Proroctví byla dána věřícím, nikoli nevěřícím; znamení pak nevěřícím, nikoli věřícím.* (II. Kor. 11; 22), neboť i oněm byla dána proroctví jako věřícím, nikoli nevěřícím, i těmto znamení jako nevěřícím, nikoli věřícím. A je hodno pozoru, že týmž pohanům hlásají našeho Vykupitele jakožto dospělého apoštolé; jakožto dítě, jež ještě neužívá lidského tělesného hlasu, jej hlásá pohanům hvězda, poněvadž zcela přirozeně si rozumný řád žádal, i aby Pána již mluvícího oznamovali hlasatelé mluvící, i aby dosud nemluvícího hlásaly němé živly.

2. Zaslepenost Židů, zapírajících Krista, jejž všechno vyznává.

Při oněch však znameních, jež se ukázala buď při narození nebo při smrti Páně, jest nám uvážiti, jak veliká to byla u některých Židů zatvrzelost srdce, že ho neuznala ani skrze dar proroctví ani skrze zázraky. Všechny živly přece vydaly svědectví, že přišel jejich původce. Abych to o nich řekl po lidském způsobu:Poznala nebesa, že je to Bůh, poněvadž ihned vyslala

hvězdu. Moře ho poznalo, protože se učinilo schůdným jeho chodidlům. Země ho poznala, neboť se při jeho smrti zatřásla. Slunce ho poznalo, neboť skrylo paprsky svého světla. Skály a zdi ho poznaly, neboť v čas jeho smrti se rozpukly. Podsvětí ho poznalo, neboť vydalo mrtvé, jež chovalo. A přece toho, jejž všechny necitné živly pocítily jako Pána, ještě dnes vůbec neuznávají za Boha srdce nevěřících Židů, a tvrdší nad skály, nechtějí se roztrhnouti k pokání; a odpírají vyznávati toho, jejž živly, jak jsme viděli, provolávaly Bohem buď znameními nebo roztržením. A k tomu ještě pro dovršení svého odsouzení již dlouho předtím věděli, že se narodí. A nejen věděli, že se narodí, nýbrž i kde se narodí. Neboť jsouce od Heroda dotazováni, udávají místo jeho narození, jež zvěděli ze svědectví Písma. A uvádějí i svědectví, jež ukazuje, že Betlem je poctěn narozením nového vůdce, aby samo jejich vědění se stalo i jim svědectvím zavržení i nám posílením důvěřivosti. Dobře je zajisté zobrazoval Izák, žehnající svému synu Jakobovi: jsa zároveň slepý a přece prorokuje, neviděl v té chvíli syna, o němž předvídal tolik věcí pro pozdější dobu; a tak zajisté i národ židovský, plný ducha prorockého i slepý, nepoznal skutečnou přítomnost toho, o němž mnoho předpověděl do budoucnosti.

3. Herodes vzorem pokrytců.

Když však Herodes zvěděl o narození našeho Krále, uchyluje se ke lstivým praktikám, aby nepřišel o pozemské království. Žádá, aby byl zpraven, kde bude dítě nalezeno; předstírá, že se mu chce klaněti, aby je zahubil, když by je mohl nalézti. Co však zmůže lidská zloba proti božskému úradku? Je přece psáno:*Není moudrostí, není opatrnosti, není rady proti Pánu.* (Přísl. 21; 30.) Neboť hvězda, jež se objevila, vede mudrce; naleznou novorozeného Pána, složí mu dary a jsou ve snách napomenuti, že se nesmějí vrátiti k Herodovi; a tak se stane, že Herodes není s to nalézti Ježíše, po němž pátrá. Kdo jiný je naznačen jeho osobou, ne-li pokrytci, kteří naoko hledajíce Pána, nikdy si ho nezaslouží nalézti?

4. Vyvrácení priscillianistů.

Mezitím je však třeba vědět, že bludaři priscillianisté[55] se domnívají, že každý člověk se rodí pod vlivem seskupení hvězd; a na podporu svého omylu uvádějí, že vzešla nová hvězda, když se Pán zjevil v těle; a domnívají se, že ona hvězda, která se objevila, byla jeho sudbou. Uvážíme-li však slova Evangelia, jimiž se praví o téže hvězdě: Až přišedši stanula nad místem, kde bylo dítě: ježto nešlo dítě k hvězdě, nýbrž, možno-li tak říci, hvězda k dítěti, nebyla hvězda sudbou dítěti, nýbrž hvězdě bylo sudbou dítě, jež se objevilo. Budiž však vzdáleno srdcí věřících, aby něco nazývali sudbou. Život lidí přece spravuje jediný Tvůrce, který jej stvořil. Nebyl totiž stvořen člověk pro hvězdy, nýbrž hvězdy pro člověka. A říká-li se, že hvězda je sudbou člověka, dopouští se, aby byl člověk poddán svým vlastním sluhům. Zajisté, když Jakob, vycházeje z lůna matky, držel rukou nohu předcházejícího jej bratra, nemohl první úplně vyjiti, jestliže zároveň nevyšel i druhý; a přece, ačkoli je v témž čase ave stejné chvíli oba matka porodila, nebyl život obou stejného způsobu.

[55]Priscillianisté, sekta vzniklá ve 4. století, spojovali ve svém učení bludné nauky různých jiných heresí: se sabelliány popírali reálný rozdíl božských osob, s dokety popírali, že by byl Kristus přijal skutečné lidské tělo, s enkratity pokládali manželství za hřích atd. Mezi jiným také učili, že lidské tělo i duše podléhají vlivu hvězd.

5. Odmítá se odpověď matematiků.

Na to však matematikové[56] namítávají, že síla konstelace působí v okamžitém záblesku. Těm my zase namítneme, že porod trvá dlouhou chvíli. Jestliže se tedy konstelace mění okamžitě, bude nezbytné, aby se počítala tolikerá sudba, kolik mají rodící se údů. Tvrdívají také matematici, že kdo se zrodí ve znamení Vodnáře, tomu je souzeno v tomto životě zaměstnání rybáře. V Getulii[57] však prý není vůbec rybářů. A kdo by tvrdil, že se nerodí nikdo pod hvězdou Vodnáře tam, kde není rybářů? Tvrdí dále, že kdo se rodí ve znamení Vah, stane se peněžoměncem; a přece země mnohých národů neznají peněžoměnců. Musejí tedy připustit, buď že jim v této věci chybí znamení nebo že osudový účinek vůbec neexistuje. V Persii a ve francké zemi jsou králové dědiční podle rodu; kdo spočte, kolik se narodí dětí stavu otrockého v témž časovém okamžiku? A přece synové králů, narození pod touž hvězdou s otroky, docházejí ke královské vládě, kdežto otroci zároveň s nimi zrození umírají v otroctví. Tolik jsme krátce řekli o hvězdě, aby se nezdálo, že pomíjíme pošetilost matematiků nevyvrácenu.

6. Jaké lidi symbolisují dary mudrců.

Mudrcové pak přinášejí zlato, kadidlo a myrrhu. Zlato však přísluší králi, kdežto kadidlo se přinášelo v oběť Bohu; myrrhou se napouštějí těla mrtvých. Mudrci tedy zároveň mystickými dary hlásají toho, komu se klaní: zlatem vyhlašují krále, kadidlem Boha, myrrhou smrtelníka. Jsou pak někteří bludaři, kteří o něm věří, že je Bůh, ale nevěří, že všude vládne.[58] Ti mu zajisté obětují kadidlo, ale odpírají obětovati i zlato. A jsou někteří, kteří ho pokládají za krále, ale popírají, že je Bůh.[59] Ti mu sice obětují zlato, ale nechtějí obětovati kadidlo. A jsou jiní,[60] kteří ho vyznávají Bohem a králem, ale popírají, že vzal na sebe smrtelné tělo; ti mu zajisté obětují zlato a kadidlo, ale odpírají obětovati myrrhu přijaté smrtelnosti. My tedy obětujme narozenému Pánu zlato, abychom vyznali, že všude vládne; obětujme kadidlo, abychom věřili, že ten, jenž se zjevil v čase, byl Bohem před časem; obětujme myrrhu, abychom věřili, že byl také v našem těle smrtelný ten, o němž věříme, že je v svém božství netrpný.[61] Lze ovšem rozuměti zlatem, kadidlem a myrrhou ještě něco jiného. Zlatem se totiž označuje moudrost, jak dosvědčuje Šalomoun: *Poklad žádoucí spočívá v ústech moudrého.* (Přísl. 21; 20 podle LXX.)[62] Kadidlem pak, jež se zapaluje Bohu, se vyjadřuje síla modlitby podle svědectví žalmistova: *Vznášej se modlitba má jako dým kadidla před tváří tvou.* (Ž. 140; 2.) Myrrhou se pak znázorňuje usmrcení našeho těla; odtud Církev sv. praví o svých dělnících, zápasících pro Boha až k smrti: *Z rukou mých kapala myrrha.* (Píseň 5; 5.) Narozenému Králi tedy obětujeme zlato, jestliže se před jeho tváří skvějeme leskem věčné moudrosti. Kadidlo obětujeme, jestliže tělesná myšlení zapalujeme svatým úsilím modliteb na oltáři srdce, abychom byli s to vyslati k Bohu líbeznou vůni skrze nebeskou touhu. Myrrhu obětujeme, jestliže neřesti těla umrtvujeme zdrželivostí. Myrrhy se totiž používá, jak jsme řekli, aby mrtvé tělo nehnilo. Hniloba mrtvého těla však znamená, že toto smrtelné tělo otročí nevázané smyslnosti, jak je o některých lidech řečeno skrze proroka: *Shnila*

---

[56] „matematikové" t. j.- astrologové.

[57] Getulie: kraj v severní Africe.

[58] „nevěří, že všude vládne": týká se heresí, jež odvozovaly vznik světa ze dvou principů, dobrého a zlého (gnosticismus, manicheismus, priscillianismus).

[59] „popírají, že je Bůh": týká se ariánů, kteří popírali pravé božství Kristovo.

[60] t. j. doketové, podle nichž Kristus přijal jen zdánlivé lidské tělo.

[61] „Je v samém božství netrpný", *impassibillis*, tj. nepodléhážádnému z oněch nedostatků, bolestí atd., jež stíhají člověka v jeho nynějším stavu jako následky Pádu.

[62] „podle LXX", t. j. podle nejstaršího řeckého překladu Starého Zákona, t. zv. Septuaginty, jehož někdy svatý Řehoř používá, dává-li mu tato verse lepší možnost vyjádřiti morální pravdu, kterou má při výkladu na mysli.

hovada v lejně svém. (Joel 1; 17.) Hnití hovad ve vlastním lejně znamená, že tělesní lidé končí život v hnoji smyslnosti. Myrrhu tedy obětujeme Bohu tehdy, když toto smrtelné tělo uchováváme od hniloby kořením zdrželivosti.

7. Kterou cestou je třeba se vrátit k Bohu.

Něco velikého však nám mudrci naznačují tím, že se vracejí do své země jinou cestou. Neboť tím, co konají byvše napomenuti, naznačují zajisté nám, co my máme činiti. Zemí naší jest přece ráj, do něhož je nám bráněno se vrátiti po poznání Ježíše touže cestou, kterou jsme přišli. Vzdáliliť jsme se ze své země pýchou, neposlušností, následováním viditelného, ochutnáním zapovězeného pokrmu; je však nezbytno, abychom se do ní navrátili pláčem, poslušností, pohrdáním věcmi viditelnými a krocením žádosti tělesné. Jinou cestou se tedy vracíme do své země: neboť vzdálivše se od radostí ráje skrze rozkoše, jsme k nim přiváděni bědováním. Proto je nutno, bratří nejmilejší, abychom si v neustálé bázni a nedůvěře kladli před oči srdce zde viny skutků, tam soud svrchované přísnosti. Uvažujme, jak přísný přijde Soudce, jenž hrozí soudem, a přece ještě zůstává skryt; vzbouzí v hříšnících hrůzu, a přece dosud vyčkává, a proto odkládá s rychlým příchodem, aby našel méně těch, které by odsoudil. Trestejme viny pláčem a se slovy žalmistovými předcházejme jeho přítomnost vyznáváním viny. Ať nás tedy neklame žádná lest rozkoší, nesvádí žádná prázdná radost. Neboť již je velmi blízko Soudce, který praví: *Běda vám, kteří se teď smějete, nebot budete kvíleti a plakati.* (Lk 6; 25.) Proto také Šalomoun praví: *Smích s bolestí bude smíšen a po radosti nakonec bývá žalost.* (Přísl. 14; 13.) Proto praví jinde: *Smích jsem měl za blud a radosti jsem řekl: Co se darmo klameš?* (Kaz. 2; 2.) A opět: *Srdce moudrých bývá, kde jest zármutek, a srdce bláznů, kde je veselí.* (Tt.7; 5.) Bojme se tedy přikázání Božích, slavíme-li opravdově svátek Boží. Milou je zajisté Bohu oběť zármutku nad hříchem, jak svědčí žalmista: *Obětí Bohu duch zkroušený.* (Ž. 50; 19.) Naše minulé hříchy byly smyty křtem, a přece jsme jich mnoho napáchali i po křtu; nemůžeme však býti znovu umyti vodou křtu. Protože jsme tedy i po křtu život poskvrnili, pokřtěme slzami svědomí, abychom jinou cestou směřujíce do své země, vrátili se do ní naplněni trpkostí zlého, když jsme z ní vyšli naplněni rozkoší dobrého. Dejž to náš Pán, jenž s Otcem a Duchem žije a kraluje na věky věků. Amen.

HOMILIE JEDENÁCTÁ

proslovená k lidu v basilice svaté Anežky[63] *v den jejího zrození.*

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (13; 44-52).

Podobenství o pokladu, perle a síti – Mt 13;44 – 52.

Za onoho času: Řekl Ježíš svým učedníkům toto podobenství: ,,Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v poli, jejž člověk, který jej nalezl, skryje a z radosti nad ním jde a prodá všechno, co má, a koupí to pole. Opět jest podobno království nebeské kupci, který hledal dobré perly. Když pak našel jednu vzácnou perlu, odešel a prodal všechno, co měl, a koupil ji. Také jest podobno království nebeské síti, spuštěné do moře a shromažďující ze všeho druhu ryb. Když byla naplněna, vytáhnuvše ji a posadivše se na břehu, vybrali dobré do nádob, špatné pak

[63]Tuto basiliku postavil nad hrobem svaté Anežky císař Konstantin (na silnici Nomentánské). Svátek sv. Anežky se slaví dvakrát, 21. a 28. ledna; první je svátek její smrti (De passione sua, Sacr. Gel), druhé svátek narození (de nativitate; podle Schustera, Liber Sacramentorum, je to svátek narozenin světice ve vlastním smyslu).

odhodili. Tak bude při skončení času: vyjdou andělé a oddělí zlé od spravedlivých. A vrhnou je do peci ohnivé; tam bude pláč a skřípění zubů. Porozuměli jste tomu všemu?" Řkou mu: ,,Ano." Řekl jim: ,,Proto každý učitel zákona vyučený v království Božím jest podoben hospodáři, jenž ze své zásobárny vynáší věci nové i staré."

1. Třeba postupovati od viditelného k neviditelnému.

Proto se, bratří nejmilejší, nazývá království nebeské podobným věcem pozemským, aby se duch z toho, co poznal, pozvedal k věcem nepoznaným; máspěchati od příkladu viditelných věcí k neviditelným a jakobytřen tím, co poznal zkušeností, má se rozehřívati, aby z toho, že umí milovati známé, naučil se milovati i neznámé. Neboť hle, *království nebeské je přirovnáváno k pokladu skrytému v poli, jejž člověk, který jej nalezl, skryje a z radosti nad ním jde a prodá všechno, co má, a koupí to pole.* V této věci je třeba si všimnout také toho, že nalezený poklad je ukrýván, aby byl zachován; neboť nestačí uchrániti nebeskou snahu před zlými duchy ten, kdo ji neskrývá před lidskými chvalami. V tomto životě jsme totiž jakoby na cestě, po níž putujeme k vlasti. Zlí duchové pak kladou naší pouti nástrahy jako nějací lupiči. Přeje si tedy býti oloupen, kdo s sebou nosí na cestě poklad veřejně. To pak říkám ne proto, že by bližní neměli vidět naše dobré skutky, kdyžtě je psáno: *Nechí vidí dobré skutky a velebí Otce vašeho, který jest v nebesích* (Mt 5; 16), nýbrž že nemáme vyhledávati navenek chvály tím, co konáme. Skutek pak má býti navenek takový, aby úmysl zůstal skrytý - abychom zároveň dávali dobrým skutkem bližním příklad a přece si vždycky žádali skrytosti skrze úmysl, jímž jsme se snažili zalíbiti se pouze Bohu. Poklad pak jest nebeská touha, a pole, na němž je poklad skryt, toť kázeň nebeské snahy.[64] Toto pole zajisté kupuje, všechno prodav, ten, kdo zříkaje se rozkoší těla, šlape všechny své pozemské touhy ostříháním nebeské kázně, taikže mu již není příjemným nic, čím tělo vábí, a duch se neděsí ničeho, co zabíjí tělesný život.

2. Kdo okusil sladkosti nebeského života, povrhuje vším ostatním.

Opět se připodobňuje nebeské království k člověku kupeckému, který hledá dobré perly, avšak nalezne jednu vzácnou, a tu tedy nalezenou všechno prodavkoupí; neboť kdo dokonale poznal - pokud to možnost dovoluje - sladkost nebeského života, ten ochotně opouští všecko, co dříve miloval na zemi; ve srovnání s tím se mu vše stává bezcenným; opouští, co měl, rozptyluje nahromaděné, duch se rozpaluje nebesikými věcmi, nic z pozemského ho netěší, ohyzdným se mu jeví vše, co se z pozemských věcí líbilo svou krásou; neboť toliko skvělost vzácné perly září v mysli. O této lásce správně praví Šalomoun: *Silné je jako smrt milování* (Píseň 8; 6), poněvadž jako smrt hubí tělo, tak duchovní láska k věčnému životu zabíjí lásku k pozemským věcem. Neboť koho dokonale pojala v sebe, toho činí jakoby necitelným k pozemským touhám mimo ni.

3. Pochvala svaté Anežky.

Vždyť by také nebyla mohla světice, jejíž narození dnes slavíme, zemříti pro Boha tělesně, kdyby dříve nebyla odumřela pozemským žádostem duchovně.[65] Neboť duch, povznesený nad vrcholek ctnosti, zhrdal mukami, šlapal odměny. Jsouc vedena před ozbrojené

[64]Svatý Řehoř tu rozlišuje coeleste desiderium, touhu po nebi, po dosažení věčného života, a disciplina studii coelestis, t. j. vytrvalé, soustavné úsilí po dosažení tohoto cíle. Latinské disciplina zahrnuje dvojí význam: jednak „pěstování", „vzdělávání", prvek činnosti, jednak „řád" nebo „kázeň" jako souhrn pravidel, dávajících nějaké činnosti jednotné uspořádání.

[65]Svatá Anežka, panna a mučednice, podstoupila mučednickou smrt ve věku třinácti let roku 304; podle R. Martyrologia měla býti upálena; když však její modlitby uhasily plameny, byla sťata.

vůdce a vladaře, stanula před nimi silnější zabíjejícího, vznešenější soudícího. Co na to řekneme my, vousatí slaboši, vidouce dívky kráčeti k nebeskému království skrze ocel? My, které hněv přemáhá, pýcha nadýmá, ctižádost zmítá, smyslnost poskvrňuje? Nemůžeme-li dosíci nebeského království skrze boje pronásledování, budiž nám k hanbě, že nechceme Boha následovati skrze pokoj. Hle, nikomu z nás v této době Bůh neříká: Zemři pro mne; nýbrž jen: znič v sobě toliko nedovolené žádosti. Nechceme-li tedy v pokoji potlačovati žádosti těla, kdy potom dáme v boji pro Boha samo tělo?

4. Proč se přirovnává Církev k síti.

Opět se praví o Církvi, že se podobá síti spuštěné do moře a shromažďující ze všeho druhu ryb; když je plná, je dovezena na břeh a tam se do nádob vybírají dobré ryby, špatné pak se vyhazují ven. Svatá Církev je přirovnána k síti, jak proto, že byla svěřena rybářům, taik proto, že jí jest každý tažen ke království věčnému z proudů tohoto věku, aby se nepohroužil do hlubin věčné smrti. Shromažďuje pak ryby všeho druhu, poněvadž volá k odpuštění hříchů moudré i pošetilé, svobodné i otroky, bohaté i chudáky, silné i slabochy. Proto praví žalmista Bohu: *K tobě přichází všeliké tělo.* (Ž. 64; 3.) Tato síť pak jest zcela naplněna tehdy, když úhrn lidského pokolení se naplní v svém dokonání. Tu síť vytáhnou a posadí se na břehu, protože jako moře znamená časnost, tak je konec časnosti představován mořským břehem. V tom skončení jsou zajisté dobré ryby vybírány do nádob a špatné odhazovány, protože každý vyvolený jest přijímán do stánků věčných, a zavržení, pozbyvše světla království vnitřního, jsou odvlékáni do temnot zevnějších. Teď nás totiž síť víry zahrnuje všechny, dobré i zlé, jako pomíchané ryby, avšak břeh prozradí, co zatáhla síť, to jest Církev svatá. A chycené ryby se sice nemohou proměnit; zato my jsme loveni zlí, ale jsme proměňováni v dobré. Mysleme tedy při lovu na to, abychom nebyli odděleni na břehu. Hle, jaík milý je vám dnešní svátek, takže stane-li se někomu, že zmešká toto vaše shromáždění, nemálo se proto rmoutí. Co si tedy počne v ten den člověk, který bude zapuzen z přítomnosti Soudce, odloučen od společnosti vyvolených - který se bude zatmívati daleko od světla, bude trýzněn věčným žárem? Proto též Pán krátce vysvětluje toto přirovnání, když připojuje: *Tak bude při skončeníčasu.Vyjdou andělé a oddělí zlé iod spravedlivých a vrhnou je do peci ohnivé. Tam bude pláč a skřípění zubů.* Toho již je třeba, bratří nejmilejší, spíše se děsiti než to vykládati. Vždyť jsou tu zjevnými slovy odhalena muka hřešících, aby se někdo nevymlouval na svou nevědomost, kdyby bylo řečeno o věčných trestech něco nejasného. Proto se také dodává: *„Porozuměli jste tomu všemu?" Řkou mu: „Ano."*

5. Věcmi novými i starými se rozumí obojí Zákon.

V závěru se dodává: *Proto každý učitel, vyučený v království Božím, jest podoben hospodáři, který vynáší ze své zásobárny věci nové i staré.* Máme-li za to, že ty řečené nové i staré věci znamenají Nový a Starý Zákon, popíráme, že by Abraham byl býval učitelem, neboť sice znal události Nového i Starého Zákona, ale nehlásal slovem. Ani Mojžíše nemůžeme přirovnati k obeznalému hospodáři, neboť sice učil Starému Zákonu, ale výroky Nového nepronášel. Je-li tedy tento výklad pro nás vyloučen, jsme odkazováni k nějakému jinému. Třeba však rozuměti, že v těch slovech Pravdy: *Každý učitel zákona, vyučený v království Božím, je podoben hospodáři,* je řeč nikoli o těch, kteří byli, nýbrž kteří mohli býti v Církvi. Ti pak vynášejí nové a staré věci tehdy, když výroky obojího Zákona hlásají slovy i mravy. Může se to však chápati i jinak. „Starou věcí" bylo zajisté lidskému pokolení se-stupovati do žaláře pekla, snášeti za své hříchy věčné tresty. Příchodem Prostředníka mu přibylo cosi nového: že totiž je s

to proniknouti do království nebeského, snaží-li se zde správně žiti; a člověk na zemi zrozený odumírá porušitelnému životu, maje míti místo v nebi. I starou věcí tedy jest, aby pokolení lidské pro svou vinu zašlo ve věčných trestech, i novou věcí, aby obráceno žilo v království. Co tedy Pán připojil v závěru své řeči, je totéž, čím začal. Nejprve totiž uvedl nalezený poklad a drahocennou perlu k podobenství království, potom však vylíčil pekelné tresty slovy o pálení zlých, a nakonec připojuje: *Proto každý učitel zákona, vyučený v království Božím, je podoben hospodáři, který vynáší ze své zásobárny věci nové i staré.* Jako by otevřeně říkal: Vyučeným kazatelem v Církvi svaté je ten, kdo dovede i pronášeti nové věci o líbeznosti království i říkati staré o hrůze trestu, aby aspoň tresty děsily ty, jež nevábí odměny. Nechť slyší každý o království, jež by miloval, nechť slyší o trestu, jehož by se hrozil; aby ducha mdlého a prudce lnoucího k zemi aspoň strašil trest, když ho netáhne ke království láska. Vždyť se praví o povaze pekla: *Tam bude pláč a skřípění zubů.* Protože však po přítomných radostech následují věčné nářky, prchejte, bratří nejmilejší, před touto marnou radostí, děsíte-li se pláče na onom světě. Nikdo se zajisté nemůže i zde radovati se světem i tam kralovati s Pánem. Ukázňujte tedy hnutí časné radosti, kroťte rozkoše těla! Cokoli se duchu z této časnosti líbí, nechť mu hořkne úvahou o věčném ohni. Cokoli vzbouzí v mysli dětinskou radost, to nechť krotí přísnost mužné kázně: abyste, dobrovolně si ošklivíce věci časné, bez námahy dosáhli věčných radostí. Dejž nám to náš Pán Ježíš Kristus, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE DVANACTA

proslovená k lidu v basilice svaté Anežky v den jejího zrození.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (25; 1-13).

Podobenství o deseti pannách – Mt 25; 1-13.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům toto podobenství: „Podobno jest království nebeské deseti pannám, jež vzavše své lampy, vyšly vstříc ženichovi a nevěstě. Pět z nich pak bylo pošetilých a pět opatrných. Těch pět pošetilých si vzalo lampy, avšak nevzaly s sebou olej; opatrné pak vzaly s sebou s lampami i olej v svých nádobách. Když pak se ženich omeškával, počaly všechny podřimovati a usnuly. O půlnoci však se ozvalo volání: „Hle, ženich přichází, vyjděte mu vstříc!" Tu povstaly všechny ty panny a upravily si lampy. Pošetilé pak řekly opatrným: „Dejte nám ze svého oleje, neboť naše lampy zhasínají." Odpověděly jim opatrné, řkouce: „Nedostalo by se pak ani nám ani vám; jděte raději k' prodavačům a kupte sobě." Zatím co však šly nakoupit, přišel ženich; a ty, jež byly přichystány, vstoupily s ním k svatbě, a brána byla zavřena. Naposledy pak přišly i ostatní panny, řkouce: „Pane, Pane, otevři nám!" Ale on odpovídaje řekl: „Vpravdě pravím vám, neznám vás." - Bděte tedy, neboť nevíte dne ani hodiny."

1. Je třeba dbáti, aby dobré skutky nebyly zkaženy žádostí chvály.

Často vás napomínám, bratří nejmilejší, abyste se odvraceli od zlých skutků, abyste se vystříhali poskvrn tohoto světa; dnešní čtení sv. Evangelia mne však nutí říci, abyste se s velikou opatrností báli i dobrých skutků, jež konáte: aby z toho, co konáte správně, nebyla vyhledávána přízeň nebo vděčnost lidská - aby se nevplížila touha po chvále a aby nebylo to, co se ukazuje navenek, zbaveno uvnitř odměny. Hle, všech deset panen je slovy Vykupitelovými nazýváno

pannami, a přece nebyly všechny vpuštěny do brány blaženosti, protože některé z nich, usilujíce o vnější slávu, nechtěly míti v svých lampách oleje. Nejprve se však musíme ptáti, co jest království nebeské anebo proč by mělo býti přirovnáváno k deseti pannám, jež by měly i slouti pannami moudrými a pošetilými. Když tě se ví, že do království nebeského nevstupuje žádný zavržený, proč se naznačuje, že je podobno pannám pošetilým? Třeba nám však věděti, že v posvátné řeči se často nazývá královstvím nebeským Církev této časnosti. O tom praví Pán na jiném místě: *Pošle Syn člověka své anděly, i seberou z království jeho všechna pohoršení.* (Mt 13; 41.) V onom království blaženosti, v němž je svrchovaný pokoj, nemůže zajisté býti žádných pohoršení, jež by měla býti sebrána. A proto se jinde praví: *Kdo by tedy zrušil jeden z příkazů těchto nejmenších a vyučil tak lidi, bude zván nejmenším v království nebeském; kdo by je však plnil a učil jim, ten bude zván velikým v království nebeském.* (Tt. 5; 19.) Příkazy zajisté ruší a učí tomu každý, kdo slovy hlásá, co životem nenaplňuje. Do království věčné blaženosti však není s to dojiti, kdo nechce plniti skutkem, čemu učí. Jak v němtedy bude nazýván nejmenším někdo, komu není žádným způsobem dovoleno vejiti? Co se tedy praví tímto výrokem, než že přítomná Církev je královstvím nebeským? V ní je učitel, který by zrušil příkaz, nazýván nejmenším, neboť člověku, jehož život je v ne-vážnosti, je souzeno, aby i jeho učením bylo povrhováno. Každý pak vládne pěti smysly, a zdvojnásobená pětice dává desítku. A poněvadž se zástup věřících skládá z obojího pohlaví, praví se, že Církev svatá je podobna deseti pannám. Ježto jsou v ní smíšeni zlí s dobrými a zavržení s vyvolenými, ukazuje se správně, že se podobá pannám opatrným a pošetilým. Jsou totiž mnozí zdrželiví, kteří se vystříhají žádostí zevnějších a nadějí jsou uchvacováni k věcem vnitřním; oslabují tělo a veškerou touhou směřují k nebeské vlasti, dychtí po věčných odměnách, nechtějí za své úsilí přijmouti lidské chvály. Ti zajisté nekladou svou slávu do úst lidí, nýbrž ji skrývají uvnitř svědomí. A jsou mnozí, kteří moří tělo zdrželivostí, ale z té své zdrželivosti se dožadují lidské přízně. Přisluhují nauce, nuzným udílejí hojnost věcí; jsou však zajisté pannami pošetilými, neboť vyhledávají pouhou odměnu pomíjivé chvály. Pročež se také vhodně dodává: Těch pět pošetilých si vzalo lampy, ale nevzaly s sebou olej; opatrné pak vzaly s sebou s lampami i olej v svých nádobách. Olejem se označuje záře slávy; nádoby pak jsou naše srdce, v nichž nosíme vše, co myslíme. Opatrní tedy mají v nádobách olej, poněvadž uchovávají ve svědomí záři slávy, podle svědectví Pavlova: *To jest naše sláva: svědectví našeho svědomí.* (II. Kor. 1; 12.) Pošetilé panny pak neberou s sebou olej, poněvadž nemají v svědomí slávu, vyhledávajíce ji z úst bližních. Je třeba si všimnouti, že sice všechny mají lampy, nemají však všechny olej, poněvadž obyčejně na sobě jeví dobré skutky s vyvolenými i zavržení, avšak k ženichovi přicházejí s olejem toliko ti, kdo z těch věcí, jež konali zjevně, hledají slávu uvnitř. Proto se i praví skrze žalmistu o -svaté Církvi vyvolených: *Všechna její sláva dcery královské uvnitř.* (Ž. 44; 14.)

2. Spáti znamená zemříti; dřímota znamená ochablost.

Když pak se ženich omeškával, počaly všechny podřimovati a usnuly: neboť zatím co Soudce odkládá s příchodem k poslednímu soudu, vyvolení a zavržení usínají spánkem smrti. Spáti totiž znamená zemříti. Podřimovati pak před spánkem znamená před smrtí chřadnouti, ježto se k spánku smrti dochází tíhou choroby. *O půlnoci se však ozvalo volání: Hle, ženich přichází, vyjděte mu vstříc !*

3. Den Páně překvapí nepozorné jako zloděj v noci.

Volání o příchodu ženichově se strhne o půlnoci, poněvadž den soudu se přibližuje tak tiše, že nelze předvídati, kdy nastane. Proto je psáno: *Den Páně přijde jako zloděj v noci.* (I. Thess. 5; 2.) Tu všechny panny povstanou, poněvadž vyvolení i zavržení jsou probuzeni ze spánku své smrti. Chystají své lampy, poněvadž si shledávají své skutky, za něž očekávají odměnu věčné blaženosti. Avšak lampy pošetilých panen zhášejí, neboť jejich skutky, které se navenek jevily lidem světlé, při příchodu Soudce se uvnitř zatemňují. A nedostane se jim odměny u Boha, protože se jim za ně dostalo od lidí pochval, jež jim byly milé. A co znamená, že tehdy žádají oleje od opatr ných, než že při příchodu Soudce vyhledávají svědectví venku, když se uvnitř shledaly prázdnými? Jako by, oklamány svou důvěrou, říkaly bližním: Ježto vidíte, že jsme zapuzovány, jako bychom byly bez skutků, vypovídejte, co jste viděli z našich skutků. Ale opatrné panny odpovídají, řkouce: *Snad by se pak nedostávalo nám i vám.* Neboť v onenden (to však pravím o některých odpočívajících v pokoji Církve) sotva dostačí svědectví jednoho každého jemu samému, tím méně tedy jemu i bližnímu zároveň. Proto také dodávají dále káravě: *Jděte raději k prodavačům a kupte sobě.* Prodavači oleje jsou zajisté pochlebníci. Neboť lidé, jimž se dostalo nějakého dobrodiní a kteří za to svými prázdnými chvalami přinášejí darem lesk slávy, prodávají tak říkajíc olej. O tom oleji dí vpravdě žalmista: *Olej hříšníků však nepomaže hlavu mou.* (Ž. 140; 5.) Hlavní náš úd jest hlava. Jménem hlavy pak je nazývána mysl, jež vládne tělu. Olej hříšníků tedy pomazává hlavu, když je mysl laskána přízní pochlebníka. *Zatím co však šly nakoupit, přišel ženich*- neboť když hledají u bližních svědectví svého života, přichází Soudce, který je svědkem nejen skutků, nýbrž i srdcí. *Ty pak, které byly přichystány, vstoupily s ním k svatbě, a brána byla zavřena.*

4. Co podivuhodného, co sladkého, co trpkého bude v příchodu Soudce.

Ó, kéž by patro srdce mohlo ochutnati, kolik úžasu je v onom Ženich přichází, kolik sladkosti je v onom: Vstoupily s ním k svatbě, kolik trpkosti v tom: Brána byla zavřena! Přišel přece ten, jenž svým příchodem otřásl živly, při jehož spatření se chvějí nebe i země. Proto se též praví skrze proroka: *Ještě jednou, a pohnu nejen zemí, nýbrž i nebem.* (Agg. 2; 7.)[66] Před něho předstupuje ke zkoušce celé lidské pokolení. A k potrestání zlých i odměnění dobrých ho jsou poslušní andělé, archandělé, trůny, knížata a mocnosti.Uvažte, bratří nejmilejší, jaká hrůza nastane v ten den před tváří takového Soudce, když už nebude pomoci proti trestu, jaká pokoření pro toho, komu se bude pro jeho vinu hanbiti před shromážděním všech andělů i lidí, jaký děs, viděti hněvivého toho, jejž nedovede lidská mysl pojmouti ani klidného! Dobře praví prorok, pohlížeje na tento den: *Den hněvu den onen, den soužení a úzkosti, den pohromy a bídy, den temnot a mrákoty, den mlhy a vichru, den trouby a hlasu polnic.* (Sof. 1; 15.) Uvažte tedy, bratří nejmilejší, jak pronikavou trpkost v sobě choval pro srdce hříšníků v prorokově vidění onen den posledního soudu, jejž nedovedl ani tak mnohými názvy vystihnouti. Jaká však bude tehdy radost vyvolených, kteří si zaslouží těšiti se z pohledu na toho, před jehož zrakem se zachvívají všechny živly, a účastniti se s ním svatby? Ti se zároveň i radují ze svatby nevěstiny i sami jsou nevěstou, poněvadž v oné svatební komnatě věčného království se Bůh spojuje s naším viděním. Toto vidění pak již zajisté nébude nikdy odňato objetím jeho lásky. Tehdy bude lkajícím zavřena brána království, která se teď každodenně otvírá kajícím. Neboť i tehdy bude pokání, ale nebude již plodné, poněvadž nedojde tehdy milosti, kdo nyní propásl vhodný čas k odpuštění. Proto zajisté

[66] viz pozn. 4.

praví Pavel: *Hle, nyní čas příjemný, hle, nyní den spasení.* (II. Kor. 6; 2.) Proto praví prorok: *Hledejte Pána, dokud může býti nalezen; vzývejte ho, dokud je blízko.* (Is. 55; 6.)

5. Tehdy budou prosby neúčinné.

Proto také Pán nedává sluchu oněm pošetilým pannám, když se ho dovolávají, neboť po zavření brány království již nebude blízek ten, jenž dříve mohl býti blízek. Připojuje se totiž: *Naposledy pak přišly i ostatní panny, řkouce: Pane, Pane, otevři nám! A on odpovídaje řekl: Vpravdě pravím vám, neznám vás.* Kdo zde nechtěl slyšeti, co Bůh přikazoval, ten si tam již nemůže zasloužiti, co žádá; kdo propásl čas příhodný k pokání, nadarmo přichází s prosbami před bránu království. Neboť právě o této věci praví Pán skrze Šalomouna: *Volala jsem vás a zdráhali jste se, vztáhla jsem ruku svou a nebylo, kdo by pohleděl; pohrdli jste všelikou mou radou a domlouvání mého jste nedbali. I já se budu smáti ve zkáze vaší a budu se posmívati, když na vás přijde, čeho jste se báli. Když na vás padne náhlá pohroma a zahynutí jako bouře přikvapí, když na vás přijde soužení a úzkost: tehdy budou volati ke mně, ale nevyslyším; ráno si přivstanou, ale nenaleznou mne.* (Přísl. 1; 24—28.) Ejhle, volají, aby se jim otevřelo, a puzeny bolestí nad svým odmítnutím opakují dvakrát jméno panujícího, řkouce: *Pane, Pane, otevři nám!* Obětují prosby, ale nejsou povšimnuty, neboť tehdy Pán opustí jako neznámé ty, jež neuznal za své nyní skrze zásluhy života.

6. Proto je třeba nyní bdíti.

Vhodně se přitom přidává i obecné napomenutí k učedníkům, když se praví: *Bděte tedy, neboť neznáte dne ani hodiny.* Bůh. přijímá pokání po hříších; kdyby tedy každý věděl, v kterou dobu vyjde z této časnosti, mohl by si rozvrhnout jistou dobu pro rozkoše a jinou pro pokání. Avšak ten, jenž slíbil kajícímu odpuštění, neslíbil hřešícímu zítřek. Musíme se tedy neustále báti posledního dne, jejž nikdy nemůžeme předvídati. Hle, i sám tento den, kdy mluvíme, jsme dostali jako lhůtu k obrácení, a přece se zdráháme oplakávati to zlé, co jsme učinili. Nejen že nelká-me nad spáchaným, nýbrž rozmnožujeme ještě to, coby bylo třeba oplakávati. Když nás však zachvátí nějaká choroba, když nám znamení nemoci ohlásí sousedství smrti, žádáme si lhůty k životu, abychom želeli svých hříchů; a prosíme o ni s velikou palčivostí touhy, ačkoli jsme ji neměli za nic, když nám byla dopřána.

7. Strašlivá smrt pyšného a rozkoším oddaného Chrysaoria.

Povím vám, bratří nejmilejší, co mocně poučí vaši lásku, jestliže to pozorně vyslechnete a uvážíte. Byl v provincii Valerii[67] urozený muž, jménem Chrysaorius, jejž lid zval venkovským nářečím Chryseriem; byl to člověk velice schopný, ale tak plný neřestí, jako byl obdařen majetkem: nabubřelý pýchou, ovládaný rozkošemi těla, při získávání jmění rozněcovaný pochodněmi lakoty. Když však Pán ustanovil, že učiní konec tolika špatnostem - jak jsem se dověděl od jednoho řeholníka, jeho příbuzného, který je dosud na živu[68]- byl zachvácen tělesným neduhem. Když se blížil jeho konec, v té hodině, když již měl vyjiti z těla, uzřel otevřenýma očima, jak před ním stojí děsní černí duchové a chvstají se ho vší mocí odvléci do pekla. Začal se třást, blednout a potit se a s velikým křikem žádal o odklad a volal často a přerývaně svého syna

[67] v Pannonii, zahrnující části pozdějších Uher, Slovinska a Bosny.

[68] Jak udává svatý Řehoř podrobněji v Rozmluvách, jmenoval se Probus a byl představeným kláštera v Římě. (Rozml. kn. IV., kap. 12 a 38.)

Maxima (s nímž jsem se setkal jako s mnichem), říkaje: „Maxime, poběž sem, nikdy jsem ti neudělal nic zlého, vezmi mne pod svou ochranu!" Rozrušený Maximus k němu hned přišel a sešla se celá naříkající a hlučící rodina. Nemohli sice viděti ty zlé duchy, kteří ho tak děsili svými hrozbami, ale spatřovali jejich přítomnost z hrůzy, bledosti a chvění toho, který byl jimi uchvacován. Z děsu nad jejich strašlivým vzezřením pak se válel sem tam na loži;lehal si na levý bok - nemohl snésti pohled na ně; obracel se ke zdi - i tam byli. A když už přespříliš sklíčen začal zoufati nad tím, že by mohl vyváznouti, začal hlasitě volati: „Lhůtu aspoň do rána, lhůtu aspoň do rána!" Ale ještě co to volal, nedokončiv ani svá slova, byl vyrván z příbytku svého těla. Je zcela jasno, že ty věci viděl ne k vůli sobě, nýbrž k vůli nám, aby jeho vidění prospělo nám, kterým ještě božská trpělivost shovívá. Neboť co jemu prospělo, že viděl strašlivé duchy před smrtí a žádal lhůtu, když se mu té žádané lhůty nedostalo? My tedy, bratří nejmilejší, pilně to rozvažujme, aby nám čas neuplýval naprázdno a abychom si nežádali života ke konání dobrých skutků teprve tehdy, až už budeme nuceni vyjiti z těla. Pamatujte, co praví Pravda: *Modlete se, aby se váš útěk nestal v zimě nebo v sobotu.* (Mt 24; 20.) Přikázání zákona totiž nedovoluje v sobotu delší chůzi, a rovněž zima překáží chůzi, protože ztuhlost mrazu poutá kroky jdoucích. Praví tedy: *Modlete se, aby se váš útěk nestal v zimě nebo v sobotu.* Jako by otevřeně říkal: Hleďte, abyste se nesnažili prchati před svými hříchy teprve tehdy, kdy už nebude možno kráčeti. Je tedy třeba mysliti na ten čas, kdy nelze prchati, hned tehdy, kdy je to možno. Tu hodinu naší smrti je třeba míti stále na zřeteli; ustavičně je třeba si uváděti před duchovní zrak ono napomenutí našeho Vykupitele, v němž praví: *Bděte tedy, neboť neznáte dne ani hodiny.*

HOMILIE TŘINÁCTÁ

proslovená k lidu v basilice svatého Felixe Vyznavače[69] v den jeho zrození.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (12; 35-40).

Podobenství o bdělých služebnících – Lk 12; 35-40.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „Budtež bedra vaše opásána a svítilny hořící v rukou vašich. A vy bučíte podobni lidem očekávajícím Pána svého, až se vrátí ze svatby, aby, když přijde a zabuší, hned mu otevřeli. Blažení ti služebníci, jež pán jejich, až přijde, nalezne bdící; vpravdě pravím vám, že se přepáše a posadí je ke stolu a přecházeje bude je obsluhovat. A přijde-li o druhé hlídce a přijde-li o třetí hlídce a nalezne je tak, blažení jsou služebníci ti. To však vězte: kdyby hospodář věděl, v kterou hodinu přijde zloděj, zajisté by bděl a nenechal by prokopati svůj dům. I vy buďte připraveni, neboť v hodinu, kdy se nenadějete, přijde Syn člověka."

1. Jak velice jest pečovati o cudnost.

Bylo vám předneseno, bratří nejmilejší, jasně srozumitelné čtení svatého Evangelia. Aby se však někomu nezdála i sama jeho zřetelnost snad něčím vysokým, projdeme je krátce natolik, aby se neznalí obeznámili s jeho výkladem, aniž by to znajícím bylo na obtíž. -Že rozkoš muže jest v bedrech, ženy v pupku, dosvědčuje Pán, jenž praví svatému Jobovi o ďáblovi: *Síla jeho v*

[69]Jde buď o chrám sv. Felixe II. papeže, který byl pro hájení katolické víry sťat za císaře Konstancia, nebo o chrám sv. Felixe z Noly, který byl vězněn a mučen pro víru, byl však zázračně vyproštěn ze žaláře a zemřel v pokoji, přečkav dobu pronásledování, roku 260. Na oba by se tedy hodil název „vyznavač" ve starém smyslu. (R. Mart. 29. srpna a 14. ledna.)

bedrách jeho a moc jeho v pupku břicha jeho. (Job 40; 11.) Podle prvního pohlaví tedy je rozkoš označována jménem beder, když Pán praví: *Buďtež vaše bedra přepásána.* Neboť bedra opásáváme, když rozkoš těla krotíme zdrželivostí. Protože však nemá velký význam nečiniti zlého, leč když se každý snaží zapotit se také dobrými skutky, ihned připojuje: *A lampy hořící v rukou vašich.* Hořící svítilny totiž držíme v rukou, když dobrými skutky dáváme příklad světla svým bližním. O těchto skutcích zajisté praví Pán: *Sviť světlo vaše před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a slavili Otce vašeho, který je v nebesích.* (Mt 5; 16.) Přikazují se pak dvě věci: i aby byla bedra opásána, i aby byly drženy svítilny - aby tak byla i v těle čistota cudnosti i v konání světlo pravdy. Vykupiteli našemu se totiž naprosto nemůže líbit jedno bez druhého, jestliže totiž buď ten, kdo koná dobro, dosud neopustil poskvrnění rozkoše, nebo ten, kdo vyniká cudnosti, dosud se nezabývá dobrými skutky. Ani cudnost tedy není veliká bez dobrého díla, ani dobré dílo není čím bez cudnosti.

2. Pilně jest přihlížeti k úmyslu.

Avšak i když se koná obojí, zbývá, aby každý, ať je to kdokoli, směřoval nadějí k nebeské vlasti a ne-odříkal se neřestí jen pro čest tohoto světa. A i když snad začne něco dobrého pro čest, nemá přece setrvati v tomto úmyslu a nemá vyhledávati skrze dobré skutky slávy tohoto světa, nýbrž má všechnu svou naději složití v příchod svého Vykupitele. Proto se také v zápětí připojuje: *A vy buďte podobni lidem očekávajícím svého pána, až se vrátí ze svatby.* Na svatbu zajisté odešel Pán, protože vstav z mrtvých a vstoupiv na nebesa přidružil si, jsa novým člověkem, zástupy andělů. A vrátí se tehdy, když se nám již zjeví skrze soud.

3. Je třeba bdíti v očekávání Krista.

Dobře pak dodává o čekajících služebnících: *Aby, když přijde a zabuší, ihned mu otevřeli.* Přichází zajisté Pán, když jde soudit; buší pak, když již bolestmi choroby ohlašuje, že smrt je nablízku. A otvíráme mu ihned, jestliže jej přijímáme s láskou. Nechce totiž otevříti tlukoucímu soudci ten, kdo se bojí vyjiti z těla a hrozí se uzříti jako soudce toho, jímž, jak se pamatuje, pohrdl. Kdo si je však jist svou nadějí a konáním, ten ihned otvírá tlukoucímu, protože vesele předstupuje před soudce, a když pozná, že smrt je blízko, raduje se ze slávy odplaty. Pročež se hned také dodává: *Blažení ti služebníci, jež pán jejich, až přijde, nalezne bdící.* Bdí ten, kdo udržuje oči ducha otevřené k vidění pravého světla; bdí ten, kdo konáním zachovává, co věří; bdí, kdo od sebe zapuzuje temnoty ochablosti a nedbalosti. Proto Pavel praví: *Procitněte spravedliví a nehřešte.* (I. Kor. 15; 34.) A opět praví: *Nadešla již hodina, abychom povstali ze spánku.* (Řím. 13; 11.)

4. Jaká je odměna takto bdících.

Slyšme však, co prokáže přišedší pán služebníkům: *Vpravdě pravím vám, že se přepáše a posadí je ke stolu a přecházeje bude jim posluhovati.* Přepáše se, to jest, přichystá se k odplatě; a dá jim usednouti ke stolu, to jest, dá jim ožiti ve věčném pokoji. Neboť naše zasednutí ke stolu znamená odpočinek v království. Odtud opět praví Pán: *Přijdou a budou stolovati s Abrahamem, Izákem a Jakobem.* (Mt8; 11.) Přecházeje pak Pán obsluhuje, protože nás nasycuje osvícením svého světla. „Přecházeje" je řečeno proto, že se vrací od soudu do království. Vždyť pro nás zajisté Pán po soudu přechází, poněvadž nás pozvedá od podoby lidské k zření svého božství. A jeho přecházení záleží v tom, že nás uvádí v pohlížení na svůj jas, když tě toho, jejž při soudu zříme v lidství, po soudu vidíme též v božství. Přicházeje zajisté k soudu zjevuje se všem v podobě služebníka,

poněvadž je psáno: *Uzří, koho bodli.* (Zach. 12; 10.) Když však je na zavržené uvalována pokuta, jsou spravedliví uváděni do slávy jeho jasu, jakož je psáno: *Budiž vyvržen bezbožný, aby neviděl slávu Boží.* (Isai. 26; 10.)[70]

5. Ve všech obdobích života je třeba bdíti jako na noční stráži.

Ale co když služebníci se ukáží nedbalými při první hlídce? První hlídka je zajisté ostříhání prvního věku života. Avšak ani tehdy není třeba zoufati a ustá-vati v dobrém díle. Neboť Pán praví, dávaje najevo trpělivost své velkomyslnosti: *A přijde-li o druhé hlídce a přijde-li o třetí hlídce a nalezne je tak, blažení jsou služebníci ti.* První tedy hlídka jest prvotní doba, to jest dětství. Druhá jest jinošství nebo mládí, jež jsou podle autority svaté mluvy totéž, jak praví Šalomoun: *Raduj se mládenče v jinošství svém.* (Kaz. 11; 9.) Třetí pak se rozumí stáří. Kdo tedy nechtěl bdíti o první hlídce, ať aspoň ostříhá druhou, aby opominuv hned v dětství se odvrátiti od svých nepravostí, aspoň v čas mužné mladosti procitl k cestám života. A kdo nechtěl procitnouti o druhé hlídce, nechť nepropase pomoc třetí hlídky, aby aspoň ve stáří přišel k rozumu, když v mládí neprocitne k cestám života. Uvažte, bratří nejmilejší, že dobrotivost Boží obklíčila naši tvrdost. Není již, co by člověk našel pro omluvu. Bůh je pohrdán, a přece čeká; vidí, že jeopomíjen, a znovu pobízí; dostává se mu potupy pohrdáním, a přece vracejícím se i slibuje odměny. Nikdo však ať nezanedbá tuto jeho velkomyslnost; neboť na soudě bude vyžadovati tím přísněji spravedlnost, čím delší trpělivost před soudem projevil. Odtud též Pavel praví: *Nevíš, že dobrotivost Boží tě vede k pokání? Podle zatvrzelosti své však a nekajícnosti srdce svého hromadíš sobě hněv na den hněvu a zjevení spravedlivého soudu Božího.* (Řím. 2; 4-5.) Odtud praví žalmista: *Bůh soudce spravedlivý, silný a velkomyslný.* (Ž. 7; 12, 14.) Nežli jej zajisté nazval velkomyslným, předeslal „spravedlivý"; abys věděl, že ten, koho vidíš hříchy provinilých dlouho trpělivě snášeti, bude také jednou přísně souditi. Odtud je též skrze kteréhosi mudrce[71] řečeno: *Neboť Nejvyšší jest shovívající odplatitel.* (Sir. 5; 4.) Shovívavým odplatitelem je nazýván, protože hříchy i snáší i za ně odplácí. Neboť ty, jimž dlouho shovívá, aby se obrátili, trestá tím tvrději, jestliže se neobrátí. Aby však vymýtil lenivost z naší mysli, jsou uváděny k poučení pomocí podobenství i zevnější shody, aby tím byl duch podnícen k ostříhání sebe. Neboť se praví: *To však vězte: kdyby hospodář věděl, v kterou hodinu přijde zloděj, zajisté by bděl a nenechal by prokopati svůj dům.* Z tohoto předeslaného podobenství je také vyvozováno napomenutí, když se praví: *I vy budte připraveni, neboť v hodinu, kdy se nenadějete, přijde Syn člověka.* Hospodář totiž nic netuší, když zloděj prokopává dům; neboť zatím co duch spí, místo aby bděl nad sebou, znenadání přicházející smrt vniká do příbytku našeho těla, a kterého pána domu najde spícího, toho zabíjí, neboť tehdy, když duch naprosto nepředvídá nadcházející pohromy, uchvátí ho nic netušícího smrt, aby podstoupil trest. Zloději však by se postavil na odpor, kdyby bděl, poněvadžby se připravil na příchod soudce, který potají uchvacuje duši, a vyšel by mu vstříc pokáním, aby nezhynul nekající.

6. Proč je nutno, aby nám byla skryta hodina pmrti.

Pán však chtěl, aby nám zůstala skryta hodina smrti, z toho důvodu, aby mohla býti stále tušena: tak abychom se bez ustání na ni připravovali, nemohouce ji předem uhádnouti. Pročež,

[70] *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Vulgata má Mise-reamur impio, et non discet justitiam... et non videbit gloriam Domini.* „Smilujme se nad bezbožným, a nenaučí se spravedlnosti… a nehledí na slávu Páně." (Hejčl: „Nedbá velebnosti Hospodinovy".)

[71] „skrze kteréhosi mudrce": tak označuje sv. Řehoř autora knihy Sirachovy (Ecclesiasticus), stejně jako Knihy Moudrosti.

bratří moji, mějte neustále před očima mysli stav své smrtelnosti, připravujte se na přicházejícího soudce každodenně pláčem a nářkem. A když jistá smrt čeká všechny, nemyslete na nejisté pečování o časný život. Nechť vás nezatěžuje starost o pozemské věci. Vždyť nechť si je tělo ově-šováno sebevětší vahou zlata a stříbra a odíváno sebedrahocennějšími rouchy, co jiného jest nežli tělo? Nedbejte tedy o to, co máte, nýbrž co jste. Chcete slyšet, co jste? Napovídá vám to prorok, řka: *Vpravdě tráva jest lid.* (Isai. 40; 7.) Není-li totiž lid tráva, kde jsou ti, kdo s námi loni slavili narození svatého Felixe, jež dnes slavíme? Ó, jak velice a jak mnoho myslili na péči o vezdejší život, avšak když se připlížil okamžik smrti, náhle se octli v tom, co nechtěli předvídat, a zároveň ztratili všechny nashromážděné časné statky, jež se zdáli držeti natrvalo. Jestliže tedy přešlé množství pokolení lidského narozením zkvetlo v těle, smrtí uschlo v prach, to jest, stalo se uschlou travou. Protože tedy hodiny prchají každým okamžikem, čiňte se, bratří nejmilejší, aby byly ztráveny ve mzdě dobrého díla. Slyšte, co praví moudrý Šalomoun: *Cokoli může činiti ruka tvá, horlivě konej, neboť ani dílo, ani vědění, ani rozumnost, ani moudrost nebude na onom světě, kam pospícháš.* (Kaz. 9; 10.) Ježto tedy ani neznáme čas nadcházející smrti, aninemůžeme po smrti pracovati, zbývá, abychom využili lhůty nám před smrtí poskytnuté. Neboť tak bude sama smrt, až přijde, přemožena, bude-li stále obávána, dokud nepřichází.

HOMILIE ČTRNÁCTA

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola o druhé neděli po velikonocích.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (10; 11-16).

Podobenství o dobrém pastýři – Jan 10; 11-16.

Za onoho času řekl Ježíš farizeům: „Já jsem pastýř dobrý. Dobrý pastýř dává život za své ovce. Námezdník však a ten, kdo není pastýř, jehož ovce nejsou vlastní, vidí přicházet vlka, i opouští ovce a prchá; a vlk uchvacuje a rozhání ovce. Námezdník pak utíká, protože je námezdník a nezáleží mu na ovcích. Já jsem pastýř dobrý a znám ovce své a znají mě mé, jako mě zná Otec a já poznávám Otce; a dávám svůj život za ovce. A mám i jiné ovce, jež nejsou z tohoto ovčince; i ty musím při-vésti, a hlas můj uslyší; a bude jeden ovčinec a jeden pastýř."

1. Jak se musejí pastýři báti, když se přirovnávají ke Kristu.

Dostalo se vám, bratří nejmilejší, z evangelického čtení poučení, slyšeli jste i o našem nebezpečí.[72] Praví zajisté ten, jenž není dobrý z nahodilosti daru, nýbrž podstatně:[73]*Já jsem pastýř dobrý.* A dodává o povaze té dobroty, kterou máme napodobiti: *Dobrý pastýř dává život za své ovce.* Učinil, co připomněl, ukázal, co nařídil. Dobrý pastýř položil život za své ovce, aby v naší svátosti proměnil své tělo a krev a nasytil pokrmem svého těla ovce, jež vykoupil. Ukázána námbyla v pohrdání smrtí cesta, kterou bychom kráčeli, položen jest kadlub, v němž bychom byli utvářeni. Nejprve jest nám milosrdně udíleti jeho ovcím naše vnější statky; naposledy pak, je-li třeba, posloužiti jim i naší smrtí. Od toho prvního, nejmenšího, se pak dochází k tomu poslednímu, jež je větší. Ježto však je nesrovnatelně lepší duše, kterou žijeme, než pozemský statek, jejž navenek držíme: jak položí svůj život za ovce ten, kdo za ně nedává svůj statek? A

[72] „slyšeli jste i o našem nebezpečí", tj. o trestech, jež hrozí pastýřům Církve, kteří nespravují řádně svůj úřad.

[73] „jenž není dobrý z nahodilosti daru, nýbrž podstatně": Bůh je dobro samo a původ všeho dobra; člověk má dobro jen z daru, z milosti Boží.

jsou opravdu někteří, kdož pozbývají právem jména pastýře, milujíce pozemský statek více než ovce. O těch se hned poté dodává: *Námezdník však a ten, kdo není pastýř, jehož ovce nejsou vlastní, vidí přicházet vlka, i opouští ovce a prchá.*

2. Rozdíl mezi pravým pastýřem a námezdníkem.

Nikoli pastýřem, nýbrž námezdníkem sluje, kdo pase ovce Páně nikoli z niterné lásky, nýbrž pro časné zisky. Námezdníkem jest zajisté, kdo sice zaujímá místo pastýře, ale nehledá zisku duší: lpí na pozemských zájmech, těší se z pocty představenství, libuje si v časných ziscích, raduje se z pocty lidmi mu vzdávané. V tom je totiž mzda námezdníkova, že v tom, oč ve své správě usiluje, se mu dostává, čeho hledá, ale že je napotom vylučován z dědictví stáda. Zdali však je pastýřem nebo námezdníkem, nedá se s jistotou poznati, nenaskytne-li se ona nezbytnost. V době klidu si totiž počíná obyčejně při ostříhání stáda námezdník stejně jako pravý pastýř; příchod vlka však ukazuje, s jakým úmyslem kdo stádo ostříhal. Vlk totiž přichází na ovce tehdy, když kterýkoli člověk nespravedlivý a uchvatitel utiskuje věrné a pokorné. Ten, kdo se zdál pastýřem a nebyl jím, opouští tehdy ovce a prchá: neboť obávaje se od něho pro sebe nebezpečí, netroufá si odporovati jeho nespravedlnosti. Neutíká však měně místo, nýbrž odnímaje posilu. Utíká, neboť viděl nespravedlnost a mlčel. Utíká, protože se ukryl v mlčení. Takovým je správně řečeno skrze proroka: *Nevyšli jste naproti, aniž jste postavili na odpor zed pro dům izraelský, abyste stáli v boji v den Páně.* (Ezech. 13; 5.) Vyjiti naproti znamená odporovati svobodným hlasem práva jakýmkoli mocnostem činícím nepravost. A stojíme v den Páně v boji za dům izraelský a stavíme zeď na odpor tehdy, když nevinné věřící obhajujeme z moci spravedlnosti proti nespravedlnosti převrácených. Protože námezdník to nečiní, utíká, když uvidí přicházet vlka.

3. Satan je podoben dravému vlku.

Je však jiný vlk, který bez přestání každodenně sápe nikoli těla, nýbrž duchy, totiž zlý duch; ten číhaje obchází ovčinec věřících a usiluje o usmrcení duší. O tom vlku se hned dodává: *A vlk uchvacuje a rozhání ovce.* Vlk přichází a námezdník prchá; neboť zlý duch sápe mysli věřících pokušením a ten, jenž zaujímá místo pastýře, zanedbává řádnou péči. Duše hynou, a on si libuje v pozemských zájmech. Vlk uchvacuje a rozhání ovce, když jednoho zavádí k rozkošem, jiného podněcuje k lakotě, jiného povzbuzuje k pýše, jiného rozdvojuje hněvem; toho popichuje závistí, toho zase hubí šálením. Jako vlk tedy ďábel rozhání stádo, když pokušeními zabíjí národ věřících. Naproti tomu však námezdník není zaněcován zápalem, není povzbuzován nadšením lásky, neboť zatím co hledá jen vnějších výhod, nedbale trpí, aby stádo zakoušelo vnitřní škody. Proto se pak také dodává: *Námezdník pak utíká, protože je námezdník a nezáleží mu na ovcích.* Jediný důvod totiž, aby námezdnik utekl, je ten, že je námezdník. Jako by se zjevně říkalo: Když jsou ovce ohroženy, nemůže vytrvati ten, kdo jsa nad ovcemi ustanoven, ovce přitom nemiluje, nýbrž hledá pozemský zisk. Zatím co si totiž oblibuje čest a zatím co se těší z pozemských výhod, má strach čeliti nebezpečí, aby neztratil, co miluje. Protože však náš Vykupitel vyjevil viny falešného pastýře, ukázal také kadlub, v němž máme býti utvářeni, řka: Já jsem pastýř dobrý. A dodává: *A znám ovce své,* to jest: miluji je, *a znají mě mé.* Jako kdyby zjevně pravil: Milující poslouchají. Neboť kdo nemiluje pravdu, dosud ji vůbec nepoznal.

4. Kdo nepoznávají Krista vírou a láskou, nejsou jeho ovce.

Poněvadž jste tedy slyšeli, bratří nejmilejší, o našem nebezpečí, uvažte v slovech Páně i své vlastní nebezpečí. Zkoumejte, zdali jste jeho ovcemi, zkoumejte, zdali ho znáte, zkoumejte, znáte-li světlo pravdy. Znáte-li, pravím, nikoli skrze víru, nýbrž skrze lásku. Znáte-li, pravím, nikoli z důvěřivosti, nýbrž ze skutku. Neboť týž Jan evangelista, který to říká, dosvědčuje: *Kdo praví, že zná Boha, a nezachovává jeho přikázání, je lhář.* (I. Jan 2; 4.) Proto také Pán na tomto místě hned připojuje: Jakož mě zná Otec a já poznávám Otce; a dávám svůj život za ovce. Jako by zjevně řekl: Že i já poznávám Otce i mne zná Otec, osvědčuje se v tom, že dávám život za své ovce: to jest, láskou, s níž pro ně umírám, ukazuji, jak velice Otce miluji. Protože pak přišel vykoupiti nejen Judeu, nýbrž i pohanstvo, dodává: *A mám jiné ovce, jež nejsou z tohoto ovčince;* i ty musím přivésti, ja hlas můj uslyší; a bude jeden ovčinec a jeden pastýř. Zřel již napřed Pán spasení naše, kteří jsme vyšli z pohanského národa, když říkal, že přivede i jiné ovce. Denně vidíte se to přiházeti, bratří; vidíte i dnes, že se to stalo, z usmíření pohanů.[74] Je totiž jakoby vytvářen jeden ovčinec ze dvojího stáda, neboť ve víře své se sjednocuje lid židovský a pohanský, jak svědčí Pavel, řka: *On jest náš pokoj, jenž ze dvou učinil jedno.* (Efes. 2; 14.) Když totiž vyvoluje k věčnému životu poctivé lidi z obojího národa, uvádí ovce do vlastního ovčince.

5. Jaká je pastva těchto ovcí.

O těch ovcích zajisté jinde praví: *Mé ovce slyší můj hlas a já jé znám a ony mne následují a já jim dávám život věčný.* (Jan 10; 27.) O nich také praví o něco výše*: Vejde-li kdo skrze mne, bude zachován; a vejde i vyjde a nalezne pastvu.* (Tt. v. 9.) Vejde zajisté k víře, vyjde pak od víry k zření, od důvěřivosti k nazírání; pastvu pak nalezne ve věčném požívání. Jeho ovce tedy nalézají pastvu, poněvadž každý, kdo následuje upřímným srdcem, je živen pastvou věčné zeleně. A co jest pastvou těch ovcí, ne-li niterné radosti zkvétajícího ráje? Neboť pastvou vyvolených jest přítomnost Boží tváře; když ta je bez nedostatku spatřována, jest duch bez konce sycen pokrmem života. Na těch pastvinách se zaradovali z nasycení věčného ti, kdo již vyvázli z tenat rozmařilé časnosti. Tam jsou sbory andělů, pějících hymny; tam je společnost nebeských občanů. Tam je sladký ples těch, kteří se vracejí z útrap této truchlivé pouti. Tam jsou věštecké sbory proroků; tam soudcovský sbor apoštolů; tam vítězné vojsko nespočetných mučedníků, tím více se radující tam, čím krutěji byli souženi zde na zemi; tam stálost vyznavačů, utěšovaná pohledem na svou odměnu; tam věrní mužové, jež nebyla s to časná rozkoš oslabiti v síle jejich mužnosti; tam svatéženy, jež s časností přemohly i pohlaví; tam hoši, kteří zde svými mravy předešli své stáří; tam starci, které oslabil věk, ale neopustila síla skutku.

6. Spěchejme k těmto pastvinám.

Hledejme tedy, bratří nejmilejší, tyto pastviny, na nichž se budeme účastniti slavné radosti tak vzácných občanů. Sám svátek radujících se nechť nás k tomu zve. Kdyby někde lid slavil trh, kdyby se scházel po oznámení slavnosti k posvěcení nějakého kostela, jistě bychom všichni dohromady spěchali, abychom tam také byli, a každý by se staral, aby se toho mohl zúčastnit; měl by za to, že utrpěl vážnou škodu, kdyby nebyl na slavnosti obecného veselí. Hle, na nebesích vládne veselí mezi vyvolenými občany, navzájem se všichni ve shromáždění radují; a přece my vlažni v lásce k věčnosti neplaneme žádnou touhou, neusilujeme zúčastnit se tak veliké slavnosti; jsme ochuzováni o radosti, a veselíme se. Rozněťme tedy ducha, bratří; nechť zvroucní víra v

[74] „z usmíření pohanů": narážka na velikonoční křest dospělých katechumenů.

tom, več uvěřila, nechť zahoří naše touhy k nebeským věcem; a takto milovati znamená už jiti. Žádné protivenství nechť nás neodvede od radosti niterné slavnosti; neboť touží-li někdo jiti k zamýšlenému cíli, nezmění jeho touhu žádná obtíž cesty. Nechť nás nesvede žádný lákavý prospěch; neboť hloupý to cestovatel, jenž vida cestou rozkošné lučiny, zapomene jít, kam směřoval. Veškerou touhou nechť se tedy duch obrací k nebeské vlasti, ničeho ať si nežádá v tomto světě, o čem je jisto, že by to vkrátce opustil - abychom, jsme-li opravdovými ovcemi věčného pastýře, byli u cíle nasyceni na věčných pastvinách, protože nejsme na cestě zdržováni rozkošemi.

HOMILIE PATNACTA

proslovená k lidu v basilice svatého Pavla apoštola[75] *v neděli první po Devítníku.*

ČTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (8; 4-15).

Podobenství o rozsévači – Lk 8; 4-15.

Za onoho času, když se scházel četný zástup a z měst se brali k němu, řekl jim [Ježíš] v podobenství: „Vyšel rozsévač, aby rozséval své símě. A když rozséval, padlo některé podle cesty a bylo pošlapáno, a ptáci nebeští je sezobali. A jiné padlo na skálu, a když vzešlo, uschlo, protože nemělo vláhy. Jiné padlo mezi trní a trní s ním vzešlé je udusilo. A jiné padlo v zemi dobrou a vzešedši přineslo stonásobný užitek." To pověděv zvolal:„ Kdo má uši k slyšení, slyš!" Tázali se ho pak jeho učedníci, jaké je to podobenství. On jim řekl: „Vám jest dáno znáti tajemství království Božího, ostatním však v podobenstvích: aby hledíce neviděli a poslouchajíce nechápali. To pak znamená podobenství. Símě jest slovo Boží. Kteří jsou podle cesty, to jsou ti, kteří slyší; potom přichází ďábel a odnímá slovo z jejich srdce, aby uvěříce nebyli spaseni. Kteří pak jsou na skále, to jsou ti, kteří uslyševše slovo, přijímají je s radostí; a ti nemají kořene; věří na čas a v čas pokušení odpadají. To, které padlo do trní, jsou však ti, kteří uslyšeli a na cestě jsou udušováni starostmi a bohatstvím a rozkošemi života, a nepřinášejí užitek. A které [padlo] do dobré země, to jsou ti, kdož uslyševše slovo, uchovávají je v srdci dobrém a výborném a přinášejí užitek v trpělivosti."

1. Sám Kristus nás naučil vykládati Písmo obrazně.

Čtění svatého Evangelia, jež jste právě slyšeli, bratří nejmilejší, nevyžaduje výkladu, nýbrž napomenutí. Neodvažuje se je totiž vykládati lidská slabost, když již je vyložila přímo sama Pravda. Něco však je třeba, abyste uvážili pečlivě v tomto vlastním výkladu Páně: že kdybychom vám my sami řekli, že símě znamená slovo, pole svět, ptáci démony, trní bohatství, snad by vaše mysl váhala nám uvěřiti. Proto týž Pán ráčil sám přímo vyložiti, co říkal, abyste dovedli hledat význam věcí i v tom, co nechtěl sám přímo vysvětliti. Podávaje tedy výklad toho, co řekl, dal na srozuměnou, že mluví obrazně, aby nám tak dodal jistoty, když by vám naše slabost vykládala symboly jeho slov. Neboť kdyby mi vůbec věřil, kdybych chtěl vykládat trní jako bohatství, zejména když trní píchá a bohatství lahodí? A přece je trním, neboť myšlení na ně rozdírá bodáním mysl; a poněvadž svádí až k hříchu, potřisňuje ji krví, jako by jí zasadilo ránu.

[75]Byla to veliká pětilodní basilika, vystavěná za papeže Siricia (384—399) nad hrobem svatého Pavla na ostijské silnici.

Dobře je Pán na tomto místě podle svědectví jiného evangelisty nazývá nikoli jen bohatstvím, nýbrž klamavým bohatstvím. Klamavé totiž jest, protože nám nemůže zůstati nadlouho; klamavé jest, protože neodstraňuje nouzi naší mysli. Pravé však jest jen to bohatství, jež nás činí bohaté ctnostmi. Chcete-li tedy býti bohatí, bratří nejmilejší, milujte pravé bohatství. Usilujete-li o vrchol pravé cti, spějte ke království nebeskému. Milujete-li slávu důstojenství, spěšte se dáti zapsati do onoho nebeského sboru andělského.

2. Slovo Boží je třeba uchovávati v srdci.

Slova Páně, která vnímáte uchem, uchovejte v mysli. Pokrmem mysli totiž jest slovo Boží. A když slyšené slovo není zadrženo v útrobách paměti, je to, jakokdyž je bohatý pokrm vyvrhnut churavým žaludkem. Kdo však nezdrží potravu, ten nemá naděje na život. Bojte se tedy nebezpečí věčné smrti, jestliže sice přijímáte pokrm svatého napomínání, avšak slova života, to jest pokrm spravedlivosti, v paměti neuchováváte. Hle, pomíjí vše, co konáte, a denně chtěj nechtěj spějete bez jediné nejmenší přestávky k poslednímu soudu. Proč je tedy milováno, co je opouštěno? Proč je zanedbáváno to, k čemu se přichází? Pamatujte, že se praví: *Kdo má uši k slyšení, slyš.* Všichni, kdo tam byli, měli totiž tělesné uši, když však praví všem majícím uši tělesné: *Kdo má uši k slyšení, slyš*- rozhodně se tím dovolává uší srdce. Pečujte tedy, aby přijaté slovo zůstalo v uchu srdce. Pečujte, ať símě nepadne podél cesty, aby zlý duch nepřišel a neodňal slovo paměti. Pečujte, aby símě nepřijala skalnatá půda a nevydala užitek dobrého skutku bez kořenů vytrvalosti. Mnohým se totiž zalíbí, co slyší, a pustí se do počátků dobrého díla; jakmile však začnou býti unavováni protivenstvím, opouštějí začatou práci. Skalnatá půda tedy neměla vlhkosti, kdyžtě nedovedla k plodu vytrvalosti to, čemu dala vyklíčiti. Neboť mnozí, když uslyší slova proti lakomství, zošklivíse toto lakomství, chválí pohrdání všemi věcmi; jakmile však duch spatří něco, čeho by se mu zachtělo, zapomene, co chválil. Mnozí, uslyševše slovo proti chlípnosti, nejen že netouží se dopouštěti poskvrn tělesných, nýbrž se i hanbí za spáchané; jakmile se však objeví jejich očím tělesná podoba, je mysl tak uchvácena touhou, jako by se dosud nebyla žádnou úvahou ještě obracela proti těmto touhám; a koná věci hodné zavržení, ačkoli již sama zavrhla vše, o čem si vzpomněla, že to činila. Často se také kajeme za své viny, a přece se po pláči vracíme k týmž vinám. Talk Balaam plakal, pohlížeje na stany národa izraelského,a žádal si, aby se jim stal podobným ve smrti, řka: *Nechť umře duše má smrtí spravedlivých a poslední věci mé ať jsou jim podobny* (IV. Mojž. 23; 10); jakmile však pominula hodina zkroušenosti, zaplanul neřestí lakoty. Neboť pro slíbené dary dal radu o smrti téhož národa, jehož smrti si přál býti připodobněn; a zapomněl, co oplakával, protože nechtěl uhasiti plamen lakoty.[76]

3. Starostmi a rozkošemi i bohatstvím bývá udušeno.

Je třeba si však povšimnouti, co praví Pán při výkladu o tom, že starosti a rozkoše a bohatství dusí slovo. Dusí je, protože svými neodbytnými úvahami škrtí hrdlo ducha; a nedovolujíce dobré touze vejiti do srdce, jako by mařily přístup životnímu dechu. Je také hodno pozoru, že dvě věci se pojí k bohatství, totiž starosti a rozkoše, neboť zajisté i péčí bohatství ujařmuje mysl i rozmařilostí ji uvolňuje. Protichůdným způsobem totiž činí své držitele zároveň

[76] „protože nechtěl uhasiti plamen lakoty": to jest, pronesl nakonec podobenství o záhubě Židů, aby aspoň nějak vyhověl žádosti Balákově. Srv. IV. Mojž. 24; 14 a 23-24: „Avšak jda k lidu svému, dám radu, co učiní lid tvůj lidu tomuto v posledním čase..." A vzav podobenství, opět promluvil: „Běda, kdo bude živ, když tyto věci učiní Bůh? Přijdou na lodích z Itálie, přemohou Asyřany a zhubí Židy, a naposledy také sami zahynou."

sklíčenými i těkavými. Protože se však rozkoš nesnáší se sklíčeností, jednou skličuje starostí o své uchování, jindy zase nadbytkem svádí k rozkoším.

4. Není dobrých skutků bez trpělivosti.

Dobrá země pak dává užitek skrze trpělivost; neníť z toho, co konáme, nic dobrého, jestliže také nesnášíme s klidnou myslí zlé skutky bližních. Čím výše totiž kdo dospěl, tím více nalézá v tomto světě věcí těžko snesitelných, neboť zatím co láska našeho ducha se odvrací od této časnosti, vzrůstá i časné protivenství. Odtud vidíme mnohé lidi, jak konají dobré skutky a přece přitom vzdychají pod břemenem těžkých soužení. Už se totiž vystříhají pozemských tužeb, apřece jsou souženi tvrdými ranami. Avšak podle hlasu Páně přinášejí užitek skrze trpělivost; neboť tím, že pokorně přijímají rány, jsou po nich uváděni v pokoj na výsostech. Tak jsou hrozny šlapány nohama a proměňují se ve vinnou šťávu. Tak oliva lisováním rozmačkaná vypouští rmut a dává vytékati tučnému oleji. Tak při mlácení na humně je zrní oddělováno od slámy a pročištěno se dostává na sýpku. Každý tedy, kdo touží úplně přemoci nepravosti, ať se snaží pokorně snášeti rány svého očišťování, aby pak předstoupil před soudce tím čistší, čím více nyní oheň útrap čistí jeho sněť.

5. Zrcadlo trpělivosti v Servulovi.

V podloubí, jímž se prochází cestou ke kostelu svatého Klementa, byl jistý Servulus,[77] jehož mnozí z vás znali jako já, statky chudý, zásluhami bohatý; ten byl velmi zeslaben dlouhou chorobou. Ležel totiž ochrnut od časného dětství až do konce života. Nač říkat, že nemohl stát, když ani na svém loži nebyl s to se zvednout nebo posadit, ani zvednout ruku k ústům, ba ani se obrátit na druhý bok? K ošetřování měl matku s bratrem, a cokoli mohl získat almužnou, to jejich rukama rozdával chudým. Neuměl vůbec číst, ale koupil si svazky Písma svatého, a přijímaje pohostinsky řeholníky, dával si je od nich předčítati bez přestání. A tak se stalo, že podle svých schopností se naučil celému svatému Písmu, ačkoli, jak jsem řekl, neuměl čisti. Usiloval vždycky v bolesti chvalořečiti a trvati dnem i nocí v hymnech a chválách Božích. Když však již nastal čas, kdy měla býti tak veliká jeho trpělivost odměněna, přešly bolesti z údů do útrob. A když poznal, že je už velmi blízek smrti, vybídl poutníky a ty, které přijal pohostinsky, aby vstali a zpívali s ním žalmy, očekávajíce jeho smrt. A když s nimi zpíval i on sám umírající, náhle ztlumil hlasy zpívajících, řka v hrůze nad silným hlukem: „Mlčte, což neslyšíte, jak mocné chvály se ozývají v nebi?" A když nachýlil ucho srdce k těm chválám, jež slyšel v nitru, tu se ta svatá duše odloučila od těla. Když však odcházela, rozšířila se taková vůně, že všichni přítomní byli naplněni nevýslovnou líbezností, takže z toho zřetelně poznali, že ji v nebesích přivítaly chvály. Byl tomu přítomen jeden náš mnich, který dosud žije a s velikým pláčem vždycky dosvědčuje, že dokud nebylo jeho tělo pohřbeno, neopustila ta vůně jejich chřípí. Hle, jakým odchodem zakončil život ten, jenž v tomto životě trpělivě snášel rány! Podle hlasu Páně tedy skrze trpělivost vydala dobré ovoce země, jež zorána rádlem kázně dospěla k odplatě žně. Vás však prosím, bratří nejmilejší: uvažte, jakou výmluvu najdeme na onom přísném soudě my, kteří jsme přijali i prostředky i sílu k práci a jsme přitom mdlí k dobrému dílu, jestliže on naplnil přikázání Páně, jsa nuzný a zbavený síly. Kéž Pán tehdy proti nám neukáže na apoštoly, kteří s sebou přitáhli svým kázáním do království zástupy věřících; nechť proti nám nepostaví mučedníky, kteří došli nebeského království vylitím krve. Co řekneme, až uvidíme toho, o němž jsme mluvili, Servula, jemuž

[77]Srv. o Servulovi též Rozmluvy IV. 14. Kostelem sv. Klementa se míní původní basilika pod Coeliem, jež nyní tvoří střední kryptu dnešní basiliky.

dlouhé ochrnutí vázalo paže, ale přece jim nezabránilo v dobrém díle? To konejte vy u sebe, bratří, tak se podněcujte k snaze o dobré dílo: abyste si tam zasloužili státi se soudruhy dobrých tím, že si je zde vezmete za vzor.

HOMILIE ŠESTNÁCTÁ

proslovená k lidu v basilice svatého Jana, jež sluje Konstantinovská,[78] o první neděli postní.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (4; 1-11).

Pokušení Páně na poušti – Mt 4; 1-11.

Za onoho času byl Ježíš veden Duchem na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. A když se postil čtyřicet dní a čtyřicet nocí, potom zlačněl. I přistoupil pokušitel a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, rci, ať ať se z těchto kamenů stanou chleby." On odpovídaje řekl: „Psáno jest: Ne samým chlebem živ je člověk, nýbrž každým slovem, jež vychází z úst Božích." Tu jej vzal ďábel do svatého města a postavil ho na vrchol chrámu a řekl mu: „Jsi li Syn Boží, spusť se dolů, neboť jest psáno: Andělům svým přikázal o tobě, a ponesou tě na rukou, abys snad nenarazil na kámen nohou svou." Dí jemu Ježíš: „Opět jest psáno: Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého." Vzal ho zase ďábel na horu velmi vysokou a ukázal mu všechna království světa i slávu jejich, a řekl mu: „To všechno ti dám, jestliže padna budeš se mi klaněti." Tu mu řekl Ježíš: „Odejdi, satane, neboť jest psáno: Pánu Bohu svému se budeš klaněti a jemu jedinému budeš sloužiti." Tu ho opustil ďábel; a hle, andělé přistoupili a posluhovali mu.

1. Kristus vzal na sebe naše pokušení, jež měl přemoci.

Někteří lidé bývají na pochybách, od kterého to ducha byl Ježíš veden na poušť, protože se potom praví: *Vzal ho ďábel do svatého města.* A dále: *Vzal ho na horu velmi vysokou.* Pravdivě však a beze vší pochyby vhodně se rozhoduje, aby se věřilo, že byl zaveden na poušť Duchem svatým: aby ho vedl jeho Duch tam, kde by ho mohl zlý duch pokoušet. Avšak hle, když se praví, že Bůh člověk byl vzat od ďábla ať na vysokou horu nebo do svatého města, mysl couvá, lidské uši se hrozí to slyšeti. A přece, uvážíme-li i jiné skutečnosti, poznáme, že to není nic neuvěřitelného. Ďábel je zajisté hlavou všech nešlechetníků a údy této hlavy jsou všichni nešlechetní. Zdali nebyl údem ďáblovým Pilát? Zda nebyli údy ďáblovými Židé pronásledující a vojáci křižující Krista? Jaký tedy div, že se nechal jím samým vésti na horu, když se nechal od jeho údů i ukřižovati? Není tedy nedůstojno našeho Vykupitele, že chtěl býti pokoušen, když přišel býti zabit. Bylo zajisté spravedlivé, aby tak přemohl svým pokušením i naše pokušení, jako přišel přemoci naši smrt smrtí svou. Jest nám však věděti, že pokušení působí trojím způsobem: ponuknutím, zalíbením a souhlasem. A když my jsme pokoušeni, obyčejně upadáme v zalíbení, ba i v souhlas; neboť jsouce zplozeni z hříchu těla,[79] neseme též sami v sobě to, pro co snášíme boje. Avšak Bůh, jenž vtěliv se v lůně Panny, přišel na svět bez hříchu, nenesl v sobě žádný rozpor. Mohl tedy býti pokoušen ponoukáním, avšak zalíbení hříchu neuštklo jeho mysl. A tak bylo všechno to ďáblovo pokoušení vně, nikoli uvnitř.

[78] Byla to původní basilika Spasitelova vybudovaná Konstantinem vedle lateránského paláce. Později obdržela jako patrony též sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelistu.

[79] „Jsme zplozeni z hříchu těla", t. j. s poskvrnou hříchu dědičného.

2. Trojím pokušením byl přemožen první Adam.

Jestliže však přihlédneme k vlastnímu řádu jeho pokušení, uvažme, v jak veliké míře jsme my osvobozeni od pokušení. Starý nepřítel povstal proti prvnímu člověku, našemu zploditeli, trojím pokušením, neboť ho pokoušel obžerstvím, ješitností a lakotou; pokoušením ho pak přemohl, protože si ho podrobil souhlasem. Obžerstvím ho pokoušel, když mu ukázal pokrm zakázaného stromu a radil mu, aby z něho pojedl. Ješitností pak ho pokoušel, když mu pravil: *Budete jako bohové.* A působením lakoty ho pokoušel, když pravil: *Znajíce dobré i zlé.* (I. Mojž. 3; 5.) Lakota se totiž netýká jen peněz, nýbrž i povýšenosti. Správně se zajisté nazývá lakotou, když se usiluje o povýšenost. Kdyby totiž dobývání poct nenáleželo k lakotě, rozhodně by Pavel neříkal o jednorozeném Synu Božím: *Nepokládal za věc uloupenou, že jest roven Bohu.* (Filip. 2; 6.) Tím pak vábil ďábel k pýše našeho zploditele, že ho podnítil k dychtění po vznešenosti.

3. Tolikrát též Kristus zvítězil.

Týmiž způsoby však, jimiž přemohl prvního člověka, podlehl též sám druhému pokoušenému člověkovi. Obžerstvím zajisté pokouší, když praví: *Rci, ať se z těch kamenů stanou chleby.* Ješitností pokouší, když praví: *Jsi-li Syn Boží, spusť se dolů.* Dychtěním po vznešenosti pokouší, když praví: *To všechno ti dám, jestliže padna budeš se mi klaněti.* Týmiž způsoby však je přemáhán od druhého člověka, jakými se vychloubal, že přemohl prvního člověka, aby zajat vyšel z našich srdcí týmž vstupem, jímž byv vpuštěn, držel nás v moci. Je však ještě jiná věc, bratří nejmilejší, kterou musíme uvážiti v tomto pokušení Páně – žetotiž Pán, byv pokoušen ďáblem, odpověděl mu příkazy svatých slov, a moha tím slovem, jímž byl, svého pokušitele pohroužiti do propasti, neukazuje sílu své moci, dává jen přikázání božského Písma; dává nám takto příklad své trpělivosti, abychom, kdykoli se nám něco děje od nešlechetných lidí, byli podněcováni spíše k poučování než k pomstě. Pomyslete, jak veliká jest Boží trpělivost a jak veliká je naše netrpělivost. Když my jsme podrážděni příkořím nebo nějakou urážkou, uchváceni prudkým hněvem buď se mstíme, pokud můžeme, nebo vyhrožujeme tím, co nemůžeme učiniti. Hle, Pán snášel zlobu ďáblovu a neodpovídal mu ničím než slovy mírnosti. Snáší toho, jejž mohl ztrestati, aby to tím více vyniklo k jeho chvále, jestliže svého nepřítele překoná nikoli zničením, nýbrž dočasným snášením.

4. V Kristu jest jedna osoba, dvě přirozenosti.

Všimněme si však, že se dodává, že po odchodu ďáblově mu posluhovali andělé. Co se ukazuje z této věci, ne-li obě přirozenosti jedné osoby? Neboť je to zároveň člověk, jejž ďábel pokouší, i Bůh, jemuž jest od andělů přisluhováno. Poznejme v něm tedy svou př***i***rozenost; neboť kdyby v něm ďábel neviděl člověka, nepokoušel by ho. Uctívejme v něm jeho božství; neboť kdyby nebyl Bohem nade vším, nikterak by mu andělé nesloužili.

5. Proč byl ustanoven půst čtyřicet dnů.

Protože se však čtení hodí pro tyto dny - neboť jsme slyšeli o čtyřicetidenní zdrželivosti svého Vykupitele, zahajujíce sami dobu postní - jest nám pojednati o tom, proč je tato zdrželivost zachovávánazrovna po dobu čtyřiceti dní. Když totiž Mojžíš přijal po druhé zákon, postil se čtyřicet dní. Eliáš se zdržoval v poušti pokrmu po čtyřicet dní. Sám původce lidí přišed k lidem po čtyřicet dní, nepřijal naprosto žádného pokrmu. I my, pokud můžeme, snažíme se každoročně

v čas čtyřicetidenního postu pokořovati své tělo zdrželivostí. Proč se tedy zachovává ve zdrželivosti číslo čtyřicet, ne-li proto, že moc desatera se naplňuje skrze čtyři knihy Evangelia? Desítka násobena čtyřmi dává čtyřicet; neboť tehdy zajisté provádíme přikázání desatera, když zachováváme čtyři knihy svatého Evangelia. Ta věc se může vyrozumívat i jinak. V tomto smrtelném těle jsme totiž složeni ze čtyř živlů a rozkošemi tohoto těla se protivíme přikázáním Páně. Přikázání Páně pak byla přijata v desateru. Poněvadž jsme tedy skrze tělesné žádosti pohrdli přikázáním desatera, sluší se, abychom totéž tělo čtyřicetkrát trestali. Může se ovšem vyrozumívati z toho čtyřicetidenního času ještě něco jiného. Uplyne přece od tohoto dne do radosti velikonočních svátků šest týdnů, jež činí dvaačtyřicet dní. Když se v nich odečte šest nedělí od doby zdrželivosti,[80] nezbývá více než šestatřicet dní zdrželivosti. Kdyžtě tedy má rok tři sta šedesát dní a my se odříkáme po šestatřicet dní, dáváme tím Bohu jaksi desátky ze svého roku; abychom, byvše živi pro sebe po celý rok, jehož se nám dostalo, umrtvovali se skrze zdrželivost svému původci v jeho desátcích. Proto, bratří, jako se vám přikazuje v zákoně obětovati desátky věcí, snažte se mu obětovati i desátky dní. Ať každý, pokud stačí síla, trápí tělo, potírá jeho touhy, hubí hanebné žádosti, aby se stal podle slov Pavlových živou obětí. Oběť je zajisté zároveň obětována i živá, když člověk neztrácí tento život a přece se hubí v tělesných žádostech. Radující se tělo nás hnalo k vině, sklíčenénechť nás vede zpět k odpuštění. Původce naší smrti překročil zajisté skrze plod zapovězeného stromu přikázání života. Když jsme se tedy odloučili skrze pokrm od radosti ráje, povstaňme k nim zase, pokud můžeme, skrze zdrželivost.

6. Půst nechť je provázen almužnou.

Ať však nikdo nevěří, že mu postačí sama zdrželivost, kdyžtě Pán praví skrze proroka: *Není-li spíše toto půst, jejž jsem vyvolil?* dodávaje: *Lámej lačnému chléb svůj a nuzné i pocestné uveď do svého domu; když uzříš nahého, oděj ho, a tělem svým nepohrdej.* (Is. 58; 6, 7.) Ten půst tedy Pán schvaluje, jenž k jeho očím pozvedá ruce almužen, jenž je konán s láskou k bližnímu, jenž je kořenem dobrotivostí. Co tedy odnímáš sobě, uděluj jinému, aby tělo strádajícího bližního bylo posilováno tím, čím je tvé tělo trápeno. Proto zajisté praví Pán skrze proroka: *Když jste se postívali a kvílili, ... zdali mně jste se postili ten půst? A když jste jedli a pili, zdali jste nejedli a nepili sobě?* (Zach. 7; 5, 6.) Neboť sobě jí a pije, kdo přijímá tělesnou potravu, která je společným darem Stvořitele, bez strádajících. A sobě se postí každý, jestliže to, co si dočasně odnímá, neuděluje chudým, nýbrž schovává to pro své břicho na pozdější dobu. Proto je řečeno skrze Joela: *Posvěťte půst.* (Joell; 14.) Půst posvětiti, to znamená zajisté ukázati Bohu důstojnou zdrželivost těla za doprovodu jiných dobrých věcí. Nechť ustane hněv, utichnou sváry. Nadarmo je totiž tělo souženo, jestliže duch není zdržován od svých nezřízených rozkoší, kdyžtě Pán praví skrze proroka: *Hle, v den postu se nalézá vůle vaše. Hle, k svárům a vádám se postíte a tepete pěstí nelítostivě, a všechny své dlužníky upomínáte.* (Is. 58; 3, 4.) Nečiní ovšem nic nespravedlivého, kdo žádá na svém dlužníku, co dal, ale sluší se, aby každý, kdo se trýzní v kajícnosti, zapovídal si i to, co mu právem náleží. Tak je nám, takto umrtveným a kajícím, od Boha odpuštěno, co jsme učinili nepravého, jestliže z lásky k němu upouštíme i od toho, co nám právem přísluší.

[80] „Když se odečte šest nedělí", ježto neděle není postním dnem.

HOMILIE SEDMNÁCTÁ

proslovená k biskupům v křestní kapli lateránské.[81]

ČTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (10; 1-9).

Vyslání dvaasedmdesáti učedníků – Lk 10; 1-9.

Za onoho času vyvolil Pán ještě jiných dvaasedmdesát a poslal je po dvou před sebou do každého města i místa, kam hodlal sám přijíti. A pravil jim: „Žeň jest sice hojná, ale dělníků málo. Proste tedy Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou. Jděte; hle, já vás posílám jako beránky mezi vlky. Nenoste měšec ani mošnu ani obuv a nikoho na cestě nepozdravujte. Do kteréhokoli domu vejdete, rcete nejprve: Pokoj domu tomuto. A bude-li tam syn pokoje, spočine na něm váš pokoj; ne li, navrátí se k vám. V tom domě pak zůstávejte, požívajíce a pijíce to, co tam mají; neboť jest hoden dělník mzdy své. Nepřecházejte z domu do domu. A v každém městě, kam vejdete a kde vás přijmou, jezte, co vám předloží. A uzdravujte nemocné, kteří v něm jsou, a rcete jim: Přiblížilo se k vám království Boží."

1. Dvě jsou přikázání lásky.

Pán a Spasitel náš, bratří nejmilejší, někdy nás napomíná slovy, někdy pak skutky. I samy jeho skutky jsou zajisté přikázání, poněvadž mlčky něco konaje naznačuje nám, co máme činiti. Hle, vysílá učedníky na kázání[82] po dvou, neboť jsou dvě přikázániduchovní lásky, totiž milovati Boha a bližního; a méně než mezi dvěma nemůže býti lásky. O nikom se totiž nepraví, že má ve vlastním smyslu lásku k sobě, avšak milování směřuje k druhému, aby mohlo býti láskou. Po dvou posílá Pán učedníky kázati, aby nám tak mlčky naznačil, že kdo nemá lásky k bližnímu, nemá naprosto na sebe bráti úřad kazatele.

2. Kazatelé připravují cestu Kristu.

Dobře pak se praví, že je poslal před sebou do každého města i místa, kam hodlal sám přijití. Své hlasatele totiž následuje Pán, neboť kázání jde napřed, a tehdy přichází Kristus do příbytku naší mysli, když ho slova kázání předcházejí a skrze ně je v mysli přijímána pravda. Proto přece praví těmto kazatelům Isaiáš: *Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky Boha našeho.* (Is. 40; 3.) Proto jim říká žalmista: *Cestu chystejte jemu, který vstupuje od západu.* (Ž. 67; 5.) Od západu totiž vstupuje Pán, poněvadž z toho, že umučen zemřel, tím větší svou slávu zjevil zmrtvýchvstáním. Od západu zajisté vstupuje, neboť smrt, již podstoupil, vzkříšením pošlapal. Jemu tedy, jenž vstupuje od západu, chystáme cestu, když hlásáme jeho slávu vašim myslím, aby je pak i sám přijda osvítil přítomností své lásky.

3. Málokdo vykonává řádně tento úřad.

Slyšme však, co praví po vyslání kazatelů: *Žeň je sice hojná, ale dělníků málo. Proste tedy Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou.* K hojné žni jest málo dělníků, což nemůžeme říci bez těžkého zármutku, neboť i když nechybí těch, kdož by vyslechli dobré věci, chybí těch, kteří by je říkali. Hle, svět je plnýkněží, ale přece se na žních Páně velmi zřídka najde dělník, neboť jsme

[81] Založena Konstantinem Velikým, byla přebudována Xystem III. (432-440.)

[82] Kázání (praedicatio) znamená kázání v širším smyslu, t. j. každé hlásání slova Božího.

sice přijali kněžský úřad, ale dílo úřadu nenaplňujeme. Uvažte však, bratří nejmilejší, uvažte, že jest řečeno: *Proste Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou.* Vy proste za nás, abychom pro vás dovedli dobře pracovati, aby nám jazyk neumdléval v napomínání, aby nás naše mlčení neobviňovalo u spravedlivého soudce, když jsme zaujali místo kazatelské. Neboť často je jazyk kazatelů poután vlastní leností; často však se děje vinou podřízených, že těm, kteří jsou ustanoveni nad nimi, se odnímá možnost hlásati nauku. Vlastní leností je jazyk kazatelů spoután, jak praví žalmista: *Hříšníkovi pak řekl Bůh: Proč ty vypravuješ spravedlnosti mé?* (Ž. 49; lš.) A zase vinou podřízených je hlasu kazatelů bráněno, jakož praví Pán k Ezechielovi: *Způsobím, že tvůj jazyk ti přilne k dásním a budeš němý, a ne jako muž domlouvající; neboť dům popuzující to jest.* (Ezech. 3; 26.) Jako by otevřeně říkal: Proto je ti odnímáno slovo hlásání, že dokud mne lid popouzí svými skutky, není hoden, aby se mu dostalo napomenutí pravdy. Čí vinou je tedy kazateli odnímáno slovo, nepozná se tak snadno. Že však mlčení kazatele škodí někdy jemu, vždycky však podřízeným, to je naprosto jisté.

4. Proti pastýřům, vystupujícím spíše jako páni než jako otcové.

Jestli však nestačíme v síle kázání, kéž bychom aspoň drželi úřad svého postavení v nevinnosti života! Neboť se dodává: *Hle, já vás posílám jako beránky mezi vlky.* Mnozí se však, když se jim dostane práv vlády, oddávají horlivě týrání podřízených: dávají pociťovati hrůzu moci a škodí těm, jimž byli povinnibýti na prospěch. A protože nemají vnitřní vroucnost lásky, chtějí se zdáti pány, neuvědomují si vůbec, že jsou otci; místo pokory proměňují v povýšenost panství, a jestliže někdy navenek jsou přívětiví, uvnitř zuří. O nich praví Pravda na jiném místě: *Přicházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř však jsou draví vlci.* (Mt 7; 15.) Proti tomu všemu jest nám míti na mysli, že jsme posíláni jako beránci mezi vlky, abychom zachovávajíce smýšlení nevinnosti neukazovali spár zloby. Neboť kdo přijímá úřad kazatelský, nemá zlo působiti, nýbrž snášeti, aby už svou vlídností tišil hněv zuřivců a sám jsa zraněn příkořími uzdravoval rány hříchů u jiných. A i když snad někdy bude horlení pro spravedlnost od něho vyžadovat, aby se rozhněval na podřízené, ten hněv nechť vychází z lásky, ne z krutosti, tak, aby zároveň navenek uplatňoval práva kázně i uvnitř miloval s otcovskou dobrotou ty, jež navenek káře, jako by je pronásledoval. To dobře dokáže představený tehdy, když neumí sám sebe milovati sobeckou láskou, když nemiluje nic světského; když šíj ducha ani v nejmenším nesklání pod břemena žádosti.

5. Chtivosti bud prost, kdo přijal úkol kazatelský.

Proto se též dodává: *Nenoste měšec ani mošnu ani obuv a nikoho na cestě nepozdravujte.* Hlasatelova důvěra v Boha má totiž býti tak veliká, aby věděl, že mu nebude chyběti na potřebách vezdejšího života, i když se nebude o ně starati; aby se tak neumenšovala jeho péče o věci věčné, zatím co by jeho mysl byla zaměstnána časnými. Také se mu dovoluje, aby na cestě nikoho nezdravil, aby se ukázalo, s jakým spěchem se má kráčeti po cestě kazatelské. Kdyby někdo chtěl ta slova chápati i alegoricky, tedy v měšcijsou uschovány peníze; uschované peníze pak jsou skrytá moudrost. Kdo má tedy slovo moudrosti, avšak opomíjí je udíleti bližním, drží jakoby peníze zavázané v měšci. Odtud je psáno: *Moudrost skrytá a poklad utajený: jaký užitek je z těch dvou věcí?* (Sir. 41; 17.) Co se však označuje mošnou, ne-li břemeno časnosti, a co na tomto místě obuví, ne-li příklady mrtvých skutků? Kdo se tedy ujímá úřadu kazatelského, tomu se nesluší, aby nesl břímě světských záležitostí - aby se nestalo, že zatím, co ono bude tlačit jeho šíji, nedostane se k hlásání věcí nebeských. Ani si nemá bráti za příklad skutky pošetilců, aby nespoléhal, že bude své skutky chrániti jakoby mrtvými kožemi. Jsou totiž mnozí, kteří svou

nepravost kryjí nepravostmi cizími. Uvažujíce totiž, že jiní se dopustili takových věcí, domnívají se, že sami to mohou dovoleně konati. Co jiného činí takoví, než že se snaží chrániti své nohy kůžemi mrtvých zvířat? Každý pak, kdo pozdravuje na cestě, pozdravuje u příležitosti cesty, nikoli z úmyslu přáti opravdu blaho. Kdo tedy hlásá spásu[83] posluchačům nikoli z lásky k věčné vlasti, nýbrž z dychtění po odměnách, jako by zdravil na cestě; neboť přeje blaho posluchačům ne z [upřímného] úmyslu, nýbrž z příležitosti.

6. Pokoj přinesený kazatelem nikdy není bez účinku.

Dále je psáno: *Do kteréhokoli domu vejdete, rcete nejprve: Pokoj domu tomuto. A budeli tam syn pokoje, spočine na něm váš pokoj; ne-li, navrátí se k vám.* Pokoj, který je nabízen ústy kazatele, buď spočine v domě, bude-li v něm syn pokoje, nebo se vrátí ke kazateli; buď totiž bude kdo předurčen k životu a bude následovati nebeské slovo, jež uslyší; nebo nebude-li nikdo chtít slyšet, sám kazatel nebudebez užitku; k němu se totiž navrací pokoj, poněvadž je odměňován od Pána mzdou za námahu svého díla.

7. Hmotné příjmy kazatele.

Vizte však: těm, jimž zakázal nosit měšec a mošnu, dovoluje brát výživu a zaopatření z kázání. Neboť se dodává: *V tom domě pak zůstaňte, požívajíce a pijíce, co tam mají; neboť jest hoden dělník mzdy své.* Je-li náš pokoj přijat, sluší se, abychom zůstali v tom domě, požívajíce a pijíce, co tam mají, abychom dosáhli pozemských odměn od těch, jimž nabízíme odměny nebeské vlasti. Proto také praví Pavel, pokládaje to za věc nepatrnou: *Jestliže jsme vám zaseli duchovní věci, je to něco velikého, jestliže budeme sklízet vaše tělesné věci?* (I. Kor. 9; 11.) A všimněme si, že připojuje: Hoden jest dělník mzdy své; neboť již samo poskytování výživy je mzdou díla, aby se tak již zde začínala mzda kázání, která bude na onom světě dokonána zřením pravdy. Zde je třeba uvážiti, že za jedno naše dílo je stanovena dvojí mzda: jedna na cestě, druhá ve vlasti, jedna, jež by nás živila při práci, druhá, jež by nás odměnila při vzkříšení. Má tedy ta mzda, která je přijímána nyní, působiti v nás tak, abychom mocněji usilovali o tu odměnu budoucí. Každý opravdový kazatel má tudíž kázati ne proto, aby dostal mzdu zde na světě, nýbrž proto má přijímati mzdu, aby mohl vytrvati v kázání. Neboť každý, kdo káže, aby se mu jako vedlejší mzdy dostalo chvály nebo odměny, beze vší pochyby se zbavuje mzdy věčné. Každý však, kdo se buď snaží, aby to, co říká, se líbilo lidem takovým způsobem, že líbí-li se řečené, je skrze tu řeč milován nikoli on, nýbrž Bůh; nebo získáváli kdo pozemský plat jen proto, aby nebyl nouzí oslabován v hlásání slova: tomu mimo pochybunijak nepřekáží přijmouti mzdu vlasti, že se mu dostalo živobytí na cestě.

8. Leniví pastýři jsou káráni.

Co však (a nemohu to říci bez bolesti) - co činíme my, ó pastýřové, kteří dostáváme mzdu a přece nejsme vůbec dělníky? Užitky Církve svaté sice bereme v denních platech, ale pro věčnou Církev vůbec kázáním nepracujeme. Považte, jak je hodno zavržení zde přijímati bez práce mzdu za práci. Hle, žijeme z obětních darů věřících, ale čím pracujeme pro duše věřících? Bereme jako svůj plat to, co věřící obětovali pro odpuštění hříchů, a přece nepracujeme proti těmto hříchům, jak by se slušelo, ani pilnou modlitbou ani kázáním. Sotva že někoho veřejně napomeneme pro jeho vinu. A k tomu ještě - a to je horší - je-li nějaká osoba mocná na tomto

[83] „Salus" má významy: „pozdrav, zdraví, blaho, spása;" z této homonymity vychází svatý Řehoř při exegesi výroku: Nikoho na cestě nepozdravujte.

světě, snad jsou její bludy i pochvalovány, aby v hněvu neodňala dar, jejž udělila, kdyby se jí snad odporovalo. Musíme však bez ustání pamatovati, že o některých je psáno: *Hříchy lidu mého jedí.*[84] (Oseáš4;8.) Proč se však o nich praví, že jedí hříchy lidu, ne-li proto, že hovějí hříchům provinilých, aby nepozbyli časných příjmů? Ale i my, kteří žijeme z obětí věřících, jež oni přinesli za své hříchy, požíváme bez pochyby jejich hříchy, jestliže jíme a mlčíme. Uvažme tedy, jakým hříchem jest u Pána požívati mzdy za hříchy a nic proti hříchům v kázání nepodnikati. Slyšme, co je řečeno hlasem svatého Joba: *Jestliže země má proti mně křičí a s ní pláčí záhonyjejí; jídal-li jsem plody její bez peněz.* (Job 31; 38 - 39.) Země totiž křičí proti svému držiteli, když Církev spravedlivě reptá proti svému pastýři. A i její záhony pláčí, když srdce slyšících, jež byla od předešlých otců zorána hlasem kázání asilou horlení, vidí na životě pastýře něco, co je zarmucuje. Plody té země nepožívá dobrý držitel bez peněz, poněvadž soudný pastýř rozdílí hřivnu slova, aby od Církve nepřijímal plat na výživu k svému odsouzení. Tehdy totiž požíváme plody naší země s penězi, když berouce církevní příspěvky, pracujeme jako kazatelé. Neboť jsme hlasateli soudce, který má přijíti. Kdo tedy bude zvěstovati příštího soudce, jestliže hlasatel mlčí?

9. Co mají pastýři připomínati především.

Proto jest nám mysliti na to, aby každý, pokud dovede, pokud na to stačí, snažil se uváděti svěřené obci na mysl i hrůzu příštího soudce i líbeznost království. A kdo nestačí na to, aby jedním a týmž slovem povzbuzení napomenul zároveň všechny věřící, má poučovati seč jest jednotlivce, má je vzdělávati soukromými hovory, má hledati užitek v srdcích synů prostým povzbuzováním. Neboť máme neustále mysliti na to, co se praví apoštolům a skrze apoštoly i nám: *Vy jste sůl země.* (Mt 5; 13.) Jsme-li tedy solí, musíme kořenití mysli věřících. Vy tedy, kteří jste pastýři, pamatujte, že pasete tvory Boží. O těch tvorech zajisté praví Bůh skrze žalmistu: *Živočichové tvoji budou v ní přebývati.* (Ž. 67; 11.) A často vidíme, že zvířatům se předkládá hrouda soli, aby ji olizovala a posílila se tím. Jako hrouda soli mezi zvířaty má býti kněz mezi lidmi. Je totiž nezbytno, aby kněz dbal o to, co by řekl jednotlivcům, jak by každého napomenul; aby každý, kdo se setká s knězem, byl okořeněn chutí věčného života, jako by naň působila sůl. Nejsme přece solí země, jestliže nekoříníme srdce posluchačů. A toto koření poskytuje zajisté bližnímu opravdově ten, kdo mu neodpírá slovo kázání.

10. Nechť jsou jiným lidem příkladem zkroušenosti.

Tehdy však opravdu jiným hlásáme, co je správné, jestliže slova osvědčujeme na věcech, jestliže my sami jsme zkrušeni božskou láskou a slzami smýváme každodenní poskvrny lidského života, který se nijak nemůže minouti bez viny. Tehdy pak jsme vskutku sami nad sebou zkroušení, jestliže pečlivě rozvažujeme činy předešlých otců, aby nám z pohledu na jejich slávu náš život v našich očích zošklivěl. Tehdy jsme opravdu zkroušení, když pečlivě zkoumáme přikázání Páně a usilujeme míti prospěch z toho, z čeho již, jak víme, měli prospěch ti, jež uctíváme. Proto je zajisté psáno o Mojžíšovi: *Udělal i umyvadlo měděné [v němž by se umývali Aron a synové jeho, když by vcházeli do svatyně svatých, jež učinilj ze zrcadel žen, které ponocovaly při dveřích stánku.*[85] (II. Mojž. 38; 8.) Udělal zajisté Mojžíš umývadlo měděné, v němž se měli kněží umývati a pak vcházeti do svatyně svatých, protože zákon Páně nám káže

[84] t. j. požívají z obětí, přinášených za hříchy (hebr. chat-táth znamená hřích i oběť za hřích); kněží israelští dostávali podíly z těchto obětí.

[85] Slova v hranatých závorkách nejsou v textu Vulg.

nejprve se umýti zkroušeností, aby naše nečistota nebyla nehodná proniknouti čistotu tajemství Božích. A dobře se uvádí, že to umyvadlo bylo uděláno ze zrcadel žen, jež ustavičně ponocovaly u dveří stánku. Zrcadla žen jsou zajisté přikázání Boží, v nichž se svaté duše stále shlížejí a pátrají, jsou-li na nich nějaké poskvrny nečistoty. Napravují poklesky myšlení a obličeje jakoby se vzpírající upravují jaksi podle zrcadleného obrazu, neboť zkoumajíce pečlivě přikázání Páně, beze vší pochyby v nich poznávají, co se na nich samých nebeskému muži[86] buď líbí nebo nelíbí. Dokud však jsou v tomto životě, nemohou vstoupiti do nebeského stánku. Přece však ženy ponocují u dveří stánku, poněvadž i když jsou svaté duše ještě obtíženy slabostí těla, přece neustávající láskou vyhlížejí vstup do věčné brány. Mojžíš tedy udělal kněžím umyvadlo ze zrcadel žen, neboť zákon Boží poskytuje poskvrnám našich hříchů lázeň zkroušenosti, dávaje nám nahlí-žeti do nebeských přikázání, skrze něž se svaté duše zalíbily nebeskému choti. Když v ně pilně nahlížíme, postřehujeme v nich poskvrny svého vnitřního obrazu. Vidouce pak poskvrny, jsme pronikáni bolestí pokání; jsouce pak zkroušení, jako bychom se umývali v umyvadle ze zrcadel žen.

11. Ať nad sebou bdí tak, aby nezanedbávali svěřené duše.

Je pak velice potřebné, abychom zachváceni zkroušeností nad sebou také horlivě pečovali o život duší nám svěřených. Trpkost zkroušenosti nechť nás tedv zachvacuje tak, aby nás přesto neodvracela od péče o bližní. Neboť co prospěje, jestliže sebe samy milujíce bližní opustíme? Nebo co zase prospěje, když milujíce bližní nebo pečujíce o ně opustíme sebe samy? Na ozdobu stánku se nařizuje obětovati červec dvakrát barvený (II. Mojž. 35; 6) zajisté proto, aby naše láska byla zbarvena láskou k Bohu i bližnímu. Ten pak opravdově miluje sebe, kdo čistě miluje původce. Cervec je tedy dvakrát barvený tehdy, když je duch zaněcován láskou k sobě a bližnímu z lásky k pravdě.

12. Horlivostnechť je sdružena s mírností.

Přitom však je nám třeba věděti, že horlení pro spravedlnost se má obraceti proti špatným skutkům bližních takovým způsobem, aby v zápalu přísnosti žádným způsobem nebyla pomíjena ctnost mírnosti. Hněv kněze nemá býti zajisté nikdy unáhlený a zjítřený, nýbrž má býti spíše mírněn důstojnou rozvahou. Máme tedy i snášeti ty, jež napravujeme, i napravo-vati ty, jež snášíme, aby jednání nebylo nekněžské buď co do zápalu nebo co do mírnosti, kdyby jedno z toho dvojího chybělo. Proto zajisté byli v chrámovém zařízení na podstavcích chrámu zpodobeni lvi, volci a cherubové (III. Král. 7; 29.) Cherubové, toť plnost vědění. Proč však se nevyskytují na podstavcích ani lvi bez volků ani volci beze lvů? Co jiného přece znamenají podstavce v chrámu než kněze v Církvi? Oni zajisté, nesouce starosti správy, jako by na způsob podstavců nesli naložené břímě. Na podstavcích jsou tedy zpodobeni cherubové, protože se přirozeně sluší, aby hruď kněží překypovala plností vědění. Lvy se pak vyjadřuje hrůza přísnosti a volky trpělivost mírnosti. A tak nejsou na podstavcích zpo-dobováni ani lvi bez volků ani volci bez lvů, protože v kněžské hrudi má vždycky býti s hrůzou přísnosti ostříhána i ctnost mírnosti - aby i mírnost kořenila hněv i horlivost přísnosti rozněcovala tuto mírnost, aby nebyla zkažena.

[86] „nebeskému muži" rozuměj Kristu.

13. Vážná výtka proti svatokupectví biskupů.

Proč to však říkáme, když vidíme mnohé obtíženy ještě strašnějšími činy? Se zármutkem totiž říkám vám kněžím, že jsme zvěděli, že někteří z vás za odměnu udílejí svěcení, prodávají duchovní milosti a z jiných nepřístojností hromadí se škodou hříchu časné zisky. Proč se vám nevynoří v paměti, co praví rozkazující hlas Páně: *Zdarma jste přijali, zdarma dávejte* (Mt 10; 8)? Proč si v duchu nepřipomenete, jak náš Vykupitel vešed do chrámu, převrátil stoly prodavačů holubic a rozházel mince penězoměnců? Neboť kdo to jsou dnes ti prodavači holubic v chrámě Božím,ne-li ti, kdo v Církvi přijímají odměnu za vkládání rukou? Tím vkládáním se přece s nebes uděluje Duch svatý. Je tedy prodávána holubice, poněvadž se vkládání rukou, skrze něž je přijímán Duch svatý, děje za odměnu. Náš Vykupitel však zpřevracel stoly prodavačů holubic, poněvadž kněžství takových kupčíků maří. Odtud totiž posvátné kánony zatracují simonistické bludařství a nařizují, aby byli zbaveni kněžství ti, kdo vyhledávají zisku z udílení svěcení.[87] Stůl prodavačů hloubíc je tedy převracen, když ti, kdo prodávají duchovní milost, jsou zbavováni kněžství buď před lidskýma nebo před Božíma očima. Jsou ovšem ještě mnohé jiné špatnosti představených, jež jsou skryty aspoň před lidským zrakem. A velmi často se pastýři staví před lidmi svatými a nestydí se za to, že se vskrytu objevují před očima vnitřního soudce jako hanebníci. Přijde, přijde zajisté onen den - a není daleko - kdy se objeví Pastýř pastýřů a skutky jednoho každého učiní zjevnými, a ten, jenž nyní stíhá viny podřízených skrze představené, tehdy sám v hněvu odsoudí špatnosti představených. Proto také vstoupiv do chrámu sám si zhotovil jaJkési důtky z provázků, a vyháněje z domu Božího nešlechetné prodavače, převracel stoly prodavačů holubic; neboť viny podřízených sice trestá skrze pastýře, ale neřesti pastýřů stíhá sám. Hle, teď se ještě dá před lidmi zapírat to, co se děje vskrytu. Jistě však přijde onen soudce, před nímž se nemůže nikdo skrýti zamlčováním, jejž nemůže oklamati popíráním.

14. O zanedbávání úkolu kazatelského.

Ještě něco jiného, bratří nejmilejší, mě zarmucuje v životě pastýřů; aby se však snad někomu nezdálo křivdou, co tvrdím, obviňuji zároveň i sebe, ačkolijsem v těchto věcech uvázl hodně proti své vůli, donucen nezbytností barbarské doby.[88] Odchýlili jsme se totiž k zevnějším záležitostem a svou skutečnou činností osvědčujeme něco jiného než to, co jsme přijali svou hodností. Opomíjíme službu kázání a k své vině, jak vidím, jsme nazýváni biskupy, majíce z hodnosti jen jméno, nikoli pravého ducha. Neboť opouštějí Boha ti, kdo nám byli svěřeni, a my mlčíme. Oddávají se špatným skutkům, a my nevztahujeme kárající ruku. Hynou každodenně mnohými nepravostmi, a my se nedbale díváme, jak spějí k peklu. Ale jak bychom dovedli napravovati život jiných, když zanedbáváme svůj vlastní? Jsouce totiž zaujati světskými starostmi, stáváme se vnitřně tím necitelnějšími, čím horlivějšími se jevíme v tom, co je vnějšího. Když se duch zajisté zabývá pozemskými starostmi, zatvrzuje se tím proti nebeské touze, a kdyžtě toto pečování ho činí tvrdým ve .světské činnosti, nedovede býti citlivý k tomu, co náleží k lásce Boží. Dobře tedy praví Církev o svých údech ochořelých: *Ustanovili mě strážnou na vinici; vinici svou jsem neostříhala.* (Píseň 1; 5.) Vinice jsou zajisté naše skutky, jež vzděláváme svým každodenním zaměstnáním. Jsouce však ustanoveni strážci na vinicích, svou vlastní vinici vůbec neostříháme;

---

[87] „zbaveni kněžství" - t. j. podléhají kromě jiných trestů suspensi. Takoví jsou též „podezřelí z herese", proto se mluví o „simonistickém bludařství".

[88] „donucen nezbytností barbarské doby". Svatý Řehoř naráží na komplikovanou politickou situaci Itálie v té době. Severní Itálie byla pod mocí Longobardů; zbytek podléhal ještěbyzantské moci, aniž však byl císař s to poskytovati Itálii dostatečnou vojenskou pomoc proti Longobardům. V této nejisté a nebezpečné situaci, jež ohrožovala především samotný Řím, byl sv. Řehoř často nucen se zabývati „zevnějšími záležitostmi" církevně-politickými, aby chránil Řím. Toto dodatečné břímě jeho pontifikátu bylo přirozeně zvláště tíživé pro tohoto ducha, tak toužícího po nerušených radostech života kontemplativního.

neboť zabývajíce se vnější činností, zanedbáváme svůj vlastní úřad. Mám za to, bratří nejmilej-ší, že od nikoho Bůh nesnáší větší újmy než od kněží, když vidí, že ti, jež ustanovil k napravování jiných, dávají příklady nešlechetnosti - když my, kteří jsme byli povinni hříchy potírati, sami hřešíme. Přečasto - a to je ještě horší - kněží, kteří měli dávat ze svého, uchvacují i cizí. Přečasto se ještě posmívají, když vidí někoho žiti pokorně nebo zdrželivě. Uvažte tedy, co se děje se stády, jestliže se pastýři mění ve vlky. Neboť přijímají stráž nad stádem lidé, kteří senebojí stádu Páně klásti nástrahy - lidé, před nimiž vlastně měla býti stáda Boží střežena. Nehledáme zisku duší, denně se zabýváme vlastními zájmy, po pozemském bažíme, po lidské slávě se usilovně pachtíme. A poněvadž už tím, že jsme ustanoveni nad jinými, máme větší volnost v jakémkoli konání, služby přijatého posvěcení používáme k podpoře ctižádosti: opouštíme věc Boží, zabýváme se pozemskými záležitostmi; přijímáme postavení posvátné, a zaměstnáváme se skutky pozemskými. Splnilo se zajisté na nás, co je psáno: *A jako lid bude i kněz.* (Oseáš 4; 9.) Neboť kněz se neliší od lidu, když skutky lidu nepřevyšuje žádnou zásluhou svého života.

15. Jakými slzami jest oplakávati tyto hříchy kněží.

Vzývejme slzy Jeremiášovy; nechť se zamyslí nad naší smrtí a lkaje nechť dí: *Jak potemnělo zlato, proměnila se barva nejlepší, rozmetány jsou kameny svatyně na rozích všech ulic.* (Pláč 4; 1.) Potemnělo zlato, neboť život kněží, kdysi jasný slávou ctností, ukazuje se teď nízkými činy jako něco falešného. Nejlepší barva se proměnila, neboť ono roucho svatosti vešlo pro pozemské a hanebné skutky v potupu opovržení. Kameny svatyně pak byly chovány uvnitř a velekněz je nenosil na těle, leč když se vskrytu objevoval před svým Stvořitelem, vstupuje do svatyně svatých. My tedy, bratří nejmilejší, my jsme kameny svatyně, neboť se máme stále vskrytu objevovati před Bohem; a je nutno, abychom nikdy nebyli spatřováni venku, to jest, abychom nikdy nebyli viděni při světském zaměstnání. Rozptýleny však jsou kameny svatyně na rozích všech ulic, poněvadž ti, kdož měli býti svým životem a svou modlitbou neustále uvnitř, nešlechetným životem meškají venku. Hle, není už téměř světské činnosti, kterou by kněží nevykonávali. Kdyžtě tedy to, co ukazují, jsouce obdařeni posvátným rouchem, jsou věci vnější, jsou jakoby kameny svatyně, ležící venku. Poněvadž totiž řecký název ulice[89] je odvozen od širokosti, jsou kameny svatyně na ulicích, když duchovní osoby vyhledávají široké cesty světa. A nejsou jen rozptýleni po ulicích, nýbrž po rozích ulic, protože zároveň ze záliby konají skutky tohoto světa a přece přitom z roucha duchovního vyhledávají vrcholných poct. Jsou tedy rozptýleni po rozích ulic, neboť jsou i oddáni službě skutků, i chtějí býti ctěni pro předstíranou svatost.

16. Příčinou veřejných pohrom jsou špatní kněží.

Jste svědky toho, jak hrozně je svět pustošen mečem; pozorujete, jakými ranami lid denně hyne. Pro čí hřích se to děje, ne-li především pro náš? Hle, města jsou vylidněna, pevnosti vyvráceny, kostely a kláštery zničeny, pole obrácena v pustinu. My však jsme se ukázali hynoucímu národu původci smrti, zatím co jsme měli býti vůdci k životu. Pro náš hřích bylo zničeno množství lidu, protože vinou naší nedbalosti nebylo vzděláno k životu. -Čím bychom však nazvali duše, ne-li pokrmem Páně, připraveným, aby byl vložen v jeho tělo, to jest, aby duše přispívaly k rozmnožení věčné Církve? Kořením tohoto pokrmu však jsme měli býti my. Jak jsme totiž předeslali o něco výše, vyslaným kazatelům je řečeno: *Vy jste sůl země.* (Mt 5; 13.) Je-li tedy lid pokrmem Božím, kořením pokrmu měli býti kněží. Protože však sůl byla zmařena tím,

[89] „řecký název ulice": řecké plateia, široký prostor mezi domy, je odvozeno od platýs, široký; odtud latinské platea, ulice.

že my opomíjíme pěstovati modlitbu a posvátnou výchovu, není již s to okořeniti pokrmy Boží; a proto není přijímán od Stvořitele, protože pro naši bezchutnost není vůbec okořeněn. Uvažme tedy, kdobyl vůbec obrácen naší řečí, kdo činil pokání, napraven naším napomínáním ve svých převrácených skutcích, kdo pro naše poučování zanechal rozmařilosti, kdo se odřekl lakomství, kdo pýchy? Rozvažme, jaký zisk jsme my přinesli Bohu, když přijavše hřivnu byli jsme jím vysláni z ní těžiti. Praví přece: *Těžte z nich, dokud nepřijdu.* (Lk 19; 13.) Hle, již přichází, hle, již požaduje zisk z našeho podnikání. Jaký zisk duší mu vykážeme ze své těžby? Kolik mandelů duší mu přineseme ze setby svého kázání?

17. Jak přísně budou potrestáni na soudě.

Uveďme si na oči ten den tak veliké přísnosti, kdy přijde soudce a bude účtovati se svými služebníky, jimž svěřil hřivny. Hle, bude spatřen ve vznešenosti strašné mezi sbory andělů a archandělů. Na tom velikém soudu bude předvedeno množství všech vyvolených i zavržených a o každém bude ukázáno, co vykonal. Tam se objeví Petr s obráceným židovstvem, jež přivedl s sebou. Tam se objeví Pavel, veda, abych tak řekl, obrácený svět. Tam povede před tvář svého Krále Ondřej Achaji, Jan Asii, Tomáš Indii obrácenou. Tam se objeví se zisky duší všichni berani stáda Páně, kteří svým svatým kázáním táhnou za sebou k Bohu svěřené stádo. Až tedy přijde před zraky věčného Pastýře tolik pastýřů se svými stády, co řekneme my bídní, kteří se vracíme po práci k svému Pánu s prázdnou - my, kteří jsme měli jméno pastýřů, ale nemáme ovcí nám svěřených, jež jsme povinni předvésti? Zde jsme byli zváni pastýři, tam však nepřivedeme stádo.

18. I když pastýři ovce zanedbávají, Bůh je neopouští.

Zdali však opustí všemohoucí Bůh své ovce, když my je zanedbáváme? Naprosto ne; neboť on sám je pase, jak slíbil skrze proroka; a všechny, jež předzřídil k životu, vychovává ostny důtek a duchem zkroušenosti. I skrze nás ovšem docházejí věřící svatého křtu, našimi modlitbami jsou žehnáni a vkládáním našich rukou přijímají od Boha Ducha svatého; a tak sami dospívají ke království nebes, my však pro svou nedbalost tíhneme dolů. Vstupují vyvolení, rukama kněží očištěni, do nebeské vlasti; a kněží sami spějí nešlechetným životem k mukám pekelným. Jaké jiné věci tedy připodobním špatné kněze než křestní vodě, jež smývajíc hříchy křtěných posílá je do království nebeského, sama však potom splývá do stok? Bojme se toho, bratří, nechť se naše služba srovnává s naším počínáním. Uvažujme každodenně, jak se zbaviti svých hříchů, aby nezůstal obtížen hříchem náš život, skrze nějž všemohoucí Bůh každodenně vysvobozuje jiné. Mějme neustále na zřeteli, co jsme, uvažujme o svém úkolu, uvažujme o břemeni, jež jsme vzali na sebe. Skládejme denně sami sobě účty, jež budeme skládati svému soudci. A máme o sebe pečovati takovým způsobem, abychom nezanedbávali péči o bližního; aby každý, kdo se k nám přidruží, byl okořeněn solí našeho jazyka. Uvidíme-li, jak někdo neženatý žije prostopášně, je třeba ho na-pomenouti, aby se snažil manželstvím zkrotiti svou nešlechetnost, aby se tak učil přemáhati nedovolené tím, co je dovoleno. Uzříme-li manžela, je třeba ho napomenouti, že si má vésti ve světském pečování tak, aby nezanedbával lásku k Bohu; tak ať se zavděčuje vůli manželky, aby se neznelíbil Stvořiteli. Uvidíme-li klerika, je třeba ho napomenouti, že má žiti tak, aby dával laikům příklad života; aby z jeho špatnosti neutrpěla vážnost samého našeho náboženství, může-li se mu spravedlivě něco vytýkati. Když uvidíme mnicha, je třeba ho napomenouti, aby zachovával vždycky důstojnost svého roucha v konání, řeči i myšlení; aby dokonale opustil to, co náleží světu, a co ukazuje lidským očím svým rouchem, to aby ukazoval před očima Božíma svými mravy. Ten je tedy už svatý - budiž napomenut, aby rostl; onen je

dosud špatný, budiž napomenut, aby se napravil; tak aby každý, kdo se setká s knězem, odešel okořeněn solí jeho řeči. O tom, bratří, u sebe pilně uvažujte, to udílejte i svým bližním; chystejte se vydati Bohu užitek z úkolů, jež jste přijali. Avšak toho, o čem mluvíme, lépe u vás dosáhneme modlením než mluvením.

Modleme se:

Bože, který jsi nás chtěl povolati za pastýře lidu: dej, prosíme, abychom dovedli býti v Tvých očích, čím slujeme v ústech lidu. Skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž s Tebou žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh na věky věků. Amen.

HOMILIE OSMNÁCTÁ

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola na neděli Smrtnou.

ČTĚNI SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (8; 46-59).

Pán vydáva o sobě svědectví Židé ho chtějí kamenovat Jan 8; 46 – 59.

Za onoho času pravil Ježíš k zástupům židovským a k velekněžím: „Kdo z vás mne bude vinit z hříchu? Jestliže mluvím pravdu, proč mi nevěříte? Kdo je z Boha, slyší slovo Boží. Proto vy neslyšíte, že z Boha nejste." Odpověděli tedy Židé a řekli mu: „Zdali dobře nepravíme, že ty jsi Samaritán a máš ďábelství?" Odpověděl Ježíš: „Já ďábelství nemám, nýbrž ctím Otce svého, a vy jste mě zneuctili. Já však nehledám své slávy; jest, kdo hledá a soudí. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Bude li kdo zachovávati slovo mé, neuzří smrti na věky." 1 řekli Židé: „Teď poznáváme, že máš ďábelství. Zemřel Abraham i proroci, a ty říkáš: Bude li kdo zachovávati slovo mé, nezemře na věky. Zdali jsi ty větší než náš otec Abraham, který zemřel? A i proroci zemřeli. Koho děláš ze sebe?" Odpověděl Ježíš: „Oslavuji-li sám sebe, není má sláva ničím; jest to Otec můj, jenž mě oslavuje, o němž vy pravíte, že je váš Bůh. A nepoznali jste ho. Já však jsem ho poznal; a řeknu-li, že ho neznám, budu podoben vám, lhář. Avšak znám ho ' a slovo jeho zachovávám. Abraham, otec váš, zaplesal, aby uzřel den můj; uzřel a zaradoval se." Tu mu řekli Židé: „Ještě nemáš padesát let, a už jsi viděl Abrahama?" Řekl jim Ježíš: „Vpravdě,vpravdě pravím vám, dříve než byl Abraham, já jsem." I chápali se kamení, aby házeli na něho. Ježíš však se skryl a vyšel z chrámu.

1. Jak nebezpečná jest lhostejnost k slovu Páně.

Uvažte, bratří nejmilejší, laskavost Boží. Přišel odpustiti hříchy a pravil: Kdo z vás mne bude vinit z hříchu? Nepokládá za nedůstojné vysvětlovati, že není hříšníkem, on, jenž silou božství mohl hříšníky ospravedlniti. Vskutku strašné však je, co se dodává: *Kdo je z Boha, slyší slovo Boží. Proto vy neslyšíte, že z Boha nejste.* Jestliže totiž slyší slovo Boží, kdo je z Boha, a nemůže slyšeti jeho slovo, kdo z něho není, nechť se každý táže sám sebe, zdali uchem srdce vnímá slova Boží, a pozná, odkud jest. Pravda poroučí toužiti po vlasti nebeské, potírati tužby těla, odmítati slávu světa, neusilovati o cizí, rozdíleti vlastní. Nechť tedy každý z vás u sebe rozváží, zdali se zmohl tento hlas Boží v uchu jeho srdce, a pozná, že již je z Boha. Neboť jsou lidé, kteří neuznávají za hodno ani tělesným sluchem vnímati přikázání Boží. A jsou lidé, kteří je sice slyší uchem tělesným, ale nepřilnou k nim vůbec touhou mysli. A jsou lidé, kteří ochotně slyší slovo Boží, až se i kají v pláči, ale po záchvatu slz se navracejí k nepravosti. Neslyší zajisté slova Boží

ti, kdo je opomíjejí naplňovati skutkem. Uveďte si tedy na oči svůj život, bratří nejmilejší, a v bedlivém uvažování se zachvějte nad tím, co zaznívá z úst Pravdy: Proto vy neslyšíte, že z Boha nejste. Co však Pravda o zavržených promlouvá, to sami zavržení o sobě zjevují svými skutky. Neboť následuje: *Odpověděli tedy Židé a řekli mu: „Zdali dobře nepravíme, že ty jsi Samarián a máš ďábelství?"*

2. Podle příkladu Kristova nemá býti pohanění opláceno.

Slyšme však, co Pán odpovídá, když se mu dostalo takového pohanění: *Já ďábelství nemám, nýbrž ctím Otce svého, a vy jste mě zneuctili.* Poněvadž se totiž „Samarián" vykládá jako „strážce", a jest skutečným strážcem ten, o němž praví žalmista: *Nebude-li Bůh ostříhati města, nadarmo bdí, kdož ho ostříhají* (Ž. 126; 1), a k němuž je řečeno skrze Isaiáše: *Strážný, kolik [zbývá ještě] z noci? Strážný, kolik [zbývá ještě] z noci?* (Isai. 21; 11) - nechtěl Pán odpově-děti: Nejsem Samarián, nýbrž: *Já ďábelství nemám.* Dvě věci zajisté mu byly vytýkány; jednu popřel, s druhou mlčky souhlasil. Neboť přišel jako strážce pokolení lidského, a kdyby byl řekl, že není Samarián, byl by popřel, že je strážcem. Mlčel však o tom, co uznal, a trpělivě odmítl, co slyšel říci křivého, řka: *Já ďábelství nemám.* Co jiného je zahanbováno těmito slovy, ne-li naše pýcha? Je-li ta jen nepatrně podrážděna, oplácí krutějšími urážkami, než jakých se jí dostalo; působí všechno zlé, jež je v její moci, a hrozí i tím, co nemůže učiniti. Hle, Pán snášející urážky se nehněvá, neodpovídá potupnými slovy. Kdyby byl chtěl těm, co to řekli, odpovědět: Vy máte ďábelství, zajisté by byl mluvil pravdu, protože kdyby nebyli bývali naplněni ďábelstvím, nebyli by mohli o Bohu mluviti takové zvrácenosti. Avšak Pravda, utrpěvši příkoří, nechtěla říci ani to, co bylo pravdivé, aby se nezdálo, že neřekl pravdu, nýbrž byv vydrážděn, oplatil pohanu. Co jiného se nám tím dává na srozuměnou, než že v té chvíli, kdy se nám dostává od bližních neprávem pohany, máme mlčeti i o jejich skutečných špatnostech, abychom služby spravedlivého pokárání nepoužívali jako zbraní hněvu? Poněvadž však je od špatných lidí zneuctíván každý, kdo horlí pro Boha, ukázal nám Pán sám na sobě příklad trpělivosti, řka: *Ctím Otce svého, a vy jste mě zneuctili.* Ještě nás však i příkladem napomíná, co v tom máme činiti, když dodává: *Já však nehledám své slávy; jest, kdo hledá a soudí.* Víme zajisté, že je psáno, že Otec svěřil veškeren soud Synovi; a přece týž Syn jsa urážen nehledá své slávy. Utrpěné potupy ponechává soudu Otcovu, zajisté aby nám naznačil, jak velice máme býti trpěliví, když-tě se ještě nechce mstít ani ten, jenž soudí. Když tedy zvrácenost zlých vzrůstá, nejen se nemá kázání přerušovat, nýbrž má býti dokonce rozhojňováno. K tomu nás napomíná svým příkladem Pán, jenž hned poté, co o něm bylo řečeno, že má ďábelství, ještě štědřeji udílí dobrodiní svého kázání, řka: *Vpravdě, vpravdě pravím vám, bude-li kdo zachovávati slovo mé, neuzří smrti na věky.* Jako však je nezbytné, aby se dobří stávali lepšími i skrze potupy, tak se zavržení vždycky stávají dobrodiními ještě horšími. Neboť když se jim dostalo kázání, opět říkají: *Teď poznáváme, že máš ďábelství.* Poněvadž se totiž oddali věčné smrti a tu věčnou smrt, jíž se oddali, neviděli, byli zaslepeni slovy Pravdy, majíce před očima jen smrt těla, a pravili: Zemřel Abraham i proroci, a ty říkáš: Bude-li kdo zachovávati slovo mé, neuzří smrti na věky. Pročež také jakoby uctívajíce Abrahama a proroky vyvyšují je i nad samu Pravdu. Zjevným důkazem se nám však ukazuje, že ti, kdo neznají Boha, i služebníky Boží uctívají falešně.

3. Kristus káže Evangelium Židům, i když se mu vzpírají.

A je hodno pozoru, že Pán viděl, jak mu odporují zjevně ho napadajíce, a přece jim neustal opětovně kázati, řka: *Abraham, otec váš, zaplesal, aby uzřel den můj; uzřel, a zaradoval*

se. Viděl' Abraham den Páně, když jako znázornění svrchované Trojice přijal pohostinsky tři anděly; přijav je zajisté mluvil k třem tak, jako by mluvil k jednomu, neboť i když jest co do osob počet Trojice, co do přirozenosti jest jedinost božství. Avšak tělesné myšlení posluchačů nepozvedá zrak od tělesného a oni myslí u něho jen na tělesný věk, když praví: *Padesát let ještě nemáš, a už jsi viděl Abrahama?* Náš Vykupitel je dobrotivě odvádí od pohledu na svou tělesnost a vede je k nazírání božství, řka: *Vpravdě, vpravdě pravím vám, dříve než byl Abraham, já jsem.* Ono dříve totiž náleží minulému času; jsem přítomnému. A poněvadž božství nemá minulého nebo budoucího času, nýbrž má stále bytí, nepraví: Před Abrahamem já jsem byl, nýbrž: *Před Abrahamem já jsem.* Proto je též řečeno Mojžíšovi: Já jsem, který jsem. A: *Řekneš synům Israele: Ten, který jest, poslal mne k vám.* (II. Mojž. 3; 14.) Měl tedy Abraham své „před" a „po", neboť mohl i obje-viti se zrozením jako přítomný i zajiti uplynutím života. Pravda však má stálé bytí, poněvadž pro ni ani nezačíná nic dřívějším časem ani nekončí pozdějším. Avšak mysli nevěřících, nemohouce snésti ona slova věčnosti, shánějí se po kamenech; a toho, jehož nemohli pochopiti, snaží se ubiti.

4. Podivuhodný Kristův příklad trpělivosti a pokory.

Ukazuje se pak, co učinil Pán proti vzteku kamenujících, když tě se ihned dodává: *Ježíš se však skryl a vyšel z chrámu.* Je to velice zvláštní, bratří nejmilejší, proč se Pán vyhnul svým pronásledovatelům, ukryv se, když by je přece byl mohl mlčelivým pokynem mysli ochromiti při samém házení nebo zahubiti trestem náhlé smrti, kdyby byl chtěl projeviti moc svého božství. Nechtěl však konati soud, protože přišel trpět. Ještě tehdy zajisté, když už začínal čas jeho utrpení, zároveň ukázal, jak velikou měl moc, i snesl to, pro co přišel. Neboť když řekl svým pronásledovatelům, kteří ho hledali: *Já to jsem* (Jan 18; 6), už jen tím slovem zasáhl jejich pýchu a všechny je srazil k zemi. Když tedy i na tomto místě mohl uniknouti rukám kamenujících, aniž by se skryl, proč se skrývá, ne-li proto, že stav se člověkem mezi lidmi, mluví k nám Vykupitel o jedněch věcech slovem, o jiných příkladem? A co nám říká tímto příkladem, než že máme pokorně uhýbati hněvu i tehdy, když mu můžeme odporovati? Proto je také řečeno skrze Pavla: *Dejte místo hněvu.* (Řím. 12; 19.) Nechť člověk uváží, s jakou pokorou má unikati hněvu bližního, když sám Bůh se vyhnul běsnění vzteklivců tím, že se skryl. Nikdo ať se tedy nevzpírá proti utrpěným pohanám, nikdo ať na nadávku neodpovídá nadávkou. V následování Boha je zajisté slavnější urážce se mlčením vyhnouti, než ji odpovídáním překonati.

5. Co proti tomu namítne pýcha.

Proti tomu však pýcha v srdci praví: Je potupné, abys na utrpěné příkoří mlčel. Každý, kdo vidí, že jsi tupen a mlčíš, myslí si, ne že osvědčuješ trpělivost, nýbrž že přiznáváš viny. Odkud se však v našem srdci rodí ten hlas proti trpělivosti, ne-li odtud, že utkvíváme myšlením na nízkých věcech, a zatím co hledáme slávu na zemi, nestaráme se, abychom se zalíbili tomu, kdo na nás shlíží s nebe? Když se nám tedy dostane pohany, uvažujme v konání hlas Boží: *Já nehledám .své slávy; jest, kdo hledá a soudí.* Že pak je psáno o Pánu: *Skryl se,* to se může chápat i jinak. Kázal jim totiž mnoho, ale oni se vysmívali slovům jeho kázání. Ba stali se jím ještě ničemnějšími, když tě došli až k házení kamenů. A co naznačuje Pán svým ukrytím, než že se sama pravda skrývá před nimi, kteří pohrdají následovati jeho slov? Vyhýbá se zajisté pravda mysli, kterou nenajde pokornou. A jak mnoho je dnes těch, kdo sice tupí zatvrzelost Židů, protože nechtěli vyslechnouti kázání Páně, ale sami se chovají, pokud jde o skutky, stejným způsobem, jaký vytýkají Židům, pokud jde o víru! Slyší přikázání Boží, poznávají zázraky; ale

zdráhají se upustiti od svých nepravostí. Hle, on volá, a my se nechceme vrátiti. Hle, vyčkává, a my nedbáme jeho trpělivosti. Nechť tedy každý, bratří nejmilejší, zanechá své nepravosti, dokud je čas, a nechť se bojí Boží trpělivosti, aby potom neshledal nemožným unik-nouti hněvu toho, jehož mírnosti nyní nedbá.

HOMILIE DEVATENACTA

proslovená k lidu v basilice svatého Vavřince mučedníka[90] o neděli Devítníku.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (20; 1-16).

Podobenství o dělnnících na vinici – Mt 20; 1-16.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům toto podobenství: „Podobno jest království nebeské hospodáři, jenž vyšel na úsvitě, aby najal dělníky na svou vinici. Smluviv pak s dělníky denár na den, poslal je na svou vinici. A vyšed kolem hodiny třetí, viděl jiné státi na trhu zahálející a řekl jim: „Jděte i vy na mou vinici, a co bude spravedlivé, dám vám." A oni šli. Opět pak vyšel kolem hodiny šesté a deváté; a učinil podobně. Kolem jedenácté pak vyšel a nalezl jiné stojící a řekl jim: „Co zde stojíte celý den zahálejíce?" Rkou jemu: „Nikdo nás nenajal." Dí jim: „Jděte i vy na mou vinici." Když pak se připozdilo, řekl pán vinice svému správci: „Zavolej dělníky a vyplať jim mzdu, počna od těch posledních až po první." Přišedše tedy ti, kteří přišli kolem jedenácté hodiny, dostali po jednom denáru. Přišedše pak i první, domnívali se, že dostanou více; dostali však i oni po jednom denáru. A přijavše je reptali proti hospodáři, řkouce: „Tito poslední pracovali jednu hodinu, a ty jsi je postavil na roven nám, kteří jsme nesli břímě dne a horka." Avšak on odpověděv jednomu z nich, řekl: „Příteli, nečiním ti křivdu: zdali jsi se nesmluvil se mnou o jeden denár? Vezmi, co je tvé, a jdi; chci však i tomuto poslednímu dát tolik, co tobě.Nebo snad mi není dovoleno činit, co chci? Či snad je tvé oko zlé, že já jsem dobrý?" Tak budou poslední prvními a první posledními; neboť mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených."

1. Bůh jest hospodář a jeho vinicí jest Církev.

Čtení svatého Evangelia si vyžaduje k výkladu mnoha slov; chci to však probrati jen krátce, pokud dovedu, aby se nezdálo, že jste unavováni nejen dlouhým průvodem,[91] nýbrž i obšírným výkladem. Království nebeské se přirovnává k hospodáři, který najímá dělníky k obdělání své vinice. Kdo je tedy vhodněji podoben hospodáři než Stvořitel, který vládne těm, jež stvořil, a má své vyvolené zde na světě pod mocí jako pán v domě své podřízené? On má svou vinici, totiž Církev obecnou, jež jakoby vyhnala tolik výhonků, kolik svatých vydala od spravedlivého Ábela až po toho posledního vyvoleného, který se narodí při skonání světa. Tento hospodář tedy najímá dělníky k obdělání své vinice ráno, v hodinu třetí, šestou, devátou a jedenáctou, poněvadž od počátku tohoto světa až do konce neustává shromažďovati kazatele ke vzdělání věřícího lidu. Jitro světa zajisté bylo od Adama až po Noema. Třetí hodina pak od Noema po Abrahama. Šestá pak od Abrahama do Mojžíše. Devátá od Mojžíše do příchodu Páně. Jedenáctá pak od příchodu Páně do konce světa. V tu hodinu byli vysláni jako kazatelé svatí apoštolé, kteří dostali plnou

[90] Basilika svatého Vavřince byla zbudována „in agro Ve-rano" na Tiburtinské silnici za Konstantina Velikého a přebudována za papeže Pelagia (579—590).

[91] „jste unavováni dlouhým průvodem"' Kněžstvo i lid se v Římě shromažďovali na stanoveném místě a konali průvod do toho kterého kostela, v němž měla býti slavena mše. Basilika svatého Vavřince byla mimo městské hradby a průvod tedy trval poněkud déle.

mzdu, byť přišli v pozdní dobu. Pán tedy neustával v žádné době vysílati dělníky ke vzdělání svého lidu jakoby k obdělání své vinice, neboť i nejprve skrze otce i potom skrze učitele zákona a proroky, a nakonec skrze -apoštoly jakoby skrze dělníky pracoval o obdělávání vinice, vzdělávaje mravy svého lidu. Bylovšem dělníkem na této vinici, ať v jakémkoli způsobu nebo míre, každý, kdo s pravou vírou osvědčil dobré skutky. Dělníkem v hodinu třetí, šestou a devátou se tedy označuje onen starý lid hebrejský, jenž jakoby neustále pracoval o vzdělání vinice, snaže se ve svých vyvolených od samého počátku světa ctíti Boha pravou vírou. Kolem jedenácté hodiny pak jsou povoláváni pohané, jimž se také praví: *Proč tu stojíte celý den zahálejíce?* Poněvadž totiž po tak dlouhou dobu světa opomíjeli pracovati pro svůj život, jako by stáli po celý den v zahálce. Uvažte však, bratří, co odpovídají na otázku: Řkou totiž: *Nikdo nás nenajal.* Nepřišel k nim zajisté žádný patriarcha, žádný prorok. A co znamená říci: Nikdo nás nenajal k práci, než: Nikdo nám nehlásal cestu života? Co tedy řekneme na svou omluvu za opomíjení dobrého díla my, kteří takřka od lůna mateřského jsme došli k víře, kteří jsme od samé kolébky slyšeli slovo života, kteří jsme s mlékem tělesným přijímali z prsů Cíťkve svaté nápoj nebeského kázání?

2. Lidé jsou od Boha voláni V různém věku.

Můžeme však tuto různost hodin uplatniti i na rozlišení věku u každého člověka. Jitro je arci dětství našeho rozumu. Třetí hodinou se pak může rozumět jinošství, poněvadž tu již jako by slunce vystupovalo do výše, zatím co vzrůstá teplo věku. Šestá hodina pak je věk mužného mládí, poněvadž slunce jako by utkvívalo ve středu, zatím co se v něm ustaluje plnost síly. Devátou se pak rozumí stáří, v němž slunce jako by sestupovalo s výše nebeské klenby, poněvadž v tom věku již pomíjí žár zralosti. Jedenáctá hodina pak jest ono stáří, kterému se říká sešlé nebo vysloužilé. Proto Rekové nazývají velmi staré lidi nikoli έγροντζ nýbrž πρεσβύτεροι,[92] aby naznačili, že pokročilejší věkem jsou více než starci. Poněvadž tedy jest k dobrému životu volán někdo v dětství, jiný v jinošství, jiný ve věku zralém, jiný v stáří, jiný ve věku sešlosti, jsou dělníci jakoby v různou hodinu voláni na vinici. Popatřte tedy na své mravy, bratří nejmilejší, a vizte, jste-li již dělníky Božími. Nechť každý uváží, co činí, a vyzkoumá, zdali pracuje na vinici Páně. Neboť kdo hledá v tomto životě svých věcí, ještě nepřišel na vinici Páně. Ti totiž pracují pro Pána, kdo nemyslí na svůj zisk, nýbrž na zisk Páně, kdo se oddávají zápalu lásky a úsilné zbožnosti, bdí nad získáváním duší a spěchají s sebou přivésti k životu i jiné. Neboť kdo žije pro sebe, kdo se sytí rozkošemi svého těla, právem je plísněn jako zahaleč, ježto nehledá užitku božského díla.

3. Byvše nečinní po celý den života, dejme se aspoň opožděně do práce.

Kdo však opomíjel až do posledního období života žiti Bohu, ten jako by byl zůstal nezaměstnán až do jedenácté hodiny. Proto je správně řečeno těm, kdo lenošili až do jedenácté hodiny: *Co zde stojíte celý den zahálejíce?* Jako by se zjevně říkalo: I když jste nechtěli žiti Bohu v dětství a v dospělosti, vzchopte se aspoň v posledním období života, a když jste toho mnoho nenapracovali, aspoň opožděně vstupte na cesty života. Takové tedy volá hospodář a obyčejně je nejdříve odměňuje; neboť vycházejí z těla do království dříve než ti, kteří byli zřejmě povoláni již od dětství. Zdali nepřišel až v jedenáctou hodinu lotr, který se sice neopozdil co do věku, ale zato co do trestu, vyznav se Pánu až na kříži, a takřka s pronesením rozsudku již vydechl dech života? Začal pakhospodář rozdílet denáry od posledního, protože uvedl k rajskému odpočinku dříve lotra než Petra. Kolik otců bylo před zákonem, kolik pod zákonem, a přece ti, kteří byli povoláni za příchodu Páně, vešli do království nebeského bez jakéhokoli průtahu. Ti, kdo

[92] gerontes - pl. od subst. gerón, stařec; presbyteros znamená původně „starší, nejstarší," pak též „přednější, vzácnější, důležitější".

pracovali od jedenácté hodiny, dostanou tedy týž denár, jaký očekávali vší toužebností, kdož pracovali od hodiny první, neboť stejné odměny věčného života se dostalo těm, kdož přišli k Pánu na konci světa, jako těm, kdož byli povoláni od počátku světa. Proto také dělníci, kteří přišli pracovati dříve, reptajíce praví: *Tito poslední pracovali jednu hodinu, a ty jsi je postavil na roveň nám, kteří jsme snášeli břímě dne a horka.* Břímě dne a horka totiž snášeli ti, jimž bylo třeba od počátku světa snášeti déle zkoušky světa, protože jim bylo dáno dlouho žiti na zemi. Pro každého totiž snášeti břímě dne a horka znamená umdlévati pod žárem těla po delší dobu života.

4. Co znamená reptání u těch, kdo potom dosáhli věčné blaženosti.

Může se však položití otázka: Proč se říká, že reptali, o těch, kteří jsou aspoň opožděně voláni do království? Žádný reptající přece neobdrží království nebeské; žádný, kdo je obdrží, nemůže reptati. Poněvadž však staří Otcové nebyli až do příchodu Páně uvedeni do království, jakkoli spravedlivě žili, dokudž by nesestoupil ten, jenž by zákrokem své smrti otevřel lidem závory ráje: záleží jejich reptání právě v tom,že žili tak, jak náleželo k obdržení království, a přece byli dlouho oddalováni od přijetí království. Neboť o těch, jimž se dostalo po dokonané spravedlnosti místa v podsvětí,[93] třebas klidného, zajisté platí, že i pracovali na vinici i reptali. Přijímají tedy jaksi denár po reptání ti, kdož po dlouhém pobytu v podsvětí došli radostí království. My však, kteří jsme přišli v hodinu jedenáctou, po práci nereptáme a bereme denár, neboť přicházejíce na svět po příchodu Prostředníka, jsme uváděni do království, jakmile vyjdeme z těla, a dostává se nám bez odkladu toho, co si staří Otcové zasloužili obdržeti po velikém průtahu. Proto týž hospodář praví: *Chci i tomuto poslednímu dáti tolik, co tobě.* A protože samo přijetí do království je z dobroty jeho vůle, správně dodává: Nebo snad mi není dovoleno činit, co chci? Pošetilé je totiž lidské dotazování proti dobrotivosti Boží. Bylo by si zajisté stěžovati nikoli tehdy, když nedává, co není povinen, nýb"ž kdyby nedával, co by byl povinen. Proto se vhodně připojuje: *Či snad je tvé oko zlé, že já jsem dobrý?* Nikdo však nechť se nevynáší dílem, nikdo časem, neboť po dokončení této věty Pravda volá: *Tak budou poslední prvními a první posledními.* Neboť hle, třebas již víme, jaká nebo jak veliká dobra jsme vykonali, přece ještě nevíme, jak bedlivě je bude nebeský soudce zkoumati. A je arci třeba se každému svrchovaně radovati i z toho, že je třebas tím posledním v království Božím.

5. Proč je málo vyvolených.

Poté však následuje něco velmi hrozného: *„Neboť jest mnoho povolaných, ale málo vyvolených;* mnoho lidí totiž nabývá víry, a přece jich málo dospívá ke království nebeskému. Hle, jak mnoho se nás sešlo k dnešní slavnosti, naplňujeme celý kostel; a přece, kdo ví, jak málo bude těch, kdo budou počteni v ono Boží stádo vyvolených? Hle, hlas všech volá Krista, ale život všech nevolá. Přemnozí následují Boha slovy, mravy však před ním prchají. Proto zajisté praví Pavel: *Vyznávají, že znají Boha, ale skutky to popírají.* (Tit. 1; 16.) Proto praví Jakub: *Víra bez skutků je mrtvá.* (Jak. 2; 20, 26.) Proto praví Pán skrze žalmistu: *Zvěstoval jsem a promluvil, rozmnožili se nad počet.* (Ž. 39; 6.) Když totiž Pán volá, množí se věřící nad počet, poněvadž někdy se dostává víry i těm, kdo nenáleží k počtu vyvolených. Zde se totiž přimísili k věřícím skrze vyznání, ale nezaslouží si tam býti připočteni v úděl věřících pro nešlechetný život. Tento ovčinec Církve svaté přijímá kozly s beránky; jak však dosvědčuje Evangelium, až přijde soudce, oddělí dobré od zlých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů. Nemohou přece tam býti vpuštěni do

[93] jimž se dostalo místa v podsvětí": duše spravedlivých věřících Starého Zákona i ospravedlněných pohanů dlely před příchodem Kristovým v „předpeklí", očekávajíce bez bolestí, až se naplní dílo Vykoupení.

stáda ovcí, kdo zde otročí rozkoším svého těla. Tam oddělí soudce od údělu pokorných ty, kdož se zde honosí rohy pýchy. Království nebeské nemohou obdržeti ti, kdo jsouce zde ustaveni v nebeské víře, veškerým dychtěním vyhledávají zemi.

6. Zlé nenapodobujme, ale ani nad nimi nezoufejme.

A vidíte, bratří, mnoho takových v Církvi; nemáte však ani je napodobovati ani nad nimi zoufati. Neboť vidíme, čím je kdo dnes, ale nevíme, čím bude zítra. Často nás i předstihne horlivostí v dobrém díle ten, jejž vidíme přijíti po sobě; a zítra sotva postačíme tomu, koho jsme se dnes zdáli předstihovat!. Když zajisté Štěpán umíral pro víru, Šavel opatroval šaty kamenujících. Sám tedy kamenoval rukama všech kamenujících, kdyžtě všem umožnil kamenování; a přece v Církvi svaté předstihl pracemi právě toho, z něhož pronásledováním učinil mučedníka. Dvě věci tedy musíme bedlivě uvážiti. Poněvadž je totiž mnoho povolaných, ale málo vyvolených, první věcí jest, aby sižádný o sobě mnoho nedomýšlel; neboť i když už byl povolán k víře, neví, zdali je hoden věčného království. Druhé pak jest, aby se žádný neodvažoval zoufati nad bližním, kterého snad vidí vězeti v nepravostech; neboť nezná bohatství božského milosrdenství.

7. Příklad milosrdenství na jinochu, obráceném v nebezpečí smrti.

Budu vám vyprávět, bratří, něco, co se událo teprve nedávno, abyste více milovali milosrdenství všemohoucího Boha, jestliže se z hloubi srdce pokládáte za hříšníky. Letošního roku vstoupil jistý bratr do mého kláštera, který jest u kostela svatých mučedníků Jana a Pavla;[94] byl přijat zbožně, ale sám osvědčil ještě větší zbožnost v obcování. Toho následoval do kláštera jeho bratr, ale jen tělem, nikoli srdcem. Neboť pohrdaje velice životem a šatem klášterního obcování, bydlil v klášteře jako host, a vzdaluje se svými mravy života mnichů, nemohl se vzdáti bydlení v klášteře, protože neměl buď z čeho žiti nebo čím se zaměstnávali. Jeho nešlechetnost byla všem na obtíž, avšak všichni ho trpělivě snášeli z lásky k jeho bratrovi. Neboť jsa pyšný a lehkovážný, nevěděl, je-li po tomto životě nějaký jiný; když mu jej však chtěl někdo jiný hlásat, vysmál se mu. A tak žil v klášteře v šatě světském, jsa v řeči lehkomyslný, v počínání vrtkavý, duchem pyšný, v oděvu úpravný, v činech nespořádaný. V měsíci červenci nedávno uplynulém[95] byl postižen onou pohromou moru, vám známou; a když to s ním došlo až k nejhoršímu, měl již smrt na jazyku. A když mu již zmrtvěla dolní část těla, zůstala životní síla jen v hrudi a v jazyku. Byli u něho bratří a v modlitbě bděli nad jeho koncem, pokudjim to bylo možno z milosti Boží. A tu on, uzřev náhle přicházeti draka, aby ho pozřel, začal volati mocným hlasem: „Hle, byl jsem dán draku k pozření, a on mě nemůže pozříti pro vaši přítomnost. Proč mi to prodlužujete? Ustupte, aby mne mohl pozříti." A když ho bratří napomínali, aby se poznamenal křížem, odpovídal, pokud mu síly stačily: „Chci se po-křižovati, ale nemohu, protože drak mě svírá. Pěna jeho tlamy mi třísní obličej, mé hrdlo je škrceno jeho tlamou. Hle, mé paže jsou jím sevřeny a už jeho chřtán pohlcuje mou hlavu." A když to říkal, bled a třesa se a zmíraje, začali bratří usilovněji naléhati modlitbou a přítomností drakovou sevřenému pomá-hati svými prosbami. Tu se mu náhle uvolnilo a on začal silným hlasem volati: „Bohu díky, hle, už couvl, už odešel, před vašimi modlitbami uprchl drak, kterému jsem byl vydán." A hned učinil slib, že bude sloužiti Bohu a stane se mnichem; a od té doby až do dneška je svírán horečkou a vysilován bolestmi. Byl sice

[94]Na Coeliu; byl to klášter, jejž zřídil sám svatý Řehoř ze svého domu a do něhož pak sám vstoupil.

[95]Tato epidemie, jíž podlehl Řehořův předchůdce Pelagius II., řádila v roce 590; podle toho lze tuto homilii datovati k roku 591.

vyrván smrti, ale dosud se mu plněji nenavrátil život.[96] Poněvadž totiž byl ovládán dlouhými a trvalými nepravostmi, je vysilován dlouhou chorobou a tvrdé srdce spaluje tvrdší oheň očisty, neboť Božím řízením se tak děje, že vleklé nepravosti spaluje vleklá choroba. Kdo by kdy byl věřil, že ten člověk bude zachován k obrácení? Kdo by byl dovedl pomysliti na tak veliké milosrdenství Boží? Hle, nešlechetný muž viděl při smrti draka, jemuž otročil za života, a neuzřel ho, aby ztratil život docela, nýbrž aby věděl, komu sloužil, věděním mu odporoval a odporováním ho přemohl; toho, od něhož byl dříve ovládán, aniž ho viděl, potom uviděl, aby jím nebyl ovládán. Který jazyk by tedy byl schopen vylíčiti hlubiny božského milosrdenství? Který duch byneužasl nad bohatstvím tak veliké dobroty? Toto bohatství božské dobrotyměl na mysli žalmista, když pravil: *Spomocníku můj, tobě budu zpívati, neboť ty jsi Bůh obránce můj: Bůh můj milosrdenství mé.* (Ž. 58; 18.) Hle, rozvažuje, v jakých nesnázích je postaven lidský život, nazval Boha spomocníkem; a poněvadž nás přijímá z přítomného soužení do věčného odpočinutí, nazývá jej též obráncem. Maje však na mysli, že vidí a snáší naše špatnosti, shovívá našim vinám a přece si nás zachovává skrze pokání k odměnám, nechtěl Boha nazvati jen milosrdným, nýbrž nazval ho milosrdenstvím samým, řka: *Bůh můj milosrdenství mé.* Uveďme si tedy na oči zlo, jehož jsme se dopustili; uvažme, z jak veliké laskavosti Boží je nám shovíváno; uvažme, jaké jsou hlubiny jeho dobroty, že nejen odpouští viny, nýbrž slibuje i po provinění kajícím království nebeské. A ze vší hloubi srdce rceme jeden každý, rceme všichni vespolek: *Bože můj, milosrdenství mé:* jenž žiješ a kraluješ trojí v jedinosti a jediný v trojici po nekonečné věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA

proslovená k lidu v basilice svatého Jana Křtitele v sobotu kvatembrovou před Narozením Kristovým.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (3; 1-11).

Vystoupení Jána Křtitele – Lk 3; 1-11.

Patnáctého pak léta panování Tiberia císaře, když Pontius Pilatus spravoval Judeu a Herodes byl tetrarchou galilejským, jeho bratr Filip pak tetrarchou iturejské a trachonitské krajiny a Lysanias tetrarchou Abiliny, za velekněží Annáše a Kaifáše, stalo se slovo Páně k Janovi, synovi Zachariášovu, na poušti. A přišel do veškeré krajiny jordánské, kázaje křest pokání na odpuštění hříchů. Jakož jest psáno v knize řečí Isaiáše proroka: Hlas volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho. Každé údolí bude vyplněno a každá hora i pahrbek budou sníženy, a stane se křivé přímým a místa drsná cestami rovnými; a uzří veškeré tělo spasení Boží. Pravil tedy zástupům, jež vycházely, aby od něho byly pokřtěny: „Pokolení zmijí, kdo vám ukázal, jak utéci před nastávajícím hněvem? Přinášejte tedy ovoce hodné pokání, a nezačínejte říkati: Otce máme Abrahama. Neboť pravím vám, že Bůh má moc vzbuditi z těchto kamenů syny Abrahamovy. Již jest totiž přiložena sekera ke kořeni stromů. Každý tedy strom, jenž nenese ovoce dobrého, bude vyťat a uvržen na oheň." I tázaly se ho zástupy, řkouce: „Co tedy máme činiti?" On pak odpovídaje pravil jim: „Kdo má dvě suknice, dej nemajícímu; a kdo má pokrmy, učiň podobně."

[96]Srv. Rozmluvy IV. 38, kde je vyprávěn týž příběh téměř doslova a kde se také uvádí, že muž, o němž se vypráví, se jmenoval Theodor. - Týž příběh opakuje sv. Řehoř v homilii XXXVIII.; tam se zmiňuje už i o smrti Theodorově.

1. Kristus shromáždil jednu Církev z Židů i pohanů.

V kterou dobu se předchůdce našeho Vykupitele ujal kázání, vyznačuje se připomenutím vládce říše římské a správců Judeje, když se praví: *Patnáctého léta panování Tiberia císaře, když Pontius Pilatus spravoval Judeu a Herodes byl tetrarchou galilejským, jeho bratr Filip pak tetrarchou iturejské a trachonitské krajiny a Lysanias tetrarchou Abiliny, za velekněží Annáše a Kaifáše, stalo se slovo Páně k Janovi, synu Zachariášovu, na poušti.* Poněvadž totiž šel hlásat toho, jenž měl vykoupiti i některé z Judeje i mnohé z pohanstva, je doba jeho kázání označována králem pohanským i knížaty židovskými. Že však mělo býti pohanstvo shromážděno a Judea pro vinu zpronevěry rozptýlena, ukazuje i samo líčení pozemského vladařství, poněvadž se jednak vypráví, že ve státě římském vládl jeden člověk, jednak že v království židovském vládlo více vladařů, každý v jedné čtvrtině.[97] Je zajisté řečeno slovy našeho Vykupitele: *Každé království v sobě rozdělené zpustne.* (Lk 11; 17.) Je tedy zřejmo, že Judea dospěla ke konci království, jsouc rozdělena a podrobena tolika vladařům. Vhodně se také ukazuje nejen, za kterých králů, nýbrž i za kterých kněží se to stalo: poněvadž Jan Křtitel hlásal toho, který byl zároveň králem i knězem, označil evangelista Lukáš čas jeho kázání vládou královskou i kněžskou.

2. Janovým křtem se neodpouštěly hříchy.

A přišel do veškeré krajiny jordánské, kázaje křest pokání na odpuštění hříchů. Každému čtoucímu je patrné, že Jan nejen hlásal křest pokání, nýbrž jej některým i udělil; přece však nemohl udíletisvůj křest k odpuštění hříchů. Odpuštění hříchů se nám zajisté udílí toliko křtem Kristovým. Je tedy třeba si všimnouti dobře, že se praví: *Kázaje křest pokání na odpuštění hříchů* - že totiž křest, jímž se odpouštějí hříchy, kázal, poněvadž jej nemohl udíleti; jako totiž vtělené Slovo Otcovo předcházel slovem kázání, tak měl křest pokání, jímž jsou hříchy odpouštěny, předcházeti křtem svým, jímž nemohou býti hříchy odpuštěny, aby tak i sám jeho křest se stal skrze předcházení stínem pravdy, poněvadž jeho řeč předcházela přítomnost Vykupitele. Následuje:

3. Co Jan kázal.

Jakož jest psáno v knize řečí Isaiáše proroka: Hlas volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho. (Is. 40; 3.) Týž Jan Křtitel pak, byv dotazován, kdo jest, odpověděl, řka: *Já jsem hlas volajícího na poušti.* Jak již bylo námi vyloženo, proto byl nazván od proroka hlasem, že předcházel slovo. Co pak volal, vykládá se, když se dodává: *Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho.* Co jiného činí každý, kdo hlásá pravou víru a dobré skutky, než že připravuje přicházejícímu Pánu cestu k srdcím posluchačů? - aby je síla milosti pronikla, světlo pravdy ozářilo, aby připravil Bohu přímé stezky, utvářeje v duchu čisté myšlenky slovy dobrého kázání. Co se na tomto místě míní údolími, ne-li pokorní? Co horami a pahrbky, ne-li lidé pyšní? Při příchodu Páně tedy byla údolí naplněna, avšak hory a pahrbky sníženy, poněvadž podle jeho slov *každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a každý, kdo se ponižuje, bude povýšen.* (Lk 14; 11.) Naplněné údolí zajisté vzrůstá, ale snížená hora a pahrbek se zmenšují, poněvadž vevíře v Prostředníka mezi Bohem a lidmi člověka Ježíše Krista stejně zajisté přijalo pohanstvo plnost milosti, jako zase Judea bludem nevěrnosti ztratila to, čím oplývala. Každé údolí totiž bude naplněno, poněvadž srdce pokorných budou slovem posvátné nauky naplněna milostí

[97] „každý v jedné čtvrtině": Od smrti Heroda Velikého byla Palestina rozdělena na čtyři části (tetrarchie) spravované jednotlivými vladaři.

ctností podle slov Písma: *Jenž vypouští prameny v údolích.* (Ž.103; 10.) Jakož je opět řečeno: *A údolí budou oplývati obilím.* (Ž. 64; 14.) Neboť s hor stéká voda, poněvadž nauka pravdy opouští pyšné mysli. Prameny však vyvěrají v údolích, poněvadž mysli pokorných přijímají slovo kázání. Již vidíme, již zříme údolí oplývati obilím; neboť jsou naplněna pastvou pravdy ústa těch, kdož, jsouce mírní a prostí, zdáli se tomuto světu hodnými opovržení.

4. Janova pokora.

Protože pak lid viděl, že sám Jan Křtitel je nadán podivuhodnou svatostí, pokládal jej za onu zvláště vysokou a mocnou horu, o níž je psáno: *I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Páně na vrcholu hor.* (Is. 2; 2.) Domníval se totiž, že on jest Kristus, jakož je řečeno v Evangeliu: *Lid pak se domníval a všichni v svých srdcích uvažovali o Janovi, zdali snad on není*Kristus, a také se ho dotazovali, řkouce: *Jsi-li ty Kristus?* Kdyby však Jan nebyl býval u sebe údolím, nebyl by býval naplněn duchem milosti. Aby pak ukázal, čím jest, pravil: *Přichází za mnou mocnější, jemuž nejsem hoden rozvázati řeménky obuvi.* (Mk 1; 7.) A opět praví: *Kdo má nevěstu, je ženich; přítel však ženichův, jenž stojí a slyší ho, raduje se radostí z hlasu ženichova. Tato má radost pak se naplnila. On musí růsti, já pak se menšiti.* (Jan 3; 29, 30.) Hle, ačkoli byl pro podivuhodné působení ctností takový, že byl pokládán za Krista, nejen žeodpověděl, že není Kristus, nýbrž dal najevo, že ani není hoden rozvázati řeménky jeho obuvi, to jest proniknouti tajemství jeho Vtělení. Měli za to, že Církev je jeho nevěstou, domnívajíce se, že on jest Kristem. Ale on praví: *Kdo má nevěstu, je ženich.* Jako by říkal: Já nejsem ženich, ale jsem přítel ženichův. A osvědčoval, že se neraduje ze svého hlasu, nýbrž z hlasu ženichova, neboť se neradoval v srdci proto, že promlouvaje byl pokorně poslouchán od zástupů, nýbrž proto, že sám slyšel hlas pravdy v nitru, aby promlouval zjevně. A dobře to řekl, že jeho radost se naplnila; neboť každý, kdo se raduje ze svého hlasu, nemá plnou radost. Také ještě dodává: *On musí růsti, já pak se menšiti*.

5. V jakém smyslu se růstem Kristovým umenšoval.

Tu se musíme ptáti, v čem rostl Kristus, v čem se umenšoval Jan; nejinak, než že lid, vida Janovu zdrželivost a pozoruje, že je odloučen od lidí, pokládal ho za Krista, Krista však, vida ho stolovati s publikány a choditi mezi hříšníky, pokládal ne za Krista, nýbrž za proroka. Když však byl postupem času Kristus, pokládaný za proroka, poznán jako Kristus, a Jan, považovaný za Krista, byl poznán jako prorok, naplnilo se o Kristu, co předpověděl jeho předchůdce: *On musí růsti, já pak se menšiti.* V úctě lidu zajisté i Kristus vzrostl, poněvadž bylo poznáno, čím jest, i Jan poklesl, protože přestal býti pokládán za to, čím nebyl. Poněvadž tedy i Jan vytrval ve svatosti, protože setrval v pokoře srdce, i mnozí klesli, protože se naduli sami v sobě pyšným smýšlením, právem je řečeno: *Každé údolí bude vyplněno a každá hora i pahrbek budou sníženy:* neboť pokorným se dostane daru, jejž srdce pyšných od sebe zapuzují.

6. Slibuje se obrácení nešlechetných a hněvivých.

Následuje: *A stane se křivé přímým a místa drsná cestami rovnými.* Křivé se stává přímým, když jsou srdce špatných lidí, pokroucená nespravedlivostí, vedena podle pravidla spravedlnosti. A drsné cesty se mění v rovné, když nevlídné a zlostné mysli se obracejí skrze vlití nebeské milosti k lahodě mírnosti. Když totiž slovo pravdy nenalézá přijetí u hněvivé mysli, tu jako by drsnost cesty bránila kroku putujícího. Když hněvivá mysl přijímá skrze obdrženou milost mírnosti slovo pokárání nebo napomenutí, nalézá kazatel rovnou cestu tam, kde dříve nemohl pro drsnost cesty jiti, to jest činiti kroky kázání.

7. Krista uzří veškeré tělo až v den soudu.

Následuje: A uzří veškeré tělo spasení Boží. Poněvadž veškerým tělem se rozumí veškeren člověk, nemohli všichni lidé uzříti v tomto životě spásu Boží, to jest Krista. Kam tedy upíral prorok pohled v tomto výroku, ne-li ke dni posledního soudu? Když se tehdy otevře nebe a Kristus se zjeví na trůně své vznešenosti, obklopen sedícími apoštoly, zatím co mu andělé budou přisluhovati, uzří ho zároveň vyvolení i zavržení; aby se i spravedliví radovali bez konce z udělené odměny i nespravedliví na věky úpěli pod odplatou trestu. Poněvadž totiž onen výrok míří právě k tomu, že na posledním soudě bude spatřen od veškerého těla, právem se dodává: *Říkal pak zástupům, které vycházely, aby byly od něho pokřtěny: Pokolení zmijí, kdo vámukázal,jak utéci před nastávajícím hněvem?* Nastávající hněv je totiž provedení konečné odplaty, jíž tehdy nebude moci uniknouti hříšník, který se nyní neutíká k nářkům pokání. A je hodno pozoru, že špatné potomstvo, následující činů špatných otců, je nazýváno pokoleními zmijí, poněvadž tím, že závidí dobrým a pronásledují je, že někomu odplácejí zlé, že se snaží bližní potupiti, jsou jakoby jedovatí synové, zrození z jedovatých rodičů, poněvadž v tom všem jdou po cestách svých tělesných předků.

8. Nestačí pokání, nenese-li důstojné ovoce.

Poněvadž však jsme již zhřešili, poněvadž jsme již byli ovládnuti trvalostí špatného návyku, ať nám řekne, co máme činiti, aby se nám podařilo ujiti nastávajícímu hněvu. Následuje: *Přinášejte tedy ovoce hodné pokání.* V této věci je hodno pozornosti, že přítel ženichův napomíná nejen, aby bylo přinášeno ovoce pokání, nýbrž důstojné ovoce pokání. Něco jiného je totiž přinášeti ovoce pokání a něco jiného přinášeti důstojné ovoce pokání. Abychom mluvili ve smyslu důstojného ovoce pokání, je třeba věděti, že každému, kdo se nedopustil něčeho nedovoleného, je dáno právo užívati dovolených věcí a konati skutky pobožnosti tak, že nechce-li, nemusí opustiti věci světské. Jestliže však někdo upadl ve vinu smilství, nebo, což je horší, v cizoložství, má se vzdalovati dovoleného v té míře, v jaké se dopouštěl podle své paměti nedovoleného. Nemá totiž býti stejné ovoce dobrého skutku u toho, kdo se provinil méně, i u toho, jenž se provinil více, nebo u toho, kdo se nedopustil žádných špatností, jako u toho, kdo se dopustil jen několika, a u toho, kdo se provinil mnohými. Tím tedy, že se praví: Přinášejte ovoce hodné pokání, vyhovuje se svědomí všech, aby každý hledal tím větší zisk dobrých skutků, čím větší škody si způsobil proviněním.

9. Nekajícnost Židů, způsobená pýchou.

Avšak Židé, pyšnící se vznešeností rodu, nechtěli připustiti, že jsou hříšníci, protože pocházeli z rodu Abrahamova. Správně se jim praví: *A nezačínejte říkati: Otce máme Abrahama. Neboť pravím vám, že Bůh má moc vzbuditi z těchto kamenů syny Abrahamovy.* A co jiného byly ty kameny než srdce pohanů, necitelná k poznání Boha všemohoucího? Jakož je také řečeno některým z Židů: *Vyjmu srdce kamenné z těla vašeho.* (Ezech. 11; 19.) A nikoli neprávem jsou označováni jako kameny pohané, kteří kameny uctívali. Odtud je psáno: *Nechť se jim stanou podobnými ti, kdo je dělají, a všichni, kteří v ně důvěřují.* (Ž. 113; 3.) A z těchto kamenů byli vzbuzeni synové Abrahamovi, neboť když tvrdá srdce pohanů uvěřila v sémě Abrahamovo, to jest v Krista, stali se syny toho, s jehož semenem byli sjednoceni. Pročež je též řečeno těmto pohanům od výborného kazatele: *Jste-li pak Kristovi, tedy jste sémě Abrahamovo.* (Galat. 3; 29.) Jestliže jsme se tedy již my stali semenem Abrahamovým skrze víru v Krista, přestali býti Židé

syny Abrahamovými pro svou zpronevěru. Že však v onen strašlivý den soudu nebudou moci dobří rodičové přispěti špatným synům, to dosvědčuje prorok, jenž praví: *A kdyby byli Noe, Daniel a Job mezi nimi, živ jsem já, praví Pán Bůh, že ani syny ani dcery nevysvobodí, ale oni svou spravedlivostí vysvobodí duše své.* (Ezech. 14; 16, 14.) A zase sama Pravda přímo praví nevěřícím Židům, že dobří synové nic neprospějí špatným rodičům, nýbrž že dobrota synů spíše přitíží špatným rodičům: *Jestliže tedy já vymítám ďábelství v Belzebubovi, v kom vymítají synové vaši? Proto oni sami budou vašimi soudci.* (Lk 11; 10.)

10. Trest těch, kdož nepřinášejí ovoce pokání.

Následuje: Již jest přiložena sekera ke kořeni stromů. *Každý tedy strom, jenž nenese ovoce dobrého, bude vytát a uvržen na oheň.* Stromem tohoto světa je veškeré pokolení lidské. Sekera pak jest náš Vykupitel, jenž jakoby na způsob topora a ostří sekery jest chápán skrze lidství, ale zasahuje skrze božství.[98] Tato sekera je již zajisté přiložena ke kořeni stromu, neboť i když ještě z trpělivosti vyčkává, přece jest viděti, co chce činiti. *Neboť každý strom, jenž nenese dobré ovoce, bude vyťat a uvržen na oheň:* poněvadž každému převrácenci, jenž zde opovrhuje přinášeti ovoce dobrého díla, se dostane tím rychleji chystaného ohně v pekle. A všimněme si, že praví o sekeře, že jest přiložena nikoli k větvím, nýbrž ke kořeni. Když jsou totiž vyvrženi synové špatných, co je to jiného, ne:', že jsou uťaty neplodné větve stromu? Když však je vyvrženo zároveň celé potomstvo i s rodiči, je neplodný strom vyťat z kořene, aby již nezbylo nic, z čeho by znovu vzrostlo nešlechetné pokolení. Je . zřejmo, že srdce posluchačů byla těmito slovy Jana Křtitele znepokojena, ježto se ihned připojuje: *I tázaly se ho zástupy, řkouce: Co tedy máme činiti?* Byly totiž zachváceny hrůzou, žádajíce si rady.

11. K ovoci pokání náleží skutky milosrdenství.

Následuje: *On pak odpovídaje pravil jim: Kdo má dvě suknice, dej nemajícímu; a kdo má pokrmy, učiň podobně.* Poněvadž suknice je nám potřebnější než plášť, náleží k důstojnému ovoci pokání, že se máme sdíleti s bližním nejen o nějaké vnější a méně nezbytné věci, nýbrž i o to, co je nám velmi potřebné, totiž buď o pokrm, jímž jsme tělesně živi, nebo o suknici, jíž se odíváme. Poněvadž je totiž v zákoně psáno: *Miluj bližního svého jako sebe samého* (Mt 22; 39 a III. Mojž. 19; 18), je usvědčen z malé lásky k bližnímu ten, kdo se s ním nedělí, má-li nouzi, i o věci, jež mu jsou nezbytné. Dává se tedy přikázání o tom, že se máme děliti s bližním o dvě suknice, z toho důvodu, že o jedné to nejde říci: kdyby se rozdělila jedna suknice, nikdo by se tím neoblekl. S polovinou suknice zajisté zůstává nahým i ten, kdo dostal, i ten, kdo dal. Přitom však je třeba věděti, jak velikou cenu mají skutky milosrdenství, kdyžtě jsou přikazovány před ostatními k důstojnému ovoci pokání. Proto také Pravda sama praví: *Dejte almužnu, a hle, všechno vám bude čisté.* (Lk 11; 41.) A opět praví: *Dávejte a bude vám dáno.* (T. 6; 38.) Proto je též psáno: *Oheň planoucí uháší voda, a almužna odpírá hříchu.* (Sir. 3; 33.) Proto se praví na jiném místě: *Zavři almužnu v srdci chudého a ona tě vyprosí ze všeho zlého.* (Sir. 29; 15.)[99] Proto dobrý otec napomíná nevinného syna, řka: *Budeš li míti mnoho, dávej hojně; jestliže málo budeš míti, z mála hleď udělovati ochotně.* (Tob. 4; 9.)

---

[98] „jakoby na způsob topora a ostří sekery": Sv. Řehoř zde používá zvláštního a obtížného přirovnání lidské a božské přirozenosti Kristovy k topůrku a ostří sekery. „Chápán": lat. tenetur může znamenati „uchopen", „držen" stejně jako „chápán", „pojímán", „poznáván". Smysl: Kristus byl přístupný smyslům svou lidskou přirozeností, bylo možno jej chápati(nebo naň vložiti ruce), tak jako se chápeme topůrka sekery; avšak jako Bůh Soudce, který přijde „soudit živé i mrtvé", je jako ostří sekery, přiložené již ke kořeni stromu lidského pokolení.

[99] Tak Vulg. Sv. Řehoř má: „Conclude eleemosynam in sinu pauperis," „naplň almužnou klín chudého".

12. Především třeba pamatovati na spravedlivé a na kazatele Boží.

Aby pak ukázal, jakou ctností je výživa a podpora nuzných, praví náš Vykupitel: *Kdo přijímá proroka ve jménu proroka, dostane odplatu proroka; a kdo přijímá spravedlivého ve jménu spravedlivého, dostane odplatu spravedlivého.* (Mt 10; 41.) U těch slov je třeba si povšimnouti, že nepraví: odplatu od proroka nebo: odplatu od spravedlivého, nýbrž: dostane odplatu proroka a odplatu spravedlivého. Něco jiného je totiž odplata od proroka a odplata proroka; a něco, jiného odplata od spravedlivého a odplata spravedlivého. Neboť co jiného znamená: *dostane odplatu proroka*, než že ten, kdo svou štědrostí živí proroka, i když nemá sám proroctví, přece bude míti u všemohoucího Pána odměnu proroctví? Dejme tomu, že někdo je spravedlivý, a čím méně má na tomto světě, s tím větší důvěrou mluví pro spravedlnost. Zatím co takového vydržuje ten, kdo má něco na tomto světě a snad se ještě neodvažuje svobodně mluviti pro spravedlnost, bere podíl na svobodě jeho spravedlnosti, takže dostane odměnu spravedlnosti rovně s tím, jemuž pomáhal obživou, tak jako kdyby sám byl mohl svobodně hlásati spravedlnost. Někdo jiný je naplněn duchem proroctví, a přece potřebuje tělesné výživy. A není-li tělo posilováno, je jisto, že se mu nebude dostávati hlasu. Kdo tedy udílí prorokovi obživu proto, že je prorok, dal jeho proroctví sílu k mluvení. Dostane tedy s prorokem odměnu proroka, neboť i když nebyl naplněn duchem proroctví, přece osvědčil před očima Božíma to, čemu pomáhal. Proto je od Jana řečeno Gajovi o jistých bratrech přespolních: *Neboť pro jeho jméno vyšli nepřijímajíce nic od pohanů. My tedy máme takové přijímati, abychom byli spolupracovníky pravdy.* (III. Jan 7-8.) Neboť kdo udílí časnou podporu těm, kdo mají dary duchovní, stává se spolupracovníkem v těch duchovních darech. Poněvadž je totiž málo těch, jimž se dostává duchovních darů, a mnoho těch, kdo oplývají časnými statky, přidružují se bohatí k ctnostem chudých tím, že pomáhají těm svatým chudým ze svého bohatství. Proto také když Pán sliboval ústy Isaiášovými opuštěnému pohanstvu, to jest Církvi svaté, zásluhy duchovních ctností jako poušti stromoví, slíbil jí i jilm, řka: *Obrátím poušť v jezera vod a zemi bezcestnou v potoky vod; dám na poušti cedr a trní, myrtu a strom olivový; postavím na poušti jedli, jilm a zelenec spolu; abyviděli a věděli a uvažovali a rozuměli vespolek.* (Is. 41; 18—20.)

13. Co znamená na poušti Církve cedr, trní, myrta atd.

Poušť zajisté obrátil Pán v jezera vod a zemi bezcestnou v potoky vod, poněvadž dal proudy svatého kázání pohanstvu, jež předtím pro vyprahlost ducha neneslo ovoce dobrých skutků; a jestliže dříve pro drsnost jeho vyprahlosti k němu nebylo přístupu pro kazatele, potom samo vydalo potoky nauky. A ještě je mu velmi štědře slibováno: *Dám na poušti cedr a trní.* Zaslíbení cedru chápeme dobře, protože je velmi vonný a má tu vlastnost, že nehnije. O trní je však přece řečeno člověku hřešícímu: *Tvá země ti bude plodit trní a bodláčí* (I. Mojž. 3; 18); jaká je to tedy divná věc, že se slibuje Církvi to, co se za trest rozmnožuje člověku hřešícímu? Avšak názvem cedru jsou označováni ti, kdo osvědčují v svých činech ctnosti a znamení, kdo mohou říci s Pavlem: *Libou vůní Kristovou jsme Bohu.* (II. Kor. 2; 15.) Srdce těchto lidí jsou tak upevněna ve věčné lásce, že již je neporušuje žádná hniloba pozemské lásky. Trním však jsou označováni mužové duchovní nauky, kteří pojednávajíce o hříších a ctnostech a hned hrozíce věčnými tresty, hned slibujíce radosti nebeského království, bodají srdce posluchačů. A mysl tak pronikají bolestí zkroušenosti, že z jejich očí se řinou slzy jako nějaká krev duše. Myrta pak má schopnost upevňovati, takže uvolněným údům dává upevněním soudržnost. Co jiného tedy označuje myrta než ty, kdo dovedou míti útrpnost se zármutky bližních a posilují je v jejich

strastech útrpností? Jakož jest psáno: *(Díky pak Bohu), jenž nás potěšuje ve všelikém soužení našem, abychom mohli sami těšiti ty, kteří jsou ve všeliké tísni.* (II. Kor. 1; 4.) Poskytujíce sklíčeným bližním slovo nebo pomoc útěchy, utvrzují je zajisté ve stavu spravedlivosti, aby nesmírným soužením nesklesli v zoufalství. A co rozumíme olivou, ne-li milosrdné? Neboť řecky znamená ἔλεος milosrdenství, a ovoce milosrdenství vydává světlo před očima všemohoucího Boha jako šťáva olivy. K tomu se ještě v zaslíbení dodává: Postavím na poušti jedli, jilm a zelenec spolu. Kdo je označen jedlí, jež mocným vzrůstem se vypíná do vzdušných výšin, ne-li ti z Církve, kdo jsouce ještě v pozemských tělech rozjímají už věci nebeské? A ačkoli zrozením vyšli ze země, rozjímáním již přece vztyčují vrcholek až k nebi. A co je vyjádřeno jilmem, ne-li mysli lidí světských? Ty nepřinášejí žádné ovoce duchovních sil, dokud ještě přisluhují pozemským zájmům. Ačkoli však jilm nemá svých plodů, přece obyčejně nese révu s plody,[100]neboť co jiného činí i světští mužové v Církvi svaté, i když nemají dary duchovních sil, než že podpírají révu s hrozny, živí-li svou štědrostí svaté muže, plné darů duchovních? Koho jiného pak označuje zelenec - který neroste do výše, a ačkoli nemá plodů, má přece zeleň - než ty, kdož dosud nejsou v Církvi svaté schopni pro slabost přinášeti dobré skutky, přece však, následujíce důvěry věřících rodičů, mají víru věčně se zelenající? Po tom všem se vhodně připojuje: *Aby viděli a věděli a uvažovali a porozuměli vespolek.* Proto se totiž uvádí v Církvi svaté cedr, aby každý, kdo přijímá od bližního vůni duchovních ctností, ani sám nebyl mdlý v milování života věčného, nýbrž aby vzplanul k touze po nebeských dobrech. Proto se uvádí trní, aby ten, kdo bude proniknut slovem jeho kázání, také sám se naučil po jeho příkladu pronikati srdce následujících slovem kázání. Proto se uvádí myrta, aby ten, komu se v žáru soužení dostalo z úst nebo skutků bližního ulehčení útěchy, také sám se naučil ulevovati souženým bližním svou útěchou. Proto se uvádí oliva, aby se ten, kdo poznal skutky cizího milosrdenství, naučil, jak se má také on sám smilovávati nad potřebným bližním. Proto se uvádí jedle, aby každý, kdo poznal moc něčího nazírání, také sám byl podnícen k nazírání věčných odměn. Proto se uvádí jilm, aby každý, kdo uzřel člověka, jenž sice sám nedovede přinášeti ovoce duchovních sil, avšak živí ty, kdo jsou plni duchovních darů, i sám přisluhoval životu svatých udílením podle svých možností a dáváním výživy přinášel hrozny nebeských dober, jež nemůže přinášeti plozením. Proto se uvádí zelenec, aby ten, kdo pozoruje, že mnozí dosud nedospělí mají zeleň pravé víry, zastyděl se sám býti bez víry. Dobře se tedy praví, když se nejdříve vylíčily stromy: *Aby viděli a věděli a uvažovali a porozuměli.* Také se dobře dodává: vespolek; poněvadž totiž jsou v Církvi svaté rozličné lidské mravy, rozličné řády, je nezbytno, aby se učili všichni zároveň, kdyžtě se v ní spatřují jako vzory zároveň mužové rozličného rázu, věku a řádu. Než hle, chtějíce podati výklad o jilmu, zatoulali jsme se o mnoho stromů dále. Vraťme se tedy k tomu, k vůli čemu jsme uvedli svědectví proroka. *Kdo přijímá proroka ve jménu proroka, dostane odměnu proroka;* neboť i když jilm nemá ovoce, přece tím, že nese révu s plody, činí svým to cizí, čemu poskytuje dobrou pomoc.

14. Co znamená, že království nebeské trpí násilí.

Poněvadž pak nás Jan vybízí k velikým skutkům, řka: *Přinášejte tedy ovoce hodné pokání, a opět: Kdo má dvě suknice, dej nemajícímu; a kdo má pokrmy, učiň podobně: je již dáno zjevně na srozuměnou, co to znamená, když Pravda dí: Ode dnů Jana Křtitele až dosavad trpí království nebeské násilí a násilní je uchvacují.* (Mt 11; 12.) Slova tohoto nebeského výroku musíme dobře prozkoumati. Je totiž třeba se ptáti, jakým způsobem může království nebes trpěti

[100] „nese révu s plody": Římané sázeli na vinicích jilmy, k jejichž kmenům byla réva přivazována.

násilí. Vždyť kdo se může dopustit násilí na nebi? A zase je otázka: může-li království nebeské trpěti násilí, proč je trpí ode dnů Jana Křtitele a proč je netrpělo již dříve? Nuže, když zákon pravil: Uči-ní-li někdo to či ono, smrtí zemře - je každému jasno, že sice stíhal hříšníky trestem své přísnosti, ale neoživoval je opět pokáním. Když však Jan Křtitel, předcházeje milost Vykupitele, hlásá pokání, aby hříšník, jenž vinou zemřel, obrácením oživl, tu zajisté království nebeské trpí násilí ode dnů Jana Křtitele. Vždyť co je království nebeské, ne-li místo spravedlivých? Jen spravedlivým totiž náleží odměny nebeské vlasti, takže nebeských radostí docházejí pokorní, cudní, mírní a milosrdní. Když však někdo buď nadutý pýchou nebo poskvrněný proviněním těla, roznícený hněvem nebo krutě nelítostný prohřešiv se činí pokání a dosahuje života věčného, tu jako by hříšník vstoupil na cizí místo. Ode dnů Jana Křtitele tedy království nebeské trpí násilí a násilníci je uchvacují, neboť co jiného učil ten, jenž uložil hříšníkům pokání, než že království nebeskému se děje násilí?

15. Moc pokání.

Uvažujme tedy znovu, bratří nejmilejší, o špatnostech, jichž jsme se dopustili, a pokořujme se ustavičnými nářky. Dědictví spravedlivých, jehož jsme nedosáhli životem, uchvaťme pokáním. Chceť od nás Bůh, abychom spáchali toto násilí. Neboť chce, aby bylo uchváceno naším pláčem království nebeské, jež nenáleží našim zásluhám. Nechť nás tedy neodráží od jistoty naděje ani povaha ani množství našich špatností. Nechť nám dodává veliké důvěry v milost onen ctihodný lotr, jenž nebyl ctihodný proto, že byl lotrem - neboť lotrem byl pro krutost, ctihodným byl pro vyznání hříchů. Uvažte tedy, uvažte jen, jak nepochopitelné hlubiny milosrdenství jsou v Bohu všemohoucím. Onen lotr byl s rukama zkrvavenýma odvlečen s křižovatky cest a pověšen na kříž; tam se vyznal, tam byl uzdraven, tam si zasloužil slyšeti: *Ještě dnes budeš se mnou v ráji.* (Lk 23; 43.) Co to jest? Kdo by byl schopen vysloviti, kdo odhadnouti tak velikou dobrotu Boží? Ze samého trestu za zločin došel odměny ctnosti. Proto však Bůh dopustil, aby jeho vyvolení upadli do některých provinění, aby jiným obtíženým vinou dal naději na milost, jestliže se k němu pozvednou celým srdcem, a aby jim skrze nářky pokání otevřel cestu zbožnosti. Oddávejme se tedy nářku, uhasme pláčem a ovocem hodným pokání viny, jichž jsme se dopustili; čas nám daný k pokání nebudiž zmařen, neboť vidouce již mnohé uzdraveny od jejich nepravostí, zdali v nich nemáme záruku nebeského milosrdenství?

KNIHA DRUHA

HOMILIE DVACATA PRVNÍ

proslovená k lidu v basilice blahoslavené Marie Panny ve svatý den velikonoční.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE MARKA (16; 1-7).

Ženy u hrobu Páně – Mk 16; 1-7.

Za onoho času: Maria Magdalena a Maria Jakobova a Salome nakoupily vonných věcí, aby přijdouce pomazaly Ježíše. A časně zrána v první den po sobotě přijdou k hrobu již po východu slunce. A říkaly si vespolek: „Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobu?" A pohlédše uzřely kámen odvalený. Byl zajisté velmi veliký. A všedše do hrobu uzřely jinocha sedícího na

pravici, oděného bílým rouchem; i užasly. On pak jim řekl: „Nebojte se; hledáte Ježíše Nazaretského, ukřižovaného; vstalí jest, není ho zde, hle, místo, kam ho položili. Ale jděte a povězte jeho učedníkům i Petrovi: Předejde vás do Galileje, tam ho uvidíte, jak vám pověděl."

I. Některé homilie byly k lidu prosloveny, jiné přečteny.

Bratří nejmilejší, měl jsem ve zvyku k vám mluviti mnohými čteními, jež jsem diktoval; vidím však, že mnozí z vás je poslouchají s menší chutí, protože pro chorobu žaludku nemohu sám přečíst, co nadiktuji. Proto chci proti zvyku přimět sám sebe, abych vyložil čtení svatého Evangelia při mši svaté ne diktátem, nýbrž přímým přednesem. A budiž to přijato tak, jak to říkáme; neboť hlas hovoru podněcuje otupělá srdcevíce než čtená řeč a buší na ně tak říkajíc starostlivou rukou, aby procitla. Nevidím sice, že bych mohl stačit na takovou věc; nicméně láska poskytuje síly, které odpírá nezkušenost. Vím totiž, kdo řekl: *Otevři ústa svá a já je naplním.* (Ž. 80; 11.) Dobré dílo budiž tedy naším záměrem; dokonáno bude přispěním Božím. Odvahy k řeči dodává též tak veliký svátek vzkříšení Páně; neboť je velice nedůstojné, aby jazyk tělesný zamlčoval povinné chvály v ten den, kdy přece vstalo z mrtvých tělo Původce.

2. Krátký výklad čtení z Evangelia.

Slyšeli jste, bratří nejmilejší, že svaté ženy, jež následovaly Pána, přišly k hrobu s vonnými látkami a tomu, jehož milovaly živého, i mrtvému prokazují láskyplnou péči. Avšak to, co se stalo, představuje v Církvi svaté něco, co se má státi. Je tedy nutno slyšeti, co se událo, takovým způsobem, abychom myslili i na to, co my sami máme činiti, berouce si to za vzor. I my tedy, věříce v toho, jenž zemřel, přicházíme k jeho hrobu s vonnými látkami, jestliže naplněni vůní ctností hledáme Pána s předsevzetím dobrého díla. Ony ženy pak, jež přišly s vonnými látkami, vidí anděly, poněvadž nebeské občany spatřují duše, jež putují k Pánu skrze svaté touhy s vůní ctností. Je nám však třeba si všimnouti, co to znamená, že anděl je viděn, an sedí na pravé straně. Neboť co se označuje levou stranou, ne-li přítomný život, a co pravou, ne-li život věčný? Proto je psáno v Písni písní: *Levice jeho pod mou hlavou a pravice jeho mě objímá.* (2; 6.) Protože již tedy Vykupitel vyšel z porušení tohoto života, správně seděl anděl, jenž přišel zvěstovati jeho věčný život, na pravé straně. A objevil se oděn bílým rouchem, protože zvěstoval radosti našeho svátku. Bělost šatu zajisté hlásá skvělost naší slavnosti. Máme říci ‚naší' nebo ‚jeho'? Abychom se však vyjádřili správně, řekněme ‚jeho' i ‚našť. Bylo zajisté ono vzkříšení našeho Vykupitele naším svátkem, protože nás přivedlo zpět k nesmrtelnosti, stejně jako se stalo svátkem andělů, protože uvedši nás opět do nebes, doplnilo jejich počet.[101] O svém i našem svátku se tedy objevil anděl v bílém rouchu, neboť tím, že my jsme uváděni zpět na výsosti, jsou napravovány ztráty nebeské vlasti.

3. Jak se musejí jeho slávy hrozit ti, kdo ho nemilují.

Slyšme však, jak oslovuje přicházející ženy: Nebojte se. Jako by zjevně říkal: Nechť se bojí ti, kdo nemilují příchod nebeských občanů; ať se strachují, kdo sráženi tělesnými touhami zoufají nad tím, že by mohli dosáhnouti jejich společenství. Proč se však bojíte vy, které vidíte své spoluobčany? Proto též praví Matouš, líče zjevení andělovo: *Obličej jeho byl jako blesk a jeho roucho jako sníh.* (Mt 28; 3.) Bleskem je zajisté vyjádřena hrůza bázně, sněhem pak líbeznost čisté mysli. Poněvadž pak je všemohoucí Bůh i hrozný hříšníkům i líbezný

[101] „doplnilo jejich počet": podle učení Otců má býti počet spasených stejný jako počet padlých andělů.

spravedlivým, správně je anděl, svědek jeho vzkříšení, ukazován i v blesku tváře i v bělosti roucha, aby už svým vzhledem i děsil zavržené i těšil zbožné. Proto také správně předcházel lid pouští putující v noci sloup ohně a ve dne sloup oblakový. (II. Mojž. 13; 21, 22.) Oheň, toť hrůza; oblak, toť jemná líbeznost vidění, dnem pak se rozumí život spravedlivého, nocí život hříšníků. Proto také dí Pavel obráceným hříšníkům: *Byliť jste někdy tmou, nyní však jste světlem v Pánu.* (Efes. 5; 8.) Ve dne byl tedy sloup ukazován jako mrak a v noci jako oheň, protože všemohoucí Bůh se ukazuje i spravedlivým jako líbezný i hříšníkům jako strašlivý. Ony potěší, až přijde k soudu, líbeznou laskavostí, tyto však poděsí přísnou spravedlností.

4. Třeba hledati Ježíše, a to ukřižovaného.

Slyšme však již, co anděl dodává: *Hledáte Ježíše Nazaretského.* Ježíš se vykládá jako spasitelný, to jest spasitel. A mohli býti tehdy mnozí zváni Ježíš, ale ne podstatně, nýbrž přívlastkově. Proto se též přidává místo, aby bylo zjevno, o kterém Ježíši to bylo řečeno: *Nazaretského.* A vzápětí připojil důvod: Ukřižovaného. A dodává: Vstali jest, není ho zde. Není ho zde, praví se, přítomností tělesnou, ačkoli nikdy nebude chyběti přítomností majestátu. *Ale jděte a povězte učedníkům jeho i Petrovi: Předejde vás do Galileje.* Musíme se ptáti, proč je po uvedení učedníků jmenován Petr zvlášť. Kdyby však anděl nebyl jmenovitě uvedl jeho, jenž zapřel mistra, nebyl by se odvážil přijíti mezi učedníky. Je tedy uváděn jménem, aby nezoufal pro své zapření. V té věci jest nám uvá-žiti, proč Bůh dopustil, aby on, jejž ustanovil dáti v čelo celé Církvi, se zalekl slov služky a zapřel ho. Poznáváme ovšem, že to bylo učiněno z velmi dobrotivého záměru: aby ten, jenž se měl státi pastýřem Církve, naučil se ze svého provinění, jak má býti milosrdný k jiným. Nejprve jej tedy ukázal jemu samému a potom jej dal jako představeného ostatním, aby ze své křehkosti poznal, jak milosrdně má snášeti cizí křehkost.

5. Co znamená Galilea.

Dobře se pak říká o našem Vykupiteli: *Předejde vás do Galileje, tam ho uvidíte, jak vám pověděl.* Galilea se totiž vykládá jako vykonané přesídlení'. Již zajisté přešel náš Vykupitel od utrpení ke vzkříšení, od smrti k životu, od pokuty k slávě, od porušenosti k neporušenosti. A po prvé je po vzkříšení spatřen od učedníků v Galileji, protože i my potom v radosti uzříme slávu jeho vzkříšení, jestliže nyní přesídlíme z nepravostí na výšiny ctností. Ten tedy, jenž je v hrobě zvěstován, je zjevován v přechodu, poněvadž ten, jenž jest vyznáván ve smrti iěia, je spatřován v přechodu ducha.[102] Tolik, bratří nejmilejší, jsme probrali z výkladu čtení Evangelia na tak slavný svátek; rád bych však, abychom si promluvili o tomto svátku ještě zevrubněji.

6. Vzkříšení svatí jsou znamením budoucího vzkříšení.

Byly zajisté dva životy, z nichž jeden jsme znali, druhý neznali. Jeden je život smrtelný, druhý nesmrtelný; jeden porušitelný, druhý neporušitelný; jeden život smrti, druhý život vzkříšení. Přišel však Prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Kristus Ježíš, přijal jeden život a ukázal druhý. Jeden přetrpěl smrtí, druhý ukázal vzkříšením. Kdyby nám znajícím smrtelný život

[102]v přechodu ducha", „in transmigratione mentis", doslova: „v přesídlení, přestěhování ducha (mysli)". Smysl celého odstavce: Jako Kristus přešel od utrpení k oslavení - což symbolisuje význam slova Galilea - tak i my se staneme účastnými jeho slávy jen přechodem, „přesídlením", neboť ho uzříme tváří v tvář, až budeme moci přejiti do vlasti nebeské; k tomu však musíme již zde na zemi „přesídliti" od nepravostí k ctnostem.

sliboval vzkříšení těla a viditelně je neukázal, kdo by uvěřil jeho slibu? Stav se tedy člověkem, zjevil se v těle, ráčil zemříti ze své vůle, vstal z mrtvých ze své moci a ukázal příkladem, co nám slíbil v odměnu. Někdo by však mohl říci: Dobře mohl vstát z mrtvých, když*ž*tě jsa Bůh nemohl býti poután smrtí. Proto nechtěl, aby nám musil postačit k poučení našínevědomosti, k posílení naší slabosti toliko příklad jeho vzkříšení. Jen on sám tehdy zemřel, ale naprosto nevstal z mrtvých jen on sám. Neboť je psáno*: A mnoho těl zesnulých svatých vstalo.* (Mt 27; 52.) Byly tedy zmateny všechny argumenty nevěry. Nikdo ať neříká: Člověk nesmí pro sebe doufati v to, co na svém těle ukázal Bůh člověk; hle, dovídáme se, že s Bohem vstali z mrtvých i lidé, a to lidé, o nichž nepochybujeme, že to byli pouzí lidé. Jsme li tedy údy svého Vykupitele, osobujme si to, co se zjevně stalo v hlavě. A i když si velmi málo vážíme sami sebe, máme my údy poslední doufati pro sebe v to, co jsme slyšeli o jeho údech vznešenějších.

7. Zmrtvýchvstání bylo větším zázrakem než sestoupení s kříže.

Tu se nám vynoří v paměti, co říkali Židé potupně ukřižovanému Synu Božímu: *Je-li král israelský, ať sestoupí s kříže, a uvěříme mu.* (Mt 27; 42.) Kdyby byl tehdy sestoupil s kříže, vyhovuje tupitelům, nebyl by nám zajisté ukázal ctnost trpělivosti. Vyčkal však maličko, snesl urážky, strpěl posměšky, zachoval trpělivost, oddálil obdiv; a nechtěje sestoupiti s kříže, vstal z hrobu. Větší bylo tedy vstáti z hrobu než sestoupiti s kříže. Větší bylo zahubiti smrt vzkříšením než zachovati život sestoupením. Když ho Židé po svých urážkách nikterak nezřeli sestupovati s kříže, když ho viděli umírat, uvěřili, že ho přemohli, zaradovali se, že jeho jméno jakoby vyhladili. Avšak hle, jeho jméno vzrostlo po celém světě právě pro tu smrt, pro niž se nevěřící dav domníval, že je vyhladil, a jak se radoval nad zabitým, tak teď truchlí nad jeho smrtí, protože poznává, že skrze pokutu dospěl k své slávě. To je dobře znázorněno v Knize Soudců činy Samsonovými; když vešel do Gazy, města filištínského, tu ihned Filištini, zvěděvše o jeho příchodu, obsadili znenadání město posádkou, postavili stráže a radovali se, že již polapili Samsona přesilného. Je nám však známo, co učinil Samson. O půlnoci odnesl městské brány a vystoupil na vrcholek hory.[103] Koho, bratří nejmilejší, koho znázornil Samson tímto činem, ne-li našeho Vykupitele? Co znamená město Gaza, ne-li peklo? Co představují Filištini, ne-li nevěru Židů? Když ti viděli, že je Pán mrtev a jeho tělo již uloženo v hrobě, postavili tam strážce a radovali se, že toho, jenž se zaskvěl jako původce života, polapili uvězněného závorami tak jako kdysi Samsona v Gaze. Samson však nejen o půlnoci vyšel, nýbrž i odnesl brány, neboť náš Vykupitel, vstav před úsvitem z mrtvých, nejen vyšel svoboden z pekla, nýbrž i zničil samy závory pekla. Odnesl brány a vystoupil na vrchol hory, neboť zmrtvýchvstáním odstranil závory pekla a vystoupením vyšel do království nebeského. Tuto tedy slávu jeho vzkříšení, bratří nejmilejší, jež byla i nejprve ukázána znamením i potom zjevena skutkem, milujme celou myslí a láskou k ní umírejme. Hle, ve vzkříšení svého původce jsme poznali služebníky jeho anděly jako své spoluobčany. Spěšme tedy k bohaté slavnosti těchto občanů. Nemůžeme-li se k nim dosud přidružiti patřením, přidružme se k nim touhou a myšlením. Přesídleme od nepravosti k ctnostem, abychom si zasloužili spatřiti svého Vykupitele v Galileji. A naší touze k životu pomáhejž Bůh, jenž pro nás vydal na smrt jediného Syna svého, Pána našeho Ježíše Krista, jenž s ním žije a kraluje Bůh v jednotě Ducha svatého po všechny věky věků. Amen.

[103] Srv. Soude. k. 16.

HOMILIE DVACATA DRUHA

proslovená k lidu v basilice svatého Jana, jež sluje konstantinovská, v sobotu velikonoční.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (20; 1-9).

Petr a Jan u hrobu Páně – Jan 20; 1-9.

Za onoho času: v den po sobotě přišla Maria Magdalena ráno, když ještě byla tma, ke hrobu, a uzřela kámen odvalený od hrobu. I běžela a přišla k Šimonu Petrovi a k jinému učedníkovi, jejž miloval Ježíš, a řekla jim: „Vzali Pána z hrobu a nevíme, kam ho položili." Vyšel tedy Petr a ten druhý učedník a přišli k hrobu. Běželi pak oba zároveň; a ten druhý učedník běžel rychleji než Petr a přišel k hrobu první. A když se naklonil, viděl položená prostěradla, avšak nevešel dovnitř. Přišel tedy po něm Šimon Petr a vešel do hrobu. A viděl položená prostěradla a roušku, kterou měl na hlavě, nikoli položenu s prostěradly, nýbrž svinutu stranou na jednom místě. Tu tedy vešel i onen učedník, který přišel dříve k hrobu, a viděl a uvěřil. Ještě totiž neznali Písmo, že musil vstáti z mrtvých.

1. Každý ať pomáhá bližnímu podle svých sil.

Žaludek zesláblý dlouhou churavostí mi dlouho bránil podávati vaší lásce výklad čtení z Evangelia. Selhává mi totiž hlas při hlasitém mluvení; a protože mne mnozí nemohou slyšeti, stydím se - přiznávám se k tomu - k mnohým mluviti. Sám se však kárám za tento stud. Jakže? Nemohu-li prospěti mnohým,přestanu se snad starati i o nečetné? A nemohu-li ze žně přinésti mnoho snopů, musím se snad vrátit na humno s prázdnou? I když nemohu přinésti tolik, kolik bych měl, přinesu přece aspoň několik, aspoň dva, aspoň jeden. Vždyť i samo úsilí slabosti má jistotu své mzdy; neboť i když náš nebeský Mistr bere při odplatě zřetel na váhu, přece bere při váze zřetel i na síly.

2. Příběh z Evangelia obsahuje mnohá tajemství.

Čtení svatého Evangelia, jež jste právě slyšeli, bratří, je ve svém historickém vnějšku docela zjevné, ale musíme si všimnouti krátce i jeho tajemství. *Maria Magdalena přišla ráno, když ještě byla tma,* k hrobu. Co do historie se tu zaznamenává hodina; co do mystického smyslu se však tím znázorňuje rozum hledajícího. Maria zajisté hledala v hrobě původce všeho, jejž byla viděla mrtvého v těle, a protože ho nenašla, uvěřila, že byl odnesen. Byla tudíž ještě tma, když přišla k hrobu. Běžela rychle a oznámila to učedníkům. Ostatní však předběhli ti, kteří milovali více než ostatní, totiž Petr a Jan. *Běželi pak oba zároveň; a ten druhý učedník běžel rychleji než Petr a přišel k hrobu první*, neodvážil se však vejiti dovnitř. Petr však přišel později a *vešel dovnitř.* Co znamená tento běh, bratří? Zdali je třeba se domnívati, že toto líčení Evangelia, tak zevrubné, je prosto tajemství? Naprosto nikoli. Nebyl by přece Jan vyprávěl, i že přišel dříve i že nevešel, kdyby se byl domníval, že v té jeho bázni nebylo tajemství. Co jiného tedy představuje Jan než synagogu, a co Petr, ne-li Církev? A nechť se nikomu nezdá divné, že jako symbol synagogy se klade mladší učedník a jako symbol Církve starší; neboť ačkoli v uctívání Boha je synagoga prvnější nežCírkev pohanů, přece co se týče světa je množství pohanské před synagogou, jak svědčí Pavel: *Není však dříve to, co je duchovní, nýbrž to, co je živočišné.* (I. Kor. 15; 46.) Starším Petrem je tedy označována Církev pohanů, mladším Janem však synagoga 2idů.

Běželi oba zároveň, protože od počátku svého času až do zániku šlo pohanstvo se synagogou stejnou a společnou cestou, třebaže nikoli ve stejném a společném smyslu.

3. Ke Kristovu hrobu přišla synagoga dříve, ale nevešla.

Přišla synagoga první ke hrobu, ale nevstoupila do něho, neboť sice dostala přikázání Zákona a slyšela proroctví o vtělení a utrpení Páně, ale nechtěla uvěřiti v mrtvého. Viděl totiž Jan ležeti prostěradla, a přece nevešel, poněvadž synagoga sice poznala svátosti Písma svatého, ale přece váhala přijmouti víru v umučení Páně. Toho, jehož dlouho a vytrvale prorokovala, uzřela přítomného a odmítla ho; pohrdla jím, že byl člověkem, a nechtěla uvěřiti, že Bůh se stal v těle smrtelníkem. Co tedy jiného to je, než že sice rychleji běžela, přece však zůstala před hrobem stát naprázdno? Přišel tedy po něm Šimon Petr a vešel do hrobu, poněvadž Církev pohanů, přišedší později, Prostředníka mezi Bohem a lidmi, člověka Ježíše Krista i v těle zemřelého poznala i v živého jako v Boha uvěřila. A viděl položená prostěradla a roušku, kterou měl na hlavě, nikoli položenu s prostěradly, nýbrž svinutu stranou na jednom místě. Co to pro nás znamená, bratří, že rouška s hlavy Páně není v hrobě nalezena u prostěradel, ne-li to, že podle svědectví Pavlova hlava Kristova Bůh a nepochopitelné svátosti božství jsou vzdáleny slabosti našeho poznání a že jeho mocpřesahuje přirozenost stvoření? A je hodno pozoru, že je řečeno, že byla nalezena nejen stranou, nýbrž i svinuta. U plátna, jež je svinuto, nevidíme ani začátek ani konec. Správně tedy byla rouška s hlavy nalezena svinuta, neboť vznešenost božství ani nezačala ani nepřestala býti; nezrozuje se počátkem ani není omezována koncem.

4. Bůh je v jednotě, nikoli v rozdělení myslí.

Dobře se však dodává: na jednom místě, poněvadž v roztržce myslí není Bůh. Bůh je zajisté v jednotě a míti jeho milost si zasluhují ti, kdož se navzájem neodlučují pohoršením sekt. Protože však rouškou se osušuje pot namáhavě pracujících, může se též názvem roušky označovati námaha Boží; Bůh ovšem zůstává o sobě vždy klidný a nezměnitelný, přece však prohlašuje, že podstupuje námahu, když snáší nestoudné nepravosti lidí. Proto též praví skrze proroka: *S námahou zadržuji [hněv],* (Jer. 6; ll.)[104] Bůh pak se zjevil v těle, vzal na sebe strastiplné dílo pro naši slabost. Vidouce tuto strast utrpení, nechtěli ho nevěřící ctíti. Viděli ho tělem smrtelného a proto pokládali za nedůstojné věřiti, že je božstvím nesmrtelný. Pročež i Jeremiáš praví: *Odplatíš jim, Pane, podle skutků rukou jejich; dáš jim [jako] štít srdce utrpení své.* (Pláč 3; 64—65.) Aby totiž šípy kázání nepronikly jejich srdce, pohrdajíce strastí jeho utrpení, jakoby drželi tu jeho strast jako štít, aby zabránili jeho slovům proniknouti k nim právě proto, že ho viděli trpěti až k smrti. Co jiného však jsme my než údy své hlavy, to jest Boha? Hmotnými prostěradly jsou tedy naznačovány svazky strastí, jež nyní poutají všechny vyvolené, to jest jeho údy. Rouška tedy, jež byla na jeho hlavě, byla nalezena stranou, poněvadž utrpení našehoVykupitele je zcela vzdáleno našeho utrpení; on totiž nesl bez viny to, co my snášíme svou vinou. On chtěl z vlastní vůle podstoupiti smrt, k níž my docházíme proti vůli.

5. Jednou uvěří i Židé v Krista.

Následuje: *Tu tedy vešel i onen učedník, který přišel dříve k hrobu.* Když vešel Petr, vešel i Jan. Později vešel, kdo dříve přišel. Třeba míti na mysli, bratří, že na konci světa bude i Judea

[104]Vlasně tu praví prorok o sobě: „Proto plný jsem hněvu Páně, s námahou jej zadržuji."

přidružena k víře ve Vykupitele, jak svědčí Pavel: *Dokud by plnost pohanů nevešla a tak veškeren Izrael nebyl spasen.* (Rím. 11; 25—26.) A viděl a uvěřil. V co, bratří, v co máme souditi, že uvěřil? V to, že vstal z mrtvých Pán, jehož hledal? Zdaleka ne, vždyť ještě vládly temnoty u hrobu a i další slova tomu odporují, kdyžtě se praví: *Ještě totiž neznali Písmo, že musí vstáti z mrtvých.* Co tedy viděl a čemu uvěřil? Viděl položená prostěradla a uvěřil tomu, co byla řekla žena - že Pán byl odnesen z hrobu. V tom je třeba uvážiti velikost božského řízení: srdce učedníků jsou zároveň zaněcována, aby hledali, i vzdalována, aby nenalezli, tak aby slabost ducha vlastním zármutkem trýzněna i více se očistila k nalezení i potom, až nalezne, držela tím pevněji, čím později nalezla to, co hledala.

6. Jak velice vynikají velikonoce nad ostatní svátky.

Tolik jsme krátce probrali, bratří nejmilejší, ze čtení Evangelia; teď zbývá ještě něco říci o vznešenosti tak velikého svátku. Právem mluvím o vznešenosti svátku, neboť předčí všechny ostatní. Jako se v posvátných výrocích mluví o svatyni svatých nebo o Písni písní pro jejich velikost, tak se i tento svátek můžeprávem nazvati svátkem svátků. Vždyť v tomto svátku nám byl dán příklad vzkříšení, otevřena naděje na nebeskou vlast a sláva nebeského království se již stala dosažitelnou. Jím byli uvedeni do rajských rozkoší vyvolení, kteří byli dosud drženi u bran pekla, byť v klínu pokoje. Co Pán řekl před umučením, splnil svým vzkříšením: *Budu-li povýšen od země, pravil, všechno potáhnu k sobě.* (Jan 12; 32.) Všechno zajisté přitáhl k sobě, když nenechal žádného ze svých vyvolených v podsvětí. Všechno odvedl s sebou, to jest všechno, co bylo vyvoleno. Nepřinesli' zajisté Pán zmrtvýchvstáním odpuštění všem nevěřícím a těm, kdo byli pro své zločiny stiženi věčnými tresty, nýbrž vychvátil z bran pekla ty, jež uznal za své ve víře a skutcích. Proto také dobře praví skrze Oseáše: *Budu tvá smrt, ó smrti, hryzení tvé, peklo.* (Os. 13; 14.) Zabíjíme-li totiž něco, způsobujeme, že to již není. A když hryžeme, odlučujeme část a část ponecháváme. Protože tedy ve svých vyvolených docela zabíjí smrt, stává se smrtí smrti. Protože však odvedl z pekla jen část a část tam zanechal, nezabil peklo docela, nýbrž je toliko uhryzl. Praví tedy: Budu tvá smrt, ó smrti, jako by zřetelně říkal: Protože tě ve svých vyvolených zcela vyhlazuji, budu tvou smrtí; budu tvým hryzením, peklo, poněvadž tím, že je odvedu, zčásti tě zraním. Jaký je to tedy svátek, jenž zničil závory pekelné a otevřel nám brány nebeského království? Budiž zkoumáno zevrubněji jeho jméno. Budiž dotázán jeho výtečný velebí tel.[105]

7. Co nás o něm učí Pavel.

Vizme, co prohlašuje o jeho závažnosti: *I náš velikonoční beránek byl obětován, Kristus.* (I.Kor. 5; 7.) Je-li tedy Kristus beránek velikonoční, jest nám uvážiti, co praví o beránkovi Zákon, abychom zevrubněji vyzkoumali, zdali je to snad řečeno o Kristu. Praví Mojžíš: *Vezmou z krve jeho a položí na obě veřeje a na podvoje domů, v nichž jej budou jisti. A budou jisti té noci maso pečené na ohni a přesné chleby s polními saláty. Nebudete z něho jisti nic syrového nebo vařeného ve vodě, ale toliko pečeného na ohni; hlavu s nohami jeho i droby sníte. Aniž co z něho zůstane do jitra; jestliže by co zbylo, ohněm spálíte. A připojuje se: Takto pak jej budete jisti: Bedra svá přepášete a obuv budete míti na nohou, držíce hole v rukou, a budete jisti ve spěchu.* (I. Mojž. 12; 7—11.) To všechno nám velmi poslouží k vzdělání, bude-li to vyloženo mysticky. Kdo je ta krev beránka, to jste se už naučili nikoli poslouchajíce, nýbrž pijíce. Tato krev je

[105] totiž sv. Pavel.

kladena na obě veřeje, když je přijímána nejen ústy tělesnými, nýbrž i ústy srdce. Na obou veřejích zajisté je položena krev beránka, když svátost jeho utrpení, jsouc ústy přijímána k spasení, je i úsilnou myslí rozjímána k následování. Neboť kdo přijímá krev svého Vykupitele tak, že ještě nechce následovati jeho utrpení, položil jen na jednu veřej krev, která má býti položena i na podvoje domů. Neboť co jiného nám představují v duchovním významu domy než naše mysli, v nichž přebýváme myšlením? Podvoj tohoto domu je sám záměr, jenž vládne nad činem. Kdo tedy zaměřuje směr svého myšlení k následování utrpení Páně, potírá krví beránka podvoj domu. Nebo také jistě jsou domy naše vlastní těla, v nichž bydlíme, dokud žijeme. A potíráme krví beránka podvoj domu, poněvadž neseme na čele kříž jeho utrpení. O tom beránku se ještě připojuje: *A budou jisti té noci maso pečené na ohni.* V noci jíme beránka, protože již ve svátosti přijímáme tělo Páně, ale nevidíme přitom ještě navzájem svá svědomí. To maso však je třeba pécina ohni, poněvadž maso vařené ve vodě se na ohni rozpadá, kdežto maso pečené na ohni bez vody se stává pevnějším. Bylo tedy maso našeho beránka upečeno na ohni, protože moc jeho utrpení ho posílila ke vzkříšení a utvrdila v neporušenosti. Kdo se zotavil ze smrti, tomu bylo zajisté tělo utvrzeno ohněm. Proto též praví ústy žalmistovými: *Vyprahla jako hliněná nádoba síla má.* (Ž. 21; 16.) Vždyť co je hliněná nádoba před vypálením jiného než měkké bláto? Ohněm však se jí dodává pevnosti. Síla jeho lidství tedy vyprahla jako hliněná nádoba, protože ohněm utrpení zmohutněl v síle neporušenosti.

8. Velikonoční přijímání ai provázejí dobré skutky.

Avšak samo přijetí svátostí našeho Vykupitele nestačí k pravému svátku mysli, nejsou-li k nim připojeny i dobré skutky. Vždyť co prospěje přijmouti ústy jeho tělo a krev, při tom však mu odporovati zvrácenými mravy? Proto se ještě dobře dodává o požívání: *A přesné chleby s polními saláty.* Chleby bez kvasu požívá, kdo koná řádné skutky bez porušení marnivosti, kdo plní přikázání milosrdenství bez příměsi hříchu, aby nešlechetně neuchvacoval, co spravedlivě spravuje. Tento kvas hříchu přimísili k svému jednání ti, jimž řekl na pokárání Pán hlasem prorokovým: *Pojďte do Bethel a bezbožně čiňte.* (Ámos 4; 4.) A o něco dále: *Z kvašeného chválu,* (t. v. 5.) Z kvašeného totiž obětuje chválu, kdo připravuje Bohu oběť z loupeže.[106] Saláty polní pak jsou velmi hořké. Maso beránka se tedy má jisti s polními saláty, abychom se kormoutili v pláči nad svými hříchy, když přijímáme tělo Vykupitele, aby tak sama hořkost pokání odstranila z žaludku mysli šťávy nepravého života. Také se dodává: *Nebudete z něho jisti nic syrového ani vařeného ve vodě.* Hle, tu již sama slova historie nás odvracejí od pojímání historického. Což si snad, bratří nejmilejší, zvykl onen lid israelský v Egyptě usazený pojídati beránka syrového, aby mu zákon říkal: *Nebudete z něho jisti nic syrového?* K tomu se připojuje: Ani vařeného ve vodě. Co však označuje voda jiného než lidské vědění, podle toho, co praví Šalomoun slovy bludařů: *Vody kradené sladší jsou.* (Přísl. 9; 17.) Co jiného znamená syrové maso beránka než jeho lidství, pominuté a nepovšimnuté bez uctivého rozjímání? Neboť všechno, co hlouběji rozvažujeme, jaksi vaříme v mysli. Maso beránka se však nemá jisti ani syrové ani vařené ve vodě, neboť náš Vykupitel ani nemá býti pokládán za pouhého člověka ani o něm nemá býti uvažováno lidskou moudrostí, jakým způsobem se on, Bůh, mohl státi člověkem. Neboť co jiného činí každý, kdo věří, že náš Vykupitel je pouhý člověk, než že požívá za syrová maso beránka, jež nechtěl uvařiti pochopením jeho božství? Avšak každý, kdo se snaží zkoumati jeho tajemství podle lidské

[106] „kdo připravuje oběť z loupeže": dobré skutky mají býti konány pro Boha, z dobrého úmyslu a bez pýchy, „bez porušení marnivosti"; kdo tedy obrací dobré skutky buď k ukojení pýchy nebo k jinému nepravému úmyslu, dopouští se duchovní loupeže, odnímaje jim jejich pravý smysl, a proto připravuje Bohu oběť z uloupeného, jestliže chce takovými skutky ještě získati u Boha zásluhu.

moudrosti, chce vařiti maso beránka ve vodě, to jest, chce tajemství jeho řízení proniknouti chabým věděním. Kdo tedy touží slaviti svátek velikonoční radosti, ať beránka ani nevaří ve vodě ani nepožívá syrového, aby se ani nesnažil proniknouti hlubinu jeho vtělení lidskou moudrostí, ani v něho nevěřil jako v pouhého člověka; nýbrž ať jí maso pečené na ohni, aby věděl, že vše je řízeno mocí Ducha svatého. O tom se ještě správně dodává: *Hlavu s nohami a droby sníte,* neboť náš Vykupitel je alfa a omega, Bůh zajisté před věky a člověk na konci věků. A jak jsme už řekli, bratří, zvěděli jsme ze svědectví Pavlova, *že hlava Kristova je Bůh.* (I. Kor. 11; 3.) Požívati tedy hlavu beránka znamená vírou poznávati jeho božství. Požívati však nohy beránka znamená láskou a napodobením sledovati stopy jeho lidství. Co však jsou droby, ne-li skryté a tajemné příkazy jeho slov? Ty požíváme tehdy, když s dychtivostí přijímáme slova života. A co jiného se káře v tom slově o požívání, než otupělost naší lenosti? My ani nezkoumáme sami ze sebe jeho slov a tajemství, ani o nich rádi od jiných neslyšíme. *Aniž co z něho zůstane do jitra;* neboť jeho výroky je třeba zkoumati s velikou pečlivostí tak, aby všechna jeho přikázání byla chápáním a konáním proniknuta v této noci přítomného života, dříve než nastane den vzkříšení. Poněvadž však je velmi nesnadné, aby byly pochopeny všechny posvátné výroky a proniknuta všechna jejich tajemství, správně se dodává: *Jestliže hy co zbylo, ohněm spálíte.* Spalujeme ohněm zbytky beránka, když svěřujeme pokorně moci Ducha svatého to, co nedovedeme pochopit a proniknout z tajemství jeho vtělení, aby se nikdo neodvážil zpupně pohrdati nebo prohlašovati něco, čemu nerozumí; to však vrhá do ohně, když to ponechává Duchu svatému.

9. Kdo má požívati velikonočního beránka.

Poněvadž jsme tedy poznali, jak je třeba jisti velikonočního beránka, poznejme nyní, od jakých má býti požíván. Následuje: *Takto pak jej budete jisti: Bedra svá přepášete.* Co se rozumí bedry, ne-li rozkoš těla? Proto také žádá žalmista: *Přepal ledví má.* (Ž. 25; 2.) Kdyby totiž byl nevěděl, že rozkoš chlípnosti je v ledvích, nebyl by žádal, aby byla pálena. A protože moc ďáblova nabyla vrchu nad lidským pokolením ponejvíce skrze chlípnost, praví o něm hlas Páně: *Síla jeho v bedrech jeho.* (Job 40; 11.) Kdo tedy jí beránka velikonočního, má míti bedra přepásána; aby ten, kdo slaví svátek vzkříšení a neporušenosti, nepodléhal jižskrze nepravost žádnému porušení, krotil rozkoše a tělo zdržoval od chlípnosti. Nepoznal totiž ještě, co je svátek neporušenosti, kdo podléhá porušenosti skrze nezdrželivost. To je pro některé lidi tvrdé; ale úzká jest brána, jež vede k životu. A máme již mnoho příkladů zdrželivosti. Proto se také dobře připojuje: *Obuv budete míti na nohou.* Neboť co jsou naše nohy, ne-li skutky? A co jiného jsou mrtví živočichové, jejichž kůží jsou chráněny naše nohy, než starodávní Otcové, kteří nás předešli do nebeské vlasti? Na jejich příklady pohlížejíce chráníme nohy svého díla. Míti tedy obuv na nohou znamená patřiti na život zemřelých a chrániti své nohy před poraněním hříchu. *Držíce hole v rukou.* Co jiného označuje Zákon holí než pastýřský dozor? A je významné, že napřed se nám přikazuje přepásati bedra a potom držeti hůl; neboť pastýřskou péči mají na sebe bráti ti, kdo již dovedou ve svém těle krotit návaly chlípnosti, aby hlásajíce jiným sílu nepodlehli sami slabošsky změkčilým žádostem. Dobře pak se dokládá: A budete jisti ve spěchu. Všimněte si, bratří nejmilejší, všimněte si, že se praví: ve spěchu. Přikázání Boží, tajemství Vykupitele, radosti nebeské vlasti spěšně poznávejte a přikázáním života spěšně hleďte naplniti. Že ještě dnes máme volnost konati dobré dílo, to víme; bude-li tomu tak zítra, nevíme. Ve spěchu tedy pojídejte beránka, to jest, spěchejte vší mocí k svátku nebeské vlasti. Nikdo ať se neloudá na pouti tohoto života, aby neztratil místo ve vlasti. Nikdo ať neodkládá s prováděním úmyslů, nýbrž ať začaté dokončí, aby mu pak nebylo odepřeno naplniti, co začal. Nejsme-li líní v lásce k

Bohu, pomáhá nám sám ten, jehož milujeme, Ježíš Kristus, Pán náš, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA TŘETÍ

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola v pondělí velikonoční.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (24; 13-35).

Učeníci jdoucí do Emauz Lk 24; 13-15.

Za onoho času: Téhož dne šli dva z učedníků Kristových do městečka jménem Emaus, jež bylo vzdáleno od Jerusalema šedesát honů. A rozmlouvali spolu o všem, co se událo. I stalo se, když tak hovořili a navzájem se vyptávali, že Ježíš přiblíživ se ubíral se s nimi; jejich oči však byly drženy, aby ho nepoznali. I řekl jim: ,,Jaké jsou to řeči, jež spo lu vedete a jste smutni?" A odpověděv jeden z nich, jehož jméno bylo Kleofáš, řekl mu: „Tys jediný cizinec v Jerusalemě a nepoznal jsi, jaké to věci se v i něm udály v těchto dnech?" On jim řekl: „Které?" I řekli: „Co se stalo s Ježíšem Nazaretským, jenž byl muž prorok, mocný v činu i slově před Bohem a veškerým lidem; jak ho vydali velekněží a náčelníci naši, aby byl odsouzen na smrt, a ukřižovali ho. My však jsme doufali, že on vykoupí Izraele; a teď ke všemu tomu jest třetí den od té doby, co se to stalo. Ale poděsily nás i některé ženy z našich, jež byly před úsvitem u hrobu. A nenalezše jeho tělo, přišly řkouce, že měly i vidění andělů, kteří praví, že žije. I odešli někteří z nás k hrobu a shledali tak, jak pravily ženy, ale jeho nenalezli." A on jim pravil: „Ó bláhoví a váhaví srdcem k víře ve všechno, co mluvili proroci! Zdali nemusil Kristus toto trpěti a tak vejiti v slávu svou?" A začav od Mojžíše a všech proroků, vykládal jim ve všech Písmech, co bylo o něm. A přiblížili se k městečku, kam šli; a on se tvářil, jako by šel dále. I přinutili ho, řkouce: ,.Zůstaň s námi, neboť se připozdívá a den se již nachýlil." A vešel s nimi. A stalo se, že když s nimi stoloval, vzal chléb, požehnal jej a rozlomil a dával jim. I otevřely se jejich oči a poznali ho; a on zmizel očím jejich. I řekli si vespolek: „Zdali v nás nehořelo srdce naše, když mluvil po cestě a vysvětloval nám Písma?" A vstávše v tu hodinu, vrátili se do Jerusalema; a nalezli shromážděných jedenáct a ty, kdo byli s nimi, ani pravili: „Vstal Pán skutečně a ukázal se Šimonovi." I vypravovali také oni, co se přihodilo na cestě a jak ho poznali v lámání chleba.

1. Proč se Pán zjevil dvěma učedníkům jako cizinec.

Ježto jste unaveni denním slavením svátků, je třeba mluviti krátce, a snad to bude prospěšnější, neboť často pokrm méně vydatný bývá požíván dychtivěji. Rozhodl jsem se tedy, že proberu smysl čtení z Evangelia souhrnně, nikoli slovo za slovem, aby obšírnější výklad nebyl vaší lásce na obtíž. Hle, slyšeli jste, bratří nejmilejší, že se Pán zjevil dvěma učedníkům, ne sice věřícím, ale rozmlouvajícím o něm, že však se jim neukázal v podobě, kterou by poznali. Učinil tedy Pán navenek v očích tělesných to, co se v nich dělo uvnitř ve zraku srdce. Oni totiž u sebe v nitru i milovali i pochybovali, navenek pak jim zároveň byl Pán přítomen i nezjevoval, kdo jest. Mluvícím o něm tedy ukázal přítomnost, avšak pochybujícím o něm skryl podobu svého poznání. Dal se sice ho hovoru, káral tupost rozumu, odhalil tajemství Písma svatého,jež se ho týkala; a přece, poněvadž byl ještě v jejich srdcích neznám víře, dělal, jako by chtěl jiti dále. .Fingere'

znamená latinsky totéž co .componere'; proto též sluje ten, kdo utváří hlínu, .figulus' (hrnčíř).[107] Nic obojakého tedy neučinila čistá Pravda, nýbrž ukázala se jim v těle taková, jaká byla v jejich myslích. Bylo však je třeba vyzkoušeti, zdali by ho mohli mi-lovati aspoň jako cizince, i když ho ještě nemilovali jako Boha. Protože však nemohli býti v lásce cizí ti, s nimiž kráčela Pravda, zvou ho k pohostinství jako cizince. Proč však pravíme ‚zvou', když je tam psáno: *A přinutili ho?* Z toho příkladu zajisté vyplývá, že cizinci mají býti nejen zváni, nýbrž i nuceni k přijetí pohostinství. Přichystají stůl, podají pokrmy - a Boha, jejž nepoznali při výkladu Písma svatého, poznávají v lámání chleba.

2. Osvěcuje nás ne slyšení, nýbrž plnění přikázání.

Když tedy slyšeli naučení Boží, nebyli osvíceni, byli však osvíceni konáním; neboť je psáno: *Nikoli posluchači zákona jsou spravedliví u Boha, nýbrž činitelé zákona budou ospravedlněni.* (Rím. 2; 13.) Každý tedy, kdo chce chápati slyšené, ať chvátá naplniti skutkem, co již mohl pochopiti. Hle, Pán nebyl poznán, dokud mluvil, a ráčil se dáti poznati, když byl sycen. Milujte tedy pohostinství, bratří nejmilejší, libujte si ve skutcích lásky. Proto je totiž řečeno skrze Pavla: *Láska bratrská zůstávej mezi vámi a na pohostinství nezapomínejte. Jím se totiž někteří zalíbili, poskytnuvše pohostinství andělům.* (Žid. 13; 1—2.)[108] Proto praví Petr: *Pohostinští jedni k druhým bez reptání.* (I. Petr 4; 9.) Proto praví sama Pravda: *Hostem jsem byl a přijali jste mě.* (Mt25;35.) Pověstná a podánímnašich předků nám dochovaná je tato příhoda: Jeden hospodář pěstoval s celým svým domem velice pohostinství; a když každodenně zvával k svému stolu cizince, přišel jednoho dne s jinými jistý cizinec a byl pozván ke stolu. A když mu chtěl hospodář podle pokorného zvyku naliti vody na ruce, obrátiv se vzal džbán; pojednou mu však zmizel ten, jemuž chtěl naliti vody. A když v duchu nad tou věcí žasl, řekl mu téže noci Pán ve vidění: „Jiné dni jsi mě přijímal v mých údech, dnes však jsi přijal mě samého." Hle, až přijde k soudu, řekne: *„Co jste učinili jednomu z mých nejmenších, mně jste učinili."* (Mt 25; 40.) Hle, jsa před soudem přijímán ve svých údech, vyhledává své hostitele i ve vlastní osobě; a přece jsme leniví v prokazování pohostinství. Uvažte, bratří, jaká je moc pohostinství. Zvěte Krista ke svému stolu, abyste byli hodni býti od něho pozváni k věčným hodům. Poskytujte nyní pohostinství neznámému Kristu, abyste mu nebyli na soudu neznámi jako cizinci, nýbrž aby vás jako své vlastní přijal do království, s pomocí toho, jenž žije a kraluje Bůh na věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA ČTVRTÁ

proslovená k lidu v basilice sv. Vavřince mučedníka za hradbami Města, ve středu po velikonocích.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (21; 1-14).

Pán se ukazuje sedmi učedníkům – Jn 21; 1 – 14.

Za onoho času se zjevil Ježíš opět učedníkům u jezera Tiberiadského. Zjevil pak se takto: Byli spolu Šimon Petr a Tomáš, příjmím Blíženec, a Na-thanael, jenž byl z Kány Galilejské, a synové Zebedeovi a dva jiní z jeho učedníků. Praví jim Simon Petr: „Jdu lovit ryby." Řkou mu:

[107] Fingere znamená „předstírati", ale také „utvářeti", „ztvárňovati", dávati hmotě tvar.

[108] zalíbili se", placuerunt podle verse sv. Řehoře; Vulg. má latuerunt, takže se pak překládá: „nevědouce pohostili anděly". (Sýkora.)

„My půjdeme také s tebou." I vyšli a vstoupili na loď; ale té noci nic neulovili. Když pak nastalo ráno, stanul Ježíš na břehu, ale učedníci nepoznali, že je to Ježíš. Řekl jim tedy Ježíš: „Dítky, máte něco k jídlu?" Odpověděli mu: „Nikoli." Dí jim: „Vržte síť na pravou stranu lodi a naleznete." I vrhli; a už ji nemohli vytáhnouti pro množství ryb. Řekl tedy Petrovi učedník, jejž miloval Ježíš: „Pán to jest." Když tedy uslyšel Šimon Petr, že je to Pán, opásal si suknici (byl totiž nahý) a spustil se do jezera. Ostatní pak učedníci připluli po lodi (nebyli totiž daleko od země, jen asi na dvě stě loket), vlekouce síť s rybami. Jak tedy vystoupili na břeh, uzřeli žhavé uhlí a rybu na něm i chléb. Praví jim Ježíš: „Přineste z těch ryb, které jste teď ulovili." Vystoupil Šimon Petr a vytáhl na zem síť plnou velkých ryb, sto třiapadesáti. A ačkoli jich bylo tolik, síť se nepotrhala. Dí jim Ježíš: „Pojďte, posnídejte." A nikdo ze stolujících se neodvažoval otázati seho: „Kdo jsi ty?", vědouce, že je to Pán. I přijde Ježíš a vezme chléb a dává jim, a podobně i rybu. To se již zjevil Ježíš po třetí svým učedníkům, když byl vstal z mrtvých.

1. Povolání, jež stěží může býti bez hříchu, je třeba zanechati.

Čtení svatého Evangelia, jež bylo právě předneseno vašemu sluchu, bratří moji, naléhá na ducha otázkou, ale touto naléhavostí ukazuje význam správného rozlišování. Lze se totiž ptáti, proč se Petr, jenž byl před obrácením rybářem, vrací po obrácení zase k rybářství ; a když Pravda praví*: Žádný, kdo klade ruku svou na pluh a ohlíží se nazpět, není způsobilý pro království Boží* (Lk 9; 62), proč se zase ujímá toho, co opustil? Přibere-li se však ku pomoci rozeznávání, shledá se brzy, že nebylo proviněním chopit se po obrácení zaměstnání, jež bylo již před obrácením bez hříchu. Víme přece, že Petr byl rybář a Matouš celník; a po svém obrácení se Petr vrátil k rybářství, Matouš však nezasedí znovu k vybírání cla, neboť něco jiného je dobývati si obživy rybářstvím a něco jiného hromadit peníze a zisky z vybírání cla. Jsouť mnohá zaměstnání, jež není buď vůbec možno provozovali bez hříchu nebo jen s nesnázemi. Co tedy zaplétá do hříchu, k tomu se duch nesmí po obrácení vracet.

2. Proč stál Kristus na břehu.

Lze se též ptáti, proč po svém zmrtvýchvstání stanul Pán na břehu před svými učedníky, pracujícími na jezeře, když přece před svým zmrtvýchvstáním kráčel před učedníky po vlnách jezera? Důvod té věci se rychle pozná, uváží-li se, oč při tom šlo. Vždyť coznamená jezero jiného než přítomný věk, který se zmítá ve vřavě záležitostí a vlnobití porušitelného života? Co jiného představuje pevný břeh než onu trvalost věčného pokoje? Protože tedy byli učedníci ještě v příboji smrtelného života, pracovali na jezeře. Protože však náš Vykupitel již vyšel z porušení těla, stál po svém zmrtvýchvstání na břehu. Bylo to, jako by věcmi vyslovoval samo tajemství svého vzkříšení, řka: Již se vám nezjevuji na jezeře, protože nejsem s vámi v bouřích porušení. Proto také praví na jiném místě po zmrtvýchvstání týmž učedníkům: *To jsou slova, která jsem k vám mluvil, dokud jsem byl ještě s vámi.* (Lk 24; 44.) Nebyl jim arci vzdálen, když se jim zjevoval tělesnou přítomností; přece však popírá, že by byl s nimi, od jejichž smrtelného těla byl vzdálen tělesnou nesmrtelností. Tam prohlašuje, stoje před nimi, že není s nimi; totéž zde vyjadřuje postavením těla, když jim ještě se plavícím ukazuje, že on již je na břehu.

3. Jak velice se liší pozemská Církev od Církve vyvolených.

Měli pak učedníci velmi obtížný rybolov, aby příchod Mistra byl provázen mocným úžasem. On jim hned řekl: *Vržte síť na pravou stranu lodi a naleznete.* Dvakrát se čte ve svatém

Evangeliu, že Pán poručil spustit sítě k rybolovu, totiž před vzkříšením a po vzkříšení. Než však byl náš Vykupitel umučen a vstal z mrtvých, káže sice spustit sítě k rybolovu, ale nekáže, mají-li býti spuštěny na pravé nebo na levé straně; zjeviv se však učedníkům po vzkříšení, káže spustit sítě na pravé straně. Při prvním lovu bylo chyceno tolik, že se sítě trhaly; při tomto však bylo uloveno mnoho, a přece se síť nepotrhala. Kdoby však nevěděl, že pravou stranou jsou znázorňováni dobří a levou zlí? Označuje tudíž rybolov, při němž se výslovně nekáže, na kterou stranu se má spustit síť, přítomnou Církev, jež shromažďuje zároveň dobré i zlé; a nevybírá, koho vylovit, protože ani neví, koho by mohla vybrati. Avšak rybolov, který se stal po vzkříšení Páně, byl proveden toliko po pravé straně, protože vidění slávy jeho jasu přísluší toliko Církvi vyvolených, jež nebude míti nic z díla nepravého. Při onom rybolovu se síť trhá pro množství ryb, poněvadž nyní přistupuje k vyznání víry s vyvolenými i tak mnoho zavržených, kteří rozervávají samu Církev heresemi. Při tomto rybolovu však se uloví i mnoho i velikých ryb, a přece se síť netrhá, protože svatá Církev vyvolených, odpočívajíc v ustavičném pokoji svého Původce, není již rvána žádnými roztržkami.

4. Petrovi byla výslovně svěřena Církev.

Když pak ulovili tak veliké ryby, *vystoupil Šimon Petr a vytáhl síť na břeh.* Myslím, že již vaše láska chápe, co to znamená, že Petr táhne síť k zemi. Vždyť jemu byla svěřena Církev svatá, jemu zvláště je řečeno: *Šimone Janův, miluješ mě? Pas ovce mé.* (Jan 21; 17.) Co tedy jest potom odhaleno slovem, to je teď znázorněno skutkem. Ježto nás hlasatel Církve odlučuje od vlnobití tohoto světa, je arci nezbytno, aby Petr táhl síť plnou ryb k břehu. Táhne totiž ryby k pevnému břehu, protože hlasem svatého kázání ukazuje věřícím neochvějnost věčné vlasti. To činil slovy, to činil listy, to činí denně znameními zázraků. Kdykoli se jeho působením obracíme k lásce k věčnému pokoji, kdykoli se odlučujeme od vřavy věcí pozemských: co jiného to jest, než že jsme jako ryby taženik břehu, zahrnuti do sítě víry? Když se však praví, že síť byla plná velikých ryb, dokládá se též, kolik jich bylo, to jest, sto třiapadesát. Toto číslo není prosto velikého tajemství, ale hlubina tak velikého mystéria čeká jen na vaši pozornost. Nezaznamenával by přece evangelista svědomitě počet, kdyby nebyl soudil, že je pln posvátného smyslu. Víte, že ve Starém Zákoně bylo předepsáno veškeré konání příkazy desatera; v Novém však je rozmnoženým věřícím dána moc tohoto konání sedmeronásobnou milostí Ducha svatého. Jeho ohlašuje prorok slovy: *Duch moudrosti a rozumění, duch rady a síly, duch vědění a zbožnosti, a naplní ho duch bázně Hospodinovy.* (Is. 11; 2.) Ke konání v tomto Duchu však dospívá ten, kdo vyznává víru v Trojici, takže věří, že Otec i Syn i Duch svatý jsou jedné moci, a vyznává, že jsou jedné podstaty. Protože tedy to sedmero, jež jsme uvedli, bylo obšírněji stanoveno Novým Zákonem, desatero pak přikázáno Starým, všechna naše síla a činnost může býti zahrnuta čísly deset a sedm. Znásobme deset a sedm třemi, a dostaneme jedenapadesát. Toto číslo zajisté není prosto velikého tajemství, neboť ve Starém Zákoně čteme, že každý padesátý rok bylo přikázáno nazývati milostivým; v něm totiž celý národ odpočíval od veškeré práce. Pravý odpočinek však je v jednotě. Jedno zajisté nemůže býti rozděleno; neboť kde je roztržka rozdělení, tam není pravý odpočinek. Násobme tedy jedenapadesát třemi, abychom dostali sto třiapadesát. Poněvadž veškeré naše konání, jež se děje ve víře v Trojici, směřuje k odpočinku, násobíme deset a sedm třemi, abychom došli k jedenapadesáti. A náš pravý odpočinek nastává tehdy, když již poznáváme sám jas Trojice, o níž máme za jisto, že je v jednotě božství. Jedenapadesát násobíme třemi a dostáváme počet vyvolených v nebeské vlasti jakopočet sto třiapadesáti ryb. Po

zmrtvýchvstání Páně tedy zasloužila vržená síť ulovit tolik ryb, kolik by jich vyjádřilo toliko vyvolené občany nebeské vlasti.

5. Proč Kristus jedl pečenou rybu a plást medu.

Přitom však nás včerejší i dnešní čtení Evangelia napomíná, abychom bedlivě zkoumali, proč čteme, že náš Pán a Vykupitel jedl po svém zmrtvýchvstání pečenou rybu. Není totiž bez tajemství, co je opětováno skutkem. Podle tohoto čtení pojedl chleba a pečené ryby; podle toho, jež bylo čteno včera, jedl s pečenou rybou i plást medu. (Lk 24; 42 n.) Co však znamená podle našeho domnění pečená ryba, ne-li samého umučeného Prostředníka mezi Bohem a lidmi ? Vždyť on se ráčil skrýti ve vodách pokolení lidského, chtěl býti chycen osidlem naší smrti a protivenstvím byl jakoby sžehnut v čas utrpení svého. Avšak ten, jenž se ráčil v utrpení státi rybou pečenou, stal se nám ve vzkříšení plástem medu. Zdaliž ten, jenž chtěl znázornit pečenou rybou své utrpení, nechtěl vyjádřiti plástem medu obojí přirozenost své osoby? Plást je přece med ve vosku; med ve vosku je však božství v lidství. To neodporuje dnešnímu čtení: pojedl chleba a ryby. Neboť ten, jenž mohl býti skrze lidství pečen jako ryba, sytí nás chlebem skrze božství, an praví: *Já jsem chléb živý, jenž sestoupil s nebe.* (Jan 6; 41.) Pojedl tedy pečené ryby a chleba, aby už svým pokrmem nám ukázal, že i podstoupil utrpení skrze naše lidství i opatřil naše nasycení skrze své božství. A zkoumáme-li to bedlivě, vidíme, jak vhodná je to i pro nás věc k následování. Vyjadřuje se totiž Vykupitel o svých věcech tak, aby nám jdoucím za ním razil cestu k napodobení. Hle, Pán náš chtěl, aby v jeho pokrmu byla sdružena pečená ryba s plástem, ježto ve svém těle přijímá do pokoje věčného ty, kdož zakoušejíce zde protivenství pro Pána, neodstupují od lásky ke vnitřní sladkosti. Plást je pojídán s pečenou rybou, poněvadž ti, kdo zde podstupují soužení, tam budou syceni pravou sladkostí.

6. Co vyjadřuje poslední Kristovo stolování.

Je také významné, že podle vyprávění Kristus stoloval naposledy se sedmi učedníky; připomíná se totiž, že při tom byli Petr a Tomáš, Nathanael, synové Zebedeovi a jiní dva učedníci. Proč stoluje naposledy se sedmi učedníky, ne-li proto, že tím dává najevo, že při věčném hodování s ním budou jen ti, kdo jsou naplněni sedmeronásobnou milostí Ducha svatého? V sedmi dnech se dokonává celý tento čas; a často se číslem sedm označuje naplnění. Ti tedy budou poží-vati na poslední hostině přítomnosti Pravdy, kdož nyní úsilím o dokonalost vycházejí z pozemských věcí; kdož nejsou poutáni láskou k tomuto světu; jimž se sice snaží pokušením překážet, ale nemůže oslabiti jejich probuzené tužby. O této poslední hostině praví jinde Jan: *Blahoslavení, kteří jsou povoláni k svatební hostině Beránkově.* (Zjev. 19; 9.) Praví, že jsou pozváni k večerní hostině, nikoli k snídani, poněvadž jídlo na sklonku dne se nazývá večeří.[109] Když tedy dokonavše čas přítomného života přicházejí, aby byli nasyceni nebeským patřením, nejsou voláni k snídani Beránkově, nýbrž k večeři. Tato večeře je znázorňována tím posledním stolováním, jehož se účastnilo, jak se připomíná, sedm učedníků; neboť jak jsme řekli, tehdy občerství vnitřním nasycením ty, kdož nyní žhnou láskou Ducha, plni sedmeronásobné milosti. Tím se tedy, bratří, zaměstnávejte, aby přítomné bylo naplněno tímto duchem, toužebně žádejte. Z přítomnéhousuzujte, čeho se vám může dostati v budoucnosti. Uvažte, že jste-li naplněni tímto duchem, víte, zdali jste schopni dojiti k oné hostině. Každý zajisté, koho nyní neposiluje Duch, postrádá nasycení věčné hostiny. Připomeňme si, co praví o témž Duchu Pavel:

[109]Latinské coena znamenalo hlavní denní jídlo, významem odpovídající našemu obědu; časově však odpovídá spíše naší večeři, protože bylo podáváno odpoledne nebo k večeru a bylo posledním pravidelným denním jídlem.

Nemá-li kdo Ducha Kristova, není jeho. (Rím. 8; 9.) Ten Duch lásky je jakoby jakési znamení božského majetnictví. Zdali má Ducha Kristova ten, jehož mysl rozdírá zášť, nadouvá pýcha, rozběsňuje hněv až k rozdělení ducha, trýzní lakota, vysiluje chlípnost? Uvažte, kdo jest Duch Kristův. Jistě ten, kdo způsobuje, že jsou milováni přátelé i nepřátelé, že se pohrdá pozemským, prahne po nebeském, že se pro nepravosti umrtvuje tělo, že se mysl krotí v žádostech. Chcete-li tedy poznati právo majetnictví Božího, uvažte osobu svého majitele. Vždyť to, co jsme řekli, hlásá Pavel slovy pravdomluvnými: *Nemá-li kdo Ducha Kristova, není jeho.* Jako by otevřeně říkal: Kdo není teď spravován Bohem v něm přebývajícím, nebude se potom radovati z patření na Boží jas. My však jsme slabí k těm věcem, jež byly řečeny, a nedosahujeme ještě vrcholu dokonalosti; kráčejme tedy denně po cestě Boží šlépějemi svaté touhy. Utěšuje nás Pravda, jež dí skrze žalmistu: *Nedokonalého mě viděly oči tvé a v knize tvé všichni budou zapsáni.* (Ž. 138; 16.) Naprosto nám neuškodí naše nedokonalost, jestliže stojíce na cestě Boží neohlížíme se na věci událé a rychle se snažíme dospěti k tomu, co zbývá. Neboť ten, jenž dobrotivě rozněcuje touhy nedokonalých, dává také sílu k jejich naplnění. Skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž s ním žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA PATA

proslovená k lidu v basilice svatého Jana, zvané konstantinovské, ve čtvrtek po velikonocích.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (20; 11-18).

Pán se ukazuje Márii Magdaléně – Jn 20; 11-18.

Za onoho času: Maria stála u hrobu venku plačíc. Jak tedy plakala, naklonila se a nahlédla do hrobu; a spatřila dva anděly v bílém rouchu, sedící jednoho v hlavách a druhého v nohách místa, kde bylo položeno tělo Ježíšovo. Rkou jí: „Zeno, proč pláčeš?" Dí jim: „Vzali Pána mého a nevím, kam ho položili." Když to pověděla, obrátila se a uzřela tam státi Ježíše; a nevěděla, že je to Ježíš. Dí jí Ježíš: „Zeno, proč pláčeš? Koho hledáš?" Ona, domnívajíc se, že je to zahradník, praví k němu: „Pane, jestliže jsi ho vzal ty, řekni mi, kam jsi ho položil, a já jej odnesu." Dí jí Ježíš: „Maria!" A ona obrátivši se dí jemu: „Rabboni!" to jest, Mistře! Oí jí Ježíš: „Nedotýkej se mě, neboť ještě jsem nevystoupil k Otci svému. Jdi však k mým bratřím a řekni jim: Vystupuji k Otci svému a Otci vašemu, Bohu svému a Bohu vašemu." Přišla Maria Magdalena oznámit učedníkům: „Viděla jsem Pána a toto mi řekl."

1. Láska a slzy Marie Magdaleny.

Marie Magdalena, jež byla kdysi veřejnou hříšnici, milujíc pravdu smyla slzami poskvrny zločinu; a naplňuje se slovo Pravdy, jímž jest řečeno: *Odpuštěnyjsou jí hříchy mnohé, neboť milovala mnoho.* (Lk 7; 47.) Neboť jestliže předtím hřešíc zůstávala studená, potom mocně planula láskou. A když přišla k hrobu a nenašla tam tělo Páně, domnívala se, že bylo odneseno, a oznámila to učedníkům. Ti přišedše uviděli a uvěřili, že je tomu tak, jak řekla žena. Hned dále se o nich píše: *Odešli tedy učedníci domů.* (Jan 20; 10.) A potom se připojuje: Maria však stála u hrobu venku plačíc. Tu je třeba uvážit, jak veliká síla lásky rozněcovala mysl této ženy, jež neodcházela od hrobu Páně, ani když odešli učedníci. Hledala toho, jejž nenalezla, plakala

hledajíc a zanícena ohněm své lásky planula touhou po tom, jenž byl odnesen, jak se domnívala. Tak se stalo, že jej tehdy uviděla jen ona sama, jež zůstala, aby hledala; neboť hodnotou dobrého díla je zajisté vytrvalost a hlasem Pravdy jest řečeno: *Kdo vytrvá až do konce, bude spasen.* (Mt 10; 22.) A podle přikázání zákona bylo nařízeno, aby byl při oběti obětován ohon obětního zvířete. Ohon je zajisté zakončení těla, a dobře obětuje ten, kdo oběť dobrého skutku dokoná až k náležitému konci. Proto se také vypráví, že Josef měl mezi ostatními bratry suknici sahající až po kotníky. Suknice sahající až po kotníky, toť dobrý skutek dovršený až k naplnění.

2. Jak se skví tato ctnost u Marie Magdaleny.

Když však Maria plakala, nachýlila se a nahlédla do hrobu. Viděla už přece předtím hrob prázdný, oznámila již, že Pán byl odnesen; proč se tedy znovu naklání, znovu touží uzříti? Milující však nestačí, že pohlédla jedenkrát, neboť síla lásky zmnožuje úsilnost hledání. Hledala tedy nejprve a nenalezla; vytrvala v hledání a právě proto nalezla; stalo se, že nesplněná touha rostla a rostoucí dosáhla nakonec toho,co hledala. Proto praví Církev o témž ženichovi v Písni písní: *Na lůžku svém po nocích hledala jsem toho, jejž miluje duše má; hledala jsem ho a nenalezla. Vstanu a budu obcházet po městě, po náměstích a ulicích budu hledati toho, jejž miluje duše má.* (Píseň 3; 1-2.) A oznamuje po druhé nezdar hledání, řkouc: *Hledala jsem ho a nenalezla.* (Tt.) Protože se však nalezení dlouho neoddaluje, jestliže hledání neustává, připojuje: *Nalezli mě strážní, kteří hlídají město. Zdali jste viděli toho, jejž miluje duše má? Maličko když jsem od nich poodešla, nalezla jsem toho, jejž miluje duše má.* (Tt. v. 3 - 4.) Milovaného hledáme na loži, když v krátkém odpočinutí tohoto života vzdycháme touhou po svém Vykupiteli. Hledáme v noci, neboť i když již v něm mysl bdí, přece je oko dosud slepé. Kdo však nenalézá svého miláčka, tomu nezbývá, než aby vstal a procházel městem, to jest myšlením a zkoumáním probíral Církev vyvolených; aby ho hledal po náměstích a po ulicích, to jest, aby vzhlížel ke jdoucím po cestách širokých i těsných a pátral, zdali by v nich našel nějaké jeho stopy; neboť jsou i světští lidé, u nichž se najde úkon ctnosti, hodný napodobení. A když tak hledáme, naleznou nás strážní, kteří hlídají město; neboť svatí Otcové, kteří bdí nad blahem Církve, vycházejí vstříc našim dobrým snahám, aby nás učili buď slovem nebo spisy. Když je maličko mineme, najdeme toho, jejž milujeme; neboť i když byl náš Vykupitel pokorou člověkem mezi lidmi, přece byl božstvím nad lidmi. Když tedy jsou pominuti strážní, je nalézán miláček; neboť vidíme-li, že proroci a apoštolé stojí pod ním, chápeme také, že on, jenž jest přirozeností Bůh, jest nad lidmi. Nejprve tedy je hledán, nemaje býti nalezen, aby potom jsa nalezen, tím pevněji byl držen. Neboť svaté touhy, jak jsme již řekli, prodlením vzrůstají. Jestliže však s prodlením slábnou, nebyly to [pravé] touhy. Touto láskou planul každý, kdo byl s to dosáhnouti pravdy. Proto zajisté praví David: *Žíznila duše má po Bohu živém, kdy přijdu a objevím se před tváří Boží?* (Ž. 41; 3.) Proto nás napomíná, řka: *Hledejte tvář jeho vždycky.* (Ž. 104; 4.) Proto praví prorok: *Duše má si tě žádá v noci, ale i duchem svým v útrobách srdce svého z jitra bdím k tobě.* (Isai. 26; 9.) Proto zase praví Církev v Písni Písní: *Raněna jsem láskou.* (4; 9.) Je arci spravedlivé, aby pohledem na lékaře byla uzdravena ta, jež z prahnutí touhy po něm nese v hrudi ránu lásky. Proto opět praví: *Duše má se rozplývala, jak milý promluvil.* (T. 5; 6.) Neboť mysl člověka nehledajícího tvář svého Stvořitele je velice tvrdá, protože zůstává sama v sobě studená. Jestliže však již začne planouti touhou po následování toho, jejž miluje. rozplývá se zjihlá ohněm lásky. Z touhy se stává nepokojnou, zevšedňuje jí ve světě všechno, co se ií líbivalo, nic jí není po chuti, co je mimo Tvůrce, a co dříve blažilo ducha, stává se potom velice obtížné. Nic neutěší její hoře, dokud nebude spatřen ten, po němž touží. Truchlí mysl, samo světlo budí odpor; a

takovým ohněm je v mysli spalována rez viny a jako zlato, jež ztratilo užíváním lesk, nabývá zanícený duch ohněm jasu.

5. Kristus má býti kázán v obojí podobě.

Vizme teď, s jakým užitkem podněcuje poznovu síla lásky k hledání tu, jež takto miluje, jež se znovu naklání k hrobu, do něhož již nahlédla. Následuje: Spatřila dva anděly v bílém rouchu, sedící jednoho v hlavách, druhého v nohách místa, kde bylo položeno tělo Ježíšovo. Proč jsou spatřeni na místě těla Páně dva andělé, sedící jeden u hlavy, druhý u nohou,ne-li proto, že anděl znamená posel a že bylo třeba zvěstovati pro jeho utrpení toho, jenž byl i Bůh před věky i člověk na konci věků? Jako u hlavy sedí anděl, ježto jest skrze apoštola Jana hlásáno: *Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo.* (Jan 1; 1.) A jakoby u nohou sedí anděl, ježto praví: *A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.* (T. v. 14.) Můžeme též v těch dvou andělech rozezná-vati dvojí zákon, dřívější a pozdější. Tito andělé jsou zajisté spolu sdruženi místem těla Páně, poněvadž oba zákony, shodně hlásajíce Pána vtěleného, zemřelého a vzkříšeného, jako by seděly první u hlavy a druhý u nohou. Proto také dva cherubové, kteří přikrývají slitovnici, pohlížejí na sebe s tvářemi obrácenými k slitovnici. Znamenáť „cherubím" „plnost vědění". A co představují dva cherubové, ne-li obojí zákon? Co však je znázorněno slitovnicí, ne-li vtělený Pán? O něm praví Jan: *On je totiž smírnou obětí za naše hříchy.* (I. Jan 2; 2.) A kdyžtě Starý Zákon ohlašuje jakožto mající se státi to, co Nový Zákon prohlašuje o Pánu jakožto událé, dívají se oba cherubové na sebe, obráceni obličeji ke slitovnici, poněvadž vidouce vtěleného Pána, stojícího mezi nimi, neliší se v pohlížení na něho, kdyžtě svorně zvěstují tajemství jeho řízení.

4. Písmo svaté někdy dojímá k pláči, jindy utěšuje.

Táží se andělé Marie: *„Ženo, proč pláčeš?*" Dí jim: *„Vzali Pána mého a nevím, kam ho položili."* Tytéž svaté výroky totiž, jež v nás vzbouzejí slzy lásky, dávají těmto slzám útěchu tím, že nám slibují, že uzříme svého Vykupitele. Je však třeba si v příběhu všimnou-ti, že žena nepraví: Vzali tělo Pána mého, nýbrž: Vzali Pána mého. Je totiž zvykem svaté mluvy, že někdy vyjadřuje částí celek, někdy celkem část. Částí vyjadřuje celek, jako když je psáno o Jakobovi: *Všech duší domu Jakobova, jež vešly do Egypta, bylo sedmdesát.* (I. Mojž. 46; 27.) Nevešly přece do Egypta duše bez těl; je však pouhou duší vyjadřován celý člověk, protože se klade část za celek. A v hrobě leželo toliko tělo Páně; Maria však hledala celého Pána, protože celkem označovala část. Když to pověděla, obrátila se a uzřela tam státi Ježíše; a nevěděla, že je to Ježíš. Všimněme si, že Maria, jež dotud pochybovala o zmrtvýchvstání Páně, se obrátila, aby uzřela Ježíše; neboť tím svým pochybováním se jaksi obrátila zády k obličeji Pána, v jehož zmrtvýchvstání nevěřila. Protože však milovala a pochybovala, viděla a nepoznávala; i láska jí ho ukazovala i pochybnost jí ho skrývala. Její nevědomost se vyjadřuje i tím, že se připojuje: A nevěděla, že je to Ježíš. Dí jí Ježíš: *„Zeno, proč pláčeš? Koho hledáš?"* Klade se otázka o příčině bolesti, aby se rozhojnila touha, takže by, jmenujíc toho, jejž hledala, žhavější zaplanula láskou k němu. Ona, domnívajíc se, že je to zahradník, praví k němu: *„Pane, jestliže jsi ho vzal ty, řekni, kam jsi ho položil, a já jej odnesu."* Snad ani tato žena nepobloudila svým omylem, majíc ho za zahradníka. Zdali jí nebyl duchovně zahradníkem on, jenž zasazoval do její hrudi pučící semena ctností?

5. Rozmluva Marie s Pánem je svědectvím vzájemné lásky.

Proč však, uzřevši toho, jejž pokládala za zahradníka a jemuž ještě ani neřekla, koho hledá - proč řekla k němu*: Pane, jestliže ty jsi ho vzal?* Jako by již byla řekla, po kom se rmoutí touhou, mluví o tom, o němž nic neřekla. To však působí moc lásky v duhu, že nevěří, že by někdo neznal toho, na něhož sám stále myslí. Správně také neříká tato žena, koho hledá, a přece praví: Jestliže ty jsi ho vzal, poněvadž ji nenapadá, že by mu byl neznám ten, po němž se sama ustavičně souží touhou. *Di jí Ježíš: „Maria!"* Když ji oslovil obecným jménem podle pohlaví a nebyl poznán, oslovuje ji teď jménem. Jako by jí zjevně říkal: Poznej toho, od něhož jsi poznávána. Muži dokonalému se praví: *Poznal jsem tě podle jména* (II. Mojž. 33; 12), neboť „člověk" je společné pojmenování nás všech, Mojžíš však je jméno vlastní, a správně se mu říká, že je znám podle jména, jako by Pán říkal: Neznám tě obecně jako ostatní, nýbrž jmenovitě. Poněvadž je tedy Maria nazvána vlastním jménem, poznává Původce; a ihned ho nazývá Rabboni, to jest Mistře, neboť byl i zevně hledán i sám ji učil. aby byl hledán vnitřně. Pak již evangelista neříká, co žena učinila, nýbrž je to naznačeno jen tím, co uslyšela. Praví se k ní: Nedotýkej se mě, neboť ještě jsem nevystoupil k Otci svému. Těmi slovy se totiž naznačuje, že Maria, poznavši ho, chtěla obejmouti jeho nohy. Mistr však jí praví: *Nedotýkej se mě.* To nebylo proto, že by byl sám Pán po zmrtvýchvstání odmítal dotek ženy, kdyžtě je psáno o dvou ženách, jež přišly k jeho hrobu: *Přistoupily a objaly nohy jeho.* (Mt 28; 9.)

6. Kristus roven Otci a s ním souvěčný.

Uvádí se však důvod, proč neměl být dotýkán, když se připojuje: *Nevystoupil jsem ještě k Otci svému.* V našem srdci vystupuje zajisté Ježíš k Otci, když je věřeno, že je roven Otci. Neboť v srdci toho, kdo nevěří, že Syn je roven Otci, nevystoupil Pán ještě k Otci. Opravdově se tedy dotýká Ježíše ten,kdo věří, že Syn je souvěčný s Otcem. V srdci Pavlově již Ježíš vystoupil k Otci, když týž Pavel pravil: *Jenž jsa ve způsobe Boží, nepokládal to za věc uloupenou, že jest rovný Bohu.* (Filip. 2; 6.) Proto se dotkl našeho Vykupitele rukou víry i Jan, jenž praví: Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo. To bylo na počátku u Boha. Skrze ně všechno bylo učiněno. (Jan 1; 1 - 3.) Dotýká se tedy Pána, kdo věří, že je roven Otci věčností podstaty. Snad je však někdo znepokojován němou otázkou, jak může býti Syn roven Otci. Tu si musí lidská přirozenost uvědomit, že co nemůže žasnouc pochopiti, to je pro ni hodno víry z jiné úžasné skutečnosti. Najde totiž, co by si na to krátce odpověděla. Je přece známo, že on sám stvořil matku, v jejímž panenském lůně by byl stvořen co do lidství. Jaký div tedy, je-li roven Otci někdo, kdo je dříve než matka? Též jsme se poučili z Pavlova svědectví, *že Kristus je Boží moc a Boží moudrost.* (I. Kor. 1; 24.) Kdo se tedy domnívá, že Syn je menší, snižuje přímo Otce, tvrdě, že jeho moudrost mu není rovna. Vždyť který mocný člověk by klidně snesl, aby mu někdo řekl: Jsi ovšem veliký, ale tvá moudrost je menší tebe*? Ba i sám Pán praví: Já a Otec jedno jsme.* (Jan 10; 30.) A opět praví: *Otec je větší mne.* (T. 14; 28.) *Také je o něm psáno, že byl poddán svým rodičům.* (Lk 2; 51.) Co divného tedy, tvrdí-li, že je v nebi menší Otce co do svého lidství, jímž byl také poddán na zemi rodičům? Vzhledem k tomuto lidství je také nyní řečeno Marii: Jdi k mým bratřím a řekni jim: Vystupuji k Otci svému a Otci vašemu, Bohu svému a Bohu vašemu. Proč praví: svému a vašemu, proč neřekne obecně: našemu? Protože mluví zřetelně a naznačuje, že téhož Otce a Boha má jiným způsobem než my. *Vystupuji k Otci svému,* totiž [svému] skrze přirozenost, a *Otci vašemu*,totiž [vašemu] skrze milost. *K Bohu svému,* protože jsem sestoupil, a Bohu vašemu, protože vystoupíte. Protože totiž i já jsem člověk, jest mi Bohem; protože vy jste osvobozeni od omylu, jest i vám *Bohem.* Rozdílně tedy jest mi Otcem a Bohem, poněvadž Boha, jejž zplodil před věky, stvořil se mnou člověkem na konci věků. *Přišla Marie Magdalena*

oznámit učedníkům: „Viděla jsem Pána a toto mi řekl." Hle, vina lidského rodu je odťata na tom místě, kde vzešla. Protože totiž v ráji přinesla smrt muži žena, zvěstuje žena mužům od hrobu život; a oznamuje slova svého oži-vovatele ta, jež kdysi oznámila slova smrtonosného hada. Je to, jako kdyby Pán říkal lidskému pokolení nikoli slovy, nýbrž skutečnostmi: Z téže ruky, která vám přinesla nápoj smrti, přijměte pohár života.

7. Zmrtvýchvstání Páně dosvědčuje jeho dobrotu

Tolik jsme krátce probrali z výkladu čtení Evangelia; nyní s pomocí téhož Pána, o němž mluvíme, rozvažujme o slávě jeho zmrtvýchvstání i o hloubce jeho dobroty. Chtěl totiž rychleji vstáti z mrtvých, aby naše duše nezůstávala dlouho v smrti nevěry. Pročež je také dobře řečeno skrze žalmistu: *Z potoka na cestě budepiti, proto povýší hlavu.* (Ž. 109; 7.) V lidském pokolení totiž vyvěral od počátku světa potok smrti; z tohoto potoka však pije Pán na cestě, protože okusil smrti v přechodu. A tak pozvedl hlavu, poněvadž to, co smrtí položil v hrob, zmrtvýchvstáním povýšil nad anděly; a potřel navěky dávného nepřítele právě tím, čím na čas dopustil, aby proti němu řádily ruce pronásledovatelů. To naznačuje Pán zjevně Jobovi, řka: *Zdali chytíš Leviathana na udici?* (Job 40; 20.)

8. Ďábel byl zahuben, zakousnuv se do nástrahy.

Leviathanem - což znamená „jejich přírůstek" - se označuje onen obludný požírač lidského pokolení. Ten sliboval, že člověku přidá božství, zatím však mu odňal nesmrtelnost. A rozmnožuje neustále tresty svých následovníků tím, že svým zhoubným přemlouváním rozmnožuje u nich vinu zpronevěry, kterou obdařil prvního člověka. Na udici pak se ukazuje nástraha, a háček je ukryt. Ďábla tedy chytil všemohoucí Otec na udici, protože na jeho záhubu poslal jednorozeného Syna vtěleného, u něhož sice bylo možno viděti tělo podrobené utrpení, ne však božství utrpení nepodléhající. A když se v něm onen had skrze ruce pronásledovatelů zakousl do nástrahy těla, probodl ho osten božství. Nejdříve ho ovšem poznal v zázracích jako Boha, ale z tohoto poznání upadl zase v pochyby, když viděl, že je podroben utrpení. Jako by se tedy byla udice zabodla do chřtánu pohlcujícího, když v něm byla zjevná nástraha těla, po níž se hnal požírač, zatím co božství, jež zabíjelo, bylo v čas utrpení skryto. Byl chycen na udici jeho vtělení, neboť zatím co v něm mířil na nástrahu těla, byl proboden ostnem božství. Tam zajisté bylo lidství, aby vábilo požírače; tam bylo božství, aby ho probodlo; tam byla skrytá síla, jež by pronikla chřtán uchvatitele. Byl tedy chycen na udici, protože zašel na to, do čeho se zakousl. A pozbyl těch, jež právem držel jako smrtelné, protože se opovážil smrtí útočiti na nesmrtelného, na něhož neměl práva.

9. Napadnuv nevinného, pozbyl ďábel práva na vinníky.

Proto také žije ta Maria, o níž zde mluvíme, že zemřel za lidské pokolení ten, jenž smrti nebyl ničím povinen. Proto se také my každodenně po provinění vracíme k životu, poněvadž naši vinu podstoupil Tvůrce bez viny. Hle, již ztratil dávný nepřítel kořist, které dobyl na lidském pokolení, pozbyl vítězství svého podvodu. Denně se hříšníci vracejí k životu, denně jsou vychvacováni rukou Vykupitele z jeho tlamy. Proto také dobře dí hlas Páně opět k blaženému Jobovi: *Nebo provrtáš hákem jeho čelist?* (Job 40; 21.) Když se někam zaklesne hák, drží věc v sevření Co se tedy znázorňuje hákem, ne-li božské milosrdenství nás objímající? Ono probodává

čelist toho Leviathana, když nám po spáchání zapovězených činů přesto ukazuje lék pokání. Hákem Pán probodává čelist Leviathana, protože mocí svého nevýslovného milosrdenství klade zlobě dávného nepřítele takové překážky, že někdy ztrácí i ty, které už uchvátil. Jako by mu z tlamy vyklouzávali, když se vracejí po spáchaných vinách k nevinnosti. Neboť kdo by unikl jeho čelistem, jsa již jednou uchvácen jeho tlamou, kdyby nebyla probodena? Zdali neměl Petra v tlamě, když zapřel? Zdali neměl v tlamě Davida, když se pohroužil do takového víru smilství? Když se však oba vrátili k životu pokáním, onen Leviathan je jaksi ztratil jakoby otvorem proraženým v čelisti. Otvorem v jeho čelisti tedy byli vytaženi z jeho tlamy ti, kdož se po spáchání takové nepravosti vrátili skrze pokání. Ale kdo z lidí unikne tlamě toho Leviathana tak, že by se nedopustil vůbec žádných nedovolených činů? Z toho však poznáváme, jak velikými jsme dlužníky Vykupitele lidského pokolení, jenž nám nejen zabránil vejiti do tlamy Leviathanovy, nýbrž nám i dovolil z jeho tlamy vyjiti. On neodňal naději hříšníkovi, neboť prorazil jeho čelist, aby otevřel cestu k úniku, takže by mohl aspoň po uchvácení utéci ten, jenž se dříve nerozvážně nechtěl mít na pozoru, aby nebyl uchvácen. Všude se nám tedy naskýtá nebeský lék - neboť dal člověku přikázání, aby nehřešil, a přece dal i hřešícímu léky, aby nezoufal. Proto je třeba se míti svrchovaně na pozoru, aby někdo nebyl pro zalíbení v hříchu uchvácen tlamou toho Leviathana, a je-li přece uchvácen, aby nezoufal, neboť bude-li hříchu dokonale že-leti, najde ještě v jeho čelisti otvor, jímž by unikl.

10. Marie Magdalena je svědkem božského milosrdenství.

Jako svědek tohoto božského milosrdenství vystupuje táž Marie, o níž mluvíme - o níž pravil farizej, chtěje ucpati pramen dobrotivosti: *Kdyby byl tento člověk prorok, jistě by věděl, která a jaká je to žena, jež se ho dotkla; neboť je to hříšnice.* (Lk 7; 39.) Smyla však slzami poskvrny srdce i těla a dotkla se nohou svého Vykupitele, opustivši své hříšné cesty. Seděla u nohou Ježíše a poslouchala slovo z jeho úst. K žijícímu lnula, mrtvého hledala. Našla živého, jejž hledala mrtvého. A došla u něho takové milosti, že ona jej zvěstovala i samým apoštolům, jeho to přece zvěstovatelům. Co tedy, bratří, co máme spatřovati v této věci, ne-li nesmírné milosrdenství svého Tvůrce? - jenž nám jako znamení za příklad pokání položil ty, jimž dal skrze pokání ožiti po pádu. Uvažuji o Petrovi, přemýšlím o lotrovi, pohlížím na Zachea, zřím na Marii, a nevidím než příklady pokání a naděje, jež jsou nám stavěny před oči. Klesl snad někdo ve víře - ať pohlédne na Petra, jenž hořce plakal, že bázlivězapřel. Jiný vzplanul krutou zlobou proti svému bližnímu: ať pohlédne na lotra, jenž i v samém okamžiku smrti dospěl pokáním k odměnám života. Jiný uchvátil cizí majetek, zmítán náruživostí lakoty: ať pohlédne na Zachea, jenž navrátil čtyřnásob, jestliže něco komu uzmul. Jiný pozbyl čistoty těla, rozpálen ohněm vilnosti: ať pohlédne na Marii, jež v sobě vypálila lásku tělesnou žárem lásky božské. Hle, všemohoucí Bůh nám všude staví před oči ty, jež máme následovati, všude ukazuje příklady milosrdenství. Nechť se nám tedy již oškliví zlo, byť spáchané. Ochotně zapomíná Bůh, že jsme se provinili, je hotov počítati nám naše pokání za nevinnost. Poskvrněni po obmytí vodou spásy,[110] zroďme se znova ze slz. A tak, podle slov prvního Pastýře, *jako dítky zrovna zrozené žádejte si mléka.* (I. Petr. 2; 2.) Vraťte se, synáčkové, do klína své matky věčné Moudrosti; ssajte štědré prsy dobrotivosti Boží; spáchané oplakávejte, hrozícímu se vyhýbejte. Naše pomíjivé nářky pak utěší věčnou radostí náš Vykupitel, jenž žije a kraluje s Bohem Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

[110] „poskvrněni po obmytí vodou spásy": t. j. zhřešivše po křtu svatém.

HOMILIE DVACATA SESTA

proslovená k lidu v basilice svatého Jana, zvané konstantinovské, v oktávu velikonočním.

CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (20; 19-31).

Pán se ukazuje učedníkum a nevěřícímu Tomášovi – Jan 20; 19-31.

Za onoho času: Když byl večer toho dne prvního po sobotě, a pro strach před Židy byly zavřeny dveře, kde byli učedníci shromážděni, přišel Ježíš a stanul uprostřed a řekl jim: „Pokoj vám." A když to řekl, ukázal jim ruce a bok. Zaradovali se tedy učedníci, uzřevše Pána. Řekl jim tedy opět: „Pokoj vám. Jako mne poslal Otec, i já posílám vás." Když to řekl, dechl a pravil jim: „Přijměte Ducha svatého; kterým odpustíte hříchy, těm budou odpuštěny; a kterým zadržíte, těm budou zadrženy." Tomáš pak, jeden z dvanácti, jenž sluje Blíženec, nebyl s nimi, když přišel Ježíš. Řekli mu tedy druzí učedníci: „Viděli jsme Pána." On však jim řekl: „Neuzřím-li na jeho rukou otvory po hřebech a nevložím-li prst svůj na místo hřebů a nevložím ruku svou v jeho bok, neuvěřím." A po osmi dnech byli učedníci opět uvnitř a Tomáš s nimi. Přišel Ježíš zavřenými dveřmi a stanul uprostřed a řekl: „Pokoj vám." Potom dí Tomášovi: „Vlož svůj prst sem a viz ruce mé, a natáhni ruku a vlož ji v můj bok; a nebud nevěřící, nýbrž věřící." Odpověděl Tomáš a řekl mu: „Pán můj a Bůh můj!" Řekl mu Ježíš: „Že jsi mě viděl, Tomáši, uvěřil jsi; blahoslavení, kdož neviděli a uvěřili." Také mnoho jiných znamení učinil Ježíš před sbými učedníky, o nichž není psáno v této knize. Toto však bylo napsáno, abyste věřili, že Ježíš jest Kristus Syn Boží, a abyste věříce měli život věčný ve jménu jeho.

1. Jak mohl Kristus tělesně vejiti k učedníkům zavřenými dveřmi.

První otázka, jež v tomto čtení naléhá na ducha, jest, jakým způsobem bylo skutečným tělem tělo Páně, jež mohlo vejiti k učedníkům zavřenými dveřmi. Je nám však třeba věděti, že je-li božské konání rozumu pochopitelné, není podivuhodné; ani není záslužná víra, pro niž poskytuje zkušenost lidský rozum. Tyto však skutky našeho Vykupitele, jež nemohou býti vůbec pochopeny samy ze sebe, je třeba pojímati se zřetelem k jeho jinému počínání, aby podivuhodným věcem dodávaly věrohodnosti činy ještě podivuhodnější. Vešlo přece k učedníkům zavřenými dveřmi tělo Páně, jež vyšlo před lidský zrak svým zrozením ze zavřeného lůna Panny. Co divného tedy, jestliže vešel po svém zmrtvýchvstání zavřenými dveřmi, maje žiti na věky, ten, jenž maje umříti, vyšel z neotevřeného lůna Panny? Protože však víra vidoucích pochybovala o tom těle, jež bylo viděti, ukázal jim hned ruce a bok; dal jim možnost dotknouti se těla, jež uvedl zavřenými dveřmi. Ukázal tu dvě podivuhodné a podle lidského rozumu značně si odporující věci, když po svém zmrtvýchvstání ukázal své tělo i jako neporušitelné i jako hmatatelné. Neboť hmatatelné je nutně porušováno, zrovna tak jako nemůže býti hmatáno neporušitelné. Podivuhodným však a nevystihlým způsobem náš Vykupitel ukázal po zmrtvýchvstání tělo i neporušitelné i hmatatelné, aby ukázav je neporušitelným zval k odměnám, a osvědčiv je hmatatelným utvrdil ve víře. Osvědčil se tedy i neporušitelným i hmatatelným, aby zajisté ukázal, že pc zmrtvýchvstání je jeho tělo téže přirozenosti i odlišné slávy.

2. K čemu byli Kristovi učedníci posláni do světa.

Řekl jim: *Pokoj vám. Jako mě poslal Otec, i já posílám vás.* To jest, jako mě poslal Otec, Búh Boha, tak já posílám vás jako člověk lidi. Otec poslal Syna, ustanoviv, aby se vtělil pro

vykoupení pokolení lidského. Chtěl arci, aby přišel na svět trpěti; přece však miloval Syna, jejž poslal trpěti. Vyvolené apoštoly pak posílá Pán do světa ne k světským radostem, nýbrž k utrpení, tak jak byl sám poslán. Ježto tedy je Syn zároveň od Otce milován i posílán trpět, tak jsou též milováni od Pána učedníci, kteří jsou přesto posíláni do světa, aby trpěli. A tak se praví: *Jako mě poslal Otec, i já posílám vás;* to jest, když vás posílám doprostřed pohoršení pronásledovatelů, miluji vás tou láskou, jíž miluje Otec mne, jejž poslal snášet utrpení. Nicméně lze poslání chápati i ve smyslu přirozenosti božství. Praví se totiž, že Syn jest poslán od Otce, v tom smyslu, že je od Otce plozen. Neboť týž Syn naznačuje, že pošle i Ducha svatého, jenž je sice roven Otci a Synu, ale nevtělil se, řka: *Když přijde Utěšitel, jejž vám pošlu od Otce.* (Jan 15; 26.) Kdyby se totiž „býti poslán" mělo chápati jako „vtěliti se", rozhodně by se neříkalo, že jest posílán Duch svatý, jenž se vůbec nevtělil. Jeho poslání však je totéž vycházení, jímž vychází z Otce a Syna. A tak, jako se praví, že Duch je poslán, protože vychází, tak i o Synu se ne nevhodně praví, že je poslán, protože je plozen.[111]

3. Proč byl dán učedníkům Duch dvakrát.

Když to řekl, dechl a pravil jim: Přijměte Ducha svatého. Musíme se ptáti, proč Pán udělil Ducha svatého jednou meškaje na zemi a jednou panuje v nebi. Na žádném jiném místě se totiž zjevně neuvádí, že byl dán Duch svatý, než zde, když je přijímán dechnutím, a potom, když je líčen, jak přichází s nebe v rozličných jazycích. Proč je tedy nejprve udílen na zemi učedníkům a potom sesílán s nebe, ne-li proto že jsou dvě přikázání lásky, totiž láska k Bohu a láska k bližnímu? Na zemi je Duch udílen, aby byl milován bližní, s nebe je Duch sesílán, aby byl milován Bůh. Jako je tedy jedna láska a dvojí přikázání, tak je i jeden Duch a dvojí udělení. Nejprve od Pána meškajícího na zemi, potom s nebe; neboť v lásce k bližnímu se člověk učí, jak se má docházeti k milování Boha. Proto i týž Jan praví: *Kdo nemiluje bratra svého, jehož vidí, jak může milovati Boha, jehož nevidí?* (I. Jan 4; 20.) I dříve byl sice Duch svatý v myslích učedníků, pokud jde o víru, ale zjevným údělem jim nebyl dán leč po zmrtvýchvstání. Proto je též psáno: *Duch ještě nebyl dán, poněvadž Ježíš ještě nebyl oslaven.* (Jan 7; 39.) Proto též praví Mojžíš: *Aby ssál med ze skály a olej z kamene přetvrdého.* (V. Mojž. 32; 13.) I když projdeme celý text Starého Zákona, nedočteme se nikde, že by se něco takového skutečně přihodilo. Nikdy onen národ nessál med ze skály, nikdy olej. Protože však podle slov Pavlových *Skála byl Kristus* (I. Kor. 10; 4), ssáli med ze skály ti, kdož viděli činy a zázraky našeho Vykupitele. Olej však ssáli z kamene přetvrdého, protože si zasloužili býti pomazáni po jeho zmrtvýchvstání vylitím Ducha svatého. Skála nepevná jakoby tedy dala med, když Pán dosud smrtelný ukázal učedníkům líbeznost svých zázraků. Pevná skála však vylila olej, poněvadž stav se již po svém zmrtvýchvstání prostým utrpení, dechnutím Ducha dal vyjiti daru svatého pomazání.

4. Jaké jsou účinky jeho vlití.

O tomto oleji je řečeno skrze proroka: *Shnije jho od oleje.* (Isai. 10; 27.) Byliť jsme drženi pode jhem ďábelské vlády, ale byli jsme pomazáni olejem Ducha svatého. A protože nás pomazal milostí svobody, jho ďábelské vlády shnilo, jak svědčí Pavel: *Kde je Duch Páně, tam je svoboda.* (II. Kor. 3; 17.) Je však třeba věděti, že ti, kdo měli dříve Ducha svatého, aby i sami žili bez viny i některým lidem prospívali kázáním, přijali zjevně Ducha po vzkříšení Páně k tomu cíli, aby

[111] „je poslán, protože je plozen" - mitti dicitur, quia procedit, mitti dicitur, quia generatur: latinské mittere znamená nejen posílati, nýbrž i „dávati, vydávati, vypouštěti"; sémantická příbuznost sdružovaných sloves je tedy větší než v češtině.

mohli prospívati ne některým, nýbrž mnohým. Proto se též při tomto udílení Ducha praví: Kterým odpustíte hříchy, těm budou odpuštěny; a kterým zadržíte, těm budou zadrženy. Radostno je viděti, k jak vysokému vrcholu slávy byli dovedeni oni mučedníci, povolaní k tak velikým břemenům pokory. Hle, nejen že nabývají bezpečné jistoty sami o sobě, nýbrž dostávají i moc uvolňovati cizí závazky; a dostává se jim vladařství nebeského soudu, aby na místě Božím některým hříchy zadržovali, některým odpouštěli. Slušelo se, aby takto byli od Boha vyvýšeni, kdož svolili býti pro Boha tak velice poníženi. Hle, stávají se soudci duší ti, kdož se bojí přísného soudu Božího, a jiné odsuzují nebo osvobozují, kdož se strachovali, aby nebyli sami odsouzeni.

5. Místo apoštolů zaujímají biskupové.

Jejich místo teď arci zaujímají v Církvi biskupové. Moc svazovati a rozvazovati dostávají, kdož dosahují stupně vlády. Veliká je čest, ale těžké je břímě této pocty. Nebezpečno je zajisté, aby se stal soudcem cizího života, kdo nedovede říditi svůj vlastní život. A často se stává, že zde zastává úřad soudce někdo, jehož život se naprosto neshoduje s úřadem. A často se děje, že buď odsuzuje ty, kdo toho nezaslouží, nebo zprošťuje jiné, sám jsa vázán.[112] Často je při svazování a rozvazování sledován popud vlastní vůle, nikoli zřetel k věcem. Odtud se stává, že se zbavuje této moci svazovati a rozvazovati, kdo jí užívá k prospěchu vlastních choutek a nikoli k prospěchu mravů svých podřízených. Často se stává, že pastýř bývá v chování vůči některému bližnímu veden nenávistí nebo přízní;nemohou však důstojně souditi podřízené lidé, kteří v záležitostech podřízených sledují buď svou nenávist nebo svou náklonnost. Proto je správně řečeno skrze proroka*: Zabíjely duše, které neumírají, a oživovaly duše, jež nežijí.* (Ezech. 13; 19.) Neumírajícího zabíjí, kdo odsuzuje spravedlivého. A nemajícího žiti se snaží oživiti, kdo usiluje zprosti ti trestu provinilého.[113]

6. Jak mají užívati moci svazující a rozvazující.

Je tedy třeba uvážiti každou záležitost a podle toho užiti moci svazovati nebo rozvazovati. Je třeba přihlédnouti, jaká vina předcházela nebo jaké pokání následovalo po vině, aby ty, jež všemohoucí Bůh navštěvuje milostí zkroušenosti, osvobozoval rozsudek pastýře. Neboť rozhřešení představeného je správné tehdy, když se řídí úsudkem vnitřního soudce. Toznázorňuje pěkně ono vzkříšení Lazara již čtyři dni mrtvého; v něm se ukazuje, že Pán nejdříve mrtvého zavolal a oživil, řka: *Lazare, vyjdi ven!* (Jan 11; 43) a potom byl, když vyšel živý, od učedníků uvolněn, jak je psáno: *A když vyšel, svázán jsa obvazky...řekl jim*: *Rozvažte ho a nechte ho odejiti.* Hle, učedníci rozvazují jako již žijícího toho, jejž Mistr vzkřísil mrtvého. Kdyby totiž byli učedníci rozvázali Lazara mrtvého, byli by odhalili spíše puch než moc. Z této úvahy je třeba nahlédnouti, že pastýřskou mocí máme rozhřešovati ty, o nichž jsme poznali, že náš Původce je oživuje milostí probouzející.[114] Toto oživení před udělením spravedlivosti se poznává již v samém vyznání hříchů. Proto se také mrtvému Lazarovi neříká: Ožij, nýbrž: *Vyjdi ven.* Dokud tají svou vinu ve svědomí, je zajisté každý hříšník skryt uvnitř, skrývá se ve svých komorách. Mrtvý však vychází ven, když hříšník sám od sebe vyznává své špatnosti. Praví se tedy Lazarovi: Vyjdi ven, jako by se otevřeně říkalo kterémukoli vinou mrtvému: Proč utajuješ své provinění ve svědomí? Vyjdi již ven skrze zpověď, ty, jenž zapíráním dlíš ukryt sám v sobě. Ať tedy vyjde

---

[112] „zprošťuje jiné, sám jsa vázán": když biskup někoho nenáležitě zprošťuje trestu, uvaluje na sebe vinu právě tím, že jiného rozvazuje.

[113] kdo usiluje zprostiti trestu provinilého", to jest, kdo dává rozhřešení hříšníkovi, který nesplnil všechny podmínky řádného přijetí rozhřešení.

[114] „oživuje milostí probouzející": Bůh dává hříšníkovi ještě před zpovědí milost (předcházející a pomáhající), jíž je hříšník uschopňován (disponován) k opravdovému obrácení, k úmyslu konati pokání a začíti nový život, což je předpokladem platného odpuštění hříchů.

mrtvý ven, to jest, ať hříšník vyzná vinu. Vyšedšího ven však učedníci rozvazují, aby pastýři Církve zbavovali zaslouženého trestu kajícníka, který se nestyděl vyznati, co učinil. Tolik bych řekl krátce o řádu rozvazování, aby se pastýři Církve snažili rozvazovati nebo zavazovati s velikou uvážlivostí. Ať však pastýř zavazuje spravedlivě nebo nespravedlivě, stádo se má báti výroku pastýřova, aby si poddaný, i když je snad zavazován nespravedlivě, nezasloužil rozsudku svého závazku pro jinou vinu. Pastýř tedy nechť se bojí neuvážlivě rozvazovati nebo svazovati. Ten však, kdo podléhá pastýři, ať se bojí býti zavázán i nespravedlivě a ať opovážlivě nekáře rozsudek svého pastýře,i když je nespravedlivě zavazován, aby pro pýchu oso-bivého pokárání se nestala skutkem vina, které dříve nebylo. Vraťme se však po této krátké odbočce k vlastnímu pořádku výkladu.

7. Užitečnost Tomášovy nevíry.

Tomáš pak, jeden z dvanácti, jenž sluje Blíženec, nebyl s nimi, když přišel Ježíš. Tento učedník chyběl; navrátiv se slyšel, co se stalo, zdráhal se slyšenému uvěřiti. Přišel Pán po druhé a nevěřícímu učedníku ukázal bok, aby se ho dotkl, ukázal mu ruce a ukázav mu jizvu svých ran, uzdravil ránu jeho nevěry. Co, bratří nejmilejší, co v tom pozorujete? Zdali se domníváte, že to byla náhoda, když tehdy ten vyvolený učedník chyběl, potom však přišed uslyšel, uslyšev pochyboval, pochybovav dotkl se, dotknuv se uvěřil? Neudálo se to náhodou, nýbrž božským řízením. Způsobila totiž podivuhodně nebeská dobrotivost, že onen pochybující učedník v nás uzdravil rány nevěry, když se dotýkal tělesných ran svého Mistra. Více nám totiž prospěla k víře Tomášova nevěra než víra věřících učedníků; neboť zatím co on jest dotýkáním přiváděn zpět k víře, je naše mysl utvrzována ve víře, zanechavši veškerého pochybování. Tak zajisté dovolil Pán, aby učedník po jeho zmrtvýchvstání pochyboval, a přece ho neopustil v pochybách, jako dovolil, aby Maria měla před jeho narozením snoubence, který se nicméně nestal jejím manželem. Neboť pochybující a dotýkající se učedník se stal svědkem pravosti zmrtvýchvstání, tak jako snoubenec byl strážcem svrchovaně neporušeného panenství matky.

8. Tomáš viděl člověka, uvěřil v Boha.

Dotkl pak se a zvolal: „Pán můj a Bůh můj!" *Dí mu Ježíš: Že jsi mě viděl, Tomáši, uvěřil jsi. Ježto apoštol Pavel praví: Jest pak víra podstata věcí nadějných, důkaz nezjevných* (Žid. 11; 1.): je jasno, že víra je důkazem věcí, jež nemohou býti patrny. Co je totiž patrno, není již věřeno, nýbrž poznáváno. Když tedy Tomáš viděl, když se dotkl, proč se mu praví: *Že jsi mě viděl, uvěřil jsi?* Něco jiného však viděl a něco jiného uvěřil. Nemohlo přece božství býti spatřeno smrtelným člověkem. Viděl tedy člověka a vyznal Boha, řka: Pán můj a Bůh můj. Vida tedy uvěřil, když popatřiv na pravého člověka, prohlásil ho za Boha, jehož viděti nemohl.

9. Záslužnost pravé víry.

Velikou radost vzbouzí, co následuje: *Blahoslavení, kdož neviděli a uvěřili.* Vždyť tím výrokem jsme zvláště míněni my, kteří duchem podržujeme toho, jehož nespatřujeme v těle. My jsme tu míněni - jestliže ovšem skutky následujeme svou víru. Věří zajisté opravdově ten, kdo konáním provádí, več věří. Naproti tomu o těch, kdož zachovávají víru jen podle jména, praví Pavel: *Vyznávají, že znají Boha, skutky však ho popírají.* (Tit. 1; 16.) Proto dí Jakub: *Víra bez skutků je mrtvá.* (Jak. 2; 26.) Proto dí Pán k blaženému Jobovi o dávném nepříteli pokolení lidského: *Pohltí řeku a nepodiví se; důvěřuje, že vplyne Jordán v ústa jeho.* (Job 40; 18.) Co jiného je míněno řekou než proud pokolení lidského? Ono zajisté plyne od vzniku ke konci; a

jakoby na způsob vody plynutím těla spěje k stanovenému cíli. Co jiného představuje Jordán než obraz pokřtěných? Poněvadž se totiž ráčildát pokřtít v řece Jordáně sám původce našeho vykoupení, právem se vyjadřuje jménem Jordánu množství těch, kdož jsou uchováváni ve svátosti křtu. Dávný nepřítel pokolení lidského tedy pohltil řeku, ježto od počátku světa až do příchodu Vykupitele pohlcoval v břichu své zloby pokolení lidské, z něhož stěží uniklo něco málo vyvolených. Správně se o něm říká: *Pohltí řeku a nepodiví se, protože tomu nepřikládá veliké ceny, když uchvacuje nevěřící.* Velmi závažné však je, co se připojuje: *A důvěřuje, že vplyne Jordán v ústa jeho;* protože uchvacoval-li od počátku světa nevěřící, osobí si ještě, že se mu podaří dostati i věřící. Požírá totiž denně tlamou zhoubného svádění ty, u nichž se nešlechetný život sváří s vyznávanou vírou.

10. Jak se mají slaviti svátky.

Toho se tedy bojte, bratří nejmilejší, co nejusilovněji; o tom u sebe uvažujte pilnou myslí. Hle, slavíme velikonoční svátky; je nám však třeba žiti tak, abychom zasloužili dosáhnouti svátků věčných. Pominou všechny svátky slavené v časnosti. Vy, kteří se účastníte těchto slavností, pečujte, abyste nebyli odloučeni od slavnosti věčné. Co prospěje býti účasten svátků lidí, nebude-li účasti na svátcích andělů? Nynější slavnost je stínem slavnosti nastávající. Proto ji každoročně slavíme, abychom byli přivedeni k té, jež není konána jednou za rok, nýbrž ustavičně. Tím, že tato je konána v ustanovený čas, je naše paměť ponoukána, aby toužila po té druhé. Ať se tedy hojnou účastí na veselí časném mysl povzbuzuje a zaněcuje touhou po radosti věčné, abychom v opravdovém veselí požívali ve vlasti toho, o čem jsme rozjímali na cestě ve stínu radosti. Spořádejte tedy, bratří, svůj život a své mravy. Připomínejte si už předem, jak přísným soudcembude po svém příchodu ten, jenž vstal z mrtvých pln mírnosti. Objeví se zajisté v den strašného soudu svého s anděly, archanděly, trůny, panstvy, knížetstvími i mocnostmi; nebe a země budou hořeti, všechny živly se pohnou v hrůze své poslušnosti. Postavte si tedy před oči tak strašlivého soudce, jeho příchodu se obávejte, abyste ho, až přijde, uzřeli nikoli v bázni, nýbrž v bezpečí. Je tedy třeba se ho báti, aby nebyl obáván. Bázeň před ním nechť nás přidržuje k službě dobrého konání; strach z něho nechť zdržuje náš život od nepravosti. Věřte mi, bratří, že tehdy budeme v jeho přítomnosti tím bezpečnější, čím více se nyní snažíme býti podezřelými z viny.

11. Jak horlivě se máme starati o svou spásu.

Kdyby se zajisté zítra měl někdo z vás objeviti se svým protivníkem na mém soudě v nějaké rozepři, třeba by i celou noc nespal, pilně a horečně by v mysli u sebe rozvažoval, co by mu mohlo býti řečeno, co by odpověděl na námitky; velice by se bál, aby mne neshledal přísným; strachoval by se, aby se přede mnou nezdál vinným. A kdo jsem já? Nebo co jsem? Zanedlouho se stanu z člověka červem a z červa prachem. Jestliže je tedy s takovou starostlivostí obáván soud prachu, jak úsilně je třeba rozjímati, s jakým třesením předvídati soud tak veliké vznešenosti!

12. Dokazuje se vzkříšení těla.

Protože však se vyskytují lidé, kteří si nejsou jisti vzkříšením těla a my mu budeme učiti tím správněji, jestliže vyjdeme vstříc i skrytým otázkám vašich srdcí, je nám třeba stručně promluviti o víře ve vzkříšení. Mnozí totiž pochybují o vzkříšení - takoví jsme bylikdysi i my - neboť vidouce, že pohřbením tělo shnije a kosti se promění v prach, nevěří, že by tělo a kosti byly obnovovány z prachu, a rozumujíce takto u sebe, říkají: Kdypak se člověk obnovuje z

popela? Kdy se stalo, že by popel ožil? Těm odpovíme krátce, že mnohem nepatrnější jest Bohu obnoviti, co bylo, než bylo stvořiti, co neexistovalo. Vždyť co je divného na tom, že znovu utváří člověka z prachu ten, jenž stvořil všechno najednou z ničeho? Podivuhodnější je přece, že stvořil nebe a zemi z ničeho existujícího, než že obnovuje člověka ze země. Člověk však vidí jen popel a nedoufá, že by se opět mohl změnit v tělo; a snaží se moc božského konání pochopiti jaksi rozumově. Takoví lidé ovšem říkají v svých myšlenkách denně takové věci, protože každodenní zázraky Boží jim ustavičností zevšedněly. A přece se v jediném zrnku nejmenšího semene tají celá hmota stromu, která z něho má vzejiti. Představme si podivuhodnou velikost jakéhokoli stromu; uvažujme, z čeho začal růsti, co dosáhlo růstem tak veliké hmoty. Nalezneme nepochybně jeho počátek v malém seménku. Uvažme teď, kde se v tom malém zrnku semene skrývá pevnost dřeva, drsnost kůry, síla chuti a vůně, hojnost plodů, zeleň listí. Zrnko semene není na ohmat pevné, odkud je tedy tvrdost dřeva? Není drsné, odkud pochází drsnost kůry? Nemá chuti, odkud je tedy chut-nost plodů? Čich v něm nepostřehuje vůně, odkud je tedy vůně v plodech? Není na něm nic zeleného, z čeho vzešla zeleň listí? Všechno se tedy zároveň skrývá v semeni, ale všechno z něho najednou ne-vzchází. Ze semene zajisté vzchází kořen, z kořene ratolesti, z ratolesti se rodí plody, v plodu se rodí i semeno. Dodejme tedy, že i semeno je skryto v semeni. Co zvláštního tedy, jestliže obnovuje z popela kosti, nervy a tělesné tkáně ten, jenž denně obnovujedřevo, plody, listí na veliké hmotě stromu z malého seménka? Když tedy pochybující duch hledá důkaz pro moc vzkříšení, je třeba mu připomenouti ony otázky, jež se neustále vynořují a přece nemohou být nikdy rozřešeny rozumem, aby, nemoha z pohlížení na věc proniknouti, co spatřuje, o zaslíbené moci věřil tomu, co slyší. Rozvažujte tedy u sebe, bratří, ty zaslíbené věci, jež trvají, těmi však, jež pomíjejí s časem, povrhujte jako již opuštěnými. Veškerým úsilím spěšte k slávě toho vzkříšení, kterou na sobě ukázala Pravda. Pozemským touhám, jež odlučují od Původce, se vyhýbejte, neboť tím vyšší patření na Boha všemohoucího vám bude příslušeti, čím výlučněji milujete Prostředníka mezi Bohem a lidmi. Jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA SEDMA

proslovená k lidu v basilice sv. Pankráce mučedníka[115] v den jeho zrození.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (15; 12-16).

Pán dáva učedníkům přikázání lásky Jan 15; 12 – 16.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „To jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako já jsem miloval vás. Větší lásku nad tu nikdo nemá, než aby kdo dal život svůj za své přátele. Vy jste přátelé moji, činíte-li, co vám přikazuji. Již vás nenazvu služebníky; nebol: služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás však přáteli, neboť jsem vám oznámil všechno, co jsem slyšel od Otce svého. Ne vy jste mě vyvolili, nýbrž já jsem vyvolil vás, a ustanovil jsem vás, abyste šli a přinášeli užitek a užitek váš potrval; aby vám Otec dal, začkoli ho budete prošiti ve jménu mém.

[115]Na Janikulu, na místě, kde byl sv. Pankrác pohřben. Vedle basiliky založil sv. Řehoř jeden ze svých klášterů. „V den jeho zrození": 12. května.

1. K lásce, vlastnímu přikázání, náleží všechno ostatní.

Kdyžtě je Písmo svaté plno přikázání Páně, proč praví Pán o lásce jako zvláštním příkazu: *To jest mé přikázání, abyste se milovali vespolek,* ne-li proto, že všechny příkazy se týkají toliko lásky a všechny jsou jediným přikázáním? Neboť všechno, co je přikázáno, upevňuje se toliko láskou. Jako totiž četné větve stromu vyrůstají z jediného kořene, tak se mnohé ctnosti rodí z jediné lásky. A nemá ratolest dobrého díla zeleně, nezůstává-li v kořeni lásky. Přikázání Páně jsou tedy mnohá a přece je to jediné přikázání; jsou mnohározličností díla, jsou jedno v kořeni lásky. Jakým způsobem pak má býti osvědčována ta láska, naznačuje sám, když v mnohých výrocích svého Písma přikazuje, aby i přátelé byli milováni v něm i nepřátelé milováni pro něho. Máť pravou lásku ten, kdo i přítele miluje v Bohu i nepřítele pro Boha. Neboť jsou lidé, kteří milují bližní, ale náklonností příbuzenskou a tělesnou; a svatá slova jim nebrání v této lásce. Něco jiného však je to, co se prokazuje z popudu přirozenosti, a něco jiného to, čím je člověk povinen přikázáním Páně z lásky poslušenské. Takoví arci milují bližního, nedosahují však těch vznešených odměn lásky, protože prokazují svou lásku tělesně, nikoli duchovně. Pročež, když Pán pravil: *To je mé přikázání, abyste se milovali vespolek,* hned dodal: *Jako já jsem miloval vás.* Jako by otevřeně říkal: Takovým způsobem milujte, jakým jsem miloval já vás.

2. Zchytralé popouzení ďáblovo k nenávisti.

V této věci je třeba, bratří nejmilejší, míti bedlivě na zřeteli, že dávný nepřítel, odváděje naši mysl k rozkoši z věcí časných, popouzí proti nám slabšího bližního, aby usiloval zmařiti to, co milujeme. A konaje to nepečuje dávný nepřítel o to, aby zmařil pozemské věci, nýbrž aby v nás zabil lásku. Neboť náhle vzplaneme nenávistí; a zatím co navenek toužíme býti nepřemožení, uvnitř trpíme těžké rány; zatím co venku bráníme malé věci, uvnitř ztrácíme největší; neboť zatím co milujeme věc časnou, ztrácíme pravou lásku. Každý, kdo uchvacuje náš majetek, je nepřítel. Jestliže však jsme začali míti v nenávisti nepřítele, ztrácíme něco vnitřního. Když tedy trpíme od bližního něco vnějšího, bděme uvnitř proti skrytému uchvatiteli, který není nikdy přemáhán lépe, než když je milovánuchvatitel zevnější. Jediný zajisté a nejvyšší důkaz lásky jest, je-li milován i ten, kdo jedná proti nám. Proto sama Pravda snáší i muka kříže, a přece prokazuje samým svým pronásledovatelům náklonnost lásky, řkouc: *Otče, odpust jim, neboť nevědí, co činí.* (Lk 23; 34.) Co zvláštního tedy, milují-li učedníci nepřátele za života, když Mistr miluje nepřátele i tehdy, když je usmrcován? Úhrn této lásky vyjadřuje, když praví: *Větší lásku nad tu nikdo nemá, než aby kdo dal život svůj za své přátele.* Přišel Pán zemříti i za nepřátele, a přece pravil, že položí život za přátele, zajisté aby nám ukázal, že můžeme-li láskou dobýti zisku i na nepřátelích, jsou nám i pronásledovatelé přáteli.

3. Jak vyzkoumáme, milujeme-li nepřátele.

Nás však přece nikdo nepronásleduje až k smrti. Odkud tedy můžeme dokázati, zdali milujeme nepřátele? Avšak i v míru Církve svaté je třeba konati věci, na nichž se ukazuje, zdali budeme schopni zemříti z lásky v čas pronásledování. Praví zajisté týž Jan*: Kdo by měl statky tohoto světa a viděl by, že jeho bratr trpí nouzi, a zavřel by před ním srdce své: kterak v něm zůstává láska k Bohu?* (I. Jan 3; 17.) Proto také praví Jan Křtitel: *Kdo má dvě suknice, dej nemajícímu.* (Lk. 3; 11.) Kdo tedy nedá v době pokoje pro Boha svou suknici, jak dá za pronásledování svůj život? Aby tedy byla ctnost lásky nepřemožena v bouři, budiž v klidu živena

milosrdenstvím, tak aby se naučila obětovati všemohoucímu Bohu nejprve svůj majetek, potom i sebe sama.

4. Kdy se stáváme přáteli Kristovými.

Následuje: *Vy jste přátelé moji.* Ó, jaké je milosrdenství našeho Tvůrce! Nejsme hodní služebníci, a jsme nazýváni přáteli. Do jaké míry jsou lidé hodni, aby byli přáteli Božími? Slyšeli jste však, jaká je sláva zásluhy; slyšte i, jaká je námaha boje. Činite-li, co vám přikazuji. Jste moji přátelé, konáte-li, co vám přikazuji. Jako by zjevně pravil: Radujte se z vrcholu; pamatujte, s jakou námahou se dospívá k vrcholu. Když zajisté žádali prostřednictvím své matky synové Zebedeovi, aby směli sedět jeden po pravici a druhý po levici Boží, uslyšeli: *Můžete piti kalich, který já budupiti?* (Mt 20; 22.) Ohlíželi se již po místě vysokém; Pravda je volá zpět na cestu, jíž se kráčí k výsosti. Jako by pravil: Již se radujete z místa na výsosti, ale dříve ať vás souží námaha cesty. Skrze kalich se dosahuje účasti na vznešenosti. Dychtí-li vaše mysl po tom, co blaží, pijte nejprve to, co působí bolest. Takto se skrze hořký pohár zničení dochází k radosti spásy. *Již vás nenazvu služebníky; neboť : služebník neví, co činí jeho pán. Nazval jsem vás však přáteli, neboť jsem vám oznámil všechno, co jsem slyšel od Otce svého.* Co jiného je všechno, co uslyšel od Otce a co se rozhodl oznámiti svým služebníkům, aby z nich učinil své přátele, než radosti vnitřní lásky, než ony svátky nebeské vlasti, jež denně vrývá do našich myslí dechnutím své lásky? Milujeme-li ty nebeské věci, o nichž jsme slyšeli, známe již milované, neboť láska sama již jest poznání. Všechno tedy oznámil těm, kdož odcizeni pozemským touhám planuli ohněm nej-vyšší lásky. Tyto přátele Boží měl prorok před očima, když pravil: *Mně pak příliš jsou poctěni přátelé tvoji, Bože.* (Ž. 138; 17.) Přítel je totiž jakoby strážce ducha.[116] Poněvadž tedy žalmista uzřel vyvolené Boží,odloučené od lásky k tomuto světu, ani ostříhají vůli Boží v nebeských přikázáních, obdivoval se přátelům Božím, řka: *Mně pak příliš jsou poctěni přátelé tvoji,Bože.* A jako bychom od něho hned žádali zvěděti důvody tak veliké pocty, dodává k tomu: Příliš posilněno jest vladařství jejich. Hle, vyvolení Boží krotí tělo, posilují ducha, poroučejí démonům, skvějí se ctnostmi, pohrdají věcmi přítomnými, hlásají nebeskou vlast slovy i mravy; milují ji i svou smrtí a dosahují jí mukami. Mohou býti zabiti, zkrušiti je nelze. Příliš je tudíž posilněno vladařství jejich. Vizte, jak vysoký byl vrchol ducha i v samém utrpení, jímž podlehli smrti těla. Odkud to, leč že bylo posilněno vladařství jejich? Takových velikánů však je asi málo? Doložil: *Sečtu je, a nad písek rozmnoženi budou.* Pohleďte na celý svět, bratří - je pln mučedníků. Již téměř ani není nás, kteří můžeme pohleděti, tolik, kolik máme svědků pravdy. Nad písek se nám tedy rozmnožili ti, jež Bůh dovede spočísti; neboť my nedovedeme pochopiti, jak mnoho jich jest.

5. Zásluhu z přátelství Božího nepřičítejme sobě.

Avšak každý, kdo dosáhl té důstojnosti, aby byl nazýván přítelem Božím, sebe ať spatřuje v sobě, ale dary, jež přijímá, nad sebou.[117] Nic ať nepřičítá svým zásluhám, aby nepropadl nepřátelství. Pročež se také dodává: *Ne vy jste mě vyvolili, nýbrž já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás, abyste šli a přinášeli užitek.* Ustanovil jsem vás k milosti, štípil jsem vás, abyste šli chtěním, přinášeli užitek konáním. Abyste šli chtěním, řekl jsem; neboť chtíti něco konati již znamená duchem jiti. Dodává se však, jaký užitek mají přinášeti: *A aby užitek váš potrval.*

[116] „přítel je jakoby strážce ducha": latinské amicus je zde odvozováno stažením ze slov animi custos.

[117] „sebe ať spatřuje v sobě…": ať oceňuje sám sebe tak, jaký vskutku je ve vší své nedostatečnosti, a nechť si je vědom, že co má dobrého, přijal od Boha darem.

Všechno, o čem pracujeme pro přítomný věk, postačí sotva do smrti. Neboť smrt nám svým zásahem odnímá ovoce naší práce. Co se však koná pro život věčný, to je uchováno i po smrti a začíná se to objevovati tehdy, když ovoce prací tělesných přestává být viděno. Tam tedy začíná ona odplata, kde tato končí. Časný užitek tedy pozbývá duchovní ceny pro každého, kdo již poznal věci věčné. Přinášejme tedy takový užitek, který trvá; přinášejme užitek, který by začínal právě smrtí, když smrt všechno zhubí. Neboť že užitek Boží začíná smrtí, to dosvědčuje prorok, jenž praví: Když dává svým milým sen, toť dědictví Páně. (Ž. 126, 2-3.) Každý, kdo usíná v smrti, ztrácí dědictví; když však dá svým milým sen, toť dědictví Páně, neboť když zemrou vyvolení Boží, tehdy se jim dostane dědictví..

6. Zdali dosáhneme všeho, oč prosíme ve jménu Kristově.

Následuje: *Aby vám Otec dal, začkoli ho budete prošiti ve jménu mém.* Hle, zde praví: Aby vám Otec dal, začkoli ho budete prošiti ve jménu mém. Jinde praví u téhož evangelisty: *Budete-li zač prošiti Otce ve jménu mém, dá vám. Až dosud jste za nic neprosili ve jménu mém.* (Jan 16; 23-24.) Dá-li nám Otec vše, zač prosíme ve jménu Syna, proč Pavel třikrát prosil Pána a nezasloužil si býti vyslyšen, nýbrž bylo mu řečeno: *Stačí ti milost má; neboť síla v slabosti se naplňuje* (II. Kor. 12; 9)? Zdali neprosil onen tak vynikající kazatel ve jménu Syna? Proč tedy nedostal, oč prosil? Jak tedy může být pravda, že nám Otec dá všechno, oč budeme prošiti ve jménu Sy ia, když apoštol prosil ve jménu Syna, aby od něho odstoupil anděl satanův, a přece neobdržel, oč prosil? Protože však jméno Syna je Ježíš, Ježíš pak znamená Spasitel nebo též spasitelný: prosí ve jménu Spasiteleten, kdo žádá věc náležející k pravé spáse. Je-li totiž žádán o něco, co není na prospěch, není Otec prošen ve jménu Ježíše. Proto také praví Pán apoštolům dosud trpícím slabostí: *Až dosud jste za nic neprosili ve jménu mém.* Jako by zjevně říkal: Neprosili jste ve jménu Spasitele, protože neumíte hledati věčnou spásu. Proto také není vyslyšen Pavel, neboť kdyby byl býval zproštěn pokušení, nebylo by mu to posloužilo k spáse.

7. Jak málo lidí se modlí náležitě.

Hle, vidíme, bratří nejmilejší, jak mnoho se vás sešlo k slavnosti mučedníků, jak mnoho vás pokleká, bije se v prsa, vydává hlas modlitby a vyznání, smáčí líce slzami. Rozvažte si však, prosím, své prosby; zkoumejte, prosíte-li ve jménu Ježíše, to jest, žádáte-li o radosti věčné spásy. Nehledáte totiž Ježíše v domě Ježíšově, jestliže se v chrámu věčnosti modlíte dotí-ravě o časné věci. Hle, jeden si vyprošuje modlitbou ženu, druhý žádá statek, třetí oděv, jiný zase prosí, aby mu byl dán pokrm. Má se ovšem prošiti u Boha všemohoucího za všechny tyto věci, chybí-li jich. Musíme si však neustále připomínati, co jsme přijali v přikázání svého Vykupitele. *Hledejte nejprve království Boží a jeho spravedlnost, a to všechno vám bude přidáno.* (Mt 6; 33.) Není tedy chybou prošiti Ježíše i o tyto věci, nežádá-li se ovšem příliš. Ale nadto a to je vážnější - někdo žádá smrt nepřítele, a koho nemůže pronásledovati mečem, toho pronásleduje modlitbou. A ačkoli ještě žije ten, jemuž je zlořečeno, přece již je tomu, kdo zlořečí, přičítána vina za jeho smrt. Bůh přece přikazuje, aby byl nepřítel milován, a přesto je Bůh žádán, aby zabil nepřítele. Každý tedy, kdo se modlí takto, bojuje svými modlitbami přímo proti Tvůrci. Proto se též praví pod podobenstvím Jidáše: *Budiž prosba jeho k hříchu.* (Ž. 108; 7.) Prosba k hříchu, toť zajisté žádati o něco, co zakazuje sám ten, jenž je žádán.

8. Před modlitbou máme odpustit svým dlužníkům.

Proto dí Pravda: *A když stojíte a modlíte se, odpouštějte, máte-li co v srdcích svých.* (Mk 11; 25.) Tuto ctnost odpouštění ukážeme zjevněji, uvedeme-li jedno svědectví Starého Zákona. Když totiž Judea pro své viny rozhněvala spravedlnost svého Tvůrce, praví Pán, bráně svému prorokovi v modlitbě: *Nekonej pro ně chvály a modlitby.* (Jer. 7; 16.*) Kdyby se postavil Mojžíš i Samuel přede mnou, duše má nebude [nakloněna] k tomuto lidu.* (Tt. 15; 1.) Proč jsou uváděni s pominutím a vynecháním tolika Otců jen Mojžíš a Samuel, jehož podivuhodná moc obdržeti je ukazována, když se praví, že ani oni se nemohou přimlouvati? Jako by Pán říkal: Nevyslyším ani ty, jimiž v nejmenším nepohrdám pro velikou záslužnost jejich prosby. Proč je tedy dávána v prosbách přednost Mojžíšovi a Samuelovi před ostatními Otci, ne-li proto, že jen o těchto dvou se čte v celém Starém Zákoně, že se modlili i za nepřátele? Jeden byl od lidu napaden i kamením,[118] a přece se modlí k Bohu za svého kamenovatele; druhý je svržen s vladařství, a přece, jsa žádán, aby se modlil, vyznává: *Odstup ode mne ten hřích proti Pánu, abych se přestal modlit za vás.* (I. Král. 12; 23.) *Kdyby se postavil Mojžíš i Samuel přede mnou, nebude duše má k tomuto lidu.* Jako by otevřeně říkal: Nevyslyším teď jako přátele ani ty, o nichž vím, že se zásluhou veliké ctnosti modlili i za nepřátele. Silou pravé modlitby je tedy vznešenost lásky. A tehdy každý dosáhne toho, oč správně prosí, když jeho duch není při prosbě zatemňován ani nenávistí k nepříteli. Zpravidla však přemáháme vzpouzejícího se ducha, jestliže se modlíme i za nepřátele. Vylévají ústa prosbu za nepřátele, ale kéž by srdce chovalo lásku. Neboť často sice konáme modlitbu za nepřátele, ale vyléváme ji spíše z příkazu než z lásky. Prosíme za život nepřátel, ale zároveň se bojíme, abychom nebyli vyslyšeni. Protože však vnitřní soudce hledí spíše na ducha než na slova, nic nevyprošuje pro nepřítele, kdo se za něho nemodlí z lásky.

9. Nemáme hledět na velikost utrpěné škody.

Nepřítel se však proti nám těžce provinil, způsobil nám škodu, pomáhající urazil, milující pronásledoval. Na tom by bylo zůstati, kdyby nám nemusily býti odpuštěny viny. Náš obhájce nám přece složil prosbu v naší při; a v té při je soudce týž jako obhájce. Vložil však do prosby jím složené jistou podmínku, řka: *Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.* (Mt 6; 12.) Protože tedy jako soudce přichází ten, jenž se stal obhájcem, popřává sluchu prosbě ten, kdo ji složil. Buď tedy nekonajíce to říkáme: *Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům,* a říkajíce to sami sebe ještě více obviňujeme, anebo snad tu podmínku vypouštíme z modlitby, a pak náš obhájce nepozná prosbu, kterou složil, a řekne si: Vím, k čemu jsem nabádal, to není ta prosba, kterou jsem složil. Co jiného tedy máme konati než prokazovati bratřím pravý cit lásky? Ať nezůstává v srdci žádná zloba. Ať vidí všemohoucí Bůh naši lásku k bližnímu, aby projevil svou dobrotivost nad našimi nepravostmi. Pamatujte, že jsme napomínáni: *Odpouštějte a bude vám odpuštěno.* (Lk 6; 37.) Hle, jiní jsou dlužni nám i my jsme dlužnijiným. Odpusťme tedy, co nám kdo dluží, a bude nám odpuštěno, co jsme sami dlužni. Tomu se však duch vzpouzí; chce splniti, co slyší, a přece se zdráhá.

Stojíme u hrobu mučedníka, o němž víme, jakou smrtí dospěl k nebeskému království.[119] Neobětujeme-li my pro Krista tělo, přemáhejme aspoň ducha. Bůh je usmiřován touto obětí; schvaluje na soudě své dobroty vítězství našeho pokoje. Pohlíží totiž na boj našeho srdce; a

[118]byl od lidu napaden kamením": asi narážka na slova Mojžíšova II. Mojž. 17; 4: „Co učiním s lidem tímto? Ještě maličko a ukamenuje mě." Nikde však se ve Starém Zákoně neuvádí, že by byl býval Mojžíš někdy skutečně v nebezpečí, že bude kamenován.

[119]Svatý Pankrác, hoch čtrnáctiletý, byl sťat za Diokleciána, ježto odepřel obětovati bohům (roku 304).

jestliže potom odměňuje vítězící, nyní pomáhá zápasícím, skrze Pána našeho Ježíše Krista, Syna svého, jenž s ním žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE DVACATA OSMA

proslovená k lidu v basilice svatých Nerea a Achilea[120] v den jejich zrození.

CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (4; 46-53).

Pán uzdravuje syna královského učedníka Jan 4; 46 – 53.

Za onoho času byl v Kafarnau jistý královský úředník, jehož syn byl nemocen. Když uslyšel, že Ježíš přichází z Judeje do Galileje, odešel k němu a prosil ho, aby přišel a uzdravil jeho syna; neboť začínal umírati. Řekl mu tedy Ježíš: „Neuvidíteli znamení a zázraky, neuvěříte." Dí mu úředník: „Pane, přijd, dříve než můj syn zemře." Dí mu Ježíš: „Jdi, tvůj syn žije." Uvěřil ten člověk slovům, jež mu řekl Ježíš, a šel. A když již docházel, vyšli mu vstříc jeho služebníci a zvěstovali mu, že jeho syn žije. Vyptával se jich tedy na hodinu, kdy se mu ulevilo. A řekli mu: „Včera v hodinu sedmou ho opustila horečka." Poznal tedy otec, že to byla hodina, kdy mu Ježíš řekl: „Syn tvůj žije"; a uvěřil on i celý jeho dům.

1. Ke konání zázraků nebylo třeba Kristovy tělesné přítomnosti.

Čtení svatého Evangelia, jež jste slyšeli, bratří, nepotřebuje výkladu. Aby se však nezdálo, že jsme je přešli mlčením, promluvíme o něm několik slov spíše napomenutí než výkladu. Pokud jde o výklad, mám za to, že je třeba se zabývati jen jednou věcí: proč ten člověk, který přišel prosit o uzdravení svého syna, dostal odpověď: *Neuvidíte-li znamení a zázraky, neuvěříte.* Neboť ten, který žádal uzdravení svého syna, beze vší pochyby věřil. Nebyl by zajisté hledal uzdravení u toho, jehož by nebyl pokládal za Spasitele. Proč se tedy praví: *Neuvidíte-li znamení a zázraky, neuvěříte, tomu, jenž uvěřil dříve, než viděl znamení?* Připomeňte si však, co žádal, a zjevně poznáte, že pochyboval ve víře. Žádal totiž, aby šel uzdraviti jeho syna. Žádal si tedy tělesné přítomnosti Pána, který nebyl nikdy vzdálen duchovně. Méně tedy v něho věřil, když se domníval, že může uzdra-vovati jen jsa tělesně přítomen. Kdyby byl věřil dokonale, rozhodně by byl věděl, že není místa, kde by nebylo Boha. Značnou měrou tedy pochyboval, poněvadž vzdával poctu ne vznešenosti, nýbrž tělesné přítomnosti. Žádal tedy zdraví pro syna a přece pochyboval ve víře, neboť zároveň věřil, že ten, k němuž přišel, má moc uzdravovati, i měl za to, že je vzdálen jeho umírajícího syna. Pán však na prosbu, aby šel, ukazuje, že není nepřítomen tam, kde je zván; navrátil zdraví pouhým příkazem ten, jenž všechno stvořil vůlí.

2. Kristus učí pokoře, tlumí pýchu.

Tu je nám třeba si pozorně všimnouti, že, jak jsme se dověděli ze svědectví jiného evangelisty, přišel k Pánu setník, řka: *Pane, můj sluha leží doma ochrnut a zle se trápí.* (Mt 8; 6-7.) Tomu Ježíš ihned odpovídá: Přijdu a uzdravím ho. Jak to, že královský úředník prosí, aby šel k jeho synovi, a on se zdráhá jiti tělesně; k setníkovi pak ani není zván, a přece slibuje, že ho

[120] Památka svatých Nerea a Achillea se slaví 12. května společně s památkou sv. Pankráce a sv. Domitilly mladší, jejímiž služebníky byli. Vytrpěli mučednickou smrt kolem r. 100 a byli pochováni na Ardeatské silnici na pohřebišti sv. Domitilly; tam také stála basilika, v níž sv. Řehoř pronesl svou homilii.

navštíví tělesně? Synu úředníkovu neprokazuje milost tělesné přítomnosti. Neopovrhuje však jiti k sluhovi setníkovu. Co jiného to znamená, nežpocty a bohatství? Myslíce na to, co jest na nicn, nestaráme se zajisté o věci vnitřní; zabývajíce se tím, co je na tělech opovrženého, opomíjíme mysliti na to, čím jsou. Náš Vykupitel však chtěl ukázati, že co je u lidí vzneseného, je hodno opovržení, a co je u lidí opovržené, není pro svaté opovrženým, a proto nechtěl jiti k synu královského úředníka, ale byl ochoten jiti k sluhovi setníkovu. Byla tedy pokárána naše pýcha, jež neumí hodnotit lidi jakožto lidi. Jak jsme řekli, cení jen to, co je na lidech, nehledí na přirozenost, nepoznává čest Boží v lidech. Hle, Syn Boží nechce jiti k synu královského úředníka, a přece je ochoten jiti uzdravit sluhu. Kdyby nás něčí sluha prosil, abychom šli k němu, jistě by nám hned naše pýcha v němé úvaze odpověděla: Nechoď, neboť je to pro tebe ponížení, tvá čest je snižována, tvé místo znevažováno. Hle, s nebe přišel ten, jenž nepohrdá jiti na zemi k sluhovi, a přece my, kteří jsme ze země, opovrhujeme se pokořovati. Co však může býti u Boha bezcennějšího, co povrženějšího než zachovávati čest u lidí a nebáti se očí vnitřního svědka? Proto též praví v Písmě svatém Pán farizeům: *Vy jste to, kteří se děláte spravedlivými před lidmi, avšak Bůh zná vaše srdce, neboť co je před lidmi vznešené, před Bohem je ohavné.* (Lk 16; 15.) Všimněte si, bratří, všimněte si, co se tu praví. Vždyť je-li před Bohem ohavné, co je u lidí vznešené, je naše myšlení u Boha tím níže, čím výše jest u lidí; a pokora našeho srdce je u Boha tím výše, čím níže jest u lidí.

3. Napomenutí k pokoře.

Neceňme si tedy toho, co dobrého činíme; žádný náš skutek ať nás nečiní pyšnými, ani hojnost statků ani sláva ať nás nepovznáší. Jestliže se v duchu pyšníme pro jakékoli dobré věci, jichž se nám dostalo, jsme u Boha v nevážnosti. O pokorných praví naproti tomu žalmista: *Bůh ostříhající maličké.* (Ž. 114; 6.) Že nazývá maličkými pokorné, přidává radu, když pronesl výrok; neboť připojuje, jako bychom se tázali, co on sám v tom učinil: Ponížen jsem byl a vysvobodil mne. O tom tedy přemýšlejte, bratří, o tom uvažujte co nejpilněji. Nectěte u svých bližních statky tohoto světa. Bohu k vůli ctěte v lidech, jimž nejste svěřeni, to, že jsou stvořeni k obrazu Božímu. To budete vůči bližním správně zachovávati tehdy, když dříve sami nebudete v srdci naplněni pýchou. Neboť kdo se ještě vynáší věcmi pomíjivými, ten nedovede ctíti u bližního to, co nepomíjí. Nehleďte tedy u sebe na to, co máte, nýbrž na to, co jste. Hle, svět, jenž je milován, pomíjí. Ti svatí, u jichž hrobu stojíme, šlapali kvetoucí svět pohrdáním ducha. Panoval tehdy dlouhý život, trvalé zdraví, blahobyt, hojnost potomstva, klid dlouhého míru; a přece svět, ačkoli sám v sobě zkvétal, v jejich srdcích již uvadl. Nuže, teď již svět sám v sobě uvadl, ale v našich srdcích ještě kvete. Všude smrt, všude hoře, všude zkáza, odevšad nás stíhají rány, odevšad jsme naplňováni hořkostí; a přece slepou myslí tělesné žádosti milujeme i jeho hořkosti, následujeme jej v jeho pomíjivosti, lneme k němu v jeho pádu. A protože nemůžeme zadržeti jeho pád, sami s ním padáme, přidržujíce se padajícího. Kdysi nás svět k sobě upoutal rozkoší, nyní je pln tak velikých běd, že již nás sám posílá k Bohu. Uvažte tedy, že je nicotné vše, co je dočasné. Konec časnosti, ukazue jak nicotné je to, co muže zajiti. Zkáza věci osvedšuje, že pomíjivá věc byla téměž pouhé nic i tehdy, když se zdálo, že stojí pevně. To tedy uvažte, bratří nejmilejší, v bedlivém rozjímání; utvrďte svá srdce v lásce k věčnosti, abyste pohrdajíce dosažením pozemských vrcholů došli slávy, již držíte věrou, skrze Ježíše Krista, Pána našeho, jenž žije a kraluje Bůh s Otcem v jednotě Ducha svatého po všechny věky věků. Amen.

HOMÍLIE DVACÁTA DEVÁTA

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola o Nanebevstoupení Páně.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE MARKA (16; 14-20).

Poslední zjevení a nanebostoupení Pána Mk 16; 14-20.

Za onoho času ukázal se Ježíš jedenácti, když stolovali, a káral jejich nevíru a tvrdost srdce, protože neuvěřili těm, kteří viděli, že vstal z mrtvých. A řekl jim: „Jdouce do celého světa hlásejte Evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen; kdo však neuvěří, bude odsouzen. Ty pak, kdož uvěří, budou provázeti tato znamení: Ve jménu mém budou vymitati zlé duchy; budou mluviti novými jazyky; budou bráti hady; a vypijí-li něco jedovatého, neuškodí jim to; na nemocné budou ruce vkládati a oni se uzdraví." A když Pán Ježíš k nim domluvil, byl vzat do nebe a sedí na pravici Boží. Oni pak vyšedše kázali všude, an jim Pán pomáhal a potvrzoval jejich slova zázraky, které následovaly.

1. Pochybování učedníků utvrzuje víru ve zmrtvýchvstání.

Že učedníci tak pozdě uvěřili ve zmrtvýchvstání Páně, to nebyla tak jejich vlastní slabost jako spíše, abych tak řekl, naše budoucí síla. Neboť když pochybovali, bylo jim zmrtvýchvstání ukázáno mnohými důkazy; a když my se s nimi čtením obeznamu-jeme, zdali nejsme posilováni právě jejich pochybováním? Mene mi prospěla Mane Magdalena, jez rychle uvěřila, než Tomáš, jenž dlouho pochyboval. Vždyť on se v svém pochybovačství dotkl jizev ran a vyřízl z naší hrudi vřed pochybnosti. A všimněme si, co vypráví Lukáš, aby pravdivost zmrtvýchvstání Páně důrazněji vynikla: *A když pojedl, přikázal jim, aby neodcházeli z Jerusalema.* (Sk. 1; 4.) A o něco dále: Před jejich zraky byl vyzdvižen a oblak jej vzal s oči jejich, (v. 9.) Pozorujte slova, znamenejte tajemství. Když pojedl, byl vyzdvižen. Pojedl, vystoupil: aby skutkem nasycení se zjevila pravdivost těla. Marek však připomíná, že dříve než vstoupil Pán na nebesa, káral učedníky pro tvrdost srdce a nevíru. Co jiného v tom máme uvažovati, než že Pán proto káral učedníky, když je tělesně opouštěl, aby slova, jež pronesl odcházeje, zůstala pevněji vryta v srdce posluchačů? Když tedy pokáral jejich tvrdost, slyšme, co praví jako napomenutí: *Jdouce do celého světa, hlásejte Evangelium všemu stvoření.*

2. Vším stvořením se vlastně rozumí člověk.

Zdali mělo býti, bratří moji, svaté Evangelium hlásáno necitelným věcem nebo nerozumným zvířatům, že se o něm praví učedníkům: *Kažte všemu stvoření?* Názvem všeho stvoření se však označuje člověk. Neboť kameny existují, ale nežijí ani nevnímají. Existují byliny a stromoví, a žijí, ale nevnímají. Žijí, pravím, nikoli duší, nýbrž zelení, ježto i Pavel praví: *Nemoudrý, co ty rozséváš, nebude oživeno, leč že prve zemře.* (I. Kor. 15; 36.) Žije tedy to, co umírá, aby bylo oživeno. Kameny tedy existují, ale nežijí. Rostliny pak existují a žijí, ale necítí.[121] Nerozumní živočichové pak existují, žijí, cítí, ale neusuzují. Andělé pak existují, žijí a usuzují. Člověk však má něco z každého stvoření. Neboť s kameny má společné bytí, se stromy život, se zvířaty smyslové pocity, s anděly chápání. Má-li tedy člověk něco společného se vším stvořením, je člověk v něčem veškerým stvořením. Je tedy Evangelium kázáno všemu stvoření, když je kázáno samotnému člověkovi, neboť je tu poučován ten, pro něhož bylo stvořeno

[121] „necítí", non sentiunt, to jest nemají smyslových vněmů a smyslových pocitů jako živočichové.

všechno na zemi a jemuž pro jistou podobnost žádné věci nejsou cizí. Jménem všeho stvoření může býti také označováno všechno pokolení pohanů. Bylo totiž už dříve řečeno: *K pohanům nechoďte.* (Mt 10; 5.) Teď se však praví: Kažte všemu stvoření, aby totiž apoštolské kázání, nejprve Judeou zavržené, přispělo ku pomoci nám, když tě ona je zavrhla v pýše na svědectví svého odsouzení. Když však Pravda posílá učedníky kázat, co jiného činí ve světě, než že rozhazuje zrna semene? A vysévá málo zrna, aby z naší víry sklidila plody mnohé žně. Nevzcházela by zajisté v celém světě tak hojná žeň věřících, kdyby na určenou zemi nebyla z ruky Boží padla ta vybraná zrna kazatelů. Následuje:

3. Jaká víra je k spáse nezbytná.

Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen; kdo však neuvěří, bude odsouzen. Snad si v duchu každý řekne: Já jsem již uvěřil, budu spasen. Pravdu dí, jestliže víru drží skutkem. Pravá víra je zajisté ta, jež neodpírá mravem tomu, co říká slovem. Proto zajisté praví Pavel o některých falešných věřících: *Vyznávají, že znají Boha, skutky to však popírají.* (Tit. 1; 16.) Proto dí Jan: *Kdo říká, že zná Boha, a nezachovává jeho přikázání, je lhář.* (I. Jan 2; 4.) Když je tomu tak, máme pravost své víry poznávati zkoumáním svého života. Neboť opravdoví věřící jsme tehdy, když plníme skutkem to, co slibujeme slovy. V den křtu jsme přece slíbili, že se odřekneme všech skutků dávného nepřítele a vší nádhery. Nechť tedy zkoumá každý sám sebe duchovním zrakem a zachovává-li po křtu, co slíbil před křtem, ať se raduje, jsa jist, že jest věřící. Nezachoval však naprosto, co slíbil, jestliže propadl nepravým skutkům a žádostem světské nádhery; tu si všímejme, zdali již dovede želeti, že chybil. Neboť před milosrdným soudcem nebude pokládán za proradného ten, kdo se vrátí k pravdě, i když selhal; neboť všemohoucí Bůh, přijímaje ochotně naše pokání, sám svým soudem zakrývá to, čím jsme pobloudili. Následuje:

4. Jaká znamení mají provázetí pravou víru.

Ty pak, kdo uvěří, budou provázetí tato znamení: Ve jménu mém budou vymítati zlé duchy; budou mlu-viti novými jazyky; budou bráti hady; a vypijí-li něco jedovatého, neuškodí jim to; na nemocné budou ruce vkládati a oni se uzdraví. Zdali snad nemáte víry, bratří moji, vy, kteří ta znamení nekonáte? Ty věci však byly nezbytné v počátcích Církve. Aby totiž víra rostla, musila býti živena zázraky, neboť i my sázejíce štěpy zaléváme je tak dlouho, až myslíme, že se již v zemi upevnily; a jak jednou zapustily kořeny, přestaneme je zalévat. Proto zajisté praví Pavel: *Jazyky jsou znamením ne pro věřící, nýbrž pro nevěřící.* (I. Kor. 14; 22.) O těch znameních a schopnostech máme ještě něco, co musíme důkladněji uvážiti. Vždyť svatá Církev denně koná duchovně to, co tehdy činila skrze apoštoly tělesně. Neboť když její kněží skrze dar exorcismu vkládají ručena věřící a zapovídají zlým duchům přebývati v jejich myslích: co jiného tím konají, než že vymítají ďábelství? A věřící, kteří již zanechávají světské řeči starého života a rozmlouvají o svatých tajemstvích, hlásají chválu a moc svého Stvořitele, jak dovedou - co jiného činí, než že mluví novými jazyky? Když svými dobrými napomenutími odstraňují zlobu ze srdcí druhých, berou hady do rukou. A když slyší zhoubné ponoukání, avšak nedají se svésti k špatným skutkům, je sice jedovaté to, co pijí, ale neškodí jim to. A když vší silou přispívají na pomoc svým bližním, kdykoli je vidí ochabovati v dobrém díle, a příkladem svého konáni posilují život těch, kdož ve vlastním konání kolísají: co jiného činí, než že vkládají ruce na nemocné, aby se uzdravovali? Tyto zázraky jsou jistě tím větší, čím více jsou duchovní; tím větší jsou, čím více se jimi kříší nikoli tělo, nýbrž duše; a tato tedy znamení, bratří nejmilejší, s pomocí Boží konáte vy, chcete-li. Těmi vnějšími znameními totiž nemůže býti dosaženo života od těch, kdož je působí.

Hmotné zázraky jen někdy svatost ukazují, ale netvoří ji; tyto duchovní zázraky však, jež se konají v duchu, dokonalost života neukazují, nýbrž ji působí. Ty první mohou konati i špatní lidé; těch druhých však mohou požívati jen dobří. Proto praví Pravda o některých lidech: Mnozí mi řeknou v ten den: Pane, Pane, zdali jsme ve jménu tvém neprorokovali a ve jménu tvém nevymítali zlé duchy a ve jménu tvém nečinili mnohé zázraky? A tehdy jim prohlásím: *„Neznám vás; odstupte od mne, pachatelé nepravostí!"* (Mt 7; 22- 23.) Nemilujte tedy, bratří nejmilejší, znamení, jež je možno míti společně se zavrženými, nýbrž milujte zázraky lásky a zbožnosti, o nichž jsme právě mluvili; ty jsou tím bezpečnější, čím jsou skrytější, a odměna za ně bude u Pána tím větší, čím menší je sláva u lidí. - Následuje:

5. Rozdíl mezi Kristem a Eliášem.

A když Pán Ježíš k nim domluvil, byl vzat do nebe a sedí na pravici Boží. Ze Starého Zákona jsme se dověděli, že Eliáš byl uchvácen do nebe. Něco jiného je nebe vzdušné a nebe etherové.[122] Nebe vzdušné je zemi nejblíže; proto též mluvíme o ptácích nebeských, ježto je vidíme poletovati ve vzduchu. Eliáš byl tedy zdvižen do nebe vzdušného, aby byl znenadání přenesen do nějaké skryté končiny země, kde by mohl žiti ve velikém klidu těla i ducha až do té doby, kdy se vrátí na konci světa a splatí dluh smrti. Neboť Eliáš neunikl smrti, nýbrž ji jen oddálil. Náš Vykupitel však přemohl smrt, protože ji neoddálil; zahubil ji zmrtvýchvstáním a zjevil slávu svého zmrtvýchvstání nanebevstoupením. Je třeba si všimnouti, že Eliáš, jak čteme, byl vzat na nebe ve voze; to aby se zřetelně ukázalo, že pouhý člověk potřeboval cizí pomoci. Ta pomoc byla prokázána i zjevena anděly, neboť člověk obtížený slabostí své přirozenosti nemohl sám od sebe vystoupiti ani do nebe vzdušného. O našem Vykupiteli však čteme, že vstoupil na nebesa bez vozu a bez andělů, neboť ten, jenž všechno stvořil, byl zajisté povznášen nad všechno vlastní silou. Vracel se tam, kde byl; navracel se tam, kde zůstával, neboť vystupoval-li lidstvím na nebesa, svým božstvím obsahoval stejně zemi i nebe.

6. Enoch a Eliáš byli obrazem Krista.

Jako však Josef od bratří prodaný představoval zaprodání našeho Vykupitele, tak Enoch od Boha vzatý a Eliáš vyzdvižený do vzdušného nebe představovali nanebevstoupení Páně. Měl tedy Pán hlasatele a svědky svého nanebevstoupení, jednoho před zákonem,druhého pod zákonem; aby pak jednou přišel on sám, jenž byl s to opravdu vejiti do nebe. Proto se i řád obojího jejich povýšení odlišuje jistými přídavky. Jak se připomíná, byl Enoch vzat, Eliáš byl vezen na voze do nebe; kdežto později měl přijíti ten, jenž pronikne etherové nebe vlastní silou, nejsa ani nesen ani vezen. A přitom ukázal Pán, jak povýšením těch dvou, kteří jako služebníci znázorňovali nanebevstoupení Páně, tak i svým vlastním nanebevstoupením, že nám v něho věřícím udělí čistotu těla a že pod ním bude postupem věků vzrůstati ctnost čistoty. Neboť Enoch měl manželku a syny; Eliáš však, jak čteme, neměl manželku ani syny. Uvažte tedy, jak se rozhojnila čistota svatosti; což se zjevně ukazuje i na povýšených služebnících i na osobě Pána na nebe vstupujícího. Neboť byl vzat Enoch i tělesným obcováním zplozený i tělesným obcováním plodící. Uchvácen byl Eliáš, tělesným obcováním zplozený, ale již ne plodící. Vstoupil pak na nebe Pán ani tělesným obcováním neplodící, ani tělesným obcováním nezplozený.

[122] „nebe vzdušné a nebe etherové": nebem vzdušným se tu rozumí prostě ovzduší, obklopující zemi, nebo obloha; nebem etherovým se míní sídlo Boží.

7. Kristus soudce i pomocník.

Jest nám však rozvážiti, proč Marek praví: *Sedí na pravici Boží*, kdežto Štěpán praví: *Vidím nebesa otevřená a Syna člověka stojícího na pravici Boží.* (Sk. 7; 55.) Jak to, že Marek dosvědčuje, že ho vidí seděti, Štěpán však, že ho vidí státi? Víte však, bratří, že seděti náleží soudícímu, státi však bojujícímu nebo pomáhajícímu. Protože tedy náš Vykupitel vstoupiv na nebesa i teď již všechno soudí i na konci přijde jako soudce všech lidí, líčí ho Marek po nanebevstoupení jako sedícího, protože po slávě svého nanebevstoupení bude uzřen na konci světa jako soudce. Štěpán však, soužený útrapami boje, vidí ho státi, ježto ho má jakopomocníka, ana jeho milost za něho bojovala s nebe, aby přemohl na zemi nevěru pronásledovatelů.

8. Znamení a zázraky provázejí poslušné.

Následuje: *Oni pak vyšedše kázali všude, an jim Pán pomáhal a potvrzoval jejich slova zázraky, jež následovaly.* Co je tu třeba uvážiti, co v paměť vští-piti, ne-li že po příkazu následovala poslušnost, po poslušnosti znamení? Protože jsme však za přispění Božího krátce ve výkladu probrali čtení Evangelia, zbývá ještě říci něco o tak významném svátku.

9. Bílé roucho andělů je znamením radosti.

Nejprve jest se nám ptáti, proč se při narození Páně zjevili andělé, aniž se však o nich čte, že byli oděni v bílá roucha; kdežto o nanebevstoupení Páně se čte, že se zjevili v bílých rouchách. Tak je přece psáno: *Vyzdvižen byl před jejich zraky a oblak ho odňal jejich očím.A když se naň dívali, jak odchází do nebe, hle, dva muži v bílém rouše stanuli u nich.* (Sk. 1; 9 - 10.) Bílým rouchem se však vyjadřuje radost a slavnostní povznesení mysli. Co to tedy znamená, že při narození Páně se andělé zjevují nikoli v bílém rouše, při nanebevstoupení Páně však v bílém rouše, ne-li že to byl pro anděly veliký svátek, když Bůh člověk vešel do nebe? Při narození Páně se ukazovalo božství ponížené; nanebevstoupením Páně však bylo lidství povýšeno. Bílé roucho zajisté sluší spíše povýšení než ponížení. Při jeho nanebevstoupení tedy bylo nutno, aby andělé byli viděni v bílém rouchu, protože ten, jenž se v svém z rození ukázal jako Bůh pokorný, v nanebevstoupení svém byl ukázán jako člověk vznešený.

10. Jaký užitek máme z nanebevstoupení Kristova.

Bedlivě však musíme, bratří nejmilejší, uvážiti v tomto svátku tuto věc: že dnešního dne byl zničen zápis našeho odsouzení, změněn rozsudek našeho porušení. Neboť dnes vešla do nebe ta přirozenost, jíž bylo řečeno: *Prach jsi a v prach se navrátíš.* (I. Mojž. 3; 19.) Pro toto povýšení našeho těla nazývá Job obrazně Pána ptákem. Poněvadž totiž viděl, že Judea nechápe tajemství jeho nanebevstoupení, pronáší výrok o její nevěře, řka: *Stezku nezná ptáka.* (Job 28; 7.)[123] Správně je Pán nazýván ptákem, neboť povznesl hmotné tělo v ether. Stezku tohoto ptáka neznal nikdo, kdo nevěřil, že vstoupil na nebesa. O tomto svátku je řečeno skrze žalmistu: *Vyvýšena jest velebnost tvá nad nebesa.* (Ž. 8; 2.) A zase o ní praví: *Vstoupil Bůh v jásotu a Pán za zvuku*

[123] „Stezku nezná pták", Semitam ignorat avis. Svatý Řehoř chápe avis zřejmě jako genetiv a čte „stezku nezná ptáka", ačkoli podle souvislosti je to zřejmě nominativ.

polnice. (Ž. 46; 6.) A opět o ní praví: *Vystoupil jsi na výsost, vzal jsi zajaté, přijal jsi dary pro lidi.* (Ž. 67; 19.) Vstupuje zajisté na výsost vedl zajaté, protože mocí své neporušenosti smazal naši porušenost. Dal pak dary lidem, protože seslav Ducha s nebe, dal jednomu řeč moudrosti, jinému řeč vědění, jinému milost mocí, jinému milost uzdravování, jinému rozličné jazyky, jinému vykládání řečí. Dal tedy lidem dary. O této slávě jeho vstoupení praví též Habakuk: *Vzešlo slunce a měsíc stál v pořádku svém.* (Hab. 3; 11 podle Septuaginty.) Neboť co je označováno názvem slunce, ne-li Pán, a co názvem měsíce, ne li Církev? Než Pán vstoupil na nebesa, bála se svatá jeho Církev stále protivenství světa, když však byla posílena jeho nanebevstoupením, zjevně hlásala, co skrytě věřila. Vyšlo tedy slunce a měsíc stál v pořádku svém, neboť když Pán odešel do nebe, nabyla jeho svatá Církev větší moci v kázáni. Proto je též řečeno ústy téže Církve skrze žamistu: *Hle, on se ubírá, skáče po horách, přeskakuje pahrbky.* (Píseň 2; 8.) Pohleděla totiž na vrcholky tak velikých ctností a pravila: Hle, on se ubírá, skáče po horách. Neboť když nás přišel vykoupit, učinil, abych tak řekl, několik skoků. Chcete, bratří nejmilejší, poznati ty jeho skoky? S nebe vešel v lůno, z lůna do jesliček, z jesliček na kříž, z kříže do hrobu, z hrobu se vrátil do nebe. *Hle, učinila pro nás několik skoků pravda zjevená v těle, aby nás přiměla spěchati za ní, neboť zaplesal jako obr, maje běžeti cestou svou* (Ž. 18; 6), abychom my mu řekli z plna srdce: *Táhni mě za sebou, poběžíme po vůni mastí tvých.* (Píseň 1; 3.)

11. Spěšme následovati Pána, vystupujícího na nebe.

Proto sluší, bratří nejmilejší, abychom ho srdcem následovali tam, kam on vystoupil tělem, jakož věříme. Vzdalujme se pozemských tužeb, ať již nic netěší zde dole nás, kteří máme Otce v nebesích. A zvláště to je nám třeba uvážiti: že ten, jenž vystoupil na nebesa pln dobroty, vrátí se strašlivý; a všechno, co nám přikázal s mírností, bude na nás vyžadovati s přísností. Nikdo tedy ať nepodceňuje lhůtu povolenou k pokání; nikdo ať neopomíjí starati se o sebe, dokud může, neboť náš Vykupitel přijde na soud s tím větší přísností, čím větší trpělivost vůči nám osvědčil před soudem. Tím se tedy, bratří, zabývejte, o tom v duchu horlivě přemítejte. I když je duch dosud zmítán nestálostí věcí, přece již upevněte kotvu své naděje ve věčné vlasti, směr ducha utvrďte pravým .světlem. Hle, slyšeli jsme, že Pán vystoupil na nebesa. Rozjímejme tedy vytrvale o tom, co věříme. A jsme li dosud poutáni slabostí těla, následujme ho přesto kročeji lásky. Neopustí pak naši touhu ten, jenž ji dal,Ježíš Kristus, Pán náš, jenž žije a kraluje s Bohem Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TŘICÁTÁ

proslovená k lidu v basilice svatého Petra apoštola o neděli svatodušní.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE JANA (14; 23-31).

Zaslibení Ducha Svatého Jan 14; 23 -31

Za onoho času pravil Ježíš svým učedníkům: „Miluje-li mne kdo, bude zachovávati mé slovo a Otec můj ho bude milovati, i přijdeme k němu a příbytek si u něho učiníme. Kdo mne nemiluje, slovo mé nezachovává. A slovo, které jste slyšeli, není mé, nýbrž Otce, který mě poslal. Toto jsem mluvil k vám, zůstávaje u vás. Utěšitel pak, Duch svatý, jehož Otec pošle ve jménu

mém, naučí vás všem věcem a připomene vám všechno, co jsem mluvil vám. Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám; ne jako svět dává, já dávám vám. Nermutiž se srdce vaše, aniž se strachuj. Slyšeli jste, že jsem vám řekl: Jdu a přijdu k vám. Kdybyste mě milovali, radovali byste se, že jdu k Otci, nebot Otec je větší mne. A řekl jsem vám to teď, dříve než se to stane, abyste uvěřili, až se to stane. Již nebudu s vámi mnoho mluviti. Přichází totiž kníže tohoto světa a na mně nemá ničeho. Aby však poznal svět, že miluji Otce, a jak mi Otec přikázal, tak činím."

1. Účinek božské lásky v myslích.

Proberme krátce, bratří nejmilejší, slova čtení z Evangelia, abychom potom mohli déle prodleti při rozjímání tak velikého svátku. Neboť dnes sestoupil na učedniky v náhlém zazvučení Duch svatý a proměnil mysli tělesných lidí v lásku k sobě; a zatím co vně se zjevily ohnivé jazyky, uvnitř se srdce rozplamenila, neboť přijímajíce Boha ve vidění ohně, líbezněji vzplanula láskou. Sám Duch svatý je totiž láska. Proto též Jan praví: *Bůh jest láska.* (I. Jan 4; 8, 16.) Kdo tedy celou myslí touží po Bohu, již zajisté má toho, jejž miluje. A nemohl by nikdo ani milovati Boha, kdyby neměl toho, jejž miluje. Vizte však: je-li někdo z vás tázán, zdali miluje Boha, odpoví ve vší důvěře a s myslí bezpečnou: Miluji. Na samém počátku čtení však jste slyšeli, co praví Pravda: *Miluje-li mě kdo, bude zachovávati mé slovo.* Důkazem lásky je tedy osvědčení skutku. Proto dí týž Jan ve svém listě: *Kdo praví: Miluji Boha a nenávidí bratra svého, je lhář.* (I. Jan 4; 20.) Opravdu Boha milujeme, jestliže vší mocí odvracíme sami sebe od svých rozkoší k zachovávání jeho přikázání. Neboť kdo se dosud utápí v nedovolených touhách, nemiluje zajisté Boha, protože mu svou vůlí odporuje.

2. Jak důstojné je míti Boha v sobě přebývajícího.

A Otec můj ho bude milovati, i přijdeme k němu a příbytek si u něho učiníme. Uvažte, bratří nejmilejší, jak slavná je to věc uvítati pohostinsky v srdci příchod Boha. Kdyby zajisté vešel do vašeho domu nějaký bohatý a velmi mocný přítel, se vším spěchem by se uklízel celý dům, aby tam nebylo nic, co by se dotklo pohledu vstupujícího přítele. Nechť tedy smyje špínu nepravého skutku, kdo chystá dům mysli pro Boha. Vizte však, co říká Pravda: *Přijdeme a příbytek si u něho učiníme.* Do srdcí některých ovšem přijde a neučiní si tam příbytek, protože sice prokazují Bohu úctu zkroušeností, ale v čas pokušení zapomínají, žebyli kdysi zkroušení, a vracejí se k páchání hříchů, jako by jich nikdy nebyli želeli. Kdo tedy opravdu miluje Boha, kdo zachovává jeho přikázání, k tomu Bůh i vejde do srdce i příbytek si u něho učiní; neboť láska k božství ho tak pronikne, že v čas pokušení neupustí od této lásky. Ten tedy opravdu miluje, čí mysl nepřemáhá hříšná rozkoš s jeho souhlasem. Neboť každý je odlučován od nebeské lásky tím více, čím nižšími věcmi se kochá. Proto se též dodává: *Kdo mě nemiluje, slovo mé nezachovává.* Obraťte se tedy k sobě, do svého nitra, bratří nejmilejší; zkoumejte, zdali opravdu milujete Boha, ale ať se nikdo nespoléhá hned na to, co mu duch odpoví bez dosvědčení skutku. O lásce k Stvořiteli je třeba se dotazovati jazyka, mysli a života. Láska k Bohu není nikdy lenivá. Je-li, koná veliké věci; nechce-li konati, není to láska.

A slovo, které jste slyšeli, není mé, nýbrž Otce, který mě poslal. Víte, bratří nejmilejší, že jednorozený Syn, jenž mluví, je Slovo Otcovo, a tudíž slovo, jež promlouvá Syn, není Synovo, nýbrž Otcovo, neboť sám Syn je Slovo Otcovo. Toto jsem mluvilk vám, zůstávaje u vás. Kdy pak nezůstával s nimi, když maje vstoupiti na nebesa slibuje: *Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání času* (Mt 28; 20.)? Vtělené Slovo však i zůstává i odchází; odchází tělem, zůstává

božstvím. Tehdy tudíž osvědčuje, že zůstal u nich, protože jsa stále přítomen neviditelnou mocí, hmotnému zraku se již ztrácel.

3. Paraklitus znamená Obhájce nebo Utěšitel.

Paraklitus pak, Duch svatý, jehož pošle Otec ve jménu mém, naučí vás všem věcem a připomene vám všechno, co jsem vám mluvil. Víte většinou, bratří moji, že řecké slovo „parakletos" znamená ochránce neboutěšitele. Ochráncem je nazýván proto, že se u Otcovy spravedlností přimlouvá za poblouzení provinilých. A jsa jedné podstaty s Otcem a Synem, vystupuje jako přímluvce za vinníky proto, že činí prosebníky z těch, jež naplnil. Proto též praví Pavel: *Neboť sám Duch prosí za nás vzdechy nevýslovnými.* (Řím. 8; 26.) Avšak ten, kdo prosí, je menší než ten, kdo je prošen; jak se tedy může říci o Duchu, že prosí, když není menší? Duch sám však prosí proto, že podněcuje k prosbám ty, jež naplnil. Utěšitelem pak je Duch nazýván proto, že ulehčuje od zármutku myslím těch, kdož želí spáchaného hříchu, vnukaje jim naději na odpuštění. Správně se o něm slibuje: On vás naučí všem věcem. Neboť není-li ten Duch přítomen v srdci* poslouchajícího, bez účinku je slovo učitelovo. Nikdo tedy ať nepřičítá učícímu člověkovi, co slyší z úst učícího; neboť není-li v nitru ten, jenž může naučiti, naprázdno se namáhá jazyk zevnějšího učitele. Hle, všichni stejně slyšíte jediný hlas mluvícího, a přece nechápete všichni stejně smysl slyšeného hlasu. Když tedy hlas není různý, proč je ve vašich srdcích rozdílné chápání hlasu, ne-li proto, že v téže době, kdy hlas mluvícího podává obecné napomínání, je tu vnitřní učitel, jenž dává některým zvláštní poučení o smyslu mluveného? O tomto pomazání Ducha praví opět Jan: *Jakož jeho pomazání vás poučuje o všem.* (I. Jan 2; 27.) Hlas tedy nedává poučení, když není mysl pomazána Duchem. Proč však mluvíme takto o lidské nauce, když ani sám Stvořitel nepromlouvá k poučení člověka, nemluví-li k tomu člověkovi skrze pomazání Ducha? Slyšel zajisté Kain, dříve než skutkem spáchal bratrovraždu: *Zhřešil jsi, ustaň.* (I. Mojž. 4; 7 podle Sept.) Protože však byl napomenut pro své viny hlasem, nikoli pomazáním Ducha, mohl slyšeti slova Boží, ale pohrdl jejich zachováním. Třeba však zkoumati, proč se praví o Duchu: *Připomene vám všechno,* když připomínati přísluší obyčejně menšímu. Protože však „suggerere" se někdy užívá ve smyslu „poskytovati", praví se o neviditelném Duchu, že připomíná, ne proto, že by vám vědění vnukal z podřízenosti, nýbrž ze skrytosti.[124] *Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám.* Zde zůstavuji, těm, kteří dojdou k cíli, dávám.

4. Pýcha zasloužila zmatení jazyků, poková sjednocení.

Hle, bratří nejmilejší, probrali jsme krátce slova svatého čtení; nyní obraťme mysl k rozjímání tak velikého svátku. Protože vám však bylo se čtením Evangelia předneseno i čtení ze Skutků apoštolských, vytěžme i z něho něco k užitku svého rozjímání. Slyšeli jste zajisté, že Duch svatý se zjevil nad učedníky v ohnivých jazycích a dal jim znalost všech jazyků. Co naznačil tímto zázrakem, než že Církev svatá, plna téhož Ducha, měla v budoucnosti mluviti jazyky všech pohanů? Ti, kdo se pokoušeli postaviti věž proti Bohu, pozbyli společenství jediného jazyka; u těch však, kdož se pokorně báli Boha, byly všechny jazyky sjednoceny. Zde si tedy pokora zasloužila moc, tam si pýcha zasloužila zmatení.

[124] „z podřízenosti" - „ze skrytosti" zdůrazňuje se tu, že suggerere, jež znamená činnost pomocnou s přídechem podřízenosti (původně „podložiti", pak „dodati, přikládati, doložiti, připomenouti, raditi, nadhoditi" atd.) má zde prostý význam „poskytovati" nebo „dávati", „opatřovati" - význam, který nenaznačuje služebnost. „Připomene" se podle toho praví o Duchu svatém proto, že působí na duši vnitřním vnuknutím, tedy „ze skrytosti".

5. Proč přijal Duch svatý podobu ohnivých jazyků.

Musíme se však ptáti, proč se Duch svatý, souvěčný s Otcem i Synem, objevil v ohni, proč zároveň v ohni i v jazycích, proč se někdy ukazuje jako holubice, někdy však jako oheň; proč se nad jednorozeným Synem objevil v podobě holubice a nad učedníky v ohni; takže ani nad Pána nesestoupil v ohni ani nad učedníky se nezjevil jako holubice. Podletěch čtyř vymezených otázek tedy postupně podáme odpověď. S Otcem a Synem souvěčný Duch se zjevuje v ohni, protože Bůh je netělesný, nevýslovný a neviditelný oheň, jak svědčí Pavel: *Bůh náš jest oheň stravující.* (Žid. 12; 29.) Bůh sluje oheň, protože jím je stravována rez hříchů. *O tom ohni dí Pravda: Přišel jsem oheň pustiti na zemi; a co chci, než aby planul?* (Lk 12; 49.) Zemí jsou totiž nazývána pozemská srdce, jež zabývajíce se stále nejnižšími myšlenkami, jsou šlapána zlými duchy. Bůh však posílá oheň na zemi, když srdce tělesných lidí zaněcuje dechnutím Ducha svatého. A země plane, když srdce, chladné ve svých nepravých rozkoších, zanechá žádostí tohoto věku a vznítí se láskou k Bohu. Dobře se tedy Duch zjevil v ohni, neboť z každého srdce, jež naplní, zapuzuje ztrnulost chladu a zaněcuje je v touhu po své věčnosti. Ukázal se pak v ohnivých jazycích, protože Duch je souvěčný Synu a jazyk je velmi spřízněn slovu. Slovo Otcovo jest zajisté Syn. A protože Duch a Syn mají jednu podstatu, bylo třeba, aby se Duch ukázal v jazyku. Také se Duch zjevil v jazycích, protože slovo vychází z jazyka; neboť každý, kdo je dotčen Duchem svatým, vyznává Slovo Boží, to jest jednorozeného Syna; a není s to zapříti Slovo Boží, protože již má jazyk Ducha svatého. A také se zajisté Duch zjevil v jazycích ohnivých proto, že všechny, jež naplnil, činí stejně planoucími a výmluvnými. Ohnivé jazyky mají učitelé; neboť hlásajíce Boha milování hodného, rozplameňují srdce posluchačů. Prázdnáť jest řeč učícího, nedovede-li zanítit oheň lásky. Tento oheň nauky přijali z úst samé Pravdy ti, kdo pravili: *Zdali v nás nehořelo srdce naše, když mluvil po cestě a vysvětloval nám Písma?* (Lk 24; 32.) Slyšenou řečí se zajisté zaněcuje duch, chlad těla mizí, mysl je zaujata nebeskou touhou, odcizuje se pozemským žádostem. Pravá láska, která ji naplnila, trýzní ji v slzách; jsouc však trýzněna takovým žárem, nalézá potěšení právě v této trýzni. Těší ji naslouchati nebeským přikázáním; a kolika příkazy je poučována, tolika ohnivými pochodněmi jako by byla rozněcována; a jako dříve byla zmrazena žádostmi, tak je potom rozpalována slovy. Pročež je dobře řečeno skrze Mojžíše:*V pravici jeho ohnivý zákon.* (V. Mojž. 33; 2.) Levicí totiž jsou zváni zavržení, kteří budou postaveni na levici; pravicí pak jsou nazýváni vyvolení Boží. V pravici Boží je tedy zákon ohnivý, neboť vyvolení neslyší nebeské příkazy s chladným srdcem, nýbrž jsou pro ně zaněcováni pochodněmi nejhlubší lásky. Slovo proniká k uchu a jejich mysl, roznícena sama proti sobě, je spalována plamenem vnitřní sladkosti. Duch svatý se však ukázal jako holubice a oheň, poněvadž všechny, jež naplnil, činí prostými a vroucími; prostými čistotou, vroucími láskou. Nemůže se totiž Bohu líbiti ať prostota bez horlivosti či horlivost bez prostoty. Proto dí sama Pravda*: Buďte opatrní jako hadi a prostí jako holubice.* (Mtl0;16.) Tu jest si všimnouti, že Pán nechtěl dáti svým učedníkům napomenutí ani jen o holubici bez hada ani o hadu bez holubice; tak aby i prostou holubici rozněcovala chytrost hadí i chytrost hadí aby byla mírněna prostotou holubičí. Odtud praví Pavel: *Nebuďte děti rozumem.* (I. Kor. 14; 20.) Hle, slyšeli jsme o opatrnosti hadí; teď se dejme napomenouti o prostotě holubičí: Nýbrž buďte děti zlobou. (Tt.) Proto se praví o sv. Jobovi: *Byl muž prostý a spravedlivý.* (Job 1;1.) Co však je spravedlivost bez prostoty nebo prostota bez spravedlivosti? Protože tedy Duch učí i spravedlivosti i prostotě, musil se ukázati i v ohni i v holubici; neboť každé srdce, jež je zasazeno jeho milostí, stává se i pokojným v líbezné tichosti i zaníceným v horlení pro spravedlivost.

6. Proč se Duch objevil nad Kristem jako holubice.

Nakonec pak je třeba se ptáti, proč se nad naším Vykupitelem, Prostředníkem mezi Bohem a lidmi, zjevil jako holubice, nad učedníky však jako oheň? Jednorozený Syn Boží je zajisté soudcem pokolení lidského. Kdo by však obstál před jeho spravedlností, kdyby chtěl v horlení pro spravedlnost zkoumat naše viny dříve, než by nás přivedl k sobě svou mírností? Stav se tedy člověkem pro lidi, osvědčoval vůči lidem mírnost. Nechtěl hříšníky hubiti, nýbrž oživovati. Chtěl nejprve vlídně kárati, aby měl potom koho na soudě spasiti. Musil se tedy Duch zjevit jako holubice nad ním, jenž nepřišel, aby již stíhal hříchy v horlení, nýbrž aby je dosud snášel v mírnosti. Naproti tomu nad učedníky se musil Duch svatý ukázat v ohni, aby ty, kdož byli pouzí lidé a proto hříšníci, zanítil duchovní zápal proti nim samým a aby oni sami na sobě pokáním potrestali hříchy, jichž Bůh ve své mírnosti ušetřil. Nemohliť býti bez hříchu ani oni, kteří se přidrželi nebeské nauky, jak svědčí Jan: *Jestliže bychom řekli, že nemáme hříchu, klameme sami sebe a není v nás pravdy.* (I. Jan 1; 8.) Sestoupil tedy na lidi v ohni, nad Pánem však se objevil jako holubice, neboť své hříchy, jež Pán dobrotivě snášel v mírnosti, máme my sami v horlení pro spravedlivost bedlivě pozorovati a ustavičně je spalovati žárem pokání. Tak se tedy ukázal Duch nad Vykupitelem jako holubice, avšak na lidech v ohni, neboť čím více byla vůči nám zmírněna přísnost našeho soudce, tím více má býti naše slabost zanícena sama proti sobě. Vyloživše takto všechny čtyři body, přejděme k rozjímání darů Ducha.

7. Vypočítávají se dary Ducha svatého.

O tom Duchu je zajisté psáno: *Duch jeho ozdobil nebesa.* (Job 26; 13.) Ozdoby nebes, to jsou ctnosti kazatelů. A tyto ozdoby vypočítává Pavel takto: *Jednomu se dává skrze Ducha řeč moudrosti, jinému řeč poznání podle téhož Ducha, jinému víra v témž Duchu, jinému dar uzdravování v jediném Duchu, jinému divů činění, jinému prorokování, jinému rozeznávání duchů, jinému rozličné jazyky, jinému vykládání řečí. To všechno zajisté působí jeden a týž Duch, rozdíleje jednotlivým, jak chce.* (I. Kor. 12; 8-11.) Kolik je tedy předností kazatelů, tolik je ozdob nebeských. Proto je zase psáno: *Slovem Páně byla nebesa utvrzena.* (Ž. 32; 6.) Slovo Páně je totiž Syn Otce. Aby se však ukázalo, že tato nebesa, to jest svaté apoštoly, stvořila zároveň celá svatá Trojice, dodává se ihned o božství Ducha svatého: *A Duch úst jeho všechna moc jejich.*[125] Moc nebes tedy byla vzata z ducha, neboť by se nebyli odvážili odporovati mocnostem tohoto světa, kdyby je nebyla posilnila moc Ducha svatého. Víme přece, jací byli učitelé Církve svaté před příchodem tohoto Ducha, a pozorujeme, jaké síly nabyli po jeho příchodu.

8. Podivuhodná statečnost Petra, dříve tak bojácného.

Jak slabý a bázlivý byl před příchodem Ducha onen pastýř Církve, u jehož přesvatého těla sedíme, na to by nám mohla odpovědět ona služka u brány. Otřesen jediným výrokem ženy, zapřel život, boje se ze-mříti. A zapřel Petr na zemi právě tehdy, když lotr vyznal na kříži. Slyšme však, jakým se stal muž tak bojácný po příchodu Ducha. Sejde se rada hodnostářůa starších a zbičovaným apoštolům se nakazuje, aby nemluvili ve jménu Ježíšově; tu odpovídá Petr s velikým důrazem: *Boha sluší poslouchati více než lidí.* (Sk. 5; 29.) A opět: Posuďte, zdali je

[125]84 Vulg.: „Dechem úst jeho všechna moc jejich (t. byla utvrzena)." Sv. Řehoř čte Spiritus oris ejus m. spiritu a vztahuje to na Ducha svatého.

spravedlivé před Bohem, abychom poslouchali více vás než Boha. *Neboť nemůžeme nemluviti, co jsme viděli a slyšeli.* (Tt. 4; 19 - 20.) *I šli z velerady s radostí nad tím, že byli pokládáni za hodny trpěti pohany pro jméno Ježíšovo.* (Tt. 5; 41.) Hle, raduje se z bičování Petr, který se dříve bál slov. A jestliže se dříve ulekl, byv otázán služkou, po příchodu Ducha zbičován vzdoruje moci knížat. Pozdvihněme zrak víry k moci tohoto umělce a všimněme si porůznu Otců Starého i Nového Zákona. Hle, otevřev tyto oči víry spatřuji Davida, Amose, Daniela, Petra, Pavla, Matouše, a chci uvažovati, jaký umělec je onen Duch svatý, ale mé uvažování na to nestačí. Neboť naplní hocha, zpívajícího k citeře, a učiní z něho žalmistu. Naplní pastýře skotu, česajícího divoké fíky, a učiní z něho proroka.[126] Naplní postícího se hocha, a učiní ho soudcem starců. Naplní rybáře, a učiní ho kazatelem pohanů. Naplní pronásledovatele, a učiní ho učitelem pohanů. Naplní publikána, a učiní ho evangelistou. Ó, jaký umělec je ten Duch! Není třeba žádné učební lhůty k ničemu, co on chce. Sotva se dotkl mysli, již učí; už jen dotknouti se znamenalo učiti. Jakmile osvítil lidského ducha, ihned jej proměňuje; odnímá ihned to, čím byl, činí jej ihned tím, čím nebyl.

9. Podivuhodné dílo Ducha na apoštolech.

Uvažme, v jakém stavu našel tohoto dne naše svaté kazatele a jakými je učinil. Jistěže všichni ti, kteří se pro strach před Židy sešli v jediném shromáždění, znali každý svůj rodný jazyk, a přece se neodvažovaliani tím jazykem, jejž znali, mluviti otevřeně o Kristu. Přišel Duch a naučil jejich ústa různým jazykům, jejich mysli pak posílil mocí. Začali hlásati Krista i cizí řečí ti, kdož se dříve o něm báli mluviti i vlastní řečí. Zanícené srdce zajisté pohrdlo tělesnými mukami, jichž se dříve bálo; přemohlo sílu tělesného strachu z lásky k Tvůrci. A kdežto dříve podléhali ve strachu svým protivníkům, teď již je mocí předstihovali. Jak jinak to tedy mám říci, než že ten, jenž je pozvedl na takový vrchol velikosti, proměnil v nebe mysli pozemských lidí? Uvažte, bratří nejmilejší, jak veliký je po vtělení jednorozeného Syna Božího dnešní svátek příchodu Ducha svatého. Neboť jako ten první, i tento je hoden cti. V onom zajisté Bůh zůstávaje v sobě přijal lidství; v tomto však lidé přijali Boha přicházejícího shůry. V onom se Bůh stal přirozeně člověkem; v tomto se lidé stali adoptivními bohy. Nechceme-li tedy zůstati ve smrti tělesní, bratří nejmilejší, milujme tohoto oživujícího Ducha.

10. Nemohouce patřiti na Boha přímo, spatřujeme ho v apoštolech.

Protože však tělo nezná ducha, řekne snad někdo u sebe v tělesném uvažování: Jak mohu milovati někoho, koho neznám? To i my připouštíme; neboť mysl zaměřená k viditelnému nedovede vidět neviditelného. Uvažuje totiž jen o viditelných věcech, a i když to nečiní, ukládá v nitru jejich obrazy; a jsouc takto pohroužena do tělesných obrazů, nedovede se pozdvihnouti k netělesným. Odtud se stává, že její nevědomost o Stvořiteli je tím horší, čím důvěrněji se v myšlení zabývá tělesným stvořením. Nemůžeme-li však viděti Boha, můžeme jednati způsobem, který otevře zraku našeho chápání cestu, po níž by k němu mohlo dospěti. Nemůžeme-li ho viděti přímo žádnym způsobem, můžeme ho zajisté viděti již teď v jeho služebnících. Vidíme-li je konati podivuhodné věci, nabýváme jistoty, že v jejich myslích přebývá Bůh. Uplatněme však ve věci netělesné zkušenost z věcí tělesných. Nikdo z nás jistě není s to uzříti slunce vycházející v jasu tak, že by se díval přímo na sluneční kouli, neboť oči na ni upřené jsou oslňovány slunečními paprsky; zříme však hory sluncem ozářené a vidíme tak, že slunce již vyšlo. Protože

[126] „česající divoké fíky", srv. Amos 7; 14: „Nejsem prorok a nejsem syn proroka, ale jsem pastýř, česající plané fíky", t. j. živící se planými fíky (plody smokvoně), jež byly laciným pokrmem chudiny; nebo, podle jiného výkladu, „pěstující smokvoně" (Hejčl překládá „pěstitel smokvoní").

tedy nemůžeme viděti slunce spravedlnosti přímo, pohlížejme na hory ozářené jeho jasem, totiž na svaté apoštoly, kteří se skvějí ctnostmi, jiskří zázraky; záře vyšlého slunce je zaplavila, a ačkoli ono je samo o sobě neviditelné, na nich se nám ukázalo viditelně jako na ozářených horách. Moc božství je totiž sama o sobě jako slunce na nebi; moc božství v lidech je jako slunce na zemi. Dívejme se tedy na zemi na slunce spravedlnosti, jež nemůžeme viděti na nebi, abychom, kráčejíce nyní po zemi nerušeným krokem skutku, jednou pozvedli zrak i k pohlížení na slunce nebeské. Nerušeným krokem však konáme svou cestu na zemi tehdy, když milujeme Boha a bližního celou myslí. Neboť ani Bůh není opravdu milován bez bližního ani bližní bez Boha. Proto - jak už jsme řekli v jiné promluvě[127]- čteme, že Duch byl dán učedníkům dvakrát, nejprve od Pána meškajícího na zemi, potom od Pána vévodícího v nebi. Na zemi je dáván, aby byl milován bližní, s nebe pak, aby byl milován Bůh. Proč však je dáván napřed na zemi a pak s nebe, ne-li proto, že se tím otevřeně dává na srozuměnou, že podle Janova slova *Kdo nemiluje svého bratra, jehož vidí, jak může milovati Boha, jehož nevidí?* (I. Jan 4; 20.) Milujme tedy bližního, bratří, milujme toho, jenž jest s námi, abychom byli s to dospěti k milování toho, jenž jest nad námi. Ať mysl rozjímá v dližním, co by dala Bohu, aby si zasloužila dokonale radovati v Bohu s bližním. Tehdy dosáhneme té radosti nebeského obcování, jejíž záruku jsme nyní obdrželi od Ducha svatého. Vší láskou se upínejme k tomuto cíli, v němž se budeme radovati bez konce. Tam je svatá společnost nebeských občanů; tam plesání jisté, tam odpočinek bezpečný; tam pokoj pravý, jenž nám již není zůstavován, nýbrž dáván skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž s Otcem žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA PRVNÍ

proslovená k lidu v basilice sv. Vavřince mučedníka v sobotu kvatembrovou v září.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (13; 6-13).

Podobenstntví o neplodném fíkovníku, uzdravení neplodné ženy Lk 13; 6 – 13.

Za onoho času řekl Ježíš zástupům toto poder benství: „Kdosi měl fíkový strom štípený ve své vinici, i přišel hledat na něm ovoce, ale nenašel. Řekl pak vinaři: „Hle, už tři roky přicházím hledat ovoce na tomto fíkovníku a nenalézám; vytni jej tedy, k čemu zabírá půdu?" On však odpovídaje řekl mu: „Pane, ponechej jej ještě tohoto roku, až jej okopám a pohnojím, zdali by pak nepřinesl ovoce; pakli ne, příště jej vytneš." Učil pak o sobotách v jejich synagoze. A hle, žena, která měla ducha nemoci po osmnáct let a byla shrbena a nemohla se ani podívati vzhůru. Když ji uzřel Ježíš, zavolal ji k sobě a řekl jí: „Zeno, jsi zbavena své nemoci." A vložil na ni ruce; a ihned se vzpřímila a velebila Boha.

1. Kristus mluví nejen slovy, nýbrž i skutečnostmi.

Náš Pán a Vykupitel mluvi ve svém Evangeliu někdy slovy, někdy věcmi; někdy říká něco jiného slovy než věcmi, jindy pak slovy totéž, co věcmi. O dvou věcech jste slyšeli z Evangelia, bratří, totiž o neplodném fíkovníku a o shrbené ženě; a v obou těch věcech je prokazováno dobrodiní. To první však řekl v podobenství, to druhé ukázal činem. Neplodný fíkovník však znamená totéž, co shrbená žena; a uchovaný fíkovník totéž, co žena vzpřímená.

[127] „v jiné promluvě", t. v homilii XXVI.

Pán vinice přišel po třetí k fíkovníku a nenašel žádných plodů; a žena, jež byla vzpřímena, byla shrbena osmnáct let. Počtem osmnácti let se však označuje totéž, co se znázorňuje tím, že pán vinice přišel po třetí k neplodnému fíkovníku. Ježto jsme už tedy předběžně všechno shrnuli, proberme teď jednotlivosti podle pořádku čtení.

2. Upadnuvše do hříchu, neneseme ovoce a jsme shrbeni.

Kdosi měl fíkový strom štípený ve své vinici, i přišel hledat na něm ovoce, ale nenašel. Co představuje fíkový strom, ne-li lidskou přirozenost? Co jiného než tutéž přirozenost obrazně označuje shrbená žena? Ona je i dobře štípena jako fíkový strom, i dobře stvořena jako žena; upadnuvši však vlastní vůlí ve hřích, ani nepřináší ovoce skutků ani nezůstává nepokřivena. Propadši zajisté ze své vůle hříchu, pozbyla přímosti, protože nechtěla nésti ovoce poslušnosti. A jsouc stvořena k podobě Boží, pohrdla zachovávati to, k čemu byla štípena nebo stvořena, ježto nesetrvala ve své důstojnosti. Po třetí přišel pán vinice k fíkovníku, protože se obrátil k přirozenosti lidské před zákonem, pod zákonem, pod milostí - čekáním, napomenutím, navštívením.

3. Bůh k nám přišel hledat ovoce.

Řekl pak vinaři: *„Hle, už tři roky přicházím hledat ovoce na tomto fíkovníku a nenalézám."* Přišel před zákonem, neboť skrze přirozený rozum bylo poznáno, jak má každý jednati podle svého ustrojení, jak semá chovati k bližnímu. Přišel v zákoně, neboť učil skrze přikázání. Přišel po zákoně v milosti, neboť ukázal přítomnost své dobroty, dav se sám zjevně po-znati. A přece si stěžuje, že po tři léta nenašel ovoce, neboť mysli některých nešlechetných lidí ani vnuknutý přirozený zákon neřídí ani přikázání nevzdělávají ani zázraky jeho vtělení nenapravují. Co se však znázorňuje vinařem, ne-li řád představených? Oni zajisté pečují o vinici Páně, jsouce v čele Církve. Prvním vinařem této vinice byl apoštol Petr. Jeho následujeme my nehodní, pokud pracujeme o vašem vzdělání učením, modlitbami a napomínáním.

4. Jak spravedlivě se hrozí vytětím neplodnému stromu.

Vyslechněme však již s velikou bázní, co je řečeno vinaři o neplodném stromu: *Vytni jej tedy, k čemu zabírá půdu?* Každý, kdo nepřináší ovoce dobrého konání podle svého způsobu, vzhledem k tomu, jaké místo zaujímá v přítomném životě, zabírá místo jako neplodný strom, protože na tom místě, na němž jest, znemožňuje práci jiným. V tomto věku však každý, kdo má moc, překáží také jiným, nenese-li ovoce dobrého díla, neboť jeho podřízení jsou pro jeho hanebný příklad jakoby tísněni stínem jeho převrácenosti. Vypíná se do výše strom neplodný, a země pod ním je neúrodná. Stín neplodného stromu houstne a nedovoluje ani slunečnímu paprsku proniknouti k zemi, neboť když podřízení jakéhokoli nešlechetného pána pozorují převrácené jednání, jsou zbavováni světla pravdy, zůstávajíce i sami neplodní. A chřadnouce ve stínu, nepřijímají sluneční teplo, neboť zůstávají k Bohu chladní, protože jsou v tomto věku špatně opatrováni. O takového převráceného mocného člověka se všakBůh již téměř nestará. Neboť zahubil-li už sebe, musíme se už ptáti, proč utiskuje ještě jiné? Proto dobře praví pán té vinice: *K čemu zabírá půdu?* Zabírá půdu, kdo zatěžuje mysli jiných; zabírá půdu, kdo neužívá místa, jež zaujímá, ke konání dobrých skutků.

5. Vinař se má přimlouvati za takový strom.

Nám však náleží prošiti za takové lidi. *Slyšme přece, co praví vinař: Pane, ponechej jej ještě tohoto roku, až jej okopám.* Co znamená okopávati fíkovník, ne-li kárati neplodné mysli? Každá jáma směřuje dolů. A kárání zajisté pokořuje mysl, odhalujíc ji před ní samou. Kdykoli tedy někoho kárеme z jeho hříchu, jako bychom okopávali neplodný strom, jak si toho vyžaduje vzdělávání půdy. Slyšme však, co se uvádí po okopávání: A pohnojím. Co je ta mrva, ne-li vzpomínka na hříchy? Hříchy těla jsou zajisté nazývány hnojem. Proto je též řečeno skrze proroka: *Shnila hovada v hnoji svém.* (Joel 1; 17.) Hovada hnijící ve svém hnoji, to jsou tělesní lidé, končící svůj život v puchu prostopášnosti. Kdykoli tedy kárеme tělesnou mysl pro její hříchy, kdykoli jí připomínáme dříve spáchané neřesti, tu jako bychom hnojili neplodný strom, aby si připamatovala zla, jichž se dopustila, a jakoby z mrvy nabyla síly k milosti zkroušenosti. Klade se tedy hnůj ke kořenům stromů, když je paměť zasažena uvědomením nepravosti. A když se mysl pokáním podnítí k nářkům a přetvoří se k milosti dobrého jednání, tu jakoby se kořen srdce dotekem mrvy vracel k plodnosti díla: naříká nad spáchanými skutky, jež si připomíná, s odporem si vzpomíná, jaké bylo dříve, obrací se samo proti sobě a nabádá ducha k lepšímu počínání. Mrvou tedy okřává strom k přinášení ovoce; neboť úvahou o hříchu se duchprobouzí k dobrým skutkům. A je mnoho těch, kdo slyší pokárání a přece odmítají navrátit se k pokání, a Bohu jsouce neplodní, zelenají se v tomto věku. Slyšme však, co připojuje pěstitel fíkovníku: *Zdali by snad nepřinesl ovoce; ne-li, příště jej vytneš.* Kdo zde nechce zmohutnět káráním k plodnosti, padne zajisté na místo, s něhož nebude moci povstati pokáním; a v budoucnosti bude vyťat, třebaže zde je ho vidět zelenat se bez plodů.

6. Slabost a neplodnost člověka po hříchu.

Učil pak o sobotách v jejich synagoze. A hle, žena, která měla ducha nemoci po osmnáct let. Před malou chvílí jsme již řekli, že trojí příchod pána k neplodnému fíkovníku znamená totéž co číslo osmnácti let u shrbené ženy. Šestého dne totiž byl stvořen člověk a téhož šestého dne byly dokonány všechny skutky Páně. Šest pak násobeno třemi dává osmnáct. Protože tedy člověk stvořený šestého dne nechtěl míti dokonalé skutky, nýbrž byl nemocen před zákonem, v zákoně i na počátku milosti, byla žena shrbena osmnáct let. A byla shrbena a nemohla se ani podívati vzhůru. Každý hříšník, myslící na pozemské věci a nehledající nebeské, je neschopen hleděti vzhůru, neboť zatím co sleduje nižší choutky, odchyluje se od přímosti své mysli a vidí stále to, nač ustavičně pomýšlí. Obraťte se zpět k svým srdcím, bratří nejmilejší, popatřte, čím se ustavičně zabýváte v svých myšlenkách v každé hodině. Jeden myslí na pocty, druhý na peníze, třetí na to, jak by získal statek. Všechny ty věci jsou umístěny nízko, a když se mysl zabývá něčím takovým, odchyluje se od přímosti svého postoje. A protože se nepozvedá k nebeské touze, jako shrbená žena ani nemůže pohlédnouti vzhůru.

7. Kristus takového člověka osvěcuje a pozvedá.

Následuje: *Když ji uzřel Ježíš, zavolal ji k sobě a řekl jí: „Zeno, jsi zbavena své nemoci."* A vložil na ni ruce, a ihned se vzpřímila. Zavolal a napřímil, protože osvítil a posílil. Volá, ale nenapřimuje, když jsme sice osvíceni jeho milostí, ale pro naše viny nám nemůže býti pomoženo. Přečasto totiž vidíme, co je třeba činiti, ale nenaplňujeme to skutkem. Pokoušíme se a selhává nám. Úsudek mysli postřehuje, co je správné, ale síla skutku na to nestačí, protože to už náleží k trestu za hřích, že sice z milosti může hříšník dobro viděti, ale podle zásluhy je odháněn od toho, co spatřuje. Navyklá vina zajisté zatěžuje mysl, takže se nemůže vzchopiti k spravedlivosti.

Usiluje o to a ztroskotává, neboť v čem dobrovolně dlouhou dobu setrvávala, do toho zase upadá z donucení, i když nechce. Dobře je řečeno skrze žalmistu o tomto našem shrbení s obrazným vztahem na lidské pokolení: *Bídný učiněn jsem a shrben jsem docela.* (Ž. 37; 7.) Rozjímal totiž, že člověk byl stvořen k pohlížení na nebeské světlo, ale že byl pro své hříchy vyvržen, že snáší temnoty své mysli, neusiluje o nebeské věci, obrací se k nízkým, po nebeských ani nezatouží, pozemské však stále v duchu přemítá; a co v něm vzbuzovalo smutek nad celým jeho rodem, to obrátil na sebe, volaje: Bídný učiněn jsem a shrben jsem docela. Kdyby totiž člověk, pozbyv nazírání nebeských věcí, myslil jen na tělesné nezbytnosti, byl by bídný a shrbený, ale ne docela. Koho tedy nejen nezbytnost odvrací od nebeského myšlení, nýbrž i nedovolená rozkoš sráží k zemi, ten je nejen shrben, nýbrž i docela shrben. Proto dí jiný prorok o nečistých duších: *Řekli duši tvé: Sehni se, at jdeme přes tebe.* (Is. 51; 23.) Stojíť duše vzpřímena, když touží po nebeských věcech a vůbecse neshýbá k nízkým. Když však ji zlí duchové vidí státi vzpřímenou, nemohou přes ni přejiti. Přejiti totiž pro ně znamená našiti do ní nečistých tužeb. Praví tedy: *Sehni se, ať jdeme přes tebe;* neboť neskloní-li se sama k dychtění po nízkých věcech, nezmůže proti ní jejich zvrácenost ani to nejmenší; a kdyžtě je vzpřímena v úsilí o věci nebeské, bojí se jí a nemohou přes ni přejiti.

8. Pozemskými žádostmi upravujeme v sobě cestu zlým duchům.

Připravujeme tedy, bratří nejmilejší, v sobě cestu zlým duchům, když si žádáme věcí pozemských, když se skláníme k dychtění po časném. Styďme se tedy toužiti po pozemských věcech a nastavovati záda ducha vystupujícím protivníkům. Kdo je sehnut, dívá se vždycky k zemi, a kdo hledá nízké, nepamatuje na to, jakou cenou byl vykoupen. Proto je též řečeno skrze Mojžíše, že nemá býti nikdy povyšován na kněžství nikdo hrbatý. (III. Mojž. 21; 20.) A my všichni, kdož jsme vykoupeni krví Kristovou, stáváme se údy téhož velekněze. Proto je nám též řečeno skrze Petra: *Vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo.* (I. Petr 2; 9.) Kdo však je hrbatý, dívá se stále dolů. Je tedy vylučován z kněžství, neboť každý, kdo je obrácen toliko k pozemskému, je sám sobě svědkem, že není údem velekněze. Proto také je věřícímu lidu zakazováno jisti ryby, jež nemají ploutví. Ryby, jež mají ploutve a šupiny, vymršťují se také nad hladinu. Co jiného tedy představují ploutevnaté ryby než vyvolené duše? Jen ony zajisté přecházejí v tělo nebeské Církve; majíce nyní ku pomoci ploutve ctností, dovedou se vymršťovati nebeskou touhou, aby nazíráním spěly k nebeským věcem, i když pro své smrtelnétělo klesají zase samy k sobě. Jestliže jsme tedy již poznali dobra nebeské vlasti, nechť se nám oškliví, bratří nejmilejší, že jsme shrbeni. Nechť se nám objevují před očima shrbená žena a neplodný strom. Vzpomínejme na zlé skutky, jichž jsme se dopustili, pohnojme kořeny stromu, aby nám zlahodnělo v ovoci odplaty, co se nám zde v pokání ošklivilo. A nemůže-me-li ve svých skutcích uplatniti svrchovanou míru ctností, raduje se Bůh už z našeho nářku. Trestáme-li totiž nespravedlivé skutky, jichž jsme se dopustili, nalézáme u něho zalíbení už prvním krokem ke spravedlivosti. A neprodlouží se lkáni, neboť pomíjivé slzy budou rychle setřeny radostmi, jež potrvají. Skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIETRICATA DRUHA

proslovená k lidu v basilice svatých Processa a Martiniana[128] v den jejich zrození.

CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (9; 23-27).

Nasledování Krista Lk 9;23-27.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „Chce-li kdo přijíti za mnou, nechť zapře sebe sama a denně bere svůj kříž a následuje mne. Neboť kdo by chtěl zachrániti duši svou, ztratí ji; a kdo by ztratil duši svou pro mne, zachrání ji. Co totiž prospěje člověku, kdyby získal celý svět, sebe však zahubil a sobě způsobil škodu? Neboť kdo se bude styděti za mne a za slova má, za toho se bude styděti Syn člověka, když přijde ve slávě své i Otcově i svatých andělů. Pravím vám však pravdivě: Jsou mezi přítomnými někteří, kteří neokusí smrti, dokud neuzří království Boží."

1. Jaké léky přinesl Kristus pro naše choroby.

Protože náš Pán a Vykupitel přišel na svět jako nový člověk, dal světu nová přikázání. Proti našemu starému životu, odchovanému nepravostmi, postavil opak své novoty. Neboť co znal starý, co znal tělesný člověk jiného než držeti své, cizí uchvacovati, když to bylo možno, nebo aspoň po něm toužiti, když to nebylo možno? Nebeský lékař však léčí každou jednotlivou nepravost lékem, který ji potírá; neboť jako je v lékařském umění studené léčeno teplým, teplé studeným, tak náš Pán postavil proti hříchům opačné zásady, takže chlípníkům přikazoval zdrželivost, skoupým štědrost, po-pudlivým mírnost, pyšným pokoru. Když zajisté oznamoval svým následovníkům nová přikázání, pravil: *Neodřekne-li se kdo všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem.* (Lk. 14; 33.) Jako by otevřeně pravil: Vy, kteří po starém způsobu života toužíte po cizím, usilujíce teď o nové obcování rozdávejte i své vlastní. Slyšme však, co praví v tomto čtení: Chce-li kdo přijití za mnou, nechť zapře sebe sama. Tam se praví, že se máme odříci svého majetku; zde, že se máme odříci sebe samých. A snad ani není člověku tak těžké odříci se majetku, ale velmi těžké je odříci se sebe sama. Méně jest odříci se toho, co má, velmi mnoho však znamená odříci se toho, co jest.

2. Proč se máme odříci svého majetku.

Nám však k němu přicházejícím rozkazuje Pán, abychom se odřekli svého majetku, poněvadž my všichni, kteří jsme přišli k závodění víry, podstupujeme zápas se zlými duchy. Zlí duchové však nemají na tomto světě nic vlastního. Musíme tedy nazí zápasiti s nahými: Neboť zápasí-li někdo oděn s nahým, je rychle povalen k zemi, protože je na něm čeho se uchopit. A co je všechno pozemské, ne-li jakýsi šat tělesný? Kdo tedy chvátá k boji proti ďáblu, ať odloží šat, aby nepodlehl. Na ničem ať v tomto světě nelpí láskou, žádných rozkoší z vratkých věcí ať nevyhledává, aby nemusil padnouti proto, že je oděn rouchem žádostí. Nestačí však se odříci svého majetku, neodřekneme-li se i sebe. Proč říkám: Neodřekneme-li se sebe? Vždyť když se odřekneme sebe, kam půjdeme mimo sebe? Nebo kdo to půjde, jestliže sám sebe opustil? Něčím jiným však jsme jako lidé skrze hřích padlí, a něčím jiným jakožto skrze přirozenost stvoření; jiné jest, cojsme učinili, a jiné, čím jsme byli učiněni. Odřekněme se sebe samých, jakými jsme se učinili hřešením, a zůstaňme sebou samými, jakými jsme byli učiněni skrze milost. Vizte přece: kdo byl pyšný, odříká se sebe sama, jestliže obrátiv se ke Kristu stal se pokorným. Jestliže

[128] na Via Aurelia. Památka světců, umučených za Nerona, se slaví 2. července.

nějaký zhýralec změnil způsob života ke zdrželivosti, odřekl se zajisté toho, čím byl. Jestliže již nějaký lakomec přestal lakotit a naučil se rozdávati svůj majetek, zatím co dříve uchvacoval cizí, nepochybně se odřekl sebe sama. Je sice týž co do přirozenosti, ale není týž co do zloby. Proto je psáno: *Obrať bezbožné a nebudou?*[129] (Přísl. 12;7.) Obrácení bezbožní totiž nebudou, ne že by vůbec nebyli co do bytnosti, nýbrž že nebudou vinni bezbožností. Odříkáme se tedy sebe samých, když se vystříháme toho, čím jsme byli za stara, a směřujeme k tomu, čím jsme nazýváni v novém stavu. Uvažme, jak se odřekl sebe sama Pavel, jenž pravil*: Žiji už ne já.* (Gal. 2; 20.) Zahuben byl zajisté onen zuřivý pronásledovatel a žiti počal spravedlivý kazatel. Kdyby byl zůstal sám sebou, nebyl by zajisté býval spravedlivý. Když tě však popírá, že by žil, nechť nám řekne, odkud to, že v nauce Pravdy hlásá svatá slova. V zápětí připojuje: Nýbrž žije ve mně Kristus. Jako by zjevně říkal: Sám ze sebe jsem sice zemřel, protože nežiji tělesně; nejsem však bytostně mrtev, neboť žiji duchovně v Kristu. Nechť tedy dí Pravda, nechť dí: *Chce-li kdo přijití za mnou, nechť zapře sebe sama.* Neboť neupustí-li kdo od sebe sama, nepřiblíží se k tomu, jenž jest nad ním; a nesvede uchopiti, co je mimo něho, neumí-li zabiti to, čím jest. Tak jsou zeleninové sazenice přesazovány, aby se jim lépe dařilo, a tak říkajíc jsou vytrhávány, aby rostly. Tak hynou semena věcí v příměsi hlíny, aby v obnovení svého rodu vzešly tím hojněji. Neboť právě skrze to, čím zdánlivě pozbyla toho, čím byla, získají podobu toho, čím nebyla.

3. Po zapuzení nepravostí je třeba vyhledávati ctností.

Kdo se však již odřekl neřestí, musí hledati ctnosti, jimiž by rostl. Když totiž bylo řečeno: Chce-lí kdo přijíti za mnou, nechf zapře sebe sama, dodává se hned: a bere denně svůj kříž a následuje mne. Dvojím zajisté způsobem se nese kříž: buď že se tělo moří zdrželivostí nebo že se duch skličuje útrpností s bližním. Uvažme, v jaké míře nesl obojím způsobem svůj kříž Pavel, jenž pravil: *Trestám tělo své a podrobuji v služebnost, abych snad kázav jiným sám nebyl zavržen.* (I. Kor. 9; 27.) Hle, slyšeli jsme o kříži tělesném v trestání těla; poslyšme teď o kříži ducha v útrpnosti s bližním. Praví totiž: *Kdo je sláb, abych já nebyl sláb? Kdo se pohoršuje, abych já nehořel?* (II. Kor. 11; 29.) Dokonalý kazatel nesl zajisté kříž v těle, aby dal příklad zdrželivosti. A poněvadž na sebe bral úhony cizí slabosti, nesl kříž v srdci.

4. Zdrželivosti těla činí nástrahy ješitnost.

Protože však přímo s ctnostmi sousedí některé neřesti, je nám třeba říci, která neřest ukládá zdrželivosti těla a která útrpnosti ducha. Často totiž zblízka číhá na tělesnou zdrželivost ješitnost; je-li totiž pozorovati na těle hubenost, na tváři bledost, je zjevná ctnost chválena, a vylévá se ven tím rychleji, čím více se staví lidem na oči zjevnou bledostí. Tu se pak často stává, že to, co se v domnění lidí koná pro Boha, je konáno toliko pro lidskou přízeň. To znázorňuje dobře onen Šimon, jenž byv nalezen na cestě, byl donucen néstikříž Páně. Cizí břemena jsou zajisté nošena z donucení tehdy, když se něco děje z podnětu ješitnosti. Koho jiného tedy představuje Šimon, ne-li lidi zdrželivé a přitom domýšlivé? Ti sice týrají tělo zdrželivostí, ale nehledají užitku zdrželivosti uvnitř. Šimon tedy nese kříž Páně z donucení, neboť když není hříšník veden k dobrému dílu dobrou vůlí, koná věc spravedlivého bez užitku. Pročež týž Šimon nese kříž, ale neumírá; neboť zdrželiví a domýšliví sice trápí tělo zdrželivostí, ale touhou po slávě žijí světu. Útrpnosti ducha však obyčejně ukládá skrytě nepravá dobrota, takže ji často svádí až k shovívání nepravostem, když-tě ve skutečnosti má každý vůči proviněním projevo-vati nikoli shovívavost, nýbrž rozhorlení. Člověku zajisté náleží útrpnost a neřestem spravedlivost, tak

[129] „Verte impios, et non erunt. Vlastně: „Vyvrať bezbožné a nebudou". Sv. Řehoř chápe vertere ve smyslu „obrátiti".

abychom u jednoho a téhož člověka i milovali dobré, kterým byl učiněn, i stíhali zlé, jež učinil; aby se neukázalo, že odpouštějíce nerozvážně, neprojevujeme již pouhou útrpnost z lásky, nýbrž že sami jsme klesli nedbalostí.

5. Jaká nebezpečí přinášejí pokojné doby.

Následuje: *Neboť kdo by chtěl zachrániti duši svou, ztratí ji; a kdo by ztratil duši svou pro mne, zachrání ji.* Tak je řečeno věřícímu: *Kdo by chtěl zachrániti duši svou, ztratí ji; a kdo by ztratil duši svou pro mne, zachrání ji.* Jako by se řeklo rolníkovi: Uchováš-li obilí, ztratíš je; zaseješ-li, obnovíš. Vždyť kdo by nevěděl, že je-li obilí zaséváno, mizí zraku, hyne v zemi? Právě tím však, že zpráchniví, obnoveno zase vzroste. Protože však Církvi nastává jednou čas pronásledování, jindy čas pokoje, rozlišuje náš Vykupitel v přikázáních i samy její doby. V čas pronásledování je totiž třeba položití život; v čas míru však je třeba přemáhati pozemské touhy, jež mohou nabýti větší převahy. Proto se též nyní praví: Co totiž prospěje člověku, kdyby získal celý svět, sebe však zahubil a sobě způsobil škodu? Chybí-li pronásledování od nepřátel, je třeba mnohem bděleji ostříhati srdce. Poněvadž je totiž v čas pokoje volno žiti, probouzejí se též žádosti. Tato dychtivost se snadno zkrotí, uváží-li se bedlivě sám stav žádostivého. Vždyť proč by se měl shromažďující tak pachtit se shromažďováním, když ani sám nemůže setrvati? Nechť každý uváží svůj běh a uzná, že mu může postačiti to málo, co má. Ale snad se bál, že mu na cestě tohoto života bude chyběti prostředků? Krátká cesta káře naše dlouhé tužby; nadarmo se vláčí mnoho věcí, když tě cíl pouti je blízký. Často však i přemáháme lakotu, ale ještě je na překážku, že sledujeme cestu spravedlivosti s nedostatečným úsilím o dokonalost. Neboť často pohrdáme vším pomíjivým, ale přece jsme zdržováni ohledy lidského studu, že ještě nedovedem projeviti slovem spravedlivost, kterou zachováváme v duchu; a čím více se stydíme před tváří lidí na úkor spravedlivosti, tím více nedbáme na tvář Boží, pokud jde o hájení spravedlivosti. Ale i pro tuto ránu se přidává vhodný lék, když Pán praví: *Kdo se bude sty děti za mne a za slova má, za toho se bude styděti Syn člověka, když přijde v slávě své i Otcově a svatých andělů.*

6. Jak vyzkoušíme svou víru v Krista v čas pokoje.

Avšak hle, nyní si lidé říkají: My se již nestydíme za Pána a za jeho slova, neboť ho vyznáváme zjevným hlasem. Těm odpovídám, že v tomto křesťanském lidu je nemálo těch, kdož vyznávají Krista jen proto, že vidí, že všichni jsou křesťané. Neboť kdyby dnes nemělo Kristovo jméno takovou slávu, neměla by Církev svatá tolik vyznavačů Kristových. K osvědčení víry tedy nestačí hlas vyznání, jejž chrání před studem pospolitost vyznávání. Přesto však má každý možnost zkoumati sám sebe, aby pravdivě dokázal o svém vyznávání Krista, zdali se již nestydí za jeho jméno, zdali již překonal vší mocí ducha lidský stud. V čas pronásledování se zajisté mohli věřící styděti, mohli býti olupováni o statky, sesazováni s úřadů, trýzněni bičováním. Poněvadž však v čas míru se našemu pronásledování těchto věcí nedostává, můžeme se poznati v jiných věcech. Stydíme se často býti v nevážnosti u bližního, hanbíme se snášeti urážky způsobené slovem; dojde-li třeba k sporu s bližním, stydíme se dáti první zadostučinění. Srdce tělesné zajisté pohrdá pokorou, hledajíc slávu tohoto světa. A často i sám pohněvaný člověk touží po smíru se znesvářeným, ale stydí se učiniti sám první krok k smíření. Uvažme činy Pravdy, abychom viděli, v čem vězí skutky naší nepravosti. Neboť jsme údy svrchované hlavy, jsme povinni následovati toho, s nímž jsme spojeni. Co praví výborný kazatel Pavel k příkladu našeho poučení? *Na místě Kristově konáme poslání, jako by skrze nás Bůh napomínal; prosíme na místě Kristově: smiřte se s Bohem.* (II. Kor. 5; 20.) Hle, hřešením jsme se znesvářili s Bohem, a přece

Bůh k nám první poslal své zástupce, abychom my, kteří jme zhřešili, byvše vyzváni dosáhli pokoje Božího. Ať se tedy zastydí lidská pýcha, ať jest zahanben každý, jestliže sám nedá první bližnímu zadostučinění, kdyžtě po našem provinění sám Bůh, který byl uražen, nás prosí skrze vyslance, abychom se s ním smířili.

7. Královstvím Božím je někdy nazývána přítomná Církev.

Následuje: *Pravím vám však pravdivě: Jsou mezi přítomnými někteří, kteří neokusí smrti, dokud neuzří království Boží. Královstvím Božím, bratří nejmilejší, není vždycky ve svatých výrocích nazýváno budoucí království, nýbrž někdy i přítomná Církev. Proto je psáno: Pošle Syn Člověka anděly své, i seberou z království jeho všechna pohoršení.* (Mt 13; 41.) V tom království, do něhož nejsou připuštěni zavržení, nebude zajisté pohoršení. A poněvadž někteří učedníci měli žiti v těle tak dlouho, až by spatřili Církev Boží vybudovánu a vztyčující se proti slávě tohoto světa, praví se teď v útěšném slibu: Jsou mezi přítomnými někteří, kteří neokusí smrti, dokud neuzří království Boží. Když však Pán dal tak závažná přikázání o podstoupení smrti, proč bylo nutno, aby ihned přešel k tomuto slibu? Všimneme-li si toho bedlivě, poznáme, jaká dobrotivost se v tom projevuje. Nevědomým učedníkům totiž bylo třeba slíbiti něco i pro přítomný život, aby mohli býti pevněji utvrzeni pro budoucí. Tak je slibována národu izraelskému, jenž má býti vysvobozen ze země egyptské, země zaslíbená, a maje býti povolán k darům nebeským, je přemlouván pozemskými sliby. Proč to? Aby maje něco, co by již viděl nablízku, věřil pevněji v to, co mohl jen slyšeti z dálky? Zajisté, kdyby tělesný národ nedostal malé věci, nevěřil by ve veliké. Když tedy všemohoucí Bůh uštědruje pozemské věci, podněcuje k nebeským, aby člověk, poznávaje, co může vidět, naučil se doufati v to, co neviděl, a aby byl tím pevněji přesvědčen o neviditelných věcech, čím více ho utvrzují v jistotě naděje viditelné sliby. Proto je správně řečeno skrze žalmistu: *A dal jim krajiny národůa práce národů obdrželi; aby ostříhali spravedlnosti jeho a zákon jeho vyhledávali.* (Ž. 104; 44—50.) Mluvíc tedy takto na tomto místě k nevědomým učedníkům, slibuje jim Pravda, že uzří království Boží na zemi, aby s vírou očekávali království Boží v nebi. Již tedy pro to království, jež vidíme povýšeno na zemi, doufejme v království, o němž věříme, že se nám ho dostane v nebi. Neboť někteří lidé jsou sice podle jména pokládáni za křesťany, ale nemají křesťanské víry. Soudí, že existují jen věci viditelné, a nestarají se o neviditelné, protože nemají ani ponětí o jejich jsoucnosti. Stojíme u těl svatých mučedníků, bratří moji. Zdali by ti byli vydali své tělo na smrt, kdyby si nebyli bývali naprosto jisti, že existuje život, pro nějž musejí umříti? A hle, ti, kdož takto věřili, skvějí se zázraky. Neboť k jejich mrtvým tělům přicházejí živí nemocní a jsou uzdravováni; přicházejí křivopřísežníci a jsou sužováni ďábly;[130] přicházejí posedlí a jsou osvobozováni. Jak by tedy nežili tam, kde žijí, jestliže žijí tolika zázraky zde, kde jsou mrtvi?

8. Pomáhají těm, kdož se dožadují jejich pomoci.

Povím vám, bratří, příhodu stručnou co do slov, ale nemalou co do významu, kterou jsem zvěděl z vyprávění některých starších řeholníků. Za časů gothských[131] žila jistá velmi zbožná vznešená paní, jež často chodila do kostela těchto mučedníků. Když se jednoho dne přišla podle zvyku modlit, vyšedši nalezla dva mnichy stojící v šatě poutnickém; pokládala je za poutníky a

[130] „přicházejí křivopřísežníci": z tohoto místa je zřejmo, že již tehdy bylo zvykem, aby se podezřelí z tajných zločinů očišťovali přísahou u hrobu některého mučedníka; křivě přísahající bývali podle svědectví sv. Řehoře stiženi ďábelstvím.

[131] „za časů gótských": t. j. za nadvlády Ostrogotů nad Itálií, jež začala 476 sesazením posledního západořímského císaře Romula Augustula a skončila 554, kdy byli Gotové po dvacetiletých bojích vypuzeni a Itálie podrobena císaři byzantskému.

nařídila jim dáti almužnu. Ale dříve než se k nim přiblížil její almužník, aby jim dal almužnu, přistoupili oba blíže k ní a řekli jí: „Teď navštěvuješty nás, v den soudu vyhledáme my tebe a uděláme pro tebe, co budeme moci." Když to dořekli, zmizeli jí s očí. Ona se poděšena vrátila k modlitbám a pro-lévala hojné slzy. A od té doby byla v modlení tím horlivější, čím více byla ujištěna slibem. Jestliže pak podle slov Pavlových *Víra je podstata věcí nadějných, důkaz nezjevných* (Žid. 11; 1), neříkáme už ani, abyste věřili v budoucí život, neboť hle, ti, kteří už v něm žijí, ukazují se viditelně lidským zrakům. A co může býti viděno, o tom se lépe praví, že se to poznává, než že se v to věří. Chtěl tedy Pán spíše, abychom o příštím životě věděli než v něj věřili, když tě nám o těch, jež přijal neviditelně, i viditelně ukazuje, že žijí s ním.

9. Važme si pomoci těchto patronů.

Z nich si tedy učiňte ochránce, bratří nejmilejší, ve své při, kterou povedete před přísným soudcem; je si vezměte za obhájce v den tak veliké hrůzy jeho. Kdyby se zajisté měla zítra nějaká vaše pře projednávati před nějakým velikým soudcem, byl by celý dnešní den věnován úvahám; hledali byste si obhájce, s velikými prosbami byste usilovali, aby vás šel hájit před tak velikým soudcem. Hle, přijde Ježíš jako přísný soudce, zjeví se hrůza přemocné jeho rady andělů a archandělů. V tom sboru bude projednávána naše pře, a přece si teď nehledáme zastánce, jehož bychom tehdy měli za obhájce. Zde jsou přítomni naši obhájci, svatí mučedníci, chtějí býti prošeni, a abych tak řekl, žádají si, aby byli žádáni. Je si tedy vyprošujte za pomocníky své modlitby, je si vyhledávejte za ochránce svého provinění; neboť i sám ten, jenž soudí, chce býti prošen, aby netrestal hříšníky. Proto také tak dlouho hrozí svým hněvem, a přece milosrdně vyčkává. Jeho milosrdenství nechť nás posiluje tak, aby nás žádným způsobem neučinilo nedbalými. Tak ať nás znepokojují naše hříchy, aby mysl neupadla v zoufalství, neboť jestliže očekávajíce se bojíme a bojíce se doufáme, rychle dosáhneme věčného království skrze toho, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA TRETI

proslovená k lidu v basilice svatého Klementa v pátek suchých dnů v září.

CTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (7; 36-50).

Pokáni Márie Magdaleny – Lk; 7,36-50.

Za onoho času prosil Ježíše jeden farizeus, aby s ním pojedl. I vešel do domu a zasedl ke stolu. A hle, žena, která byla ve městě známa jako hříšnice, dověděvši se, že stoluje v domě farizeově, přinesla alabastrovou nádobu masti; a stojíc vzadu u jeho nohou, začala smáčeti slzami jeho nohy a vlasy hlavy své je utírala a líbala jeho nohy a mazala je mastí. Vida to však farizeus, který ho pozval, pravil sám k sobě: „Kdyby to byl prorok, jistě by věděl, kdo a jaká je to žena, jež se ho dotýká, neboť je to hříšnice." A odpovídaje Ježíš, řekl mu: „Šimone, musím ti něco říci." A on pravil: „Mistře, mluv." „Kterýsi věřitel měl dva dlužníky; jeden byl dlužen pět set denárů a druhý padesát. Ježto žádný z obou neměl čím zaplatit, prominul jim oběma dluh. Který ho tedy více miluje?" Odpovídaje řekl Šimon: „Soudím, že ten, jemuž více prominul." A on mu řekl: „Dobře jsi usoudil." A obrátiv se k ženě, řekl Šimonovi: „Vidíš tuto ženu? Vešel jsem do tvého domu, vody na nohy jsi mi nedal; tato však slzami smáčela mé nohy a vlasy svými je utřela.

Políbení jsi mi nedal; tato však jak vešla, neustala líbati nohy mé. Olejem jsi nepomazal hlavu mou; tato však pomazala mastí nohy mé. Proto ti pravím: „Odpouštějí se jí mnohéhříchy, protože milovala mnoho. Komu však se méně odpouští, méně miluje." Jí pak řekl: „Odpouštějí se ti hříchy." I začali u sebe říkati spolustolovnici: „Kdo je to, že i hříchy odpouští?" On však řekl ženě: „Víra tvá tě spasila; jdi v pokoji."

1. Mariino pokání dojímá k slzám.

Když uvažuji o Mariině pokání, chtělo by se mi spíše plakat než něco říkat. Čí srdce, třebas kamenné, by neobměkčily slzy této kajícnice k následování kajícnosti? Neboť rozvážila, co učinila, a nechtěla se mírniti v tom, co hodlala činiti. Vešla mezi stolující, přišla bez rozkazu, prolévala při hostině slzy. Poučte se, jakou bolestí plane ta, jež se nestydí plakati ani při hostině. Máme pak za to, že ta, kterou Lukáš nazývá ženou hříšnou, Jan Marií, je ona Marie, o níž Marek svědčí, že z ní bylo vymítnuto sedmero ďábelství. A co je znázorněno sedmerým ďábelstvím, neli veškeré nepravosti? Poněvadž totiž je celý čas zahrnut v sedmi dnech, právem je sedmičkou vyjadřováno veškerenstvo. Sedmero ďábelství tedy měla Marie, jež byla plna všech nepravostí. Vizte však: poněvadž zpozorovala poskvrny své hanebnosti, spěchala se omýti k prameni milosrdenství, nestyděla se hodujících. Velice se totiž hanbila v duchu a proto nedbala nic na zevnější stud. Čemu se tedy podivíme, bratří: přicházející Marii nebo přijímajícímu Pánu? Mám říci přijímajícímu nebo spíše přitahujícímu? Lépe je říci přitahujícímu i přijímajícímu, neboť ji zajisté vnitřně přitahoval milosrdenstvím, zatím co ji zevně přijímal s dobrotou. Již však pohleďme, projdouce text svatého Evangelia, jakým řádem spěla k spáse.

2. Přinesla tolik obětí, kolika rozkošem se oddávala.

Přinesla alabastrovou nádobu masti; a stojíc vzadu u jeho nohou, začala smáčeti slzami jeho nohy a vlasy hlavy své je utírala a líbala jeho nohy a mazala je mastí. Je zřejmo, bratří, že tato žena, oddávajíc se dříve nedovoleným skutkům, používala masti k navonění svého těla. Čeho tedy kdysi hanebně užívala pro sebe, to teď chvályhodně obětovala Bohu. Očima žádala pozemského; nyní však plakala, pokáním je trestajíc. Používala vlasů ke zkrášlení obličeje; teď však vlasy stírala slzy. Ústy mluvila pyšná slova; líbajíc však nohy Páně, kladla ústa v šlépěje Páně. Kolika rozkoším se tedy oddávala, tolik teď přinášela obětí. Úhrn zločinů proměnila v úhrn ctností, aby Bohu sloužilo v pokání všechno, co u ní kdy v provinění Bohem zhrdalo.

3. Posuzující farizeus byl sám hoden soudu.

Farizeus se však na to dívá s úsměškem a káře nejen přišedší ženu hříšnici, nýbrž i Pána ji přijímajícího, řka k sobě: *Kdyby to byl prorok, jistě by věděl, kdo a jaká je to žena, jež se ho dotýká, neboť je to hříšnice.* Hle, farizeus u sebe opravdově pyšný a falešně spravedlivý káral nemocnou pro její nemoc, lékaře pro jeho přispění, zatím co sám churavěl vředem pýchy a ani o tom nevěděl. Lékař měl před sebou dva nemocné; jeden z nich však si uchovával v horečce smysly neporušeny, kdežto druhý pozbyl v horečce těla smyslů ducha. Žena oplakávala, co spáchala; avšak farizeus zpyšnělý nepravou spravedlivostí zvětšoval sílu své choroby. V chorobě tedy pozbyl i smyslů, když ani nevěděl, že má daleko do zdraví. Jenám však přitom do pláče, vidíme-li, jak někteří mužové našeho stavu, kteří byli obdařeni úřadem kněžským, hned se vynášejí nad své podřízené, jakmile vykonali navenek něco spravedlivého, byť i v nepatrné míře; jak opovrhují hříšníky v lidu a nechtějí míti s nimi útrpnost, když jim vyznávají svou vinu, a jakoby po mravu farizejském opovrhují dotekem hříšné ženy. Kdyby byla ona žena přistoupila k

nohám farizeovým, jistě by byla bývala odkopnuta. Byl by se totiž domníval, že by byl poskvrněn cizím hříchem. Poněvadž ho však nenaplňovala pravá spravedlnost, churavěl cizí ranou. Proto, kdykoli vidíme nějaké hříšníky, vždycky je nezbytno, abychom nejprve v jejich neštěstí oplakávali sami sebe, neboť jsme snad v podobných věcech buď sami klesli nebo můžeme klesnouti, pakli jsme neklesli. A jestliže má soud představenského úřadu vždycky pronásledovati mocí kázně nepravosti, přece se sluší, abychom bedlivě rozlišovali, že vůči nepravostem máme osvědčovati přísnost, vůči přirozenosti útrpnost. Je-li tedy třeba hříšníka tepati, je třeba bližního posilovati. Když už však sám tepe pokáním, co spáchal, není už náš bližní hříšníkem, neboť když se z Boží spravedlivosti obrací proti sobě, trestá již v sobě to, co káře božská spravedlnost.

4. Farizeus je odsuzován vlastními ústy.

Slyšme však již, jakým výrokem je onen pyšný a osobivý muž usvědčován. Předkládat' se mu příhoda o dvou dlužnících, z nichž jeden dluží méně, druhý více; a klade se otázka, kdo z nich více miluje darovatele dluhu, když je jim oběma dluh odpouštěn. Na ta slova ihned odpovídá: *Více miluje ten, jemuž je více odpuštěno.* Při té věci je hodno pozoru, že farizeus, jsa takto usvědčován vlastním výrokem, nese si jako šílenec sám provaz, jímž má býti spoután. Jsou mu vypočítávány dobré skutky hříšnice; jsou vypočítávány špatné skutky falešného spravedlivce, když se praví: *Vešel jsem do tvého domu, vody na nohy jsi mi nedal; tato však slzami smáčela mé nohy a vlasy svými je utřela. Polibení jsi mi nedal; tato však, jak vešla, nepřestala líbati nohy mé. Olejem jsi nepomazal hlavu mou; tato však pomazala mastí nohy mé. Proto ti pravím: Odpouštějí se jí mnohé hříchy, protože milovala mnoho.* Co myslíte že je láska, bratří moji, ne-li oheň? A co je vina, ne-li rez? Proto se teď praví: Odpouštějí se jí mnohé hříchy, protože milovala mnoho. Jako by se zjevně říkalo: Spaluje docela rez hříchu, neboť mocně plane ohněm lásky. Tím více se totiž stravuje rez hříchu, čím více je srdce hříšníka spalováno velikým ohněm lásky. Hle, ta, jež přišla k lékaři nemocna, byla uzdravena, ale jejím zdravím ještě churavější jiní. Neboť spolustolovníci si stýskali, říkajíce mezi sebou: Kdo je to, že i hříchy odpouští? Nebeský lékař však nepohrdá nemocnými,[132] jimž, jak vidí, přitěžují i samy léky. Avšak tu, kterou uzdravil, utvrzuje slovem své dobroty, řka: Víra tvá tě spasila, jdi v pokoji! Víra arci uzdravila, neboť ona nepochybovala, že může obdržeti, oč žádala. Ale i tu jistotu naděje již byla obdržela od toho, od něhož skrze naději žádala i zdraví. Přikazuje se pak, aby šla v pokoji, aby již více nesešla se stezky pravdy na cestu pohoršení Proto je též řečeno skrze Zachariáše: *Aby řídil naše nohy na cestu pokoje.* (Lk. 1; 79.) Neboť tehdy řídíme své nohy na cestu pokoje, když jdeme takovou cestou skutků, kterou se neodchyluje-me od milosti svého Původce.

5. Farizeus představuje národ židovský, žena obrácené pohanstvo.

To jsme probrali, bratří nejmilejší, v historickém výkladu; teď však proberme řečené ve smyslu mystickém. Neboť koho představuje farizeus zakládající si na falešné spravedlivosti, ne-li národ židovský; a koho žena hříšná, ale přicházející k nohám Páně a plačící, ne-li obrácené pohanstvo? Když přišla s alabastrovou nádobu, vylila mast, stanula vzadu u nohou Páně, slzami smočila nohy, vlasy utřela, a nohy, jež smáčela a utírala, nepřestala líbati. Nás, nás tedy představuje tato žena, jestliže se po spáchaném hříchu celým srdcem vracíme k Pánu, jestliže

[132] „nemocnými", rozuměj spoluhodovníky, kteří se pohoršují nad jeho milosrdenstvím a tak si zhoršují svou mravní chorobu, místo aby si z něho vzali dobrý příklad a tak se z ní vyléčili.

napodobíme hoře jejího pokání. Neboť co je vyjadřováno mastí, ne-li vůně dobré pověsti? Proto též Pavel dí*: Jsme Kristovou libou vůní Bohu na každém místě.* (II. Kor. 2; 15.) Konáme-li tedy spravedlivé skutky, jimiž Církev skrápíme vůní dobré pověsti, co jiného činíme, než že vyléváme mast na tělo Páně? Žena však se postavila u nohou Páně. Proti nohám Páně totiž jsme stáli, když meškajíce v hříších vzpírali jsme se jeho cestám. Jestliže však se po hříších obracíme k pravému pokání, již stojíme vzadu u jeho nohou; neboť následujeme šlépějí toho, proti němuž jsme bojovali. Slzami smáčí žena jeho nohy. To i my opravdu konáme, jestliže se citem útrpnosti skláníme ke kterýmkoli posledním údům Páně, jestliže máme útrpnost s jeho svatými v soužení, jestliže jejich zármutek bereme za svůj. Vlasy utírala žena nohy, jež smáčela. Vlasy jsou jakýmsi přebytkem těla. A čemu se podobají oplývající pozemské statky, ne-li vlasům? Když jich přebývá více, než vyžaduje nezbytná potřeba, není ani znáti, když se z nich odejme. Utíráme tedy vlasy nohy Páně, když udílíme jeho svatým, nad nimižse v lásce slitováváme, ze svých přebytků, takže je mysl soustrastí dotčena do té míry, že cit bolesti jeví i štědrá ruka. Neboť smáčí sice nohy Vykupitele slzami, ale neutírá svými vlasy, kdo sice má útrpnost s bolestí bližních, ale neudili jim z toho, čeho má přebytek. Pláče a neutírá, kdo sice uštědřuje slova útrpnosti, ale neodnímá bolesti sílu poskytnutím toho, čeho se nedostává. Líbá žena nohy, jež osušila. To i my plně konáme, když horlivě milujeme ty, jež podporujeme svou štědrostí, aby nás netížila nouze bližního, aby se nám nestal břemenem sám nedostatek, jemuž odpomáháme; a aby duch neotupěl v lásce, když ruka udílí potřebné.

6. Nohy Kristovy jsou obrazem tajemství Vtělení.

Mohou se též nohy chápati jako samo tajemství vtělení, jímž se božství dotklo země, poněvadž přijalo tělo. *Neboť Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.* (Jan 1; 14.) Líbáme tedy Vykupiteli nohy, když z celého srdce milujeme tajemství jeho vtělení. Mastí mažeme nohy, když ve správném výkladu svatých slov kážeme i moc jeho lidství. To však vidí farizeus a závidí; neboť když národ židovský vidí pohanstvo hlásat Boha, užírá se zlobou. Náš Vykupitel však vypočítává skutky oné ženy jako zásluhy pohanstva, aby národ židovský poznal, v jakém zlu vězí. Neboť farizeus je kárán takovým způsobem, aby na něm byl ukázán celý ten proradný národ, jak jsme již řekli. Vešel jsem do tvého domu, vody na nohy jsi mi nedal; tato však slzami smáčela mé nohy. Voda je zajisté mimo nás, tok slz v nás; neboť ten nevěrný národ neobětoval pro Boha ani to, co bylo mimo něj, obrácené pohanstvo však dalo pro něho nejen statky, nýbrž i život. Políbení jsi mi nedal; tato však jak vešla,nepřestala líbati nohy mé. Políbení je zajisté znamení lásky. A nevěrný národ nedal Bohu políbení, poněvadž nechtěl milovati z lásky toho, jemuž sloužil z bázně. Povolané pohanstvo však neustává líbati nohy svého Vykupitele, poněvadž neustále vzdychá láskou k němu. Proto se též praví v Písni písní ústy nevěsty o Vykupiteli: *Nechť mne políbí políbením úst svých.* (Píseň 1; 1.) Právem touží po políbení svého Tvůrce ta, jež se chystá poslouchati ho skrze lásku. Olejem jsi nepomazal hlavu mou. Chápeme-li nohy Páně jako tajemství jeho vtělení, pak je vhodně jeho hlavou označováno samo božství. Proto je též skrze Pavla řečeno: *Hlavou Kristovou jest Bůh.* (I. Kor. 11; 3.) Národ židovský vyznává, že věří v Boha, nevěří však v něho jako v člověka. Farizeovi se však praví: Olejem jsi nepomazal hlavu mou, poněvadž národ židovský opominul hlásati důstojnou chválou i samu moc jeho božství, v něž věřil, jak vyznával. Tato však pomazala mastí nohy mé, neboť uvěřivši v tajemství jeho vtělení, velebilo pohanstvo svrchovanou chválou i jeho nejniž-ší věci. Již však uzavírá náš Vykupitel výpočet zásluh, konče větou: Proto ti pravím: Odpouštějí se jí mnohé hříchy, protože milovala mnoho. Jako by otevřeně říkal: I když je to, co je spalováno, velmi tvrdé, mocně plane oheň lásky, jenž stráví i tvrdé věci.

7. Jak lahodným pokrmem jsou Kristu slzy pokání.

Zde se nám zdá vhodno porozjímati o tak veliké dobrotě - o tom, jak velikou cenu přikládá Pravda skutkům hříšné, ale kající ženy, jež vypočítává jejímu odpůrci s takovou podrobností. Seděl Pán u stolu farizeova, ale kochal se duchovní hostinou u kající ženy. U farizea byla Pravda sycena zevně, u ženy hříšné,ale kající, byla sycena vnitřně. Proto mu též říká Církev svatá v Písni písní, hledajíc ho v podobě koloucha jeleního: *Oznam mi ty, jejž miluje duše má, kde paseš, kde odpočíváš o poledni.* (Píseň 1; 6.) Kolouchem jelením je Pán nazýván, jsa podle přijatého těla synem dávných Otců. V poledne pak vedro žhne prudčeji a kolouch hledá stinné místo, jež slunce nezasahuje svým žárem. Pán tedy odpočívá v srdcích, jež nezaněcuje láska k tomuto světu, jež nespalují tělesné touhy, jež neprahnou v žádostech tohoto světa, podněcovány svými choutkami. Proto je též řečeno k Marii: *Duch svatý sestoupí v tebe a moc Nejvyššího tě zastíní.* (Lk 1; 35.) O poledni tedy vyhledává kolouch k pastvě stinná místa, poněvadž Pán se sytí takovými myslemi, jež chráněny záštitou milosti nejsou spalovány tělesnými touhami. Více tedy sytila Pána vnitřně kající žena, než jej zevně sytil farizeus; neboť od žáru tělesnosti se náš Vykupitel uchýlil jako kolouch k mysli té, kterou osvěžoval po ohni neřestí stín pokání.

8. Kristova dobrotivost a milosrdenství k hříšníkům.

Uvažme, jak dobrotivé bylo hříšnou ženu nejen k sobě připustiti, nýbrž jí i dovoliti, aby se dotýkala nohou. Uvažme laskavost milosrdného Boha a zatraťme mnohost svých vin. Hle, on vidí a snáší hříšníky, trpí vzpurné, a přece je denně volá laskavě skrze Evangelium. Zádá si našeho vyznání z čistého srdce a odpustil všechno, čeho jsme se dopustili. Byla nám zmírněna přísnost zákona milosrdenstvím Vykupitele. Je v něm přece psáno : Kdo by učinil to neb ono, ať smrtí zemře. Kdo by učinil to neb ono, ať je k smrti ubit kamením. Objevil se náš Stvořitel a Vykupitel v tělea za vyznání hříchů slibuje nikoli trest, nýbrž život; přijímá ženu, vyznávající své rány, a propouští ji uzdravenu. Pozměnil tedy tvrdost zákona k milosrdenství, neboť ty, jež zákon spravedlivě odsuzuje, on milosrdně osvobozuje. Proto je též dobře psáno v zákoně: *Ruce Mojžíšovy byly těžké; vzavše tedy kámen, podložili mu jej a on se na něm posadil; Ar on pak a Hur podpírali jeho ruce s obou stran.* (II. Mojž. 17; 12.) Usedl zajisté Mojžíš na kámen, když zákon spočinul v Církvi. Tento zákon však měl těžké ruce, netrpěl milosrdně hříšníky, nýbrž je stíhal krutou přísností. Aron pak se vykládá jako,,hora síly", Hur jako „oheň". Koho tedy představuje ta hora síly, ne-li našeho Vykupitele, o němž se praví skrze proroka: *Bude ve dnech posledních připravena hora domu Páně na vrcholcích hor* (Is. 2; 2)? Nebo kdo je představován ohněm, ne-li Duch svatý, o němž Vykupitel dí: *Přišel jsem pustit oheň na svět* (Lk 12; 49)? Aron a Hur tedy podpírají těžké ruce Mojžíšovy a podpíráním jim ulehčují; neboť Prostředník mezi Bohem a lidmi, přišed s ohněm Ducha svatého, ukázal nám skrze duchovní chápání jako snesitelná ta přikázání zákona, jež nebylo lze snésti, dokud byla pojímána tělesně. Ulehčil jaksi rukám Mojžíšovým, neboť přeměnil tíhu přikázání zákona v sílu vyznání. Tento slib milosrdenství potvrzuje nám svým následovníkům, když praví skrze proroka: *Nechci smrti hříšníka, nýbrž aby se obrátil a žil.* (Ezech. 33; 11.) Proto se též praví ke každé hříšné duši pod obrazem Judeje: Jestliže by propustil muž ženu svou a ona odejdouc pojala by jiného muže, zdali se k ní navrátí? Zdali nebude poskvrněna a zprzněna ta žena? *Ty však jsi smilnila s mnohými milovníky, přece však se navrat ke mně, praví Pán.* (Jer. 3; 1.) Hle, uvedl příklad hanebné ženy. Ukázal, že po spáchání hanebnosti nemůže býti přijata. Týž příklad však, jejž uvedl, překonává milosrdenstvím, když praví, že smilnící žena nemůže býti přijata, a přece sám chce přijmouti

smilnící duši. Uvažte, bratří, váhu tak veliké dobroty. Mluví o tom, co se nemůže státi, a ukazuje, že on sám to může učiniti i proti zvyku. Hle, volá ty, jež prohlašuje za poskvrněné, chce dokonce obejmouti ty, na něž si stěžuje, že ho opustili. Nikdo tedy ať nepromešká čas tak velikého milosrdenství, nikdo ať neodmítá nabízené léky božské dobroty. Hle, nebeská laskavost volá nás vzdálené nazpět a vracejícím se nám chystá klín své shovívavosti. Každý ať tedy přemýšlí, jakým dluhem je zatížen, když Bůh naň čeká a nehněvá se ani když je pomíjen. Kdo tedy nechtěl zůstati, nechť se vrátí; kdo nechtěl státi, ať aspoň vstane po pádu. Jak velikou láskou nás Tvůrce očekává, dává najevo, když praví skrze proroka: *Pozoroval jsem a naslouchal; žádný, co dobrého jest, nemluví, není, kdo by zauvažoval v srdci svém a řekl:Co jsem učinil?*[133] (Jer. 8; 6.) Nikdy jsme zajisté neměli pomýšleti na zlé. Protože však jsme nechtěli mysliti na věci dobré, hle, ještě prodlévá, abychom to znovu rozvážili. Vizte klín tak veliké dobroty, pohleďte na náruč milosrdenství nám otevřenou; špatně smýšlející zatratil, nyní po nich touží, když se obrátili k dobrým myšlenkám. Na sebe tedy, bratří nejmilejší, na sebe upřete oči ducha a předložte si jako příklad k následování hříšnou ženu; cokoli si vzpomenete, že jste páchali v mládí, cokoli v mužném věku, to oplakávejte; poskvrny mravů a skutků smyjte slzami. Milujme již šlépěje svého Vykupitele, jimiž jsme hřešíce pohrdli. Hle, jak jsme řekli, otvírá se klín nebeské dobrotivosti, aby nás přijal, a není pohrdáno naším poskvrněným životem. Tím, že se děsíme svého poskvrnění, již se shodujeme s vnitřní čistotou. Milostivě objímá Pánnás vracející se, neboť nemůže mu již býti něčím potupným život hříšníka, jenž je nářky omýván v Kristu Ježíši Pánu našem: jenž žije a kraluje s Otcem Bůh v jednotě Ducha svatého, po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA ČTVRTÁ

proslovená k lidu v basilice svatého Jana a Pavla[134] *o třetí neděli po svatém Duchu.*

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (15; 1-10).

Podobenství o stracené ovci a drachmě Lk 15; 1-10.

Za onoho času přibližovali se k němu celníci a hříšníci, aby ho poslouchali. A reptali farizeové a zákonici, řkouce: „Tento přijal hříšníky a stoluje snimi." I pověděl jim toto podobenství, řka: „Který člověk z vás, jenž má sto ovcí a ztratí jednu z nich, nezanechá devadesát devět na poušti a nejde za tou, která se ztratila, až ji nalezne? A když ji nalezne, vloží ji v radosti na ramena a přijda domů svolá přátele a sousedy a řekne jim: „Radujte se se mnou, neboť jsem našel svou ovci, která se ztratila." Pravím vám, že tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. Anebo která žena, mající deset drachem, ztratí-li jednu drachmu, nerozžehne kahan a nemete dům svůj a nehledá pilně, až ji nalezne? A když ji nalezne, svolá přítelkyně a sousedky, řkouc: „Radujte se se mnou, neboť jsem našla drachmu, kterou jsem ztratila." Tak, pravím vám, budou míti andělé Boží radost nad jedním hříšníkem pokání činícím."

[133]Vulg.: „...není nikoho, kdo by činil pokání z hříchu svého."

[134]Basilika sv. Jana a Pavla, zvaná též Titulus Pammachii, podle přítele sv. Jeronýma Pammachia, který ji dal vystavět na Coeliu. — Památka obou bratří, popravených pro víru za císaře Juliana Apostaty se slaví 26. června.

1. I když jazyk mlčí, láska neochabuje.

Letní čas. který je mému tělu velmi nepříznivý, zabránil mi po delší dobu přednášeti výklad Evangelia. Zdali však láska přestala planouti, protože jazyk mlčel? Říkám zajisté jen něco, co každý z vás poznává na sobě. Často plane láska, jíž zaneprázdnění všelijak brání, v srdci nezmenšena, a přece se neprojevuje skutkem; neboť ani slunce není na zemi vidět, když je zakryto mrakem, a přece žhne na nebi. Takto bývá zaměstnána láska; uvnitř vydává sílu svého žáru, přece však navenek neukazuje plamen skutku. Protože se však teď vrátil čas k mluvení, podněcuje mě vaše oddanost, abych se rozhovořil tím více, čím toužebněji to vaše mysli očekávají.

2. Pravá spravedlivost má útrpnost, nepravá odsuzuje a pohrdá.

Slyšeli jste ve čtení Evangelia, bratří moji, že hříšníci a publikáni přistoupili k našemu Vykupiteli a byli přijati nejen k rozmluvě, nýbrž i k stolování. Vidouce to farizeové, rozhořčovali se. Z toho znamenejte, že pravá spravedlivost projevuje útrpnost, nepravá rozhořčení, ačkoli i spravedliví obyčejně právem odsuzují hříšníky. Je však rozdíl mezi tím, co se děje z naduté pýchy, a mezi tím, co se koná z horlení pro kázeň. Odsuzují totiž neodsuzujíce; zoufají, avšak nezoufajíce; pronásledují, avšak milujíce; neboť i když zevně pro kázeň zahrnují výtkami, přece v nitru pro lásku zůstávají laskaví. Často si berou v duchu za vzor právě ty, jež napravují, za lepší pokládají ty, jež soudí. Konajíce to ostříhají jak podřízené skrze kázeň, tak.sebe samy skrze lásku. Naproti tomu ti, kdo se pyšnívají nepravou spravedlivostí, pohrdajíi ostatními, nejmenším milosrdenstvím se nesklánějí k chorým, a právě tím, že se nepokládají za hříšníky, stávají se hříšníky tím horšími. Z jejich počtu zajisté byli farizeové, kteří posuzujíce Pána, že přijímá hříšníky, vyprahlým srdcem kárali sám pramen milosrdenství.

3. Kristus dává příklad milosrdenství.

Protože však byli tak nemocni, že ani nevěděli o své nemoci, léčí je nebeský lékař mírnými léky, aby poznali, co jsou, předkládá jim mírný příklad a stlačuje v jejich srdci otok rány. Neboť praví: Který člověk z vás, jenž má sto ovcí a ztratí jednu z nich, nezanechá devadesát devět na poušti a nejde za tou, která se ztratila? Hle, podivuhodným projevem dobrotivosti podala Pravda podobenství, v němž by člověk poznal sám sebe a jež by se přesto zvláštním způsobem vztahovalo k samému Původci lidí. Protože je totiž sto plné číslo, měl on sám těch sto ovcí, ježto stvořil podstatu andělů i lidí. Jedna ovce však se ztratila tehdy, když člověk zhřešiv opustil pastviny života. Zanechal pak devadesát devět ovcí v poušti, protože opustil ony výsostné sbory andělské v nebi. A proč je nazýváno nebe pouští, ne-li proto, že pošť znamená místo opuštěné? Člověk pak opustil nebe, když zhřešil. V nebi však zůstalo devadesát devět ovcí, když Pán hledal na zemi jedinou, protože počet rozumných tvorů, to jest andělů a lidí, kteří byli stvořeni k vidění Boha, byl zahynutím člověka umenšen; a aby byl obnoven úplný úhrn ovcí na nebi, byl hledán na zemi ztracený člověk. Neboť praví-li zde evangelista: *„na poušti", jiný praví: „na horách"* (Mt 18; 12), míně tím „na výsostech"; bylyť zajisté ovce, jež se neztratily, na výsostech nebeských. A když ji nalezne, vloží ji v radosti na ramena. Vložil si ovci na ramená, protože vzav na sebe lidskou přirozenost, nesl sám naše hříchy. A přijda domů svolá přátele a sousedy a řekne jim: „Radujte se se mnou, neboť jsem našel svou ovci, která se ztratila." Naleznuv ovci, vrací se domů, protože náš Pastýř zachrániv člověka vrátil se do království nebeského. Tam nalezl přátele a sousedy, totiž ony andělské kůry, jež jsou jeho přáteli, protože ve své stálosti ustavičně zachovávají jeho vůli. Jsou i jeho sousedy, protože svou ustavičnou

přítomností požívají jasu patření na něho. A je hodno pozoru, že nepraví: Radujte se nad nalezenou ovcí, nýbrž: Radujte se se mnou, neboť jeho radostí jest náš život; a když jsme uváděni zpět do nebe, naplňujeme slavnost jeho veselí.

5. Proč je v nebi větší radost nad obrácenými hříšníky než nad spravedlivými.

Pravím vám, že tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. Jest nám přemýšleti, bratří moji, proč Pán praví, že je v nebi větší radost nad obrácenými hříšníky než nad vytrvalými spravedlivými; víme však sami ze zkušenosti zraku, že ti, kdo vědí, že nejsou zatíženi žádným břemenem hříchů, setrvávají sice obyčejně na cestě spravedlivosti a nepáchají nic nedovoleného, ale zato se nenamáhají usilovně dospěti do nebeské vlasti, a tím více si popřávají věcí dovolených, čím více si jsou vědomi, že nespáchali nic nedovoleného. A obyčejně zůstávají líní ke konání význačných dobrých skutků, protože si jsou tuze jisti, že se nedopustili žádných větších špatností. Naproti tomu lidé, kteří se pamatují, že učinili něco nedovoleného, zkroušení svou boleští často vzplanou láskou k Bohu a cvičí se ve velikých ctnostech, vyhledávají ve svatém boji všechno, co je nesnadného, všechno světské opouštějí, prchají před poctami, radují se nad utrpěnými potupami, planou touhou, dychtí po nebeské vlasti; a protože vidí, že se kdysi uchýlili od Boha, nahrazují předchozí škody pozdějšími zisky. Je tedy v nebi větší radost nad jedním obráceným hříšníkem než nad vytrvalým spra-vedlivcem, protože i vůdce miluje v bitvě více toho vojína, jenž uprchnuv a zase se vrátiv statečně doráží na nepřítele, než toho, který nikdy neutekl a nikdy nevykonal nic statečného. Tak miluje také rolník více tu půdu, která po trní nese hojnou úrodu, než tu, na které nikdy nebylo trní a která nikdy nepřináší bohatou žeň.

5. Přece však se Bůh nad některými spravedlivými raduje více.

Zase však je třeba vědět, že je mnoho spravedlivých, jejichž život dává takovou radost, že se nad ně nikterak nemůže klásti jakékoli pokání hříšníků. Neboť mnozí si nejsou vědomi žádných špatností a přece se oddávají tak horoucí zkroušenosti, jako by je svíraly všechny možné hříchy. Odvrhují i všechno dovolené, mocně se vyzbrojují k pohrdání světem, nechtějí si povolovati v ničem, odnímají si i dovolená dobra, opovrhují viditelným, rozněcují se neviditelným, radují se z nářků, ve všem se pokořují a hříchy myšlenek oplakávají tak, jak málokdo oplakává hříchy skutků. Jak tedy nazvu tyto lidi, ne-li spravedlivými i kajícími zároveň, kdyžtě se i v pokání pokořují pro hříchy myšlenek, i ve skutcích stále zůstávají spravedliví? Z toho se tedy vyrozumí, jak velikou radost působí Bohu, když se spravedlivý pokorně bijev prsa, kdyžtě je v nebi radost i nad tím, jestliže nespravedlivý pokáním odsuzuje to, co napáchal zlého.

6. Pastýřem a ženou je znázorňován sám Bůh.

Následuje: Anebo která žena, mající deset drachem, ztratí-li jednu drachmu, nerozžehne kahan a nemete dům svůj a nehledá pilně, až ji nalezne? Koho představuje pastýř, toho i žena. Sám to Bůh i sama Boží moudrost. A protože na drachmě je vyražen obraz, ztratila žena drachmu, jako člověk, který byl stvořen k obrazu Božímu, pozbyl hříchem podoby svého Stvořitele. Zena však zažehuje kahan, protože Boží moudrost se zjevila v lidství. Kahan, toť světlo v hliněné nádobě; ale světlo v nádobě, toť božství v těle. O této nádobě svého těla praví sama Moudrost: *Vyprahla jako hliněná nádoba síla má.* (Ž. 21; 16.) Poněvadž totiž je hliněná nádoba utvrzována v ohni, vyprahla jeho síla jako hliněná nádoba, an utvrdil přijaté tělo trýzněmi

umučení k slávě vzkříšení. Zapálivši pak kahan „převrací" dům,[135] neboť jakmile se jeho božství zaskvělo v těle, otřáslo se celé naše svědomí. Dům je „převracen", když je lidské svědomí otřeseno pomyšlením na svou vinu. To slovo o převracení neodporuje nijak tomu, že v jiných kodexech čteme „uklízí"; není-li zajisté nešlechetná mysl dříve bázní převrácena, není očištěna od navyklých neřestí. Když tedy je převrácen celý dům, je drachma nalezena; neboť zatím co je svědomí člověka skličováno, obnovuje se v člověku podobnost Stvořiteli. A když ji nalezne, svolá přítelkyně a sousedky, řkouc: Radujte se se mnou, neboť jsem našla drachmu, kterou jsem ztratila. Kdo jsou ty přítelkyně a sousedky, ne-li shora zmíněné nebeské mocnosti? Ty jsou přítomny před nebeskou Moudrostí v té míře, v jaké se jí přibližují skrze milost ustavičného patřeni. Nesmíme tu však nedbale pcr.iinouti ani, proč se uvádí, že ta žena, představující Boží Moudrost, měla deset drachem, z nichž jednu ztratila a zase ji nalezla, když ji hledala. Stvořili Bůh i lidskou přirozenost k tomu, aby ho poznávala; a stvořil ji nade vši pochybnost k své podobě, chtěje, aby trvala na věky. Žena však měla deset drachem, protože je devět řádů andělských. Aby však byl naplněn počet vyvolených, byl stvořen člověk jako desátý; a neztratil svého Stvořitele ani po svém provinění, poněvadž věčná Moudrost, zaskvívající se v těle zázraky, ho opět nalezla skrze světlo hliněného kahance.

7. Devatero řádů andělských.

Řekli jsme však, že je devět řádů andělů; víme totiž ze svědectví svatých písem, že existují andělé, archandělé, síly, mocnosti, knížetstva, panstva, trůnové, cherubové a serafové. 2e existují andělé a archandělé, dosvědčuje téměř každá stránka svatých písem. O cherubech a serafech pak, jak známo, často mluví knihy proroků. Čtyři názvy řádů pak vypočítává svatý Pavel v listě k Efeským, řka: *Nade všecko knížetstvo a mocnost a sílu a panstvo.* (1; 21.) A opět píše v listě ke Kolosským: *Buďtež trůnové nebo panstva nebo knížetstva nebo mocnosti.* (1; 16.) Panstva pak a knížetstva i mocnosti vylíčil již v listě k Efeským; chtěje však o nich mluviti i Kolosským, klade před ně trůny, o nichž ještě nebyl Efeským nic řekl. Když tedy k těm čtyřem, o nichž mluví k Efeským, totiž ke knížetstvům, mocnostem, silám a panstvům jsou připojeni trůnové, je tu výslovně uváděno pět řádů. Když se k nim přidají andělé a archandělé, cherubové a serafové, beze vší pochyby se shledá, že jest devětřádů andělských. Proto je též skrze proroka řečeno prvnímu andělovi, který byl stvořen: Ty znamení podobenství, plný moudrosti a dokonalý v kráse, v rozkoších ráje Božího jsi byl. (Ezech. 28; 12.) Tu je třeba si všimnouti, že se o něm nepraví, že je učiněn k podobenství, nýbrž že je znamení podobenství, aby se naznačilo, že čím jemnější je v něm přirozenost, tím výstižněji je v něm vyjádřen obraz Boží. Hned potom se na tom místě dodává: Všeliký kámen drahý přikrytí tvé; sardis, topas a jaspis, chrysolith, onyx a beryl; safír, rubín a smaragd. Hle, vyjmenoval devět názvů kamenů, protože jest zajisté devět řádů andělů. A onen první anděl byl ozdoben a pokryt všemi těmi řády proto, že jsa postaven nade všechny sbory andělské, byl ve srovnání s nimi skvělejší.

8. Služby andělů.

K čemu však jsme probrali a vyjmenovali ty kůry andělské, jestliže nevyložíme důkladně i jejich úkoly? Řecky slují andělé posly, archandělé pak nejvyššími posly. A je třeba věděti, že název andělů označuje úřad, nikoli přirozenost. Neboť ti svatí duchové nebeské vlasti jsou sice vždycky duchové, ale nemohou býti vždycky zváni anděly, neboť anděly jsou jen tehdy, když je skrze ně něco ohlašováno; pročež se též praví skrze žalmistu: *Jenž činí anděly svými duchy* (Ž.

[135] „převrací dům", orig. evertit domům; Vulg. čte everrit, „mete".

103; 4.)[136] Jako by zjevně říkal: Jenž činí, když chce, anděly z těch, jež má stále jako duchy. Ti však, kteří zvěstují nejmenší věci, jsou nazýváni anděly; kteří zvěstují nejvyšší, jsou nazýváni archanděly. Proto je poslán k Marii Panně ne jakýkoli anděl, nýbrž archanděl Gabriel. Slušelo se zajisté, aby k této službě byl vyslán nejvyšší anděl, když zvěstoval největší věc ze všeho. A jsou označováni i osobními jmény,aby bylo slovy označeno i jaká je jejich činnost. Neboť v oné svaté obci, kterou dokonává plnost vědění z patření na všemohoucího Boha, nejsou udílena vlastní jména proto, že by jejich osoby nemohly býti známy beze jmen; nýbrž jsou-li k nám posláni s nějakým úkolem, dostávají u nás též jména podle svých úkolů.

9. Výklad jmen hlavních andělů.

Neboť Michael znamená „Kdo jako Bůh", Gabriel pak „Moc Boží"; Rafael znamená „Lék Boží". A kdykoli se děje něco zvláště podivuhodného, ukazuje se, že je k tomu poslán Michael, aby ze samého skutku a jména bylo dáno na srozuměnou, že nikdo nedovede vykonati, co může vykonati Bůh. Proto také se naznačuje, že onen dávný nepřítel, který zatoužil býti podoben Bohu skrze pýchu, řka: Na nebe vstoupím, nad hvězdy Boží vyvýším stolici svou, posadím se na hoře svědectví, na stranách půlnočních, vstoupím na výsost oblaků, podoben budu Nejvyššímu (Isai. 14; 13 až 14), bude při skonání světa bojovati s archandělem Michaelem, když bude opuštěn v své síle, maje propadnouti konečnému trestu, jak je řečeno u Jana: *Nastal boj s Michaelem archandělem* (Zjev. 12; 7);[137] aby ten, jenž se v pýše zpupně vynášel podobností Bohu, pokořen od Michaela poznal, že skrze pýchu se nikdo nestane podobným Bohu. K Marii je vyslán Gabriel, jenž sluje Síla Boží. Přicházelť zvěstovati toho, jenž se ráčil k zahubení vzdušných mocností zjeviti v ponížení. O něm je řečeno skrze žalmistu: *Zdvihněte knížata brány své a pozdvihněte se, brány věčné, a vejde král slávy. Kdo je ten král slávy? Pán silný a mocný; Pán mocný v boji.* (Ž. 23; 9.) A zase: Pán mocností, on jest král slávy. Silou Boží tedy měl býti zvěstován ten, jenž jsa Pán mocností a mocný v boji,přicházel bojovati proti mocnostem v povětří. Rafael pak se vykládá, jak jsme již řekli, jakožto lék Boží; neboť když se dotkl Tobiášových očí jakoby při lékařském úkonu, odstranil temnoty jeho slepoty. Slušelo se tedy, aby ten, jenž byl poslán k léčení, byl nazýván Lék Boží. Když však jsme postupně vysvětlili jména andělů, zbývá ještě, abychom krátce probrali i názvy činností.

10. Názvy a úkoly jednotlivých řádů.

Síly slují oni duchové, skrze něž se nejčastěji dějí znamení a zázraky. Mocnosti také slují ti, jimž se v jejich řádu dostalo ve větším stupni než ostatním té moci, že jsou jim podrobeny síly zlé, jimž jest jejich mocí bráněno, že nemohou pokoušeti lidská srdce v takové míře, jak by chtěli. Knížetstva slují ti, kdož vládnou i samým dobrým duchům andělským, kdož velí jiným sobě poddaným při provádění božských služeb, rozdělujíce jim jednotlivé úkoly. Panstva pak slují, kdož velikou rozdílností přesahují moci knížat. Neboť vládnouti jako kníže znamená býti prvním mezi jinými; panovati však znamená míti vlastní moc nad poddanými. Ty tedy družiny andělů, jež vynikají obzvláštní mocí, protože ostatní jsou jim poddány poslušností, slují panstva. Trůny slují ty sbory, jimž Bůh vždycky předsedá při vykonávání soudu. „Trůny" totiž překládáme jako „stolice"; trůny Božími byli nazváni ti, kdož jsou naplněni tak velikou milostí božství, že na nich spočívá Bůh a skrze ně stanoví své rozsudky. Proto je též skrze žalmistu

[136] qui facit angelos suos spiritus — jinak: „jenž posly svými činí větry".

[137] Doslova: „Nastal veliký boj v nebi, Michael a andělé jeho bojovali s drakem."

řečeno: *Sedíš na trůně, jenž soudíš spravedlivě.* (Ž. 9; 5.) Cherubím pak znamená „plnost vědění". A ty vznešenější sbory byly proto nazvány cheruby, že jsou plny vědění tím dokonalejšího, z čím větší blízkosti patří na jas Boží;aby podle způsobu stvoření měly plné poznání všeho proto, že ze zásluhy důstojnosti patří zblízka na svého Stvořitele. Dále slují serafy ty družiny svatých duchů, jež z obzvláštní blízkosti svého Stvořitele planou nesrovnatelnou láskou. Neboť serafim znamená „planoucí" nebo „zaněcující". A poněvadž jsou s Bohem tak spojeni, že mezi nimi a Bohem již nestojí žádní jiní duchové, planou tím více, čím více jej vidí zblízka. Jejich plamen, toť zajisté láska; neboť čím úsilněji pohlížejí na jas jeho božství, tím mocněji plápolají láskou k němu.

11. Jaký užitek máme míti z následování andělů.

Co nám však prospějí tyto výklady o andělech, nebudeme-li se z toho snažit získat vhodným rozjímáním užitek pro sebe? Kdyžtě se skládá z andělů i lidí ona nebeská obec, do níž, jak věříme, má vstoupiti z lidského pokolení stejně veliký počet, jako těch vyvolených andělů, kteří tam zůstali, jakož je psáno: *Stanovil meze lidem podle počtu andělů Božích*[138] (V. Mojž. 32; 8), musíme i my vytěžit něco k užitku svého obcování z oněch rozdílů nebeských občanů a roznítit se dobrými snahami k rozhojnění ctností. Poněvadž se totiž věří, že tam vstoupí takové množství lidí, jaké tam zůstalo množství andělů, zbývá, aby i sami lidé, kteří se vracejí do nebeské vlasti, vracejíce se napodobovali něco z těch sborů. Neboť rozdílné způsoby lidského obcování odpovídají řádům jednotlivých sborů a podle podobnosti obcování jsou k nim přiřazovány. Je totiž mnoho těch, kteří chápou jen malé věci, ale neustávají láskyplně zvěstovati bratřím aspoň tyto nepatrné věci. Ti náleží k řádu andělů. A někteří, posíleni darem božské štědrosti, dovedou úhrn nebeských tajností i chápati i hlásati. Kam se tedy řadí tito,ne-li dopočtu archandělů? A jiní činí podivuhodné věci, konají mocná znamení. Kam tedy náleží, ne-li do údělu a počtu nebeských sil? A někteří vyhánějí zlé duchy z posedlých těl a vymítají je silou modlitby a účinností přijaté moci. Kde tedy nalézají úděl své zásluhy, ne-li v počtu nebeských mocností? A jsou někteří, kdož převyšují silami, jichž se jim dostalo, i zásluhy vyvolených lidí; a ježto jsou lepší dobrých, vévodí i vyvoleným bratřím. Kde tedy přijali svůj úděl, ne-li v počtu knížat? A najdou se i někteří, kdož tak v sobě panují ,všem neřestem a touhám všem, že právem samé čistoty by mohli slouti bohy mezi lidmi; proto je též řečeno Mojžíšovi: *Hle, ustanovil jsem tě bohem faraónovým.* (II. Mojž. 7; 1.) Kam se tedy počítají, ne-li mezi panstva? A někteří, panujíce bdělou ostražitostí sami nad sebou a zkoumajíce se s pozornou péčí, setrvávají ustavičně v bázni Boží a za odměnu ctnosti dostávají schopnost souditi spravedlivě i jiné. A kdyžtě je jejich myslím nápomocno božské nazírání, v nich Pán jakoby usazen na svém trůně vyšetřuje skutky jiných a všechno podivuhodně řídí se svého stolce. Co jiného jsou tedy než trůny svého Stvořitele? nebo kam jinam jsou počítáni než mezi nebeské stolce? Dokud je Církev svatá jimi řízena, jsou často i vyvolení souzeni za některé své slabosti. A někteří zase jsou plni tak veliké lásky k Bohu a bližnímu, že by právem mohli býti nazváni cheruby. Poněvadž totiž, jak jsme předeslali, cherubim znamená plnost vědění, a ze svědectví Pavlova jsme zvěděli, že plnost zákona jest láska (Řím. 13; 10): všichni, kdo jsou více než ostatní naplněni láskou k Bohu a k bližnímu, obdrželi úděl svých zásluh v počtu cherubů. A někteří, jsouce zaníceni pochodněmi nebeského nazírání, dychtí už jen po Stvořiteli, ničeho si již nežádají na tomto světě, sytí se jen láskou k věčnosti, všechno pozemské odvrhují,všechno časné duchem přesahují, milují a planou, a v samém svém žáru nalézají odpočinek, milujíce hoří a slovy zaněcují i jiné, a koho se slovem dotknou, toho

[138]Vulg.: „podle počtu synů israelských".

ihned také zanítí láskou k Bohu. Čím bych je tedy nazval, ne-li serafy? Jejich srdce v oheň proměněné svítí a žhne; neboť i osvěcují oči k věcem nebeským i zkroušeností očišťují v pláči rez nepravostí. Kde jinde tedy mají svůj úděl ti, kdož jsou takto roz-plameněni láskou k svému Stvořiteli, ne-li v řadách serafů?

12. Kdo nenáleží k žádnému z těch řádů, je hoden soucitu.

Avšak zatím co toto říkám, bratří nejmilejší, obraťte se do svého nitra a zkoumejte zásluhy a myšlenky svých tajných hlubin. Pozorujte, zdali již v nitru u sebe konáte něco dobrého, pozorujte, nalézáte-li úděl svého povolání v počtu sborů, jichž jsme se v řeči stručně dotkli. Běda však duši, jež v sobě nenalézá zcela nic z těch dobrých věcí, jež jsme vypočítali; a ještě horší bída jí hrozí, jestliže poznává, že je zbavena darů, a přece nad tím vůbec netruchlí. Nad každým takovým, bratří moji, je třeba velmi lkáti, protože nelká. Uvažujme tedy o přijatých darech vyvolených a vší silou, jaké jsme schopni, dychtěme po lásce k tak velikému údělu. Kdo v sobě nenalézá žádné milosti darů, nechť lká. Kdo však v sobě nalézá menší dary, ať nezávidí jiným větší; neboť i ty nebeské rozdíly blažených duchů jsou stvořeny tak, že jsou jedny druhým nadřízeny. Diviš Areopagita, starobylý a ctihodný Otec,[139] praví, že andělé menších sborů bývají vysíláni ven, aby plnili buď viditelně nebo neviditelně nějaký úkol; to jest, že utěšovat lidi přicházejí andělé nebo archandělé. Vyšší kůry totiž nikdy nevycházejíz hlubin; neboť ty, jež mají vyšší místo, nezabývají se vnější službou. Tomu se zdá odporovati, co praví Izaiáš: *I přiletěl ke mně jeden ze serafů, a v ruce jeho kamének, jejž vzal kleštěmi s oltáře, a dotkl se úst mých.* (Izai. 6; 6-7.) V tomto výroku prorokově se však chce dáti na srozuměnou, že duchové, kteří jsou posláni, přijímají název těch, jichž úkol konají. Anděl, který přináší uhlík s oltáře, aby sžehl hříchy jazyka, je takto nazýván serafem, což znamená oheň. Ne nevhodně se tedy má za to, že tento smysl je potvrzován i tím, co je řečeno skrze Daniela: *Tisíce tisíců sloužily mu a deset tisíckrát sto tisíců stálo před ním.* (Dan. 7; 10.) Neboť něco jiného je sloužiti a něco jiného státi před někým; Bohu slouží, když vycházejí i k nám jako poslové; stojí však před ním, kdož tak požívají nejvnitřnějšího patření, že nejsou vůbec posíláni ke konání vnějších úkonů.

13. Andělé vyšších řádů vysílají anděly nižší.

Zvěděli jsme, že na některých místech Písma se něco činí skrze cheruby, něco skrze serafy; zdali však to činí přímo nebo skrze podřízené sbory, jež, jak řečeno, dostávají jména vyšších sborů, protože jsou od vyšších posílány - o tom nechceme tvrdit nic, co nemůžeme doložiti zřetelnými důkazy. To však víme naprosto jistě, že k vykonání nějakého poslání posílají s nebe jedni duchové jiné, jak to dosvědčuje prorok Zachariáš, řka: A hle, anděl, který mluvil se mnou, odcházel a jiný mu přicházel vstříc. I řekl k němu: *Běž a mluv k pacholíku tomuto, řka: Beze zdí bude bydleno v Jerusalemě.* (Zach. 2; 3-4.) Když̌tě totiž praví anděl k andělu: Běž a mluv, není pochyby, že jeden posílá druhého. Ten však, kdo je posílán, je menší, ten, kdo posílá, větší. Avšak s jistotou víme o kůrech, jež jsou posílány, i to, že vnější službu konají takovým způsobem, že přitom skrze kontemplaci nikdy neopouštějí nitro. Jsou tedy posíláni i jsou

[139] „Diviš Areopagita, starý a ctihodný Otec": míní se tu t. zv. Pseudodionysius, neznámý autor vynikajících theologicko-mystických děl (O Božích jménech, O mystické theologii, O nebeské hierarchii), mylně ztotožňovaný se sv. Divišem Areopagitou, žákem sv. Pavla.

přítomni; neboť ačkoli je andělský duch omezen, nejvyšší duch, jenž jest Bůh, není omezen. Andělé jsou tedy i vysíláni i stojí před ním, neboť ať posláni jdou kamkoli, jdou v něm.

14. Některé věci náleží jednotlivým kůrům, jiné jsou společné.

Je též třeba věděti, že přečasto si samy řády blažených duchů přisvojují jména sousedních řádů. Řekli jsme, že trůnové, to jest stolice Boží, jsou zvláštní řád blažených duchů, a přece je řečeno skrze žalmistu: *Jenž sedíš nad cheruby, zjev se* (Ž. 79; 2); neboť v rozdělení kůrů se cherubové druží k trůnům a pro stejnost sousedních kůrů se tedy mluví o Pánu, že sedí i nad cheruby. Tak náleží zajisté v té nebeské obci některé věci jednotlivým kůrům, ale tak, že jsou všem společné; a co má každý pro sebe z části, to drží v jiném řádu celé. Nejsou však nazývány společně týmž jménem, protože vlastním jménem každé jednotlivé věci má býti nazýván ten řád, kterému se jí dostalo v plnější míře. Neboť serafim.jak jsme řekli, znamená oheň, a přece všichni vespolek planou láskou k Stvořiteli, Cherubim pak znamená plnost vědění, a přece, kdo by něco neznal tam, kde všichni zároveň vidí pramen vědění, Boha? Trůny slují sbory, v nichž trůní Tvůrce; kdo však může být blažený, aniž Stvořitel trůní v jeho mysli? Co tedy všichni mají z části, to je dáno jako vlastní jméno těm, kteří z toho daru plněji přijali. Neboť i když tam jedni mají něco takovým způsobem, že to jiní vůbec nemohou míti - jakož jsou zvláštním jménem nazývána panstva a knížetstva - všechno tam náleží každému jednotlivě, neboť skrze lásku Ducha to sdílejí jedni s druhými.

15. Způsob pokání.

Než hle, zatím co jsme se pohroužili do tajností nebeských občanů, vzdálili jsme se velice od pořádku svého výkladu. Vzdychejme tedy po těch, o nichž mluvíme, ale vraťme se sami k sobě. Musíme míti na paměti, že jsme tělo. Mlčme zatím o tajnostech nebes, avšak shlazujme před očima Tvůrce rukou pokání poskvrny svého prachu. Hle, samo božské milosrdenství nám slibuje: Radost bude v nebesích nad jedním hříšníkem pokání činícím. A přece praví Bůh skrze proroka : *V kterýkoli den... by spravedlivý zhřešil, všechny jeho spravedlivosti budou dány v zapomenutí.* (Ezech. 33; 12-13.) Uvažme, dovedeme-li, řízení nebeské dobrotivosti. Stojícím hrozí trestem, padnou-li; kleslým však slibuje milosrdenství, aby se snažili povstati. Ony zastrašuje, aby nebyli lehkovážní v dobrém: tyto posiluje, aby nezoufali ve zlém. Jsi spravedlivý? boj se hněvu, abys nepadl; jsi hříšník? doufej v milosrdenství, abys povstal. Hle, padli jsme již, nedovedli jsme státi, vězíme ve svých nešlechetných žádostech. Avšak ten, jenž nás stvořil spravedlivé, dosud čeká a vyzývá nás, abychom vstali. Otvírá klín své dobroty a chce nás skrze pokání přijmout k sobě. Pokání však nemůžeme konati důstojně, neznáme-li i povahu tohoto pokání. Konati pokání znamená zajisté i želeti spáchaných špatností i nepáchati to, čeho je třeba želeti. Neboť kdo něčeho želí a přitom se dopouští zase jiných věcí, buď dosud pokání jen předstírá nebo je nezná. Vždyť co prospěje někomu, jestliže oplakává hříchy smilství a přece dosud prahne vášněmi lakoty? Nebo co pomůže, lituje-li již vinhněvu, a přece ještě je spalován plameny závisti? Zdaleka však ještě nestačí, co jsme řekli - že totiž ten, kdo oplakává hříchy, nemá páchat oplakávané a kdo želí nepravostí, že se má bát dopouštět se nových nepravostí.

16. Kdo se dopustil nedovoleného, ať se zdržuje dovoleného.

Je totiž třeba co nejúsilněji mysliti na to, aby člověk, který se pamatuje, že se dopustil věcí nedovolených, usiloval zdržovati se i některých dovolených, tak aby dal svému Stvořiteli zadostiučinění tím, že spáchal-li zakázané věci, sám si odejme i dovolené; a bude se trestati v

malých věcech ten, jenž pamatuje, že se provinil ve velikých. Bylo by přehnané takto mluvit, kdybych pro to neměl důkaz ve svědectvích svatých Písem. Přikázání Starého Zákona zajisté zakazuje požádati cizí manželky; nezakazuje však pod trestem, aby král vyžadoval od vojínů hrdinské skutky nebo aby toužil po vodě. A všichni víme, že král David, protknut dýkou žádosti, zatoužil po cizí manželce a uchvátil ji. Po jeho provinění následovaly zasloužené rány, a on napravil nářky pokání zlo, jež spáchal. Když pak dlouho potom stál proti nepřátelským šikům, zachtělo se mu napít se vody z cisterny betlemské. Jeho vybraní vojíni se vrhli doprostřed nepřátelských vojsk a bez pohromy přinesli vodu, po níž král zatoužil. Avšak muž tresty zmoudřelý ihned pokáral sám sebe, že zatouživ po vodě vydal v nebezpečí vojíny, a vyliv vodu, obětoval ji Pánu, jakož je tam psáno: *Obětoval ji Pánu.* (II. Král. 23; 16.) Vylitá voda se zajisté proměnila v oběť Pánu, poněvadž vinu žádosti zničil kajícností své výčitky. A jako tedy se kdysi nebál požádati cizí manželky, tak se potomkál i za to, že zatoužil po vodě. Pamatoval totiž, že spáchal nedovolené, a proto se zdržoval i dovoleného, jsa již na sebe tvrdý. Takto konáme pokání, jestliže dokonale oplakáváme, co jsme spáchali. Mysleme na nebeská bohatství svého Stvořitele. Viděl, že hřešíme, a snášel to.

17. Velkodušnost Boha, čekajícího na naše pokání.

Ten, jenž nám před proviněním zakazoval hřešiti, ani po provinění neustává nám shovívati s milostí. Hle, volá nás on sám, jímž jsme pohrdli. Odvrátili jsme se od něho, a přece on se neodvrací. Proto se dobře praví skrze Izaiáše: *A budou oči tvé viděti vychovatele tvého a uši tvé budou slyšeti hlas za tebou napomínajícího.* (Izai. 30; 20 - 21.) Člověk byl napomenut jakoby v tvář, když stvořen k spravedlivosti dostal přikázání bezúhonnosti. Když však pohrdl těmito přikázáními, tu jako by se byl v mysli obrátil zády k svému Stvořiteli. Avšak hle, ještě i vzadu jde a napomíná; neboť byl již námi odmítnut a přece nás ještě neustává volati. Jakoby zády jsme se otočili k jeho tváři, nedbáme jeho slov, šlapeme jeho přikázání, on však stoje za námi volá zpět nás odvrácené, a vida, že je povrhován, přece skrze přikázání volá, skrze trpělivost vyčkává. Uvažte tedy, bratří nejmilejší: kdyby se proti příkazům kteréhokoli z vás náhle váš sluha vzepřel, obrátil se k vám zády, zdali by uražený pán netrestal jeho pýchu, nestihl ho ranami přísné pokuty? Hle, my jsme se hřešením obrátili zády k tváři svého původce, a přece je nám shovíváno. Pyšně odvrácené vlídně volá zpět, a ačkoli nás vzpouzející se mohl zahubiti, přece nám slibuje dary, abychom se vrátili. Nechť tedy změkčí tak veliká milosrdnostnašeho Stvořitele tvrdost našeho prohřešení a člověk, jenž mohl dávno propadnouti trestu za zlo, jež učinil, ať se zastydí aspoň teď, když je mu shovíváno.

18. Přísné a spasitelné pokání Viktorinovo.

Vylíčím vám, bratří, stručně událost, kterou jsem zvěděl z vyprávění ctihodného muže Maximiana,[140] tehdy otce mého kláštera a kněze, nyní biskupa syra-kuského. Vyšlechnete-li ji bedlivě, mám za to, že bude vaší lásce nemálo na prospěch. Za našich časů žil jistý Viktorin, druhým jménem zvaný Aemilianus, jemuž nechybělo majetku k slušné zámožnosti; protože však v hojnosti statků obyčejně vládne tělesný hřích, dopustil se jakéhosi zločinu, pro nějž se musil velice strachovati a rozjímati o hrůze své smrti. Zkrušen tedy myšlenkou na svou vinu, povstal sám proti sobě, opustil všechny věci tohoto světa a vyhledal klášter. A v tom klášteře osvědčil takovou pokoru a takovou přísnost vůči sobě, že všichni bratří, kteří tam vyrostli v lásce k Bohu,

[140]Je to sv. Maximián, jehož svátek se slaví 9. června. Sv. Řehoř o něm vypráví též v Rozmluvách, III, 36.

byli nuceni málo si vá-žiti svého způsobu života, když viděli jeho pokání. Oddával se totiž vším úsilím ducha trápení těla, potlačování vlastní vůle a skrytým modlitbám; denně se omýval slzami, vyhledával ponížení a vyhýbal se projevům úcty, jež mu bratří prokazovali. Tak si také zvykl přivstávati si k modlitbě před nočními vigiliemi bratří;[141] a protože hora, na níž je klášter postaven, se svažuje ve skryté zákoutí, navykl si před vigiliemi vycházeti na to místo, aby se denně umrtvoval v pláči pokání tím hojněji, čím skrytěji. Neboť rozjímal o přísnosti svého příštího soudce, a již se srovnávaje s tímto soudcem, trestal slzami vinu svého zločinu. Jedné noci však opat kláštera bděl a zahlédnuv ho, jak potají odchází, šel zvolna za ním. A když ho spatřil, jakna skrytém úbočí hory leží na zemi v modlitbě, chtěl počkat, až se zvedne, aby vyzvěděl i délku jeho modlitby; když tu se náhle vylilo světlo z nebe vytrysklé na mnicha, který ležel prostřen v modlitbě, a po tom místě se rozlil takový jas, že celá okolní krajina byla ozářena tím světlem; a když jej opat uzřel, zachvěl se a prchl. A když se po celé dlouhé hodině ten bratr vrátil do kláštera, chtěl se jeho opat dozvědět, zdali i on postřehl, jak silná záře se na něho vylila, a optal se ho: „Kde jsi byl, bratře?" Ale on, maje za to, že věc může zůstati utajena, odpověděl, že byl v klášteře. Když tak zapíral, byl opat nucen říci, co viděl. A on vida, že je prozrazen, zjevil opatovi i to, co mu bylo neznámo, dodávaje: „Když jsi viděl na mne se-stupovati světlo z nebe, ozval se zároveň i hlas, řkoucí: Odpuštěn je tvůj hřích!" Mohl mu ovšem všemohoucí Bůh odpustit jeho hřích i mlčky; promluviv však hlasem a ozářiv světlem chtěl příkladem svého milosrdenství otřásti našimi srdci k pokání. Žasneme, bratří nemilejší, že Bůh s nebe srazil k zemi, s nebe oslovil svého pronásledovatele Šavla. Hle, za našich časů zaslechl hlas s nebe hříšník i kajícník. Onomu bylo řečeno: *Proč mě pronásleduješ?* (Sk. 9; 4.) Tento však zasloužil slyšeti: Odpuštěn je tvůj hřích. Svými zásluhami stojí ten hříšník o mnoho níže než Pavel. Protože však v této věci je ještě řeč o Šavlovi, plném kruté vraždychtivosti, je dovoleno odvážně říci, že Šavel uslyšel pro pýchu slovo pokárání, tento však pro pokoru slovo, útěchy. Poněvadž tohoto srazila k zemi pokora, pozvedla ho božská dobrota; protože onoho pozvedla pýcha, pokořila ho božská přísnost. Důvěřujte tedy, bratří moji, v milosrdenství svého Stvořitele, uvažujte, co činíte, znovu zkoumejte, co jste činili. Pohleďte na štědrost božské dobroty a přijďte v slzách k milosrdnému soudci, dokud ještěvyčkává. Majíce totiž na mysli, že je spravedlivý, nezanedbávejte své hříchy; majíce však na mysli, že je laskavý, ani nezoufejte. Velikou důvěru v Boha vnuká člověkovi Bůh člověk. My kajícníci máme velikou naději, neboť náš obhájce se stal naším soudcem. Jenž žije a kraluje s Otcem a Duchem svatým Bůh na věky věků. Amen.

HOMILIE TŘICÁTÁ PATA

proslovená k lidu v basilice svatého Menny[142] mučedníka v den jeho zrození.

CTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKASE (21; 9-19).

Kristus předpovída pohromy světa a přenasledovani křestanu Lk 21; 9-19.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „Když uslyšíte o bojích a nepokojích, nepoděste se; musí se to prve státi, nebude však ihned konec." Tehdy jim pravil: „Povstane národ proti národu a království proti království. A budou po místech velká zemětřesení a mor a hlad a hrůzy s nebe, a budou veliká znamení. Ale přede všemi těmi věcmi vztáhnou na vás ruce a budou

[141] „před nočními vigiliemi": vigilie byl starý název noční části chórového offícia, nynějšího matutina.

[142] Basilika sv. Menny stála nedaleko basiliky sv. Pavla. Sv. Mennas zemřel mučednickou smrtí v Egyptě okolo roku 296; jeho hrob v poušti Mareotské byl proslulým poutním místem křesťanského starověku. Svátek 11. listopadu.

vás pronásledovati, vydávajíce vás do synagog a do žalářů a vodíce vás ke králům a vladařům pro jméno mé; bude vám to však ke svědectví. Uložte si tedy v srdci svém, že nebudete přemýšleti předem, jak byste odpovídali; neboť já vám dám výmluvnost i moudrost, jíž nebudou moci odpírati ani odmlouvati žádní vaši nepřátelé. A budete zrazováni od rodičů a bratří a příbuzných i přátel, a některé z vás vydají na smrt; a budete v nenávisti u všech pro jméno mé; a ani vlas s hlavy vaší nezahyne. V trpělivosti své budete vládnouti dušemi svými."

1. Proč Kristus připomíná hrozící neštěstí.

Poněvadž jsme se dosti vzdálili od města, musí býti výklad Evangelia probrán v kratší promluvě, aby nám pokročilá hodina neztěžovala návrat. Pán a Vykupitelnáš ohlašuje pohromy, jež budou předcházeti zánik světa, aby, až nastanou, nebudily takovou hrůzu, jsouce již předvídány. Předvídané rány zajisté bolí méně; a my snášíme pohromy světa vytrvaleji, jsme-li proti nim vyzbrojeni štítem předvídání. Hle, praví: *Když uslyšíte o bojích a nepokojích, nepoděste se; musí se to prve státi, nebude však ihned konec.* Je třeba rozvažovati o slovech našeho Vykupitele, jimiž nám ohlašuje, že některá naše utrpení budou zevnější, jiná vnitřní. Války se týkají nepřátel, nepokoje občanů. Aby nám tedy naznačil, že budeme znepokojováni zvenčí i uvnitř, prohlašuje, že budeme trpěti jednak od nepřátel, jednak od bratří. Dodává však, že po těchto předchozích neblahých událostech nebude hned následovat konec. Povstane národ proti národu a království proti království. A budou po místech velká zemětřesení a mor a hlad a hrůzy s nebe, a budou veliká znamení. Nebo jak je psáno v některých kodexech: Hrůzy s nebe a bouře, a potom se dodává: A budou veliká znamení. Poslednímu soužení předchází množství jiných soužení; a častými bědami, jež předcházejí, jsou naznačovány věčné bědy, jež budou následovati. A proto nebude hned konec po válkách a vzpourách; neboť mnoho běd musí předcházeti, aby byly schopny zvěstovati zlo, jež nemá konce. Když však bylo vyjmenováno tolik znamení běd, sluší se, abychom je krátce probrali jedno po druhém, neboť je nezbytné, abychom něco trpěli s nebe, něco se země, něco od živlů a něco od lidí. Praví totiž: Povstane národ proti národu - hle soužení od lidí; budou velká zemětřesení po místech - to se týká hněvu s nebe; bude mor - hle porušení těla; bude hlad - hle neplodnost země; hrůzy s nebes a bouře - hle poruchy ovzduší. Protože se má tedy všechno dokonati, je před dokonáním všechno naplněno hrůzou; a provinivše se ve všem, ve všem jsme stíháni, aby se naplnila slova: *A bude pro něho bojovati okrsek země proti nemoudrým.* (Moudr. 5; 21.) Neboť všechno, co jsme obdrželi k užitku života, obrátili jsme k užitku viny; ale všechno, čeho jsme použili k nepravostem, je teď obraceno proti nám k pomstě. Klidu lidského pokoje jsme zajisté zneužili k lehkovážné bezstarostnosti; pozemské putování jsme si zamilovali jako přebývání ve vlasti; zdraví těla jsme obrátili ke konání nepravostí; bohatství pozemské hojnosti jsme zneužili k převráceným rozkoším místo k nezbytným potřebám těla; ba i jasnou líbeznost ovzduší jsme donutili, aby sloužila naší lásce k pozemským rozkoším. Právem tedy je nám souzeno, aby nám všechny věci zároveň působily utrpení, jako dříve všechny věci zároveň sloužily našim neřestem v nepravé služebnosti; abychom byli nuceni vytrpěti od světa tolikerá muka, kolikeré radosti jsme v něm dříve bez úhony zažili. Je však hodno pozornosti, že se praví: *Hrůzy s nebe a bouře.* Kdyžtě zimní bouře přicházejí podle pořádku ročních období, z jakého jiného důvodu se na tomto místě předpovídá, že nastanou bouře jako znamení záhuby, než že Pán oznamuje příchod bouří, jež nezachovávají naprosto řád počasí? Bouře přicházející ve svůj čas přece nejsou znamením; ale jsou znamením bouře, jež porušují i samy termíny ročních období. I my jsme to nedávno zažili, když jsme viděli letní čas zcela proměněný v zimní deště.

2. Zmatek živlů nastane po zmatku srdcí.

Poněvadž však všechny tyto věci pocházejí nikoli z nespravedlnosti tepajícího, nýbrž z trestuhodnosti trpícího světa, jsou nejdříve uváděny skutky nešlechetných lidí slovy: Přede všemi těmi věcmi všakvztáhnou na vás ruce a budou vás pronásledovati vydávajíce vás do synagog a žalářů a vodice vás ke králům a vladařům pro jméno mé. Jako by otevřeně říkal: Nejprve budou zmatena srdce lidí a potom živly; aby se ukázalo, až bude převrácen řád věcí, zač je to odplata. Neboť i když konec světa je dán již samým jeho řádem,[143] přece naznačuje, že se vyskytují zvláště nešlechetní lidé, kteří budou zaslouženě zničeni ieho zkázou, dodávaje: Vodíce vás ke králům a vladařům pro jméno mé; budou vám však tyto věci k svědectví. K jakému to svědectví, ne-li svědectví o těch, kteří buď pronásledujíce smrt způsobují nebo vidouce nenásledují? Smrt spravedlivých je zajisté dobrým ku pomoci, zlým k svědectví; aby nešlechetní zahynuli bez omluvy právě tím, z čeho si vyvolení berou příklad k životu.

3. Srdce slabých jsou posilována proti nastávajícím zlům.

Srdce slabých však mohla býti poděšena po vyslechnutí tolika hrozných věcí, a proto se přidává útěcha, kdyžtě se hned připojuje: Uložte si tedy v srdci svém, že nebudete předem přemýšleti, jak byste odpovídali; neboť já vám dám výmluvnost i moudrost, jíž nebudou moci odpírati ani odmlouvati žádní vaši nepřátelé. Jako by zjevně říkal svým slabším údům: Neděste se, nestrachujte se: vy jdete do boje, ale já bojuji; vy pronášíte slova, ale já mluvím. Následuje: A budete zrazováni od rodičů a bratří a příbuzných i přátel, a některé z vás vydají na smrt. Menší bolest přinášejí zla způsobená lidmi cizími. Více však nás pustoší muka, jež trpíme od těch, jejichž myslím jsme důvěřovali; neboť s útrapami tělesnými nás trýzní bědy ztracené lásky. Proto těžpraví Pán skrze žalmistu o svém zrádci Jidášovi: *A kdyby nepřítel můj mi zlořečil, snesl bych to jistě; a kdyby ten, který mě nenáviděl, proti mně mocně mluvil, skryl bych se jistě před ním. Tos však ty, člověk jedné mysli, vůdce můj a známý můj, který jsi se mnou sladkých požíval krmí, v domě Božím svorně jsme chodili.* (Ž .54; 13—15.) A opět: *Člověk pokoje mého, v němž jsem doufal a jenž jídal chléb můj, pozdvihl proti mně paty.* (Ž. 40; 10.) Jako by zřetelnými slovy říkal o svém zrádci: Provinění jeho jsem nesl tím tíže, čím více jsem pociťoval, že se ho dopustil on, který se zdál býti můj. Všichni vyvolení tedy, jsouce údy svrchované hlavy, následují svou hlavu i v utrpeních, takže zakusí ve své smrti jako nepřátele právě ty, v něž skládali důvěru, a mzda díla jim naroste tím více, čím větší zisk ctnosti budou mít ze ztráty cizí lásky.

4. Naděje na vzkříšení všechno ulehčuje.

Protože však to jsou tvrdé věci, jež se předpovídají o zármutku smrti, připojuje se hned útěcha o radosti vzkříšení: A ani vlas s hlavy vaší nezahyne. Víme, bratří, že tělo řezáno bolí, vlas řezán nebolí. Říká tedy svým učedníkům: Vlas s hlavy vaší nezahyne, to jest, praví zjevně: Proč se bojíte, aby nezahynulo, co řezáno bolí, když z vás nezajde ani to, co řezáno nebolí? Následuje: V trpělivosti své budete vládnouti dušemi svými. Vláda nad duší je proto kladena ve ctnosttrpělivosti, že kořenem a strážcem všech ctností je trpělivost. Skrze trpělivost pak vládneme svými dušemi, poněvadž učíce se panovati nad sebou samými, začínáme vládnouti i tím, čím jsme. Trpělivost pak znamená klidně snášeti příkoří od jiných a nebýti sžírán bolestí ani proti tomu, kdo působí příkoří. Neboť kdo snášípříkoří od bližního tak, že se přesto mlčky trápí a číhá na chvíli vhodnou k odplatě, ten trpělivost neosvědčuje, nýbrž předstírá. Je přece psáno: *Láska je trpělivá, dobrotivá jest.* (I. Kor. 13; 4.) Trpělivá totiž jest, že snáší příkoří od jiných; dobrotivá

[143] „Konec světa je dán již samým jeho řádem": svět, stvořený v čase, má svůj konec, tak jako má svůj počátek.

pak jest, že i miluje ty, jež snáší. Proto praví sama Pravda: *Milujte své nepřátele, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, modlete se za ty, kdo vás pronásledují a utrhají vám.* (Mt 5; 44.) Je tedy ctností před lidmi snášeti nepřátele; ctností před Bohem však jest milovati je; neboť Bůh přijímá jen tu oběť, kterou zapaluje před jeho očima na oltáři dobrého skutku plamen duchovní lásky.

5. Znaky pravé a nepravé trpělivosti.

Je však třeba věděti, že se často zdáme trpělivými jen proto, že nemůžeme příkoří odpláceti. Kdo však neodplácí zlé proto, že nemůže, rozhodně není trpělivý, jak jsme již řekli; neboť trpělivost se nehledá ve vnějším projevu, nýbrž v srdci. Neřestí netrpělivosti však se promrhává i sama živitelka ctností nauka. Neboť je psáno: *Nauka muže po trpělivosti poznána bývá.* (Přísl. 19; 11.) Každý člověk tedy ukazuje tím menší moudrost, čím méně trpělivosti osvědčuje. Nemůže ani opravdově učením udílet dobro, jestliže nedovede v životě snášeti klidně příkoří od jiných. Neboť jak velice vyniká ctnost trpělivosti, prohlašuje opět Šalomoun, řka: *Lepší je trpělivý než muž silný; a kdo panuje duchu svému než dobyvatel měst.* (Přísl. 16; 32.) Dobývání měst je tedy menším vítězstvím, neboť tu jsou přemáhány vnější věci. Větší pak je to, co je přemáháno trpělivostí, neboť sám duch je sebou přemáhán a sám sobě se podrobuje, když jej trpělivost poráží pokornou snášenlivostí. Jest však věděti, že trpělivým se obyčejně přihází, že sice v tuchvíli, kdy snášejí protivenství nebo slyší urážky, necítí žádnou bolest; a osvědčují trpělivost tak, že pečují i o uchování nevinnosti srdce; když však si zakrátko připomenou, co zakusili, začnou býti podněcováni neobyčejně mocným ohněm bolesti; vyhledávají příležitost k odplatě a rozsuzujíce sami sebe, ztrácejí ve svém zpěčování mírnost, kterou osvědčovali v snášení.

6. Jak lstivě ďábel podněcuje k netrpělivosti.

Náš lstivý nepřítel totiž vede boj zároveň na dvě strany, jednoho podněcuje, aby sám první pohaněl, druhého pak dráždě, aby uražen odplatil urážkou. Protože však již stejně zvítězil nad tím, jehož pohnul k tupení, tím více nevraží na toho, jehož nemohl pohnouti k oplacení urážky; a tak se stává, že se obrací vší silou proti tomu, jenž, jak vidí, neochvějně snesl pohanění. A protože ho nemohl svést přímo k pronášení urážek, upustiv prozatím od otevřeného boje vyčkává v skrytých záměrech vhodného okamžiku k šálení; a prohrav otevřený boj dychtí po uplatnění skrytých nástrah. Neboť když je již všechno v klidu, vrací se k duchu vítězovu a připomíná mu buď utrpěnou škodu nebo rány pohanění, a přeháněje silně všechno, co mu bylo způsobeno, dokazuje, že to byly nesnesitelné věci; a ducha již uklidněného pobuřuje takovým hněvem, že trpělivý muž se obyčejně zastydí za to, že to snesl s klidem, jsa i po vítězství pokořen; zlobí se, že neoplatil urážky, a přemýšlí, jak by se pomstil ještě horším způsobem, bude-li k tomu příležitost. Komu se tedy podobají takoví lidé, ne-li těm, jež prudký záchvat choroby nezbaví života, ale jež zabíjí lehká recidiva horečky? Opravdu tedy zachovává trpělivost ten, kdo nejen na čas snáší příkoří odjiných bez bolesti, nýbrž i potom, když si je připomněl, raduje se, že zakusil takových věcí; aby nebylo v čas pokoje zničeno dobro, jež je zachováno v čas zmatku.

7. I v míru můžeme dosáhnouti odměny mučednictví.

Poněvadž však dnes slavíme zrození mučedníka, bratří moji, nemáme se domnívati, že ctnost jeho trpělivosti je nám něčím cizím. Snažíme-li se totiž s pomocí Páně zachovati ctnost trpělivosti, žijeme za církevního míru a přece zároveň máme palmu mučednictví. Jeť dvojí druh mučednictví: první se týká mysli, druhé zároveň mysli i činu. A tak můžeme býti mučedníky, i když nejsme zabíjeni mečem popravčích. Býti usmrcen od pronásledovatele, toť mučednictví ve zjevném skutku; avšak snášet urážky, milovati nenávistníka, toť mučednictví ve skrytém myšlení. Vždyť i sama Pravda dosvědčuje, že je dvojí druh mučednictví, jeden v skrytém, druhý v zjevném skutku, když se táže synů Zebedeových: *Můžete piti kalich, jejž já budu piti?* (Mt 20; 22.) A když mu hned odpověděli: Můžeme, odpovídá jim na to Pán, řka: Kalich můj ovšem piti budete. A co rozumíme kalichem, ne-li bolest utrpení? O tom praví jinde: *Otče, je-li možno, nechť odejde tento kalich ode mne.* (Mt 26; 39.) Synové Zebedeovi, totiž Jakub a Jan, nezahynuli oba mučednickou smrtí, a přece oba slyšeli, že budou piti kalich. Jan totiž neskončil život mučednicky a přece se stal mučedníkem, poněvadž zachoval v duchu utrpení, jež nepodstoupil tělesně. I my tedy můžeme býti podle tohoto příkladu mučedníky bez meče, jestliže v duchu zachováváme trpělivost. Nemyslím, že bude bez užitku, bratří nemilejší, jestližek vašemu poučení uvedu jeden příklad o pravém zachovávání trpělivosti.

8. Příklad trpělivosti na opatu Štěpánovi.

Žil za našich dnů jistý Štěpán, otec kláštera, založeného u hradeb reatských,[144] muž velice zbožný, vynikající ctností trpělivosti. Jsou ještě na živu mnozí, kteří ho znali, a vyprávějí o jeho životě nebo smrti. Jeho jazyk byl prostý, ale jeho život byl moudrý. Pro lásku k nebeské vlasti pohrdl vším, střehl se míti něco na tomto světě, vyhýbal se vřavě lidí, oddával se častým a dlouhým modlitbám. Vzrostla pak v něm mocně ctnost trpělivosti, takže za přítele pokládal toho, kdo mu způsobil něco nepříjemného; za urážky vzdával díky; jestliže mu i v jeho nedostatku byla způsobena nějaká škoda, pokládal to za největší zisk; všechny své nepřátele nepokládal za nic jiného než za své příznivce. Když jej den smrti nutil vyjiti z těla, sešlo se mnoho lidí, aby doporučili své duše tak svaté duši odcházející s toho světa. A když všichni shromáždění dleli u jeho lože, jedni uviděli tělesnýma očima vcházeti anděly, ale nebyli s to pronésti slova, jiní neviděli vůbec nic; všechny přítomné však zachvátila nejprudší bázeň, takže nikdo tam nemohl vydržet, když ta svatá duše odcházela. I ti tedy, kdo viděli, i ti, kdo nic neviděli, zachváceni a poděšeni všichni touž bázní prchli a žádný z nich tam nemohl vydržet, když ten muž umíral. Uvažte tedy, bratří, jakou hrůzu vzbudí všemohoucí Bůh, až přijde jako přísný soudce, jestliže tak poděsil přítomné, když přišel milostivý a odměňující, nebo jakou bázeň může vzbudit, až bude možno ho uvidět, jestliže tak zdrtil mysli přítomných, když ještě ani nemohl býti spatřen. Vizte, bratří nejmilejší, k jakému vrcholu odměny vynesla tohoto muže trpělivost, zachovaná v pokoji Církve. Co dal v nitru jeho Stvořitel tomuto muži, o němž nám v den jeho smrti tolik zjevil i zevně? Ke komu máme mysliti, že byl přidružen, ne-li k svatým mučedníkům, když-tě i podle svědectví tělesných očí je zjev-no, že byl odnesen blaženými duchy? Nepadl zasažen mečem a přece při zesnutí přijal korunu trpělivosti, kterou zachovával v duchu. Denně se nám

[144]Reate, nynější Rieti — starobylé město sabinské.

dostává důkazu o tom, co bylo řečeno již před námi: že Církev svatá, plná květů vyvolených, má v míru lilie, ve válce růže.[145]

9. Kolika způsoby lze pěstovati trpělivost.

Mimo to je třeba věděti, že ctnost trpělivosti bývá pěstována trojím způsobem. Některé věci totiž, jež snášíme, jsou od Boha, jiné od dávného nepřítele, jiné od bližního. Od bližního snášíme pronásledování, škody a urážky; od dávného nepřítele pak pokušení, od Boha tresty. Ve všech třech způsobech však musí mysl bdělým okem střežiti sama sebe, aby se nedala vůči příkořím od bližního strhnout k odplácení zlého; aby se vůči pokušení nepřítele nedala svésti k zalíbení v hříchu nebo k souhlasu s ním; aby se vůči trestům Tvůrce nedala strhnouti k výstřelku reptání. Nepřítel je totiž dokonale přemáhán, když naše mysl při jeho pokoušení není svedena k zalíbení a souhlasu, při urážkách od bližního se zdržuje nenávisti a při ranách Božích se vystříhá reptání. A jednajíce takto nežádáme si, aby se nám dostalo časného dobra, neboť za námahu trpělivosti jest nám doufati v obdržení dobra budoucího života, takže odměna naší námahy začne tehdy, když již ustane naprosto veškerá námaha. Proto je též řečeno skrze žalmistu: *Nebude do konce v zapomenutí chudý; trpělivost chudýchnepomine do konce.* (Ž. 9; 19.) Vypadá to totiž tak, jako by trpělivost chudých pomíjela, kdyžtě se za ni pokorným v tomto životě nedostává žádné odměny. Avšak trpělivost chudých nepomine do konce; neboť její slávy je dosahováno tehdy, když všechno namáhavé úsilí najednou končí. Uchovávejte tedy, bratří, trpělivost v mysli, a když věc toho žádá, projevujte ji i skutkem. Nikoho z vás nechť nepohnou potupná slova bližního k nenávisti, nechť jej nepodráždí žádná škoda na věcech odsouzených k zániku. Bojíte-li se totiž neochvějně škod trvalých, nepokládáte za nic škody utrpěné na věcech pomíjivých; vzhlížíte-li k slávě věčné odplaty, nermoutíte se nad časným příkořím. Snášejte tedy své nepřátele; milujte však jako bratry ty, jež snášíte. Hledejte věčné odměny za časné škody. A nechť si nikdo z vás nedůvěřuje, že toho může dosáhnouti vlastními silami; nýbrž dosahujte prosbami, aby vám ji udělil sám ten, jenž ji přikazuje. Je-li vytrvale naléháno v modlitbě, poskytuje rychlé přispění v pokušení, skrze Ježíše Krista, Pána našeho, jenž s ním žije a kraluje Bůh v jednotě Ducha svatého na věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA ŠESTÁ

proslovená k lidu v basilice svatých apoštolů Filipa a Jakuba[146] na druhou neděli po svatém Duchu.

ČTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKASE (14; 16-24).

Podobenství o veľké hostine – Lk 14; 16-24.

Za onoho času pověděl Ježíš farizeům toto podobenství: „Jistý člověk uspořádal velikou večeři a pozval mnoho lidí. A v hodinu večeře poslal svého služebníka, aby řekl pozvaným, že mají již přijití, protože je všechno přichystáno. I začali se všichni vespolek vymlouvati. První mu řekl: „Koupil jsem statek a musím odejít a podívat se naň; prosím tě, měj mne za omluvena." A druhý řekl: „Koupil jsem patero spřežení volů a jdu je vyzkoušet; prosím tě, měj mne za

[145] „Církev svatá, plná květů vyvolených ..." — citát ze sv. Cypriána Karthagského (P. L. IV, 249).

[146] je to nynější basilika Dvanácti Apoštolů; byla vystavěna kolem roku 561 poblíž náměstí Trajanova.

omluvena." A jiný řekl: „Zenu jsem pojal a proto nemohu přijít." I oznámil to všechno služebník, navrátiv se, svému pánovi. Tu řekl rozhněvaný hospodář svému služebníkovi: „Vyjdi rychle do ulic a čtvrtí městských a přiveď sem chudé a slabé, a slepé i chromé." I řekl služebník: „Pane, stalo se, jak jsi rozkázal. a ještě je místo." I řekl Pán služebníkovi: „Vyjdi na cesty a k plotům a přinuť vejiti, ať se naplní můj dům. Pravím pak vám, že žádný z těch mužů, kteří byli pozváni, neokusí mé večeře."

1. Rozdíl mezi rozkošemi tělesnými a duchovními.

Mezi rozkošemi těla a srdce bývá ten rozdíl, bratří nejmilejší, že když tělesné rozkoše chybějí, zaněcujímocnou touhu po sobě; když však jsou požívány, naplňují brzy požívajícího omrzelostí z nasycení. Naproti tomu rozkoše duchovní vzbouzejí nechuť, když jich není, a touhu, když jsou požívány; a tím více po nich lační požívající, čím více jich požívá lačnějící. Chuť na ty první je příjemná, jejich okoušení nepříjemné; chuť na ty druhé je málo žádoucí, okoušení je příjemnější. U oněch plodí chuť nasycení, nasycení omrzelost;. u těchto plodí chuť nasycení, nasycení chuť. Duchovní rozkoše totiž rozhojňují v mysli touhu, zatím co sytí; neboť čím více je okoušena jejich chuť, tím více se poznává, co je třeba dychtivěji milovati. A nemohou býti milovány, jestliže nejsou okoušeny, protože jejich chuť je neznáma. Vždyť kdo je s to milovati něco, co nezná? Proto nás žalmista napomíná, řka: *Okuste a vizte, že líbezný jest Pán.* (Ž. 33; 9.) Jako by otevřeně říkal: Jeho líbeznost neznáte, jestliže jí neokoušíte. Dotkněte se však pokrmu života patrem srdce, abyste zkusivše jeho sladkost dovedli milovati. Tyto rozkoše však ztratil člověk, když v ráji zhřešil; vyšel ven, když uzavřel ústa před pokrmem sladkosti. Proto my, narození ve svízeli tohoto putování, přišli jsme sem již omrzelí a nevíme, čeho si máme přáti; a choroba naší omrzelosti vzrůstá tím více, čím více se duch vzdaluje požívání oné sladkosti; a proto již nedychtí po vnitřních rozkoších, že je přestal dávno a dlouho požívati. Chřadneme tedy svou omrzelostí a umdléváme zmořeni dlouhým postem. A protože nechceme okoušeti sladkosti uvnitř chystané, milujeme my ubozí venku své hladovění. Ale nebeská dobrotivost nás neopouští, ani když opouštíme my ji.

2. Kristus nás zve k nebeským rozkoším.

Staví nám totiž před zrak paměti ony povržené rozkoše a nabízí nám je; slibováním zapuzuje malátnost a pobízí nás, abychom setřásli své znechucení. Neboť praví: Jistý člověk uspořádal velikou večeři a pozval mnoho lidí. Kdo je ten člověk, ne-li ten, o němž prorok praví: Člověk jest, a kdo ho poznal?[147] (Jer. 17; 9.) Vystrojil velikou hostinu - neboť nám připravil nasycení vnitřní sladkosti. Pozval mnohé, ale přijdou nemnozí; neboť někdy i ti, kdo jsou mu vírou poddáni, odmítají špatným životem jeho hostinu. Následuje: A poslal v hodinu večeře svého služebníka, aby řekl pozvaným, že mají přijíti. Co jest hodina večeře, ne-li skonání světa? V něm již žijeme my, jak již dávno dosvědčuje Pavel, řka: *My jsme, na něž přišly konce věků.* (I. Kor. 10; 11.) Když tedy jsme již voláni v hodinu večeře, smíme se z večeře Boží vymlouvati tím méně, čím více vidíme, že se již přiblížil konec času. Neboť uvědomujíce si, že nic ne-potrvá, musíme se právě proto báti, aby nevypršel čas milosti, jenž již nadešel. A proto se tato hostina Boží nazývá večeří a ne obědem, že po obědě zbývá večeře, po večeři však již nezbývá žádné další jídlo. A protože je nám chystána věčná hostina Boží na konci, bylo správné, aby byla nazvána večeří, nikoli obědem. Koho však představuje ten služebník, jejž posílá hospodář zvát, ne-li řád kazatelů? Z tohoto řádu jsme v tomto čase i my, třebaže jsme ho ještě nehodni, třebaže

[147]Vulg.: „Zlé je srdce všech, a kdo je pozná?"

jsme zatíženi břemenem svých hříchů; a když k vám o něčem promlouvám k vašemu vzdělání, činím totéž co služebník; neboť jsem služebník nejvyššího hospodáře. Když vás nabádám k pohrdání světem, přicházím vás zváti k večeři Boží. Nikdo ať mnou nepohrdá pro mne na tomto místě. I kdyžse nejevím hodným, abych zval, přece to jsou veliké rozkoše, jež slibuji. Často se přihází, bratří moji, o čem mluvím - že mocná osoba má nepatrného služebníka; a když po něm vzkazuje svým nebo cizím lidem nějakou odpověď, není osoba mluvícího sluhy znevažována, protože je v srdci chována úcta k posílajícímu pánovi. A ti, kdo poslouchají, nemyslí na to, skrze koho to slyší, nýbrž co nebo od koho to slyší. Tak tedy, bratří, tak jednejte i vy, a jestliže snad námi zaslouženě pohrdáte, chovejte přesto v své mysli úctu k volajícímu Pánu. Přijměte ochotně účast při hostině nejvyššího Hospodáře. Zpytujte svá srdce a vypuďte z nich smrtelnou omrzelost. Neboť všechno je již přichystáno k zapuzení vaší omrzelosti. Jste-li však dosud tělesní, vyhledáváte snad tělesné hodování. Nuže, i tělesné hody se vám proměnily v pokrm duchovní. Aby totiž shladil nechuť vaší mysli, byl pro vás k večeři Páně zabit onen vzácný Beránek.

3. Bláznovství odmítajících.

Co však činíme, ani vidíme, že mnozí se ještě dopouštějí toho, co následuje? I začali se všichni vespolek vymlouvati. Bůh nabízí to, oč by měl býti prošen; nejsa prošen chce dáti to, o čem se stěží mohlo dou-fati, že to ráčí uštědřiti i jsa žádán - a je odmítán. Oznamuje, že rozkoše věčné radosti jsou přichystány, a přece se všichni vespolek vymlouvají. Představme si v mysli věci nejmenší, abychom mohli důstojně uvažovati o největších. Kdyby nějaký mocný člověk poslal pozvání kterémukoli chuďasovi, copak, bratří, copak asi by učinil ten chuďas jiného, než že by se z toho pozvání zaradoval, poslal by pokornou odpověď, převlekl by se a spěchal by tam co nejdříve, aby někdo druhý nepřišel k hostině mocného dříve nežon? Boháč tedy zve, a chudý spěchá přijíti; my jsme zváni k hostině Boží, a vymlouváme se. Mohu si však domyslit, co vám při tom odpovídají vaše srdce. Říkají si totiž snad ve skryté úvaze: Nechceme se vy-mlouvati. Radujeme se totiž, že jsme zváni i že se zúčastníme hostiny nebeského občerstvení.

4. Výklad jejich prázdných výmluv.

Vaše mysli, takto k vám promlouvající, vám říkají pravdu, nemilují-li více pozemské než nebeské; nejsou-li zaujaty více věcmi tělesnými než duchovními. Proto se zde uvádějí důvody těch, kteří se omlouvají, když se vzápětí dodává: První mu řekl: „Koupil jsem statek a musím odejít a podívat se naň; prosím tě, měj mne za omluvena." Co se označuje statkem, ne-li pozemský majetek? Vyšel si tedy prohlédnout statek, kdo kvůli majetku myslí jen na vnější věci. A druhý řekl: *„Koupil jsem patero spřežení volů a jdu je vyzkoušet; prosím tě, měj mne za omluvena."* Co rozumíme paterým spřežením volů, ne-li patero tělesných smyslů? Ty jsou právem nazývány spřeženími, protože ve dvou pohlavích jsou zdvojovány. A protože tyto tělesné smysly nejsou s to chá-pati vnitřní věci, nýbrž poznávají jen zevnější, a opouštějíce niterné dotýkají se toho, co je venku, správně se jimi označuje zvědavost, jež se zabývá posuzováním života jiných lidí a proto, vlastního nitra vůbec neznajíc, směřuje k přemýšlení o vnějších věcech. Vážnou chybou je totiž zvědavost, jež odvádějíc něčí mysl ven k slídění po životě bližního, skrývá mu stále jeho vlastní nitro, takže znaje cizí věci, nezná své; a čím více se duch zvědavce vyzná v zásluhách jiných lidí, tím více roste jeho nevědomost o sobě. Proto se též praví o tom pateru spřežení volů: Jdu je vyzkoušet,prosím tě, měj mne za omluvena. Neboť slova omlouvajícího se neodporují nijak významu jeho neřesti, když praví: Jdu je vyzkoušet, protože někdy náleží k zvědavosti i zkoušení. Je však třeba si všimnouti, že i ten, jenž se vymlouvá z

hostiny zvoucího na statek, i ten, jenž se vymlouvá na zkoušení volských potahů, plete do toho pokorná slova řka: Prosím tě, měj mne za omluvena. Neboť když praví: Prosím tě a přitom nedbá přijíti, jeví se pokora v slovech, pýcha v jednání. A každý nešlechetník je si toho také vědom, a přece nepřestává konati, čeho si je vědom. Neboť řekneme-li komukoli páchajícímu nepravosti: „Obraťse, následuj Boha, opusť svět", kam ho zveme, ne-li k večeři Páně? Když však odpovídá: „Modli se za mne neboť jsem hříšník, nemohu to udělat," co jiného činí než že i prosí i se vymlouvá? Neboť slovy: „Jsem hříšník" vyjadřuje pokoru; dodávaje však: „Nemohu se obrátit", ukazuje pýchu. Prosbou se tedy vymlouvá, kdo i v slovech předstírá pokoru i v činech osvědčuje pýchu.

5. Komu náleží jednotlivé odpovědi.

A jiný řekl: „Zenu jsem pojal a proto nemohu přijít." Co se rozumí ženou, ne-li tělesná rozkoš? Neboť jakkoli je manželství věc dobrá a božskou prozřetelností zřízená k rozmnožování potomstva, přece mnozí lidé v něm nevyhledávají plodnost potomstva, nýbrž žádosti rozkoše, a proto ne nevhodně může býti spravedlivou věcí znázorněna věc nespravedlivá. Nebeský hospodář vás tedy zve k stolu věčné hostiny; an se však jeden oddává lakomství, druhý zvědavosti, třetí rozkoši tělesné, všichni zavržení se vespolek omlouvají. Zatím co tohoto zaměstnává pozemská starost, jiného vysiluje moudré rozvažování o cizích skutcích,mysl třetího pak poskvrňuje i rozkoš tělesná, žádný omrzelec nepospíchá k hodům života věčného.

6. Místo pyšných jsou vyvoleni pokorní a chudí.

Následuje: I oznámil to všechno služebník, navrátiv se, svému pánovi. Tu řekl rozhněvaný hospodář svému služebníkovi: „Vyjdi rychle do ulic a čtvrtí městských a přiveď sem chudé a slabé, a slepé i chromé." Hle, kdo lpí na pozemském majetku více než spravedlivo, zdráhá se přijíti k hostině Páně; kdo se pachtí za zvědavostí, znechucuje si připravené krmě života; kdo otročí tělesným touhám, zhrdá pokrmy hodů duchovních. Protože se tedy pyšní zdráhají přijíti, jsou pozváni chudí. Proč to? Poněvadž podle slov Pavlových Co je u světa mdlé, vyvolil Bůh, aby zahanbil silné. (I. Kor. 1; 27.) Je však významné, jak jsou líčeni ti, kdož jsou zváni a přicházejí k hostině. Chudí a slabí. Chudí a slabí jsou ti, kdož jsou podle svého vlastního soudu slabí. Neboť chudí, kteří si i v chudobě počínají pyšně, jsou jakoby silní. Slepí pak jsou, kdož nemají žádného světla nadání. Chromí jsou, kdož nedovedou správně kráčeti v díle. Když-tě však jsou nedostatky údů znázorňovány nepravosti mravů, je zajisté zřejmo, že jako byli hříšníky, kdož pozváni nechtěli přijíti, tak jsou hříšníky i ti, kteří jsou pozváni a přicházejí. Pyšní hříšníci však jsou odmítáni, aby byli vyvoleni hříšníci pokorní.

7. Ponížení obrací člověka k sobě a k Bohu.

Vyvolil tedy Bůh ty, jimiž pohrdl svět, neboť často samo ponížení obrací člověka k němu samému. Onen muž zajisté, jenž opustil otce a promarnil podíl majetku, jejž obdržel, začal hladověti, šel do sebe.
řka: *Kolik dělníků v domě otce mého má hojnost chleba!* (Lk. 15; 17.) Velice se vzdálil od sebe, když hřešil. A kdyby nebyl hladověl, nebyl by se vůbec vrátil k sobě; neboť teprve když pocítil nedostatek pozemských věcí, začal uvažovati, co ztratil z duchovních. Chudí a slabí, slepí a chromí tedy jsou zváni a přicházejí; neboť lidé slabí a na tomto světě opovržení obyčejně slyší hlas Boží tím rychleji, čím více postrádají i na tomto světě potěšení. To dobře vyjadřuje onen egyptský pacholík Amalekitů, jenž zůstal na cestě nemocen, když Amalekité plenili a prchali, a

zemdlel hladem a žízní. (I. Král. 30; 11.) David ho nalezl a poskytl mu pokrmu i nápoje; a on jsa posilněn stal se Davidovi vůdcem. Nalezl hodující Amalekity a s velikou silou zahubil ty, kteří ho zanechali osláblého. Amalekité slují „národ lízající". A co je míněno národem lízajícím, ne-li mysli světských lidí? Ve své touze po všem světském jako by lízaly, těšíce se jen z věcí časných. Národ lízající plení, když milovníci pozemského hromadí zisk z cizích škod. Pacholík egyptský však je opuštěn na cestě chorý, neboť každý hříšník upadne v nevážnost u světských duchů, jakmile začne churavěti dechem tohoto světa. David ho však nalézá a dává mu pokrm a nápoj, neboť Pán mocné ruky nepohrdá tím, co svět zavrhl, a ty, kdož nejsouce schopni následovati svět jaksi zůstávají na cestě, obyčejně obrátí k milosti své lásky a poskytne jim pokrmu a nápoje svého slova; a jakoby za vůdce si je vyvolí, čině je i svými hlasateli. Neboť tím, že vnášejí Krista do srdcí hříšníků, jako by vedli Davida proti nepříteli. A bijí jako David mečem hodující Amalekity, protože mocí Páně porážejí všechny pyšné, kteří jimi ve světě pohrdli. Egyptský pacholík, zanechaný na cestě, tedy pobíjí Amalekity, neboť přečasto kázáním přemáhají mysli světských lidí právě ti, kdož dříve nebyli s to držeti v tomto světě krok se světskými lidmi.

8. Pohané zaujali místo Židů při hostině.

Slyšme však, co praví služebník, když byli chudí uvedeni na svá místa: Pane, stalo se, jak jsi rozkázal, a ještě je místo. Mnoho takových bylo shromážděno k večeři Páně z Židů, avšak počet těch, kteří uvěřili z národa židovského, nenaplnil místo nebeské hostiny. Vešlo již množství Židů; ještě však je v království prázdné místo, kam má býti přijato množství pohanů. Proto je řečeno služebníkovi: Vyjdi na cesty a k plotům a přinuí vejiti, a{ se naplní můj dům. Když Pán zve k hostině lidi z náměstí a ulic, označuje tím lid, jenž se naučil zachovávati zákon v městském obcování; když však poroučí, aby jeho hodovníci byli shromážděni s cest a od plotů, chce zajisté shromážditi lid venkovský, to jest pohanský, o němž je obrazně řečeno skrze žalmistu: Tehdy zaplesají všechny stromy lesní před tváří Páně, že přišel. (Ž. 95; 12.) Lesními stromy byli nazváni pohané, neboť v své nevěře byli vždycky pokřivení a neplodní. Kdož tedy byli odvráceni od toho venkovského způsobu života, přišli k hostině Páně jakoby od plotů.

9. Někteří jsou přinuceni přijíti na hostinu.

Je však významné, že při tomto třetím zvaní se nepraví: Pozvi, nýbrž: Přinuf vejiti. Někteří jsou totiž zváni a nedbají přijíti; jiní jsou zváni a přicházejí; o jiných se však vůbec nepraví, že jsou zváni, nýbrž jsou nuceni, aby vešli. Jsou zváni a nechtějí přijíti, kdo sice dostávají dar chápání, ale nenásledují chápání skutkem; jsou zváni a přicházejí, kdo skutkemnaplňují přijatou milost chápání; někteří pak jsou zváni tak, že jsou i nuceni. Neboť někteří sice chápou dobro, jež je třeba konati, ale upouštějí od jeho konání; vidí, co má býti konáno, ale nemají touhu se podle toho říditi. Těm se obyčejně stává - jak jsme řekli již dříve - že je v jejich tělesných žádostech stíhá nepřízeň tohoto světa; snaží se dosáhnouti světské slávy a nedaří se jim to; a když se zamýšlejí jakoby plaviti po širém moři k závažnějším cílům tohoto věku, vždycky jsou vrženi nepříznivými větry zpět na pobřeží svého ztroskotání. A když vidí, že nepřátelský svět maří jejich touhy, připomínají si, čím jsou povinni sami svému původci; a tak se k němu vracejí zahanbeni, zatím co předtím ho zpupně opustili z lásky k světu. Často jsou lidé, kteří se chtějí vzmoci v časné slávě, buď skličováni dlouhou chorobou nebo klesají zasaženi bezprávím, nebo stiženi vážnými nehodami pozbývají mysli a v bolesti způsobené světem poznávají, že neměli v ničem důvěřovati jeho rozkoši; a kárajíce sami sebe v svých touhách, obracejí srdce k Bohu. O těch zajisté praví Pán skrze proroka: Hle, já opletu cestu tvou trním a

ohradím ji hradbou a stezek svých nenajde. A půjde za milovníky svými a nedostihne je, hledati bude a nenalezne je, i řekne: *Půjdu a vrátím se k muži svému prvnímu, protože tehdy mi bylo lépe než nyní.* (Os. 2; 6-7.) Mužem každé věřící duše jest Bůh, neboť ona je s ním spojena vírou. Avšak duše s Bohem spojená následuje své milovníky, když mysl, jež už skrze víru uvěřila, ještě se ve skutcích oddává zlým duchům, hledá slávu světskou, sytí se tělesnou rozkoší, oddává se vybraným požitkům. Často však všemohoucí Bůh milosrdně pohlédne na takovou duši a přimísí do jejích rozkoší hořkost. Proto praví: Hle, já opletu cestu tvou trním. Naše cesty jsou opletenytrním, když ve svých špatných touhách narážíme na ostny bolestí. A ohradím ji hradbou a stezek svých nenalezne. Naše cesty jsou ohrazeny hradbou, když se našim touhám v tomto světě stavějí na odpor tvrdé překážky. A nemůžeme nalézti své stezky, neboť je nám bráněno dosáhnouti toho, co hledáme ve zlém. A půjde za milovníky svými a nedostihne je, neboť duše nedonutí k naplnění svých tužeb zlé duchy, kterým se oddala v svých tužbách. Uvádí se však, jak veliký užitek vzchází z tohoto prospěšného nezdaru, když se dodává: I řekne: Půjdu a vrátím se k muži svému prvnímu, protože tehdy mi bylo lépe než nyní. Když tedy nalezne svou cestu ohrazenu trním, když nemůže dostihnouti své milovníky, vrací se k lásce k prvnímu muži; neboť když nemůžeme dosáhnouti v tomto světě, co chceme, když ochabneme pro ne-splnitelnost svých tužeb, tu si obyčejně uvedeme zase na mysl Boha, tu se nám začne líbiti ten, jenž se nám dříve nelíbil; pojednou se nám stává sladkým ve vzpomínce ten, jehož přikázání nám byla dříve trpká, a hříšná duše, která se snažila býti cizoložnicí, aniž jí mohla býti zjevným skutkem, umiňuje si, že bude věrnou manželkou. Kdož tedy zlomeni nepřízní tohoto světa se vracejí k lásce k Bohu a jsou zbavováni tužeb tohoto života, zdali nejsou, bratří moji, nuceni, aby vešli?

10. Zavržení těch, kdo neposlechli Božího pozvání.

Velmi však je třeba se báti toho výroku, který je uváděn dále. Pozorně jej vyslechněte sluchem srdce, bratří a páni moji - bratří moji, pokud jste hříšníci, páni moji, pokud jste spravedliví. Pozorně jej vyslechněte, abyste jej pocítili na soudě tím méně, s čímvětší bázní jej nyní vyslechnete v kázání. Praví totiž: Pravím pak vám, že žádný z těch mužů, kteří byli pozváni, neokusí mé večeře. Hle, zve sám, zve skrze anděly, zve skrze otce, zve skrze proroky, zve skrze apoštoly, zve skrze pastýře, zve i skrze nás, zve přečasto skrze své zázraky, zve přečasto skrze tresty, zve někdy i skrze úspěch tohoto světa, zve někdy i skrze nezdar. Nikdo ať neodmítá, aby se mu nestalo, že zatím co se pozván omlouvá, nebude moci vejít, až bude chtít. Slyšte, co praví Moudrost skrze Šalomouna: *Tehdy ke mně budou volatí a nevyslyším je; ráno si přivstanou, ale nenaleznou mě.* (Přísl. 1; 28.) Proto volají pošetilé panny, opozdivše se: *Pane, pane, otevři nám!* (Mt 25; 11.) Již však se jim žádajícím přístupu odpovídá: Amen, amen pravím vám, neznám va's. Zdali tedy nemusíme, bratří nejmilejší, opustit všechno, zanechat světských starostí, oddávat se jen tužbám nebeským? To je však dáno nemnohým.

11. Jak nakládati se světskými statky.

Chci vás napomenouti, abyste se zřekli všeho, ale neodvažuji se. Nemůžete-li tedy opustiti všechno světské, mějte aspoň světské věci takovým způsobem, abyste jimi nebyli vázáni k světu, aby pozemská věc byla držena, ne aby sama držela v moci; aby to, co máte, bylo pod panstvím vaší mysli; aby vaše mysl nebyla spíše majetkem vašeho majetku, když by byla přemožena láskou k pozemským věcem. Věci časné ať slouží při putování, k věčnému ať se touží dojiti při skonání pouti. Jakoby úkosem nechť se hledí na všechno, co se děje v tomto světě. Oči

ducha však bud-tež upřeny kupředu, se vší pozorností patříce na to, k čemu spějeme. Z kořene nechť jsou vyhlazeny neřesti, vyrvány nejen z úkonů činnosti, nýbrž i z myšlenek srdce. Nechť nás od hostiny Páně nezdržuje rozkoš těla ani uspokojování zvědavosti ani prahnutí ctižádosti; nýbrž i toho počestného, co konáte, dotýkejme se v duchu jen jakoby po straně, aby příjemné pozemské věci sloužily našemu tělu, aniž by v nej-menším překážely srdci. Neodvažujeme se vám tedy říci, bratří, abyste opustili všechno; chcete-li však, můžete vše opustiti, i když si to podržíte, jestliže si vedete v časných věcech tak, abyste přesto celou myslí směřovali k věčnému.

12. Jak máme užívati pozemského podle apoštola.

Proto zajisté praví apoštol Pavel: *Čas je krátký; zbývá, aby také ti, kdož mají manželky, byli tak, jako by je neměli; a kdo pláčí, jako by neplakali, a kdož se radují, jako by se neradovali; a kdo kupují, jako by neměli, a kdož užívají světa, jako by neužívali; neboť pomíjí tvářnost tohoto světa.* (I. Kor. 7; 29.) Manželku totiž má, jako by ji neměl, kdo umí plniti povinnosti těla tak, aby pro ně nebyl nucen přilnouti celou myslí k světu. Praví-li totiž týž výborný kazatel: Kdo má manželku, myslí na věci tohoto světa, kterak by se líbil manželce: pak má manželku, jako by ji neměl, kdo se snaží tak se líbiti manželce, aby se přitom neznelíbil Stvořiteli. Pláče pak, jako by neplakal, kdo je časnými škodami zarmucován tak, že přesto vždycky ducha utěší zisky věčnými. A raduje se, jako by se neradoval, kdo se tak raduje z časných statků, že přitom stále myslí na věčná muka, a povznášeje mysl radostí, zatěžuje ji zároveň ustavičným závažím prozřetelné bázně. Kupuje pak, jako by neměl, kdo si opatřuje pozemské věci k užívání a přeceostražitou úvahou předvídá, že je vbrzku opustí. A užívá světa, jako by ho neužíval, kdo si zařizuje podle potřeby všechny vnější nezbytnosti života, ale nedovolí jim nabýti vlády nad jeho myslí, takže slouží venku v poddanosti a nikdy neruší pozornost ducha směřujícího k výsostem. Všem takovým jsou tedy zajisté veškeré věci pozemské nikoli k touze, nýbrž k užitku; neboť sice užívají nezbytných věcí, ale usilují, aby ničeho neužívali hříšně. Ba získávají i denně mzdu z těch věcí, jež mají, a více se radují z dobrého skutku než z dobrého držení.

13. Málokdo zachází se světským v duchu nikoli světském.

A aby se to nezdálo někomu nesnadné, povím vám něco o osobě, kterou mnozí z vás znali; sám jsem se to dověděl před třemi roky od spolehlivých osob v městě Centumcellách.[148] Byl totiž nedávno v tom městě městský správce Theofanius,[149] muž oddaný skutkům milosrdenství, konající dobré skutky a zvláště pěstující pohostinství. Zaměstnán pracemi svého úřadu, zabýval se věcmi pozemskými a časnými, ale, jak se jasně ukázalo při jeho smrti, konal to více z nutnosti než z vlastního úmyslu. Neboť když se přiblížila chvíle jeho smrti a silná bouře hrozila, že zabrání jeho pohřbu, a jeho manželka se ho s mnohým pláčem tázala: „Co mám dělat? Jak tě vypravím ven k pohřbu, když pro náramnou bouři nemohu ani vyjít ze dveří tohoto domu?" on odpověděl: „Neplač, ženo, neboť jakmile zemru, počasí se uklidní." Po jeho slovech následovala hned smrt a po smrti utišení. Jeho ruce i nohy byly opuchlé podagrou a plné ran, a vytékala z nich zkažená krev. Když však bylo podle zvyku jeho tělo odkryto k omytí, byly jeho ruce anohy shledány tak zdravé, jako by nikdy nebyl měl žádných ran. Byl tedy odnesen v průvodu a pohřben; a jeho manželce se uzdálo, aby čtvrtého dne po pohřbu byla vyměněna mramorová deska, jež byla položena na hrobě. A když byl ten mramor, přikrývající jeho tělo,

[148] Centumcellae jsou nynější Civitávecchia.

[149] „městský správce Theofanius", v originále comes Tři., vl. „dvořan, dvorní úředník"; za doby sv. Řehoře byla takovým úředníkům svěřována správa významnějších měst, a takovým správcem byl i Theofanius. Srv. Rozmluvy IV, 27, kde se líčí příběh téměř týmiž slovy.

zdvižen, rozšířila se z jeho těla taková vůně, jako by jeho hnijící tělo bylo plno voňavek místo červů. Uvedl jsem to, abych mohl ukázati na blízkém příkladě, že někteří lidé nosí světský šat a přece nemají světského ducha. Neboť lidé, jež nutnost váže k světu tak, že se nikterak nemohou světa zprostit, mají světské věci držeti takovým způsobem, aby jim ze slabosti ducha nepodléhali. O tom tedy přemýšlejte, a nemůžete-li opustiti všechno, co je ze světa, počínejte si dobře ve vnějších věcech, ale uvnitř spějte horlivě k věčným. Nic ať neomeškává touhu vaší mysli; ať vás nezdržuje rozkoš ze žádné věci na tomto světě. Je-li milováno dobro, ať se mysl těší z lepšího, to jest z nebeského dobra. Je-li obáváno zlé, ať se připomíná duchu zlo věčné, aby vida, že tam jsou i věci hodné větší lásky i věci hodné větší bázně, nelpěl zde na ničem. K tomuto konání máme za pomocníka Prostředníka mezi Bohem a lidmi, skrze něhož vše obdržíme rychleji, planeme-li k němu opravdovou láskou: jenž žije a kraluje s Otcem a Duchem svatým Bůh na věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA SEDMA

proslovená k lidu v basilice svatého Šebestiána mučedníka[150] v den jeho zrození.

CTENI SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (14; 26-33).

Následovaní Krista Lk 14; 26-33.

Za onoho času řekl Ježíš zástupům: „Přichází-li kdo ke mně a nemá v nenávisti otce svého a matku a manželku i syny a bratry a sestry, nadto však i duši svou, nemůže býti mým učedníkem. A kdo nenese svůj kříž a nejde za mnou, nemůže býti mým učedníkem. Neboť kdo z vás, chtěje vy stavěti věž, nesedne dříve a nevypočítá potřebný náklad, zdali by měl dosti k dostavění, aby snad, když by položil základy a nemohl dostavěti, všichni, kdož by to viděli, nezačali se mu posmívati, řkouce: „Tento člověk začal stavět a nemohl dokončit stavbu." Anebo který král, chtěje jiti do války proti jinému králi, nesedne dříve a nerozvažuje, může-li vyjiti s deseti tisíci proti tomu, kdo na něho táhne s dvacíti tisíci? Jinak pošle k němu vyslance, dokud je ještě daleko, a žádá o uzavření míru. Tak tedy žádný z vás, kdo se neodřekne všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem."

1. Před nebeskými věcmi bledne všechno ostatní.

Uvážíme-li, bratří nejmilejší, jaké a jak veliké věci se nám slibují v nebi, ztrácejí pro ducha cenu všechny věci, jež jsou v držení na zemi. Neboť pozemský majetek je ve srovnání s nebeským štěstím břemenem,nikoli podporou. Časný život je třeba ve srovnání s věčným životem zváti spíše smrtí než životem. Vždyť co jiného je denně se projevující úhona porušenosti než jakási prodloužená smrt? Který jazyk by však dovedl vysloviti nebo který rozum pochopiti, jak veliká je to radost býti v nebeském městě účasten sborů andělských, býti přítomen s přeblaženými duchy slávě Stvořitelově, patřiti přímo na tvář Boží, viděti světlo neomezené; nebýti tísněn žádnou bázní, těšiti se z daru věčné neporušenosti? Rozehřívá se duch, slyše o těch věcech, a již touží se octnouti tam, kde doufá býti účasten radostí bez konce. Velikých odměn však nemůže dosáhnouti jinak než velikým úsilím. Proto též výborný kazatel Pavel praví: *Nebude korunován leč ten, kdo zápasí náležitě.* (II. Tim. 2; 5.) Nechť tedy těší ducha velikost odměn, ale

[150]vl. basilika sv. apoštolů Petra a Pavla nad hrobem sv. Šebestiána na Appijské silnici „ad Catacumbas". Svátek 20. ledna.

nechť jej nezastrašuje zápas s obtížemi. Proto dí Pravda těm, kdo k ní přicházejí: Přichází-li kdo ke mně a nemá v nenávisti otce svého a matku a manželku i syny a bratry a sestry, nadto však i duši svou, nemůže býti mým učedníkem.

2. V jakém smyslu máme své rodiče milovati i nenáviděti.

Naskýtá se však otázka, jak to, že se nán přikazuje nenáviděti rodiče a příbuzné podle těla, když tě se nám poroučí milovati i nepřátele? A praví zajisté Pravda o manželce: *Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.* (Mt 19; 6.) A Pavel dí: *Muži, milujte manželky své, jako i Kristus Církev.* (Efes. 5; 25.) Hle, učedník hlásá, že je třeba milovati manželku, zatím co mistr praví: Kdo nemá v nenávisti manželku, nemůže býti mým učedníkem. Zdali něco jiného prohlašuje soudce, něco jiného vyvolává hlasatel? Či snad můžemezároveň milovati i nenáviděti? Uvážíme-li však moc přikázání, můžeme obojí konati v různém smyslu, abychom i milovali lidi tělesným příbuzenstvím s námi spojené, jež jsme poznali jako své přátele, i nenávistí a vystříháním byli cizími těm, kteří nám na cestě Boží působí protivenství. Jaksi nenávistí je totiž milován člověk, jenž jsa tělesného smýšlení není slyšen, když nám vnuká špatnosti. Aby pak Pán ukázal, že tato nenávist k bližním nepochází z nedostatku náklonnosti, nýbrž z lásky, dodává v zápětí: Nadto však i duši svou. Je nám takto přikazováno nenáviděti bližní, nenáviděti i vlastní duši. Je tedy patrno, že kdo nenávidí bližního jako sebe sama, má ho nenávidět milováním. Neboť duši svou nenávidíme dobře tehdy, když nepovolujeme jejím touhám, když přemáháme její žádostivost, když se vzpíráme jejím rozkoším. Je tedy jaksi nenávistí milována, jsouc opovrhováním vedena k lepšímu. Nejinak zajisté máme projevovati rozdíl své nenávisti i vůči bližním, tak abychom v nich i milovali, čím jsou, i nenáviděli to, čím nám překážejí na pouti k Bohu.

3. Pavel jako příklad nenávisti.

Když zajisté cestoval Pavel do Jerusalema, vzal prorok Agabus jeho pás a svázal si jím nohy, řka: *Muže, jemuž náleží tento pás, takto spoutají v Jerusalemě.* (Sk. 21; 11.) Co však říkal ten, jenž dokonale nenáviděl svou duši? *Jsem hotov nejen se dáti spoutati, nýbrž i umřítí v Jerusalemě pro jméno Pána Ježíše; aniž pokládám duši svou za dražší sebe.* (T. 21; 13, 20; 24.) Ejhle, jak milováním nenáviděl, ba nenáviděním miloval duši svou, již toužil vydati na smrt pro Ježíše, aby ji vzkřísil k životu ze smrti hříchu! Podle tohoto rozdílu své nenávisti tedy uzpůsobme i svounenávist k bližnímu. Budiž na tomto světě milován i každý nepřítel, ale překážející v cestě k Bohu nebudiž milován, třeba byl i příbuzný. Neboť každý, kdo si již žádá věčného, musí se v té při Boží, jíž se ujal, odloučiti od otce, od matky, od manželky, od synů, od příbuzných, od sebe sama, aby poznával Boha tím pravdivěji, čím více mu jsou v jeho při cizími všichni ostatní. Často se totiž stává, že tělesná hnutí rozptylují pozornost mysli a zatemňují její bystrost; krotíme-li je však přemáháním, netrpíme od nich škody. Je tedy třeba milovati bližní, prokazovati lásku všem, příbuzným i cizincům; avšak neodchylovati se pro tuto lásku od lásky k Bohu.

4. Tělesné náklonnosti nesmějí odváděti od cesty k Bohu.

Víme pak, že když se archa Páně vracela z filištínské země do země izraelské, byla vložena na vůz a do vozu byly zapřaženy krávy, jak se připomíná, otelené; jejich telata zavřeli doma. A je psáno: *Šly pak krávy přímou cestou, jež vede do Bethsames, a jedním chodem šly, jdouce a bučíce, a neuchylovaly se napravo ani nalevo.* (I. Král. 6; 12.) Koho tedy představují krávy, ne-li všechny věřící v Církvi? Ti jako by nesli vloženou archu Páně, když uvažují o přikázáních svatého slova. Je také třeba si všimnouti připomínky, že měly telata; neboť mnozí věřící, kteří vnitřně dlí na cestě Páně, jsou navenek poutáni tělesnými náklonnostmi; neodchylují

se však od správné cesty, nesouce v mysli archu Boží. Hle, krávy kráčejí do Bethsames. Bethsames znamená „dům slunce", a prorok praví: *Vám však, kteří se bojíte Pána, vzejde slunce spravedlnosti.* (Malach. 4; 2.) Spějeme-li tedy k příbytku věčného slunce, je zajisté důstojno, aby chom se neuchylovali s cesty k Bohu pro tělesné náklonnosti. Je totiž třeba usilovně mysliti na to, že krávy zapřažené do vozu Božího jdou a bučí; vyrážejí z nitra řev, ale neuchylují se s cesty. Tak zajisté mají býti uvnitř Církve svaté kazatelé Boží, tak i všichni věřící - aby skrze lásku měli s bližními útrpnost, a přece aby útrpností nesešli s cesty Boží.

5. Kříž se nese dvojím způsobem.

Jak je však třeba projevovati tuto nenávist k duši, vyjadřuje Pravda připojujíc: Kdo nenese svůj kříž a nejde za mnou, nemůže býti mým učedníkem. Kříž sluje od křižování. A neseme kříž Páně dvojím způsobem: buď že tělo trápíme zdrželivostí nebo že v útrpnosti s bližním pokládáme jeho nouzi za vlastní. Neboť kdo projevuje bolest nad cizím neštěstím, nese v duchu kříž. Třeba však věděti, že někteří lidé se oddávají zdrželivosti těla ne pro Boha, nýbrž pro prázdnou slávu. A mnozí lidé projevují bližnímu útrpnost nikoli duchovně, nýbrž tělesně, takže ho soustrastí povzbuzují ne k ctnostem, nýbrž k proviněním. Ti se tedy sice zdají nésti kříž, ale nejdou za Pánem. Proto dí správně táž Pravda: Kdo nenese svůj kříž a nejde za mnou, nemůže býti mým učedníkem. Neboť nésti kříž a jiti za Pánem znamená buď zdrželivost těla nebo útrpnost s bližním osvědčovati ze snahy o dosažení věčnosti. A každý, kdo je prokazuje ze světských pohnutek, nese sice kříž, ale zdráhá se jiti za Pánem.

6. Všechno, co konáme, třeba prozíravě připraviti.

Protože však jsou dávána vznešená přikázání, uvádí se přirovnání vzaté z budování vysoké stavby, ano se dodává: Neboť kdo z vás, chtěje vystavěti věž, nesedne dříve a nevypočítá potřebný náklad, zdali by měl dosti k dostavění, aby snad, když by položil základy a nemohl dostavěti, všichni, kdož by to viděli nezačali se mu posmívati, řkouce: „Tento člověk začal stavět a nemohl dokončit stavbu." Všechno, co konáme, musíme předem bedlivě rozvážiti. Neboť hle, podle slov Pravdy si ten, kdo chce stavěti věž, nejprve opatří náklad na stavbu. Toužíme-li tedy vybudovati věž pokory, musíme se dříve opatřiti proti protivenství tohoto světa. Neboť mezi pozemskou a nebeskou stavbou je ten rozdíl, že pozemská stavba se buduje tak, že se náklady shromažďují, nebeská však tak, že se náklady rozdávají. K oné si shromažďujeme prostředky, jestliže shromažďujeme, co jsme neměli, k této si opatřujeme prostředky, jestliže opouštíme i to, co jsme měli. Tyto prostředky si nemohl opatřiti onen boháč, jenž maje veliký majetek, tázal se Mistra: *Mistře dobrý, jakými skutky dosáhnu života věčného?* (Mt 19; 16.) Když uslyšel přikázání o opuštění všeho, odešel smuten a stal se tím nuznějším na duchu, čím zámožnějším ho zevně činil majetek. Poněvadž totiž miloval v tomto životě nákladnou povýšenost, nechtěl věnovati na pouť k věčné vlasti náklady pokory. Je však třeba si všimnouti, že se praví: *Aby všichni, kdož by to viděli, nezačali se mu posmívati, neboť podle slov Pavlových stali jsme se podívanou světu, andělům i lidem.* (I. Kor. 4; 9.) A ve všem, co konáme, musíme míti na zřeteli své skryté protivníky, kteří se vždycky opírají proti našemu dílu, vždyckyse radují z našeho nezdaru. Ty maje na mysli, praví prorok: *Bože můj, v tebe důvěřuji, nechť nejsem zahanben; a nechť se mi neposmívají moji nepřátelé* (Ž. 24; 2—3.) Jestliže totiž zaměstnáni dobrými skutky, nemáme se bedlivě na pozoru před zlými duchy, trpíme výsměch právě od těch, kdož nás sváděli k zlému. Protože však bylo přirovnání vzato ze stavění budovy, přechází se teď v podobenství od menšího k většímu, aby z nejmenších věcí bylo usuzováno o větších. Neboť následuje: Nebo který král,

chtěje jiti do války proti jinému králi, nesedne dříve a ne-rozvažuje, může-li vyjiti s deseti tisíci proti tomu, kdo na něho táhne s dvacíti tisíci? Jinak pošle k němu vyslance, dokud je ještě daleko, a žádá o uzavření míru. Král jde rovným právem do boje proti jinému králi, a přece, usoudí-li, že není dosti silný, vyšle poselstvo a žádá o mír. V jakých slzách tedy musíme doufati v milost my, kteří nepřijdeme k soudu rovným právem se svým králem, poněvadž náš stav, naše slabost a naše pře nás stavějí na nižší místo!

7. Pilně je třeba se stříci špatných myšlenek.

Snad jsme však již odvrhli viny špatného skutku, odmítáme již navenek jakoukoli nepravost; zdali však obstojíme při skládání účtů ze svého myšlení? Praví se přece, že s dvaceti tisíci přichází ten, proti němuž je slabý král přicházející s deseti tisíci. Deset tisíc se má k dvaceti tisícům jako jedna ke dvěma. My však, i když již značně prospíváme, stěží zachováváme spravedlnost aspoň ve vnějších svých skutcích. Neboť i když je již odvržena chlípnost tělesná, přece ještě není docela vyvržena ze srdce. Avšak ten, jenž přijde soudit, soudí zároveň vnějšek i nitro, má zřetel stejně k činům i k myšlenkám. Přichází tedy s dvojnásobným vojskem, když nás, stěží připravené co do pouhých skutků, vyšetřuje zároveň v díle i v myšlení, Vidíme-li tedy, že se svým vojskem neobstojíme proti jeho dvojnásobnému, co jiného nám zbývá učiniti, bratří, nežli poslati k němu poselství, dokud je ještě daleko, a žádat ho o uzavření míru? Praví se totiž, že je daleko, protože ještě není zjevně přítomen jako soudce. Vyšleme k němu jako posly své slzy, vyšleme skutky milosrdenství, zabijme na jeho oltáři smírné oběti, poznejme, že se s ním na soudě nemůžeme měřiti; uvažme sílu jeho moci, žádejme o uzavření míru. Toť naše poselstvo, jež usmiřuje přicházejícího krále. Uvažte, bratří, jaká je to milost, že otálí přijití ten, jenž svým příchodem může zahubiti. Vyšleme k němu, jak jsme řekli, své posly: pláč, almužny, obětování svatých obětí. Neboť obzvláštní měrou přispívá k našemu osvobození svatá oběť oltářní, obětovaná se slzami a s ochotnou myslí; ten totiž, jenž vstav z mrtvých o sobě již neumírá, skrze tuto oběť trpí opět pro nás v svém tajemství. Neboť kdykoli mu obětujeme oběť jeho utrpení, obnovujeme po každé jeho utrpení k svému rozhřešení.

8. Příklad účinnosti svaté oběti.

Myslím, bratří nejmilejší, že mnozí z vás znají věc, kterou vám teď chci vyprávěním připomenouti. Vypráví se, že nedlouho před naší dobou byl kdosi zajat od nepřátel a odveden do vzdálené krajiny; a když byl dlouho držen v poutech a nevracel se z toho zajetí k své manželce, měla za to, že zemřel. I pečovala o to, aby zaň byly jako za mrtvého týdně obětovány obětí. A po každé, když byla jeho manželkou obětována oběť za vysvobození jeho duše, byl zbavován pout. Neboť když se po dlouhé době vrátil, s velikýmúdivem svěřil své manželce, že v jistý den každého týdne se jeho pouta uvolňovala. Když jeho manželka porovnala dny a hodiny, poznala, že byl zbaven pout právě tehdy, když, jak se pamatovala, dávala zaň konati oběť.[151] Z toho tedy, bratří nejmilejší, z toho bezpečnou úvahou pochopte, v jak veliké míře je schopna svatá oběť námi přinášená zbaviti nás pout srdce, jestliže přinesena od jiného mohla někoho jiného zbaviti pout tělesných.

[151]Srv. Rozmluvy IV, 57.

9. O biskupu Cassiovi.

Mnozí z vás znali, bratří nejmilejší, Cassia,[152] biskupa města Narnie; ten měl ve zvyku denně přinášeti Bohu oběť, takže téměř neuplynulo v jeho životě dne, aby nebyl přinášel Bohu všemohoucímu smírnou oběť. S touto obětí se také velice srovnával jeho život. Neboť rozdával na almužnách všechno, co měl; a když přicházela hodina sloužení oběti, tu jakoby v oběť zabíjel sám sebe s velkou zkroušeností srdce, celý se v slzách rozplývaje. O jeho životě a smrti jsem byl zpraven od jistého jáhna ctihodného života, jenž jím byl vydržován. Vyprávěl totiž, že jedné noci se jeho knězi zjevil Pán, řka: „Jdi a rci biskupovi: Konej, co konáš, čiň, co činíš, nechť neustává noha tvá, nechť neustává ruka tvá; o narozeninách apoštolů přijdeš ke mně a dám ti odplatu tvou." Kněz vstal, protože však den narození apoštolů byl již velmi blízký, bál se biskupovi oznámiti tak blízký den smrti. Příští noci se však Pán zjevil znovu a prudce káral jeho neposlušnost; a opětoval slovo svého příkazu. Tu kněz vstal, aby se vydal na cestu, ale opět se slabost srdce stala překážkou zvěstování zjevení; i zatvrdil se k napomenutí opětovaného příkazu a zanedbal jiti a oznámiti, co viděl. Protože však po veliké laskavosti zhrdnuté milosti přicházívá tím větší hněv pomsty, zjeviv se po třetí přidal již Pán k slovům šlehy, i byl potrestán tak přísným bitím, že v něm rány těla obměkčily tvrdost srdce. Poučen tedy ranami, vstal a šel za biskupem, a podle zvyku ho již našel u hrobu svatého Juvenala mučedníka, přichystaného k sloužení oběti; požádal ho, aby s ním poodešel stranou od přítomných a vrhl se mu k nohám. A když ho biskup hojně slzícího stěží mohl přimět, aby vstal, chtěl po-znati příčinu slz. On pak hodlaje po pořádku vylíčiti zjevení, odhrnul nejdříve šat s ramenou a odhalil tělesné rány, svědky, abych tak řekl, pravdy i viny, ukázal, jak přísně byl ztrestán ranami, jež zbrázdily jeho údy, zanechavše po sobě podlitiny. Jakmile to biskup spatřil, zděsil se a s mocnými projevy úžasu se dotazoval, kdo se mu opovážil učiniti něco takového. On mu odpověděl, že to vytrpěl pro něho. Tu vzrostl údiv s hrůzou; kněz však již bez dalšího otálení odhalil na jeho dotazy tajemství zjevení a oznámil mu příkaz Páně slovy, jež byl slyšel, řka: „Konej, co konáš, čiň, co činíš, nechť neustává noha tvá, nechť neustává ruka tvá; o narozeninách apoštolů přijdeš ke mně a dám ti odplatu tvou." Když to biskup uslyšel, začal se modliti leže na zemi s velikou zkroušeností srdce, a ačkoli přišel slaviti oběť o třetí hodině, oddálil to až do hodiny deváté pro velikost dlouhé modlitby. A od té doby se mu neustále množily zisky zbožnosti; stal se stejně mocným v díle, jako si byl jist odměnou; začaltě již míti pro ten slib dlužníkem toho, jemuž byl sám dlužníkem. Bylo pak jeho zvykem, že v den narození apoštolů přicházel každoročně do Říma; avšak se zřetelem k tomuto zjevení nechtěl tam odejiti jako obvykle. Tu dobu tedy prožil ve velikém napětí; očekával však marně svou smrt i v druhém a třetím roce, pak ve čtvrtéma pátém, a podobně i v šestém. Už mohl začít pochybovat o pravdivosti zjevení, kdyby slovům nebyly dodávaly věrohodnosti rány. I dočkal se takto bez úhony i v sedmém roce svatých vigilií očekávaného svátku; o vigiliích však ho zachvátila lehká horečka a v samý den svátku oznámil svým čekajícím synům, že nemůže slaviti mši. Oni však, čekajíce společně, až vyjde, přišli hromadně k němu, jednomyslně se zaří-kajíce, že nesvolí, aby se toho dne slavila mše, ne-předstoupí-li před Boha jako přímluvce sám jejich pastýř. Tu on jsa donucen sloužil mši v biskupské oratoři, udělil všem z vlastní ruky tělo Páně a dal jim políbení pokoje. Když byly provedeny všechny úkony přinesené oběti, vrátil se na lože, a když leže na něm viděl kolem sebe státi všechny své kněze a služebníky, jako by jim dával poslední sbohem, napomínal je, aby zachovali svazek lásky, a kázal jim o tom, jakou svorností mají býti navzájem sjednocováni. Tu náhle zvolal strašným hlasem uprostřed zbožné promluvy: „Přišla hodina!" A ihned podal okolostojícím sám šátek, jejž mu podle zvyku měli držeti před obličejem při umírání. A když jej rozprostřeli, vypustil ducha, a tak byla ta svatá duše zproštěna

[152]Sv. Kassius, biskup narnijský, se ctí 29. června. Viz o něm též Rozmluvy III, 6 a IV, 56, kde se vypráví o jeho smrti stručněji.

porušení těla, došedši radostí věčných. Koho, bratří nejmilejší, koho napodobil svou smrtí ten muž, ne-li toho, jejž měl před očima v svém životě? Neboť vyšel z těla, řka: „Přišla hodina", jakož i Ježíš, když bylo všechno vykonáno, řka: *Dokonáno jest,* naklonil hlavu a vypustil ducha. Co tedy učinil Pán z vlastní moci, to učinil služebník z povolání.

10. Soudce oddaluje příchod, aby neměl koho trestat.

Hle, jak krásný mír milosti uzavřelo s přicházejícím králem ono poselství každodenní oběti, vyslané s almužnami a slzami! Kdo tedy může, nechť se odřekne všeho. Kdo se však nemůže odříci všeho, ať vyšle poselstvo, dokud je král daleko, ať mu nabídne dary slz, almužen, obětí. Neboť chce býti usmiřován orosbami ten, jenž ví, že před jeho hněvem nic neobstojí. 2e dosud otálí s příchodem, očekává poselstvo. Neboť kdyby chtěl, již by byl přišel a byl by zahubil všechny své protivníky. On však zároveň ohlašuje, v jaké hrůze přijde, i otálí s příchodem, protože nechce nalézti nikoho, koho by potrestal. Ohlašuje nám vinu našeho odmítnutí, řka: Tak tedy žádný z vás, kdo se neodřekne všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem, a přece nám podává lék naděje v spásu, neboť nemoha býti snášen v hněvu, chce býti usmířen poselstvem žádaného míru. Smyjte tudíž, bratří nejmilejší, slzami poskvrny hříchů, setřete je almužnami, odčiňte je svatými obětmi. Nepřisvojujte si touhou to, čeho jste se ještě neodřekli co do užívání. Naději opřete o jediného Vykupitele, duchem přejděte do nebeské vlasti. Neboť nepřisvojujete-li si již nic na tomto světě náklonností, odřekli jste se již všeho, i když to jest vaším majetkem. Kéž nám toužené radosti udělí sám ten, jenž nám přinesl lék věčného pokoje, Ježíš Kristus, Pán náš, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA OSMA

proslovená k lidu v basilice svatého Klementa mučedníka.

CTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE MATOUŠE (22; 1-14).

Podobenství o svadbiě královské Mt 22; 1-14.

Za onoho času promlouval Ježíš k velekněžím a farizeům v podobenstvích, řka: „Podobno jest království nebeské člověku králi, který vystrojil svatbu svému synu. I poslal své služebníky, aby povolali pozvané na svatbu; a nechtěli přijíti. Opět poslal jiné služebníky, řka:„Řekněte pozvaným: Hle, oběd svůj jsem připravil, býci moji a krmná zvířata jsou pobita a všechno je připraveno; přijdte na svatbu." Oni však nedbali a odešli jeden na'svůj statek, jiný pak za svým obchodem. Ostatní pak zajali jeho služebníky a zahrnuvše je urážkami, zabili je. Když to král uslyšel, rozhněval se, a vyslav svá vojska, zahubil ty vrahy a jejich město zapálil. Potom řekl svým služebníkům: „Svatba je sice přichystána, avšak ti, kdož byli pozváni, nebyli jí hodni. Jděte tedy na rozcestí a každého, koho naleznete, pozvěte na svatbu." I vyšli jeho služebníci na cesty a shromáždili všechny, jež nalezli, zlé i dobré; a naplnila se svatební síň stolovníky. Vešel pak král, aby viděl stolující, a uzřel tam člověka neoděného rouchem svatebním. 1 řekl mu: „Příteli, kterak jsi sem vešel, nemaje roucha svatebního?" A on oněměl. Tu řekl král přisluhujícím: „Spoutajíce mu ruce i nohy, vržte jej do temnot zevnějších; tam bude pláč a skřípění zubů. Neboť mnoho je povolaných, ale málo vyvolených."

1.Matouš a Lukáš jsou uváděni ve shodu.

Chci podle možnosti krátce probrati, bratří nejmi-lejší, text evangelijního čtení, abych měl potom dostatek času k delší promluvě. Nejprve však je třeba zkoumati, zdali je to u Matouše totéž čtení jako to, co se líčí u Lukáše pode jménem večerní hostiny. A jsou v tom některé věci, jež si zdánlivě odporují; neboť zde se připomíná oběd, tam večeře; zde byl vyloučen ten, jenž nepřišel na svatbu v důstojném rouchu, tam se nepraví o žádném příchozím, že by byl odmítnut. Z toho se správně vyrozumívá jednak že zde je svatbou míněna přítomná Církev, jednak že tam je večeří míněna věčná a konečná hostina; neboť do této Církve vcházejí lidé, kteří z ní jednou vyjdou, z té druhé však nevyjde nikdo, kdo do ní jednou vešel. Jestliže by však někdo tvrdil, že je to totéž čtení, pokládám za lepší ustoupiti bez úhony víry cizímu názoru než se oddávati sporům; neboť dá se to snad pojímati vhodně i tak, že Matouš vyložil o cmom vyvrženém, přišedším bez roucha svatebního, to, co Lukáš zamlčel. Že pak tento mluví o večeři, onen o obědě, to nepůsobí našemu chápání žádné nesnáze; protože totiž za starých časů býval oběd denně o deváté hodině,[153] byl sám oběd nazýván večeří.

2.Královstvím Božím se obyčejně rozumíCírkev spravedlivých.

Vzpomínám si, že jsem již často řekl, že královstvím nebeským obyčejně sluje ve svatém Evangeliu přítomná Církev. Jeť nazýváno královstvím nebeským shromáždění spravedlivých. Poněvadž totiž Pán praví skrze proroka: *Nebe jest stolice má* (Izai. 66; 1) a Šalomoun praví: Duše spravedlivého je stolice moudrosti,[154] a též Pavel praví: Krista, Boží to moc a Boží moudrost (I. Kor. 1; 24); musíme z toho jasně vy-rozuměti, že je-li Bůh moudrost a duše spravedlivého stolicí moudrosti, zatím co nebe je nazýváno stolicí Boží, pak nebe znamená duši spravedlivého. Proto je řečeno o svatých kazatelech skrze žalmistu: *Nebesa vypravují slávu Boží.* (Ž. 18; 2.) Království nebeské je tedy Církev spravedlivých, neboť zatím co jejich srdce si nežádají ničeho pozemského, tím, že směřují k nebeským věcem, kraluje v nich již Pán jako na nebesích. Budiž tedy řečeno: Podobno jest království nebeské člověku králi, který vystrojil svatbu svému synu.

3. Svatbou Syna Božího je jeho Vtělení.

Chápe již vaše láska, kdo je ten král, otec královského syna: ten zajisté, jemuž dí žalmista: *Bože, soud svůj králi dej a spravedlnost svou synu královu.* (Ž. 71; 2.) Který vystrojil svatbu svému synu. Tehdy totiž Bůh vystrojil svatbu Bohu Synu svému, když jej v lůně Panny spojil s lidskou přirozeností, když před věky chtěl, aby se Bůh stal člověkem na konci věků. Protože však k onomu spojení obyčejně dochází mezi dvěma osobami, budiž vzdáleno našeho chápání, abychom věřili, že osoba Boha a člověka Vykupitele našého Ježíše Krista je složena ze dvou osob. Pravíme ovšem, že záleží ze dvou a ve dvou přirozenostech, věřiti však, že by byl složen ze dvou osob, toho se vystříháme jako věci hanebné.[155] Zřetelněji a bezpečněji tedy lze říci, že Otec uspořádal svatbu Synu Králi tehdy, když s ním spojil skrze mystérium vtělení Církev svatou. Lůno rodičky Panny pak bylo svatební komnatou tohoto ženicha. Proto též praví žalmista: *V slunce položil stánek svůj, a jest jako ženich vycházející ze svatební komnaty své.* (Ž. 18; 6.)[156] Vyšel zajisté jako ženich ze své komnaty svatební, protože vtělený Bůh vyšel z neporušeného lůna Panny, aby se spojil s Církví. Vyslal tedy své služebníky, aby k té svatbě pozvali přátele.

---

[153] „o deváté hodině", t. j. o třetí hodině odpoledne podle našeho počtu.

[154] „Duše spravedlivého je stolice moudrosti" tento text není co do slovního znění ve Vulgátě; co do smyslu srv. Moudr. 7; 7 a 7; 27.

[155] V Kristu jsou dvě přirozenosti, božská a lidská, obě však jsou spojeny jednou osobou, to jest osobou Syna Božího.

[156] „jest jako ženich..." t. slunce, podle souvislosti textové; sv. Řehoř to vztahuje na Boha.

Poslal jednou, poslal i po druhé; neboť hlasateli vtělení Páně učinil nejprve proroky, pak i apoštoly. Dvakrát tedy poslal služebníky zváti, neboť vtělení Jednorozeného i předpověděl pro budoucnost skrze proroky i ohlásil jako událou věc skrze apoštoly. Poněvadž však ti, kteří byli pozváni první, nechtěli přijíti na svatební hostinu, praví se již při druhém zvaní: Hle, oběd svůj jsem připravil, býci moji a krmná zvířata jsou pobita a všechno je připraveno.

4. Z Otců Starého i Nového Zákona je nám přichystána hostina.

Co rozumíme těmi býky, bratří nejmilejší, ne-li Otce Starého i Nového Zákona? Poněvadž totiž mluvím k obecnému lidu, musím vykládati i sám smysl slov evangelijního čtení. „Altilia" znamená krmná domácí zvířata; neboť „altilia" nebo „alitilia" pochází od „alere" (krmiti). Ježto však je psáno v zákoně: Milovati budeš přítele svého a nenáviděti budeš svého nepřítele, bylo tehdy spravedlivým dovoleno, aby vší mocí potírali Boží a své nepřátele a hubili je právem meče. To je v Novém Zákoně nepochybně odstraněno, když sama Pravda hádá: *Milujte své nepřátele, dobře čiňte těm, kdož vás nenávidí.* (Mt 5; 44.) Koho tedy představují býci, ne-li Otce Starého Zákona? Neboť dostávše ze zákona dovolení stíhati své nepřátele odplatou nenávisti, co jiného byli, abychom tak řekli, než býci, kteří útočili na své nepřátele rohem tělesné síly? Co tedy představují krmnázvířata, ne-li Otce Nového Zákona? Oni se povznášejí k výsostem na křídlech svého nazírání, přijavše milost vnitřní tučnosti a unikajíce pozemským touhám. Co jiného jest obraceti myšlenky k nízkým věcem než jakási hubenost ducha? Ti však, kdož chápajíce věci nebeské sytí se již skrze svaté touhy pokrmem nejhlubší rozkoše nebeské, jako by tučněli vydatnější výživou. Touto tučností toužil prorok býti nakrmen, když pravil: *Jako sádlem a tukem naplněna byla duše má.* (Ž. 62; 6.) Protože tedy vyslaní hlasatelé vtělení Páně, a to jak nejprve proroci, tak později svatí apoštolé, zakusili pronásledování od nevěřících, praví se pozvaným a nechtějícím přijíti: Býci moji a krmná zvířata jsou pobita a všechno je připraveno. Jako by se zjevněji pravilo: Popatřte na smrt předchozích Otců a myslete na léky svého života. Je však pozoruhodné, že při prvním zvaní se nic neříká o bycích a krmných zvířatech, při druhém však se již připomíná, že býci a krmná zvířata jsou zabita; neboť když nechceme slyšeti jeho slova, přidává k nim všemohoucí Bůh příklady, aby se nám stalo tím snadnějším doufati ve všechno, co máme za nemožné, čím více slyšíme, že to zakusili již i jiní.

5. Někteří nejen odmítají milost, nýbrž i bojují proti ní.

Následuje: Oni však nedbali a odešli jeden na svůj statek, jiný pak za svým obchodem. Jiti na statek, toť oddávati se nemírně pozemskému dílu; jiti pak za obchodem, toť pachtit se za ziskem světského podnikání. Protože se totiž jeden zabývá pozemskou prací, jiný zase je oddán záležitostem tohoto světa a tak opomíjejí rozjímati tajemství vtělení Páně a žiti podle něho, je to, jako by odcházejíce na statek nebo zaobchodem zdráhali se jiti na svatbu královu. A často - a to je vážnější - někteří nejen odmítají milost zvoucího, nýbrž i pracují proti ní. Proto se též dodává: Ostatní pak zajali jeho služebníky a zahrnuvše je urážkami zabili je. Když to král uslyšel, rozhněval se, a vyslav svá vojska, zahubil ty vrahy a jejich město zapálil. Hubí vrahy, protože usmrcuje pronásledovatele. Zapaluje jejich město, neboť trápí plamenem věčného pekla nejen jejich duše, nýbrž i těla, jež obývaly. Praví se pak, že zahubil vrahy, vyslav svá vojska, protože veškeren soud nad lidmi je prováděn skrze anděly. Vždyť co jiného jsou ty sbory andělské než vojsko našeho krále? Proto se též nazývá týž král Pán Sabaoth; a „sabaoth" se vykládá jako „vojsko". Vysílá tedy vojsko k záhubě svých protivníku, protože Pán vykonává svou pomstu skrze anděly. O účinnosti této pomsty naši otcové tehdy slyšeli, my však ji už spatřujeme. Vždyť

kde jsou ti zpupní pronásledovatelé mučedníků? Kde jsou ti, kdož šíje svého srdce vztýčili proti svému Stvořiteli a nadýmali se smrtonosnou slávou tohoto světa? Hle, již kvete smrt mučedníků ve víře žijících [křesťanů] a ti, kteří se pyšnili nad nimi svou ukrutností, nebyli dochováni naší paměti ani v počtu mrtvých. Poznáváme tedy z věcí, co slyšíme v podobenství.

6. Na jejich místo vstupují jiní.

Avšak ten, jenž vidí sebe zvoucího pohrdána, nebude míti svatbu svého syna krále bez hostů. Vzkáže jiným, neboť i když u některých lidí nemá slovo Boží úspěch, přece najde jindy místo, kde by spočinulo. Proto se též dodává: Potom řekl svým služebníkům: *„Svatba je sice přichystána, avšak ti, kdož byli pozváni, nebyli jí hodni. Jděte tedy na rozcestí a každého, koho naleznete, pozvěte na svatbu."* Chápeme-li v Písmě svatém cesty jako skutky, rozumíme rozcestími nezdary skutků; neboť často přicházejí k Bohu nejsnáze právě ti, jež neprovází v pozemských skutcích žádný zdar. Následuje: I vyšli jeho služebníci na cesty a shromáždili všechny, jež nalezli, zlé i dobré; a naplnila se svatební síň hodovníky.

7. V Církvi jsou dobří smíšeni se zlými.

Hle, již sám ráz hodujících ukazuje zjevně, že touto svatební hostinou se označuje přítomná Církev, v níž obcují vedle dobrých i zlí. Je v ní směs rozličných dítek; neboť všechny sice rodí k víře, avšak pro překážku vin nepřivádí všechny skrze proměnu života k svobodě duchovní milosti. A dokud žijeme zde, je nezbytno, abychom po cestě tohoto věku putovali pomícháni. Budeme rozděleni, až skončíme cestu. Samí dobří jsou jen v nebi; a samí zlí jen v pekle. Avšak tento život, který je umístěn mezi nebem a peklem, jsa uprostřed, přijímá společně občany obou končin; ty ovšem teď přijímá Církev bez rozdílu, při skonání však je rozliší. Jste-li tedy dobří, snášejte klidně zlé lidi, dokud jste v tomto životě. Neboť každý, kdo nesnáší zlé, je nesnášelivostí sám sobě svědkem, že není dobrý. Nechce býti Ábelem, koho Kain nesužuje zlobou. Tak je zrní při mlácení na humně stlačováno pod slámou; tak vzcházejí květy mezi trním a růže, jež voní, roste s trnem, jenž píchá. Dva syny měl zajisté první člověk, avšak jeden z nich byl vyvolený a druhý zavržený. Tři syny chovala archa Noemova; dva z nich však byli vyvolení a jeden zavržený. Dva syny měl Abraham, jeden však byl vyvolený a jeden zavržený. Dva syny měl Izák; jeden byl vyvolen, druhý zavržen. Dvanáct synů měl Jakob; jeden z nichvšak byl prodán pro nevinnost, ostatní se pro zlobu stali prodavači vlastního bratra. Dvanáct apoštolů bylo vyvoleno; mezi nimi však byl přidružen jeden, který měl zkoušeti, jedenáct, kteří měli býti zkoušeni. Sedm jáhnů bylo od apoštolů vysvěceno; šest jich však setrvalo v pravé víře, jeden se stal původcem bludu.[157] V této Církvi tedy nemohou být ani zlí bez dobrých ani dobří bez zlých. Připomeňte si tedy předešlé časy, bratří nejmilejší, a posilněte se k snášení zlých. Jsme-li totiž synové vyvolených, je třeba, abychom se řídili jejich příkladem. Nebyl přece dobrý, kde se zpěčoval snášeti zlé. Proto také praví o sobě blažený Job: Byl jsem bratrem draků a tovaryšem pštrosů. (Job 30; 29.). Proto praví hlas ženicha Církvi svaté skrze Šalomouna: *Jako lilie mezi trním, tak je přítelkyně má mezi dcerami.* (Píseň 2; 2.) Proto dí Pán Ezechielovi: *Synu člověka, nevěřící a podvraceči jsou s tebou a se štíry přebýváš.* (Ezech 2; 6.) Proto slaví Petr život svatého Lota, řka: *Spravedlivého Lota, bezprávím a chlípným obcováním nešlechetných potlačeného,*

[157] „jeden se stal původcem bludu": podle sv. Irenea (Adv. Haer. I, 26, 3) se stal Mikuláš, jeden ze sedmi jáhnů vyvolených k péči o chudé (Sk. 6; 5) původcem bludařské sekty ni-kolaitů („mikulášenců"), jež učila pohlavní volnosti a přijímala gnostické učení o stvoření světa. Podle Klementa Alexandrijského vznikla tato herese nepochopením pravého smyslu Mikulášovy nauky; Mikuláš prý učil, že je třeba „zneužívati těla" ve smyslu umrtvování těla; jeho žáci to chápali ve smyslu liber-tinství. Naproti tomu Cassian již odlišuje jáhna Mikuláše od zakladatele nikolaitů. (Srv. Tixeront, Histoire des dogmes, 178.)

vysvobodil; zrakem i sluchem byl zajisté spravedlivý, přebývaje mezi těmi, kdož den ode dne spravedlivou duši nešlechetnými skutky trápili. (II. Petr. 2; 7-8.) Proto Pavel i chválí i posiluje život učedníků, řka: *Uprostřed pokolení nešlechetného a převráceného, mezi nimiž svítíte jako světla ve světě, chovajíce světlo života* (Filip. 2; 15.) Proto dosvědčuje Jan církvi pergamské: *Vím, kde přebýváš, kde je trůn satanův, a držíš se jména mého a nezapřel jsi víru mou.* (Zjev. 2; 13.) Hle, bratří nejmilejší, téměř všechno probravše, poznáváme, že nebyl dobrý, koho nevyzkoušela nepravost zlých. Neboť, abych tak řekl, čepel naší duše nebude ostře nabroušena, jestliže ji nevybrousí pilník cizí nešlechetnosti.

8. Nesmí nás desíti, že je v Církvi mnoho zlých a málo dobrých.

Nesmí vás však děsiti, že je v Církvi mnoho zlých a málo dobrých, neboť archa na vlnách potopy, jež byla obrazem této Církve, byla i široká v spodní části i úzká v horní; na vrcholku se dokonce zužovala až na míru jednoho lokte. A je třeba míti za to, že dole byli umístěni čtyřnožci a plazové, nahoře však lidé a ptáci. Byla široká tam, kde chovala zvířata, úzká, kde chovala lidi; neboť Církev svatá má zajisté hojnost tělesných lidí, nedostatek duchovních. Kde totiž snáší zvířecí mravy lidí, tam šíře otvírá svůj klín. Kde však chová ty, kdož jsou vedeni zájmem duchovním, tam se sice zvedá do výše, zužuje se však, protože jsou nečetní. Široká zajisté je cesta, jež vede k záhubě, a mnoho je těch, kdo po ní kráčí; a úzká je cesta vedoucí k životu a málo je těch, kdo ji nalézají. (Mt 7; 13.) Na vrcholku pak se archa zužuje natolik, že měří jen jeden loket; neboť čím světější jsou lidé v Církvi, tím méně jich je. Na samém vrcholku pak dospívá až k tomu, jenž se jako jediný člověk mezi lidmi zrodil svatý, aniž se s ním mohl srovnávati někdo jiný. Podle slova žalmistova stal se jako vrabec osamělý na střeše. (Ž. 101; 8.) Tím více tedy mají býti zlí snášeni, čím hojněji se vyskytují, neboť i na mlátě je málo zrní, jež je uchováváno v sýpce, a veliké kupy slámy, jež jsou spalovány.

9. Varujme se, abychom nepřišli na svatbu bez roucha svatebního.

Protože jste však již díky štědrosti Páně vešli do domu svatby, to jest do Církve svaté, pečujte bedlivě, bratří, aby vstupující král vám něco nevytkl na rouchu vašeho ducha. S velkou bázní srdce je totiž třeba uvažovati o tom, co následuje: Vešel pak král, aby viděl stolující, a uzřel tam člověka neoděného svatebním rouchem. Co asi představuje svatební roucho, bratří nejmilejší? Řekneme-li, že roucho svatební je křest nebo víra, kdo vešel na tuto svatbu bez křtu a víry? Je přece mimo Církev, jestliže ještě neuvěřil. Co tedy máme rozuměti svatebním rouchem, ne-li lásku? Neboť vchází na svatbu, ale nikoli v svatebním rouchu, kdo jsa v Církvi svaté má víru, nemá však lásku. A právem je láska nazývána svatebním rouchem, neboť ji měl v sobě náš Tvůrce, když přišel na svatbu Církve, jež s ním měla býti spojena. Stalo se přece z pouhé lásky Boží, že jeho Jednorozený sjednotil se sebou mysli vyvolených lidí. Proto též praví Jan: *Tak Bůh miloval svět, že dal svého Jednorozeného Syna za nás.* (Jan 3; 16.) Přišed tedy z lásky k lidem, označil tuto lásku za roucho svatební. Každý z vás tedy, kdo jsa postaven v Církvi uvěřil v Boha, vešel již na svatbu; nepřišel však ve svatebním rouchu, neostříhá-li milost lásky. A kdyby byl, bratří, někdo pozván na svatbu tělesnou, jistě by se vystrojil, dával by už důstojností svého šatu najevo, že se raduje s ženichem a nevěstou, a styděl by se objevit se mezi rozradostněnými účastníky slavnosti v ošumělém šatě. My přicházíme na svatbu Boží, a opomíjíme převléci roucho srdce. Andělé se radují vespolek, když jsou do nebe přijímáni vyvolení. S jakou myslí tedy přihlížíme těmto duchovním slavnostem my, kteří nemáme roucha svatebního, to jest lásky, jež jediná nám dodává krásného vzezření?

10. Láska je zahrnuta ve dvou přikázáních.

Je však třeba věděti, že jako je roucho tkáno na dvou vratidlech, horním a spodním, tak je láska dána ve dvou přikázáních, totiž o milování Boha a bližního. Jeť psáno: *Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své i z celé síly své a bližního svého jako sebe samého.* (Mk 12; 30.) Na tom je třeba si všimnouti, že v milování bližního se určuje míra lásky, ano se praví: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého, láska k Bohu však není omezována žádnou mírou, ano se praví: Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své i z celé síly své. Nekáže se totiž, v jak veliké míře, nýbrž z jak veliké snahy má kdo milovat, když se praví: z celého, neboť opravdově miluje Boha ten, kdo si ze sebe nic neponechává. Je tedy nezbytno, aby tato dvě přikázání lásky zachovával každý, komu záleží na tom, aby měl na svatb? svatební roucho. Proto také měří u proroka Ezechiele předsíň brány onoho města na hoře položeného dva lokte; (Ezech. 40; 9.) neotevřeť se nám vstup do nebeského města, jestliže není v této Církvi - jež sluje předsíní, protože je ještě venku - zachovávána láska k Bohu a k bližnímu. Proto se také káže, aby opony stánku byly protkány červcem dvakrát barveným. (II. Mojž. 26; 1.) Vy, bratří, vy jste ty opony stánku, vy, kteří v srdci vírou zahalujete nebeská tajemství. V oponách stánku však musí býti červec dvakrát barvený. Červec má vzhled ohně. Co však je láska, ne-li oheň? Ta láska však má býti dvakrát barvena, tak aby byla zbarvena i láskou k Bohu i láskou k bližnímu. Neboť kdo miluje Boha tak, že pro kontemplaci Boha zanedbává bližního, je sice červec, ale ne dvakrát barvený. A zase kdo miluje bližního tak, že opomíjí pro lásku k němu kontemplaci Boha, je červec, ale ne dvakrát barvený. Aby tedy dovedla býti vaše láska červcem dvakrát barveným, nechť se roznítí láskou i k Bohu i k bližnímu, tak aby ani z útrpnosti s bližním neopouštěla kontemplaci Boha ani neodvrhovala útrpnost s bližním, oddávajíc se kontemplaci Boha více než je slušno. Každý člověk tedy, žijící mezi lidmi, nechť spěje k tomu, po němž touží, takovým způsobem, aby neopouštěl toho, s nímž běží; a nechť mu je nápomocen takovým způsobem, aby stůj co stůj nepolevil v touze po tom, k němuž spěchá.

11. Láska k bližnímu má dvě přikázání.

Jest však věděti, že i sama láska k bližnímu se dělí ve dvě přikázání, an kterýsi mudřec praví: *Co nechceš, aby se ti dálo od jiného, hleď, abys sám jinému nečinil.* (Tob. 4; 16.) A Pravda sama učí přímo: *Co chcete, aby vám činili lidé, to i vy jim čiňte.* (Mt 7; 12.) Prokazujeme-li tedy jiným, co chceme sami, aby nám bylo právem prokazováno, a vystříháme-li se při tom činiti jiným, co nechceme, aby se dálo nám, pak zachováváme práva lásky neporušena, Nikdo však ať se nedomnívá, miluje-li někoho, že již má duchovní lásku, dokud nevyzkoumá sílu své náklonnosti. Neboť miluje-li kdo někoho, ale nemiluje ho pro Boha, nemá duchovní lásky, nýbrž se jen domnívá, že ji má. Duchovní láska však je pravá, když je i přítel milován v Bohu i nepřítel milován pro Boha. Ten totiž pro Boha miluje ty, jež miluje, kdo již dovede milovati i ty, od nichž není milován. A láska bývá vyzkoušena toliko protivenstvím nenávisti. Proto též sám Pán praví: *Milujte své nepřátele, dobře čiňte těm, kdo vás nenávidí.* (Lk 6; 27.) Ten tedy bezpečně miluje, kdo pro Boha miluje člověka, o němžví, že od něho není milován. Velké to věci, vysoké to věci, a pro mnohé nesnadno dosažitelné; přece však to jest roucho svatební. A každý, kdo se účastní svatby a nemá je, ať se již starostlivě obává chvíle, kdy král vstoupí a on bude vyvržen ven. Neboť hle, je řečeno: Vešel pak král, aby viděl stolující, a uzřel tam člověka neoděného rouchem svatebním. To my jsme ti, kteří hodují na svatbě Slova, bratří nejmilejší, my, kteří již máme víru v Církvi, kteří jsme syceni hody Písma svatého, kteří se radujeme, že Církev je spojena s Bohem.

Uvažte, prosím, zdali jste na tuto svatbu přišli ve svatebním rouchu, bedlivým zkoumáním projděte svá myšlení. Zpytujte svá srdce v každé jednotlivé věci, zdali již nemáte proti nikomu nenávisti; zdali se nezaněcujete žádným ohněm závisti proti cizímu štěstí, zdali neusilujete nikomu škoditi skrytou zlobou.

12. Jinak hrozí přísný trest od Krista.

Hle, král vchází do svatební síně a pozoruje roucho našeho srdce; a koho nenajde oděného láskou, tomu hned praví pln hněvu: Příteli, kterak jsi sem vešel, nemaje roucha svatebního? Je to velmi zvláštní, bratří nejmilejší, že ho zároveň nazývá přítelem i zavrhuje; jako by mu vlastně říkal: Příteli a nikoli příteli; příteli ve víře, ale nikoli příteli ve skutcích. A on oněměl, neboť - a to nelze říci bez nářku - proti přísnosti onoho konečného trestání nebude platit žádný omluvný důvod; káře zajisté venku ten, jenž jako svědek svědomí uvnitř obviňuje ducha. Přitom však je třeba věděti, že kdo má toto roucho ctnosti, ale nemá je ještě dokonale, nemusí při vstupu dobrotivého krále zoufati nad odpuštěním; neboť on sám praví skrze žalmistu, dávaje nám naději: *Nedokonalého mě viděly oči tvé a v knize tvé jsou všichni zapsáni.* (Ž. 138; 16.) Když jsme však řekli těchto několik slov k útěše toho, jenž má roucho a přece je sláb, oi raťme teď řeč k tomu, kdo je vůbec nemá. Následuje:

13. Co znamená výrok pronesený nad hostem bez roucha svatebního.

Tu řekl král přisluhujícím: Spoutajíce mu ruce i nohy, vržte ho do temnot zevnějších; tam bude pláč a skřípění zubů. Tehdy budou přísností rozsudku spoutány nohy a ruce, jež nyní nechtějí býti polepšením života spoutány vůči nešlechetným skutkům. Ba spoutá tehdy trest ty, které teď poutá vina, aby nekonali dobré skutky. Z vlastní vůle totiž brání pouta na nohou konati dobré skutky tomu, kdo opomíjí navštěvovati nemocného, a pouta na rukou tomu, kdo nic neuštědřuje nuzným. Kdo je tedy teď dobrovolně poután neřestí, bude tehdy proti vůli spoután trestem. A dobře se praví, že bude vyvržen do temnot zevnějších. Vnitřními temnotami zajisté nazýváme slepotu srdce, vnějšími temnotami však věčnou noc zatracení. Tehdy tedy bude každý zatracenec uvržen ne do vnitřních, nýbrž do vnějších temnot, neboť tam bude proti vůli uvržen do noci zatracení, kdo teď dobrovolně propadl slepotě srdce. A ukazuje se, že tam bude pláč a skřípění zubů; aby tam skřípali zuby ti, kdo si teď libovali v obžerství; aby tam slzely oči, jež se zde oddávaly nedovoleným žádostem, tak aby tam byly stiženy trestem všechny jednotlivé údy, které zde poddány jednotlivým neřestem jim sloužily.

14. Co znamená skrovný počet vyvolených.

Když však byl vyvržen ten jeden, jenž zřejmě představuje celou společnost zlých, připojuje se hned obecný výrok, jímž se praví: Neboť mnoho je povolaných, ale málo vyvolených. Co jsme slyšeli, bratří nejmilejší, to je velice hrozná věc. Hle, my všichni jsme již přišli na svatbu nebeského krále, pozváni skrze víru, věříme i vyznáváme tajemství jeho vtělení, účastníme se hodů božského Slova; v příští den Soudu však má vstoupiti král. Víme, že jsme byli povoláni; nevíme, jsme-li vyvoleni. Cím méně tedy každý z nás ví, zdali je vyvolen, tím nezbytnější je, aby se v pokoře ponižoval. Někteří totiž neučiní v dobrém ani začátek, jiní pak nevytrvají v dobrém, jež začali. Někoho je vidět trávit téměř celý život v nepravosti, ale ke konci života se odvrací od své nepravosti nářky přísného pokání; jiného vidíme vésti vyvolený život, ale právě jemu se stane, že na sklonku života upadne do nešlechetnosti bludu. Někdo dobře začne dobrý život, ještě lépe jej skončí; jiný se od útlého věku oddává zlým skutkům a v nich i skončí,

jsa stále horší sám sebe. Tím více ať se tedy každý bojí o sebe, čím méně ví, co je mu souzeno. Neboť — a to je třeba často říkati a trvale míti na paměti - mnoho je povolaných, ale málo vyvolených.

15. Příklad toho, co bylo řečeno.

Protože však někdy obracejí mysli posluchačů spíše skutky věřících než slova učících, chci vám vy-právěti něco z nedávné doby; nechť to vaše srdce vyslechnou s tím větší bázní, čím známěji vám to bude zníti. Neboť nemluvíme o věcech dávno událých, nýbrž připomínáme události, jichž svědkové ještě žijí a dotvrzují, že je zažili.

Tři sestry měl můj otec, a všechny tři byly svaté panny; první se jmenovala Tharsilla, druhá Gordiana, třetí Aemiliana.[158] Všechny týmž zanícením byvše obráceny a v týž čas zasvěceny, vedly ve svém domě společný život, podrobený řeholní kázni. A když iiž takto žily delší dobu, počaly se Tharsilla a Aemiliana den ze dne více vzmáhati v lásce k Tvůrci, a meškajíce ve světě toliko tělem, duchem se denně obracely k věčnosti. Naproti tomu duch Gordianin začal pozvolným ochabováním pozbývati žáru vnitřní lásky a vraceti se ponenáhlu k lásce k tomuto světu. Často pak říkávala Tharsilla své sestře Aemilianě s velikým nářkem: „Vidím, že naše sestra Gordiana není jako my; pozoruji, že se rozptyluje vnějšími věcmi a nezachovává v srdci, co slíbila." Snažily se na ni denně působiti vlídnými domluvami a přivésti ji zpět od lehkovážných mravů k důstojnosti jejího roucha. Ona sice, jsouc kárána, brala na sebe ihned vážné vzezření, ale jak pominulo kárání, pominula i předstíraná vážnost počestnosti a ona se brzy vracela k lehkovážným slovům. Těšila ji společnost světských dívek a byla jí velmi nepohodlnou každá osoba, jež nebyla oddána tomuto světu. Jednou v noci se však mé tetě Tharsille, která dospěla ke cti a vrcholu svatosti silou ustavičné modlitby, horlivé kajícnosti a neobyčejné zdrželivosti i vážností ctihodného života, podle jejího vlastního vyprávění zjevil ve vidění můj předek Felix, hlava této Církve,[159] a ukázal jí příbytek věčného jasu, řka: „Pojď, přijímám tě do tohoto příbytku světa." Brzy potom ji zachvátila horečka a nadešla jí poslední hodinka. A jako je zvykem, že se při poslední hodince urozených žen i mužů shromažďují četní návštěvníci, aby utěšili jejich příbuzné, obstoupili i její lože v hodinu smrti mnozí mužové a ženy, mezi nimiž byla i moje matka; tu ona náhle pohlédla vzhůru, uzřela přicházeti Ježíše a s velikým vzrušením začala volati na přítomné: „Ustupte, ustupte, Ježíš přichází!" A zatím co pohlížela na toho, koho viděla, byla ta svatá duše vysvobozena z těla; a ihned se rozšířila taková podivuhodná vůně, že už sama její líbeznost všem ukázala, že se tam objevil původce líbeznosti. A když bylo její tělo, jak je tomu zvykem u zemřelých, obnaženo k omývání, shledalo se, že jí kůže na loktech a na kolenou z dlouhého modlení ztvrdla jako u velblouda; její mrtvé tělo tak dosvědčovalo, co stále konal její živý duch. To se pak stalo před svátkem Narození Páně. Když se to událo, zjevila se brzy poté v nočním vidění své sestře Aemilianě, řkouc: „Pojď, abych s tebou oslavila svatý den Zjevení Páně, když už jsem bez tebe slavila Narození Páně." Ona jí hned odpověděla, majíc starost o blaho své sestry Gordiany: „A půjdu-li sama, komu svěřím naši sestru Gordianu?" A tvrdila, že jí pak sestra řekla se smutnou tváří: „Pojď, vždyť naše sestra Gordiana byla vpočtena mezi lidi světské." Brzy po tomto vidění bylo zachváceno tělo, a jak to bylo řečeno, zemřela právě před svátkem Zjevení Páně, když se její neduh zhoršil. Jakmile se však Gordiana octla sama, vzrostla její nepravost; a co se dříve ukrývalo jen v touhách mysli, to nyní uskutečnila nešlechetným činem. Neboť zapomenuvši na bázeň Páně, zapomenuvši na stud a úctu, zapomenuvši na posvěcení, provdala se zanedlouho za správce svých pozemků. Hle,

[158] Sv. Tharsilla se ctí 24. prosince, sv. Aemiliana 5. ledna. O sv. Tharsille srv. též Rozmluvy IV, 16.

[159] „Můj předek Felix, hlava této Církve": papež Felix III. (483-492).

všechny tři byly obráceny týmž zápalem, ale nevytrvaly v témž úsilí; neboť podle slov Páně Mnoho je povolaných, ale málo vyvolených. To jsem tedy vyprávěl, aby si někdo, jsa již oddán dobrému dílu, nepřivlastňoval cenu dobréhodíla, aby se nikdo nespoléhal na vlastni skutky; neboť i když již dnes ví, jaký je, neví, jaký bude zítra. Ať se tedy už nikdo netěší v bezpečí ze svých skutků, dokud ještě v nejistotě tohoto života neví, jaký bude konec. Že jsem vám však vyprávěl něco, co vás naplní bázní před božskou přísností, povím vám ještě nedávnou událost, jež utěší vaše postrašené srdce božským milosrdenstvím; pamatuji se sice, že jsem to už vyprávěl v jiné řeči,[160] ale vy jste tehdy nebyli přítomni.

1

6. Theodor vyrván z tlamy dáblovy.

Přede dvěma léty vstoupil jistý bratr do mého kláštera, který leží vedle kostela svatých mučedníků Jana a Pavla, aby se oddal řeholnímu životu; po dlouhé zkušební lhůtě podle řádu byl nakonec přijat. S ním šel do kláštera i jeho bratr, ale ne k vůli řeholnímu životu, nýbrž jen z tělesné náklonnosti. Ten, jenž přišel žít podle řehole, se bratřím velice zamlouval, naproti tomu jeho bratr se od něho silně lišil životem i mravy. Nicméně žil v klášteře, spíše z nutnosti než z vůle. Ačkoli si počínal zvráceně ve všem svém jednání, byl všemi trpělivě snášen pro svého bratra. Byl totiž lehkovážný v řeči, nešlechetný v činech, spořádaný v oděvu, nespořádaný v mravech; nemohl téměř ani snésti, aby někdo s ním vedl hovor o životě v mnišském rouchu. Stalo se pak všem bratřím obtížným dívat se na jeho život, jak už však bylo řečeno, byl všem bratřím snesitelný pro svého bratra. Projevoval velikou nevážnost, jestliže mu někdo domlouval, aby se polepšil ve své nepravosti. Nejen, že nemohl konati dobré skutky, ale nemohl o nich ani sly-šeti; zaříkal se s přísahami, v hněvu a se smíchem, že nikdy nepřijme roucho svatého obcování. Avšak zaonoho moru, který nedávno zhubil větší část obyvatelstva tohoto města, byl též zachvácen ve slabinách a onemocněl na smrt. A když už zápasil se smrtí, shromáždili se bratří, aby modlitbami chránili odchod jeho duše. Již mu na končetinách tělo odumřelo a toliko v hrudi ještě dýchalo životní teplo. Všichni bratří se pak začali modlit za něho tím usilovněji, čím rychleji ho viděli umírati. Tu náhle začal volat, jak mohl nejsilněji, na přítomné bratry a přerušovati jejich modliby, řka: „Odejděte, odejděte, hle, byl jsem dán k pohlcení drakovi, a ten mne nemůže pozřít pro vaši přítomnost. Už má v chřtánu mou hlavu; ustaňte, aby mne déle nemučil a udělal, co chce udělat. Jsem-li mu dán k pozření, proč mám k vůli vám trpět průtahy?" Tu mu začali bratří říkat: „Co to mluvíš, bratře? Poznamenej se znamením svatého kříže." On odpovídal, jak mohl, řka: „Chci se pokřižovat, ale nemohu, protože drak na mne dotírá." Když to bratří uslyšeli, vrhli se na zem a začali v slzách ještě úsilov-něji se modliti, aby byl vytržen. A hle, pojednou se nemocnému ulevilo a on začal jásat, jak mu to jen hlas dovolil, řka: „Bohu díky, hle, drak, kterému jsem byl vydán k pozření, už uprchl; nemohl tu vydržet, zahnán vašimi modlitbami. Teď proste ještě za mé hříchy, neboť jsem hotov obrátiti se a zanechati světského života." Člověk tedy, který byl už, jak řečeno, na končetinách odumřelý, byv zachován naživu, obrátil se celým srdcem k Bohu. V tom obcování byl zdokonalen dlouhými a trvalými útrapami, a právě před několika dny zemřel, když se jeho tělesný neduh zhoršil, Teď již umíraje neviděl draka, protože ho přemohl proměnou srdce. Hle, bratří moji, Gordiana, o níž jsem již mluvil, ze vznešenosti posvátného stavu klesla ve vinu, kdežto tento bratr, o němž jsem vyprávěl, se vrátil do života věčného odsamého prahu smrti. Nikdo tedy neví, co se o něm rozhoduje ve skrytých soudech Božích; neboť mnoho je povolaných, ale málo vyvolených. Protože tedy nikdo o sobě nemá jistotu, že je vyvolen, zbývá, aby se každý děsil, aby se každý strachoval svého konání, aby

[160] „v jiné řeči" — viz Hom. XIX, 7.

se každý radoval jen z božského milosrdenství a aby nikdo nedůvěřoval vlastním silám. Naši důvěru nechť upevní někdo jiný, totiž ten, jenž ráčil na sebe vzíti naši přirozenost: Ježíš Kristus, jenž s Otcem žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE TRICATA DEVATA

proslovená k lidu v basilice svatého Jana, jež sluje konstantinovská.

CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE (19; 41-47).

Předpověď zkázy Jeruzaléma; vyhnáni prodavaču z chrámu – Lk 19; 41 – 47.

Za onoho času, když se Ježíš blížil k Jerusalemu, spatřiv město, zaplakal nad ním, řka: „Kdybys bylo poznalo i ty, a to v tento den svůj, co je tobě k pokoji! nyní však je to skryto před očima tvýma. Neboť přijdou na tebe dny, a obklíčí tě tvoji nepřátelé náspem, a obklíčí tě a sevrou odevšad, a na zem povalí tebe i syny tvé, kteří jsou v tobě, a nenechají v tobě kámen na kameni, protože jsi nepoznalo čas navštívení svého." A vešed do chrámu začal vyháněti prodávající v něm a kupující, říkaje jim: „Dům můj jest dům modlitby. Vy však jste z něho učinili peleš lotrovskou." A vyučoval každého dne v chrámě.

1. Kristus předpověděl zkázu Jerusalema.

Krátké čtení svatého Evangelia chci podle možnosti probrati v krátké promluvě, aby byly dány větší možnosti těm, kdo dovedou z mála vyzískati mnoho myšlenek. 2e plačící Pán líčí vyvrácení Jerusalema, jež způsobili Vespasianus a Titus, římští vládcové, není neznámo nikomu, kdo četl dějiny tohoto vyvrácení. Mluví se totiž o římských vládcích, když se praví: Neboť přijdou na tebe dny, a obklíčí tě tvoji nepřátelé náspy a obklíčí tě a sevrou odevšad a na zempovalí tebe i syny tvé, kteří jsou v tobě. Následujícími slovy: Nenechají v tobě kámen na kameni, se dosvědčuje i přeložení tohoto města; dnešní Jerusalem je totiž vystavěn na tom místě, kde byl Pán za branou ukřižován, dřívější však byl, jak se praví, z kořene vyvrácen. A dodává se, pro jakou svou vinu byl stižen trestem vyvrácení: Protože jsi nepoznalo čas navštívení svého. Ráčil jej přece navštíviti skrze tajemství svého vtělení Stvořitel všech věcí; on však nebyl pamětliv bázně a lásky k němu. Proto jsou též v proroctví při kárání srdce lidského bráni za svědky ptáci nebeští, když se praví: *Ostříž na nebi zná čas svůj: hrdlička a vlaštovka i čáp ostříhají čas příchodu svého, lid můj však nepoznává soud Páně.* (Jer.8; 7.) Dříve však se musíme ptáti, proč se praví: Spatřiv město, zaplakal nad ním, řka: Kdybys bylo poznalo i ty. Oplakával zajisté předem Vykupitel zkázu nevěrného města, o jejímž budoucím příchodu město samo ještě nic nevědělo. A správně mu plačící Pán říká: Kdybys bylo poznalo, i ty, rozuměj: i ty bys plakalo, kdežto teď se veselíš, protože nevíš, co ti hrozí. Proto se i dodává: A to v tento den svůj, co je tobě k pokoji. Když se totiž oddávalo rozkoším těla a nedbalo nastávajících běd, mělo, co by jí v její den bylo k pokoji. Proč však jí byly její přítomné věci k pokoji, vysvětluje se následujícími slovy: Nyní však je to skryto před očima tvýma. Kdyby totiž nebyly očím srdce skryty příští pohromy, nebylo by se radovalo z přítomného štěstí. K tomu tedy se připojuje trest, jenž, jak jsem již řekl, hrozil od římských vladařů.

2. Zkázu národa zavinili nejvíce kněží.

Dodává se pak, co Pán učinil, vylíčiv trest: A vešed do chrámu, začal vyháněti prodávající v něm a kupující, říkaje jim: „Dům můj jest dům modlitby. Vy však jste z něho učinili peleš lotrovskou." Když totiž vylíčil budoucí pohromy a hned pak vešel do chrámu, aby odtud vyháněl prodávající a kupující, dal tím zajisté najevo, že zkázu národa zavinili nejvíce kněží. Když zajisté líčí vyvrácení, prodávající však a kupující v chrámě bije, ukazuje přímo účinkem svého jednání, odkud vzešel kořen záhuby. Jak se však dovídáme ze svědectví jiného evangelisty, prodávaly se v chrámě holubice. A co se chápe pod holubicí, ne-li dar Ducha svatého? Vyhání však z chrámu prodávající i kupující, protože odsuzuje jak ty, kdo udílejí vkládání rukou za odměnu, tak ty, kdo se snaží koupiti dar Ducha. O tom chrámě se vzápětí dodává: Dům můj jest dům modlitby. Vy však jste z něho učinili peleš lotrovskou. Nebylo zajisté pochyby, že jsouce v chrámě usazeni k přijímání darů, snažili se utiskovati některé, kteří jim nic nedali. Dům modlitby tedy byl učiněn peleší lotrovskou; neboť se naučili dlíti ve chrámě jen k tomu, aby usilovali buď tělesně pronásledovati ty, kdo nedávali dary, nebo duchovně zabíjeti ty, kdo je dávali. Protože však náš Vykupitel neodnímá slova kázání ani nehodným a nevděčným, poskytuje dar milosti, jakmile vyhnav převrácence upevnil kázeň. Neboť se dodává: A vyučoval každého dne v chrámě. Tolik jsme krátce probrali, pokud jde o sám příběh.

5. Co znamená zkáza Jerusaléma v duchovním smyslu.

Když tě však jsme již poznali, že Jerusalem byl vyvrácen a svým vyvrácením proměněn v lepší, když tě víme, že lotři byli vypuzeni z chrámu a i sám chrám rozbořen, musíme si z vnějších věcí vzíti také nějaké podobenství věcí vnitřních a při myšlence na vyvrácené budovy zděné se obávati zkázy mravů. Spatřiv město, zaplakal nad ním, řka: Kdybys bylo poznalo i ty. To učinil jednou, když oznámil, že město bude zničeno. To nepřestává náš Vykupitel činiti denně skrze své vyvolené, když vidí, že někteří lidé dobrého života upadli do špatných mravů. Pláče totiž nad těmi, kdož nevědí, proč zaslouží býti oplakáváni, protože podle slov Šalomounových *Veselí se, když zle činí, a plesají ve věcech nejhorších.* (Přísl. 2; 14.) Kdyby poznali zatracení, které jim hrozí, plakali by i oni sami nad sebou slzami vyvolených. Následující výrok pak se dobře hodí na duši, jež má zahynouti: A to v tento den svůj, co je tobě k pokoji! Nyní však je to skryto před očima tvýma. Převrácená duše má zde svůj den, když se raduje z pomíjivé časnosti. Přítomné věci jsou jí k pokoji; neboť zatím co se veselí v časných věcech, zatím co se pyšní poctami, zatím co se utápí v tělesné rozkoši, nejsouc lekána hrůzou budoucího trestu, má pokoj v den svůj, ale zakusí zlou úhonu svého zatracení v den cizí. Neboť bude trápena tam, kde se spravedliví budou radovati; a všechno, co je jí teď k pokoji, obrátí se jí tehdy v trpkost sváru, poněvadž se začne příti sama se sebou, proč se nezalekla zatracení, jež snáší, proč zavírala oči ducha před pohledem na hrozící bídu. Proto se jí praví: Nyní však je to skryto před očima tvýma. Převrácená duše zajisté, jsouc oddána věcem přítomným a pohroužena do pozemských rozkoší, zakrývá si nastávající bídu, protože se zpěčuje předvídati věci příští, jež by rušily přítomnou radost; a odevzdávajíc se požitkům tohoto života, co činí jiného, než že se zavřenýma očima kráčí do ohně? Proto je dobře psáno: *V den dobrých věcí nebud nepamětliv zlých.* (Sir. 11; 27.) A proto je skrze Pavla řečeno: *Kdož se radují, ať jsou, jako by se neradovali.* (I. Kor. 7; 30); neboť i když je v tomto čase nějaké veselí, je třeba ho užívati tak, aby nikdy nesešla s mysli hořkost příštího soudu — aby potom byl hrozící hněv o tolik zmírněn, o kolik je nyní mírněno přítomné veselí, ana je mysl bázní naplněná pronikána strachem před posledním soudem. Neboť proto je psáno: *Blahoslavený člověk, který je vždycky bázlivý; kdo však je tvrdé mysli, upadne ve zlé.* (Přísl. 28;

14.) Tím přísnější totiž hněv nastávajícího soudu bude tehdy zakoušen, čím méně je nyní i uprostřed vin obáván.

4. Duše bude při smrti znepokojována ďábly.

Následuje: Neboť přijdou na tebe dny a obklíčí tě tvoji nepřátelé náspy. Kdo je větším nepřítelem lidské duše než zlí duchové, kteří jí lahodí klamnými rozkošemi, dokud je oddána lásce tělesné, ale kteří na ni útočí, když vychází z těla? Obkličují ji náspy, neboť jí staví před duchovní zrak nepravosti, jichž se dopustila, a svírají ji se všech stran, nutíce ji státi se společnicí jejich zatracení; takže jsouc uchvácena již na samém konci svého života, vidí, jakými nepřáteli je obklopena, a přece nemůže najiti průchod, jímž by unikla; neboť není jí už dovoleno konati dobré skutky, jimiž pohrdala, dokud jí byly dovoleny. O nich lze také vhodně rozuměti, co následuje: Obklíčí tě a sevrou odevšad. Svírají zajisté zlí duchové duši sevšech stran, když jí předvádějí nepravosti spáchané nejen skutkem, nýbrž i slovem a nadto i myšlením, takže jako se dříve rozpínala daleko v zlobě, tak je teď za trest svrchovaně ve všem tísněna. Následuje: A na zem povalí tebe i syny tvé, kteří jsou v tobě. Duše je povalena na zem myšlenkou na svou vinu, když je nutkáno se navrátit v prach tělo, jež pokládala za svůj život. Její synové klesají v smrt, když při konečném trestu života jsou rozptylovány nedovolené myšlenky, jež z ní nyní vycházejí, jakož je psáno: *V ten den zahynou všechna myšlení jejich.* (Ž. 145; 4.) Tato zlá myšlení lze také chápati obrazně jako kameny. Neboť následuje: A nenechají v tobě kámen na kameni. Neboť co jiného činí převrácená mysl, když k převrácené myšlence připojuje ještě převrácenější, než že klade kámen na kámen? Ve zničeném městě však nezůstává kámen na kameni, neboť když je duše vedena k trestu, celá její budova myšlenek se hroutí.

5. Příčina této pohromy.

Dodává pak důvod, proč ji to stíhá: Protože jsi nepoznalo čas navštívení svého. Každou nešlechetnou duši zvykl Pán navštěvovati rozmanitými způsoby. Navštěvuje ji ustavičně přikázáními, někdy pak nějakou ranou, jindy však zázrakem, aby i slyšela pravdu, kterou neznala, i jsouc ještě plna pýchy a pohrdání, buď se zkrušena bolestí vrátila nebo přemožena dobrodiním se zastyděla nad spáchaným zlem. Protože však nikterak nepoznala čas navštívení svého, je na konci života vydána v moc oněch nepřátel, s nimiž bude na věčném soudě spojena společenstvím věčného zatracení, jakož je psáno: *Když jdeš s protivníkem svým ke knížeti, snaž se na cestě zprostiti se ho, abytě snad netáhl k soudci a soudce tě neodevzdal biřici a biřic tě nevsadil do žaláře.* (Lk 12; 58.) Náš protivník na cestě, toť slovo Boží, odporující našim tělesným touhám v přítomném životě. Jeho je zproštěn, kdo se pokorně poddává jeho přikázáním. Jinak ho protivník odevzdá soudci a soudce biřici; neboť za pohrdnutí slovem Páně bude hříšník uznán vinným, až ho bude soudce vyslýchat. Soudce ho odevzdá biřici; neboť dovolí zlému duchu, aby ho odvlékl k vykonání trestu; aby tak z trestu vyrval z těla sevřenou duši, jež mu dala dobrovolně souhlas k vině. Biřic vsazuje do žaláře, neboť duše je zlým duchem vrhána do pekla až do příchodu soudného dne, po němž pak bude již i on sám trýzněn ohněm v pekle.

6. O kněžích, kteří kupčí s náboženstvím.

Když se tedy naplnila zkáza města, kterou jsme my obrátili v podobenství hynoucí duše, připojuje se: A vešed do chrámu, začal vyháněti prodávající v něm a kupující. Život kněží je pro věřící něčím podobným jako chrám Boží ve městě. Často přijímají někteří lidé roucho kněžské, přijímajíce však úřad posvátného kněžství, dělají ze služby svatého náboženství záležitost

světského obchodu. Ti jsou zajisté prodavači v chrámu, kteří udílejí za plat to, co někomu přísluší právem. Prodávati spravedlnost, toť zachovávati ji za přijatou odměnu. Kupující v chrámě však jsou ti, kdož nechtě-jíce bližnímu plniti, co je spravedlivé, a opovrhujíce konati věc právem povinnou, zakupují hřích tím, že uplácejí svého advokáta. Těm se správně říká: Dům můj je dům modlitby, vy však jste z něho učinili peleš lotrovskou; neboť drží-li někdy převrácení lidé duchovní úřad, zabíjejí své bližní meči své špatnosti tam, kde by je měli oživovati přímluvou své modlitby.

7. Mysli věřících mají býti domem modlitby.

Chrámem a domem Božím je i sama mysl a svědomí věřících. Zrodí-li se v ní zvrácené myšlenky na úkor bližního, usazují se v ní jako lotři v pelechu; a zabíjejí bezelstně kráčející, když vrážejí meč příkoří do těch, kdož nejsou ničím vinni. Neboť mysl věřících už není domem modlitby, nýbrž peleší lotrovskou, když opustivši nevinnost a prostotu svatosti snaží se konati, čím by mohla uškodit bližním. Poněvadž jsme však proti všem těmto zvrácenostem neustále varováni slovy našeho Vykupitele ve svatých knihách, děje se podnes to, o čem se mluví jako o minulé události, když se praví: A vyučoval každého dne v chrámě. Učí totiž Pravda denně v chrámě tím, že pečlivě napomíná mysl věřících, aby se vystříhala zlého. Musíme však věděti, že jsme opravdu vzděláváni slovy Pravdy tehdy, když ustavičně a s bázní patříme na nebezpečí své poslední hodinky, jakož je řečeno skrze jistého mudrce: *Ve všech skutcích svých buď pamětliv posledních věcí, a na věky nezhřešíš.* (Sir. 7; 40.) Musímeť denně pamatovati, že jsme slyšeli hlas svého Vykupitele, říkoucí: A to v tento den, co je ti k pokoji; nyní však je to skryto před očima tvýma. Dokud totiž přísný soudce otálí a nenapřahuje ruku k úderu, dokud ještě je zřejmo, že jsme na nějakou dobu v bezpečí před odplatou posledního trestu, musíme mysliti na zlo, jež nastane, myslíce lkáti, lkajíce se varovati; a o spáchaných hříších musíme ustavičně uvažovati, uvažujíce plakati, plačíce je smývati. Ať nás neochromuje žádná radost z pomíjivého štěstí, nechť pomíjivé věci nepřekážejí očím naší mysli a nevedou nás slepé do ohně. Uvažuje-li se totiž svědomitě, jak závažná je to výčitka, poznává se to ze slov samé Pravdy, ano je řečeno nedbalému a na svou budoucnost nepamatujícímu: A to v tento den, co je ti k pokoji; nyní však je to skryto před očima tvýma.

8. Je třeba mysliti na smrt.

Jeť třeba často mysliti na to, jak strašná bude pro nás hodina naší rozluky, jaká to hrůza pro mysl, jaké připamatování všech zlých skutků, jaké zapomenutí prožitého štěstí, jaké rozechvění a jaká bázeň před soudcem. Co by nás tedy mělo z přítomných věcí těšiti, když všechno zároveň pomíjí, avšak nepomíjí právě to, co nám hrozí? Když docela mizí, co je milováno, a začíná život, v němž bolest nikdy neskončí? Tehdy budou zlí duchové pohledávati u odcházející duše svých skutků; tehdy budou účtovati všechno zlé, k němuž ponoukali, aby ji odvlekli do muk jako svou družku. Proč však to říkáme jen o duši převrácené, kdyžtě přicházejí i k umírajícím vyvoleným a zkoušejí, zdali by u nich nenašli nějakou svou pohledávku? Povstal však mezi lidmi jeden, jenž před svým umučením svobodně pravil: *Nebudu již mnoho s vámi mluviti; neboť přichází kníže tohoto světa, a na mne nemá ničeho.* (Jan 14; 30.) Poněvadž ho totiž kníže světa viděl jako člověka, domníval se, že by u něho mohl najiti něco svého. Vyšel však z porušení světa bez jakéhokoli hříchu ten, jenž bez hříchu přišel na svět. To se neodvážil o sobě říci vůči knížeti tohoto světa ani Petr, jenž zasloužil slyšeti slova: *Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.* (Mt 16; 19.) To se

neodvážil říci ani Pavel, jenž pronikl až k tajemstvím třetího nebe, dříve než splatil dluh smrti. Neodvážil se to říci ani Jan, jenž pro obzvláštní lásku spočíval při večeři na prsou svého Vykupitele. Kdyžtě totiž praví prorok: *Hle, v nepravostech jsem byl počat a v hříších počala mě matka má* (Ž. 50; 7), nemohl býti na světě bez viny ten, kdo přišel na svět s vinou. Proto také praví týž prorok: *Nebude ospravedlněn před tváří tvou žádný živý.* (Ž. 142; 2.) Proto praví Šalomoun: *Není na zemi člověka spravedlivého, který by konal dobro a nehřešil.* (Kaz. 7; 21.) Proto praví Jan: *Rekneme-li, že hříchu nemáme, sami sebe klameme a pravdy v nás není.* (I. Jan 1; 8.) Proto praví Jakub: *V mnohém zajisté chybujeme všichni.* (Jak. 3; 1.) Neboť je zřejmo, že u všech, kdož byli počati z tělesné rozkoše, nepochybně měl kníže tohoto světa nějakou pohledávku, ať již v jejich činech nebo v slovech nebo v myšlenkách. Avšak nemohl je ani dříve držeti ve vazbě ani potom uchvátiti, protože je z jejich dluhů vyprostil ten, jenž nejsa dlužen splatil za nás dluh smrti; takže nás naše dluhy nepodřizují nárokům našeho nepřítele, protože Prostředník mezi Bohem a lidmi, člověk Ježíš Kristus za nás zdarma splatil, co nedlužil. Neboť podstoupiv za nás smrt těla, kterou nedlužil, osvobodil nás od dlužné smrti duše. Praví tedy: Neboť přichází kníže tohoto světa, a na mně nemá ničeho. Proto jest nám dbáti a denně s velikým pláčem rozvažovati, jak zuřivý, jak hrozný bude kníže tohoto světa, až přijde v den naší smrti a bude na nás vyžadovati své skutky, jestliže přišel i k Bohu tělesně umírajícímu a požadoval něco od něho, na němž nemohl nic nalézti.

9. Ochranu před ďáblem najdeme u Krista.

Co tedy řekneme, co učiníme my nešťastní, kteří jsme se dopustili nesčetných špatností? Co řekneme nepříteli, jenž na nás bude vyžadovati a nalezne u nás množství svých pohledávek, ne-li že máme bezpečné útočiště a pevnou naději, neboť jsme se sjednotilis tím, u něhož sice kníže tohoto světa pohledával své, ale nic nemohl nalézti? - neboť on jediný jest mezi mrtvými svobodný (Ž. 87; 6.) A jsme již zprošťováni otroctví hříchu opravdovou svobodou, neboť jsme sjednocováni s tím, jenž je vpravdě svoboden. Je jasno - a nemůžeme to popříti, nýbrž svobodně to vyznáváme - že kníže tohoto světa má u nás mnohé pohledávky; v čas naší smrti však se nás již nemůže zmocniti, protože jsme se stali údy toho, u něhož nemá co pohledávati. Co však pomůže, že se sjednocujeme s Vykupitelem, jestliže se od něho odlučujeme mravy? Sám zajisté praví: *Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského.* (Mt 7; 21.) K pravé víře je tedy třeba připojiti pravé skutky. Každodenními nářky smývejme špatnosti, jichž jsme se dopustili; naše spáchané nepravosti nechť jsou překonány spravedlivými skutky, jež vycházejí z lásky k Bohu a k bližnímu, a nezdráhejme se prokazo-vati bližnímu žádné dobro, jehož jsme schopni. Nestáváme se přece údy svého Vykupitele jinak než tím, že lneme k Bohu a máme útrpnost s bližními.

10. Cena dobrých skutků se dokládá příkladem Martyriovým.

Protože však obyčejně podněcují srdce posluchačů k milování Boha a bližního spíše příklady než slova, chci povědět vaší lásce o zázraku, o němž můj syn zde přítomný, jáhen Epifanius, původem z provincie Isaurie, často vypráví, že se udál v sousední zemi Lykaonii.[161] Praví totiž, že tam žil jakýsi Martyrius, mnich velmi ctihodného života, který se jednou vydal ze svého kláštera návštěvou do jiného kláštera, jejž řídil duchovní otec. A když tak putoval, narazil

[161]Isaurie a Lykaonie byly provincie maloasijské (na sever od pohoří Tauru).

cestou na jakéhosi malomocného, znetvořeného elefantiasí[162] na všech údech hojnými ranami, který se chtěl vrátit do svého útulku, ale pro únavu toho nebyl schopen. Tvrdil však, že jeho útulek leží na stejné cestě, jakou se ubíral mnich Martyrius. Tu se muž Boží smiloval nad vysílením toho malomocného, i hodil na zem a rozprostřel plášť, jímž byl oděn, posadil naň malomocného, a maje jej takto se všech stran zavázaného v plášti, vyzdvihl ho na ramena nesl ho, pokračuje v cestě. A když se již blížil k bráně kláštera, začal duchovní otec toho kláštera volati velikým hlasem: „Běžte, rychle otvírejte klášterní bránu, neboť přichází bratr Martyrius a nese Pána." Sotva však Martyrius dorazil ke klášternímu vchodu, domnělý malomocný mu seskočil s ramenou a zjeviv se mu v podobě, v jaké bývá lidmi poznáván Vykupitel lidského pokolení Bůh a člověk Kristus Ježíš, před Martyriovýma očima se navrátil do nebe a vznášeje se vzhůru řekl mu: „Martyrie, ty jsi se za mne nestyděl na zemi, já se za tebe nebudu styděti na nebi." Sotva pak ten svatý muž vešel do kláštera, řekl mu otec kláštera: „Bratře Martyrie, kde je ten, koho jsi nesl?" On mu odpověděl, řka: „Kdybych byl věděl, kdo to je, byl bych mu objal nohy." Pak vyprávěl Martyrius, že když ho nesl, necítil vůbec jeho tíhu. A není divu, vždyť jak mohl cítit tíhu, když nesl nesoucího? Z toho musíme usouditi, jak velikou cenu má bratrská útrpnost, jak silně nás hlubiny milosrdenství poutají k Bohu. Tehdy totiž se přibližujeme k němu, jenž jest nade vším, když skrze útrpnost s bližním se snižujeme i sami pod sebe. U hmotných věcí se nikdo nemůže dotknouti něčeho vysokého, jestliže se nenatáhne do výše; ve věcech duchovních však je jisto, že se k výšinám přibližujeme tím opravdověji, čím více se poddáváme útrpnosti. Hle, Vykupiteli pokolení lidského nestačí, že námzjevil, co řekne na posledním soudě: *Pokud jste to učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili* (Mt 25; 40), nýbrž ukázal ještě před soudem sám na sobě, co řekl, aby dosvědčil, že každý, kdo nyní prokazuje dobré skutky nuzným, prokazuje je zvláště tomu, ke komu z lásky to učinil. A každý dostane větší odměnu v té míře, v jaké nepohrdá ani tím, jenž se zdá více hoden opovržení. Vždyť co je z lidské tělesnosti vznešenějšího než tělo Kristovo, jež bylo povýšeno nad anděly? A co je z lidské tělesnosti bídnějšího než tělo malomocného, jež je rozežíráno naduřelými ranami a naplněno páchnoucími výpary? Avšak hle, on se zjevil v podobě malomocného; on, jenž je hoden úcty nade všechny věci, neváhal se ukázati jako opovrženější než všechny věci. Proč to, ne-li aby nás těžko chápající napomenul, aby nikdo, kdo spěchá se k němu přidružiti, neváhal se zde na zemi pokořovati a míti útrpnost i vůči bídným a opovrženým bratřím? Umínil jsem si, že promluvím k vaší lásce jen v krátkosti; protože však cesta člověka není v jeho moci, nemůže býti zadržena plynoucí řeč, kterou řídí sám ten, o němž mluvíme; jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

HOMILIE ČTYŘICÁTA

proslovená k lidu v basilice svatého Vavřince mučedníka na druhou neděli po Svatém Duchu.

ČTENÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKASE (16; 19-31).

Podobenství o Lazaru a Boháčovi Lk 16; 19-31.

Za onoho času řekl Ježíš svým učedníkům: „Byl jeden bohatý člověk, který se odíval v purpur a jemné plátno a denně skvěle hodoval. A byl jeden žebrák, jménem Lazar, který ležel u

[162]elefantiasis je druh malomocenství, projevující se nestvůrným zbytněním některé části těla.

jeho brány pln vředů, žádaje si býti nasycen drobty, jež padaly se stolu boháčova, a nikdo mu nedával: ale i psi přicházeli a lízali jeho vředy. Stalo se pak, že umřel žebrák a byl odnesen anděly do lůna Abrahamova. Zemřel pak i boháč a pohřben jest v pekle. A když byl v mukách, pozdvihnuv oči spatřil zdaleka Abrahama a Lazara v jeho lůně, i zvolal řka: „Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, aby namočil koneček prstu svého ve vodě, aby mi ochladil jazyk, neboť se trápím v tomto plameni." I řekl mu Abraham: „Synu, rozpomeň se, že jsi dostal dobré věci za svého života a podobně Lazar špatné; nyní pak on se zde těší, ty však se trápíš. A v tom všem je mezi námi a vámi utvrzena veliká propast, aby ti, kdo by chtěli přejiti odtud k vám, nemohli, ani také se přepraviti odtud sem." I pravil: „Prosím tě tedy, otče, abys ho poslal do domu otce mého. Nebof mám pět bratří; ať jim svědčí, aby i oni nepřišli na toto místo muk." I řekl mu Abraham: „Mají Mojžíše a proroky, těch ať poslouchají." Avšak on řekl:„Nikoli, otče Abrahame; přijde-li však k nim někdo z mrtvých, budou činiti pokání." On však mu řekl: „Neslyší-li Mojžíše a proroky, neuvěří ani kdyby někdo vstal z mrtvých."

1. Zásady výkladu biblického.

U slov posvátných výroků, bratří nejmilejší, je třeba nejprve zachovati pravdu historie a potom zkoumati duchovní smysl alegorie. Neboť lahodné ovoce alegorie lze sklízeti teprve tehdy, když je dříve utvrzeno v kořenech pravdy. Protože však někdy alegorie vzdělává víru a historie mravnost, domníváme se my, kteří již promlouváme k věřícím z autority Boží, že nebude nemístné, jestliže změníme pořádek řeči tak, abyste, jsouce již ve víře utvrzeni, uslyšeli nejprve něco z alegorie a aby morálka příběhu, jež jest pro vás velmi potřebná, byla v pořádku našeho výkladu ponechána na konec; neboť co bylo slyšeno naposledy, to se obyčejně lépe pamatuje.

2. Boháč je obrazem židovského národa.

Projdeme tedy krátce alegorické významy, abychom se rychleji dostali k obšírnosti morálního výkladu. Byl jeden bohatý člověk, který se odíval v purpur a jemné plátno a denně skvěle hodoval. Koho, bratří nejmilejší, koho jiného představuje ten boháč, který se odíval purpurem a jemným plátnem a denně skvěle hodoval, než národ židovský, který si hleděl vnějších pořádků života, který používal skvostů přijatého zákona jen k okrase, nikoli k užitku? A koho značí obrazně Lazar plný vředů, ne-li lid pohanský? Tomu se vyrazily vředy na kůži, protože se nestyděl, obrátiv se k Bohu, vyznati své hříchy. V kožní ráně zajisté vystupuje z útrob hnis a vyráží ven. Co jiného je tedy vyznání hříchů než prasknutí vředů? Ve zpovědi se zdravě uvolňuje hnis hříchu, který se dotud zhoubně tajil v mysli. Vředy zajisté přivádějí na povrch hnilobnou tekutinu. A co jiného konáme vyznáváním hříchů, než že odhalujeme zlo, jež se v nás skrývalo? Avšak Lazar osypaný vředy žádal se nasytit drobty, které padaly se stolu boháčova, a nikdo mu jich nedával; neboť ten zpupný národ nechtěl z pohrdání připustit žádného pohana k poznání zákona. Užívaje takto nauky zákona nikoli k lásce, nýbrž k zpupnosti, nadmul se tak říkajíc bohatstvím, jehož se mu dostalo. A protože pro vědění oplýval slovy, padaly tak říkajíc drobty se stolu. Naproti tomu rány ležícího chudáka lízali psi. Psy se někdy rozumějí v posvátné mluvě kazatelé. Psí jazyk zajisté lízáním léčí ránu; tak i svatí učitelé jako by se dotýkali jazykem rány ducha, když nás poučují při vyznávání našeho hříchu, a poněvadž nás promlouváním vytrhují z hříchu, jakoby dotýkáním uzdravují rány. Protože názvem psů se označuje jazyk kazatelů, praví žalmista Páně: *Jazyk tvých psů v krvi nepřátel.* (Ž. 67; 24.) Z nevěřících Židů zajisté byli vyvoleni svatí kazatelé, kteří vyšedše hájit pravdu proti zlodějům a lupičům vydali, abych tak řekl, mocný štěkot pro Pána. Naproti tomu se praví o některých zavržených: *Psi němí,*

kteří neumějí štěkati. (Isai. 56; 10.) Protože tedy svatí kazatelé zatracují hříchy, vyznávání hříchů však schvalují, řkouce: *Vyznejte hříchy jeden před druhým a modlete se za sebe vespolek, abyste byli uzdraveni* (Jak. 5; 16), lízají psi vředy Lazarovy. Uzdravujíť svatí učitelé rány myslí, když slyší zpovědi pohanů. Proto se též „Lazar" dobře vykládá jako „Našedší pomoc"; neboť mu pomáhají vyváz-nouti, lízajíce jeho vředy káráním jazyka. Lízánímpsů se může též rozuměti široký jazyk pochlebníků. Že pochlebníci lízají naše vředy, to znamená, že obyčejně mrzkou pochvalou zahrnují i ty špatnosti, jež my sami sobě vytýkáme. Stalo se však, že oba umřeli. Boháč, který se oblékal v purpur a jemné plátno, byl pohřben v pekle; Lazar však byl odnesen od andělů do lůna Abrahamova. Co jiného znamená lůno Abrahamovo než skrytý odpočinek Otců? O něm praví Pravda: *Mnozí přijdou cd východu i od západu a budou stolovati s Abrahamem a Izákem a Jakobem v království nebeském; avšak synové království budou vyvrženi do temnot zevnějších.* (Mt 8; 11-12.) Právem totiž je nazýván synem království, kdo je líčen jako oděný purpurem a jemným plátnem. Zdvihá pak zdaleka oči, aby pohleděl na Lazara, protože přede dnem posledního soudu spatřují nevěřící, kteří snášejí muku svého zatracení v hlubinách, nad sebou v pokoji odpočívající věřící, jichž radosti potom nebudou moci vůbec spatřiti. Dívají se však na ně zdaleka, protože pro svou vinu se k nim nemohou přiblížiti. Ukazuje se pak, že měl velmi vyprahlý jazyk, ano se praví: Pošli Lazara, aby namočil koneček prstu svého vé vodě, aby mi ochladil jazyk, neboť se trápím v tomto plameni. Nevěrný národ vyznával ústy slova zákona, jež opomíjel zachovávati skutkem. Bude tedy zakoušet největší palčivost na tom údu, jímž osvědčoval známost toho, co nechtěl činiti. Pročež je dobře řečeno skrze Šalomouna o vědoucích a nedbajících: *Všechna práce člověka je v ústech jeho avšak jeho duše nebude naplněna.* (Kaz. 6; 7.) neboť každý, kdo se pachtí, jen aby věděl, jak má mluviti, hladoví na duchu, jenž není jeho věděním nasycován. Touží, aby se ho dotkl aspoň koneček prstu; neboť jsa stižen věčnými tresty, dychtí, aby byl účasten aspoň toho nejmenšího skutku spravedlivých. Odpovídá semu, že se mu dostalo dobrého v tomto životě; neboť všechnu svou radost viděl v pomíjivém štěstí. Mohou zajisté i spravedliví zde míti dobré věci, ne však je přijímati jako odplatu; poněvadž totiž touží po lepších, to jest po věčných věcech, nechť se jim naskytnou jakékoli dobré věci, nemohou se jejich úsudku jevit naprosto jako dobré, poněvadž oni prahnou svatými touhami. Proto také David, který vládl poklady, královstvím a mnohými služebnostmi, ačkoli chápal, že i tyto věci jsou dobré a potřebné, přece byl prudce zanícen pro jediné dobro, říkaje*: Mně pak jest dobré přidržeti se Boha.* (Ž. 72; 28.) Přitom je třeba si všimnouti, že se mu praví: Synu, rozpomeň se. Hle, Abraham nazývá synem toho, jejž přesto nevyprostí z muk; poněvadž totiž dávní věrní Otcové tohoto nevěrného národa vidí, že se mnozí odchýlili od své víry, nevysvobozují je žádnou útrpností z jejich muk, ačkoli v nich poznávají své syny podle těla. Boháč pak trpící muka vyjevuje, že má pět bratří, neboť ten pyšný židovský národ, z velké části již odsouzený, ví že jeho následovníci, jež zanechal na zemi, jsou oddáni pateru smyslů tělesných. Označuje tedy číslem pět bratry, jež opustil; neboť naříkaje v pekle, že se nepovznášejí k duchovnímu chápání, prosí, aby k nim byl poslán Lazar. Na to se mu říká, že mají Mojžíše a proroky. On však dí: Neuvěří, leč by někdo vstal z mrtvých. A hned se mu dává odpověď: Neslyší-li Mojžíše a proroky, neuvěří, ani kdyby někdo vstal z mrtvých. Praví zajisté Pravda o Mojžíšovi: Kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně. *Neboť o mně on psal.* (Jan 5; 46.) Naplňuje se tedy, co se praví v Abrahamově odpovědi. Neboť Pán vstal z mrtvých, poněvadž však ten židovský národ nechtěl věřit Mojžíšovi, pohrdl uvěřiti i tomu, jenž vstal z mrtvých. A kdyžtě zhrdl duchovním chápáním slov Mojžíšových, nedošel k tomu, o němž byl Mojžíš mluvil.

3. Morální smysl čtení Evangelia.

Tento stručný výklad nechť nám stačí, bratří nejmilejší, pokud jde o zpytování tajemství alegorie; nyní nechť se duch obrátí k obšírnějšímu nahlédnutí do morálního smyslu události. Byl jeden bohatý člověk, který se odíval v purpur a jemné plátno a denně skvěle hodoval. A byl jeden žebrák, jménem Lazar, který ležel u jeho brány pln vředů. Někteří lidé se domnívají, že přikázání Starého Zákona byla přísnější než Nového; ti však se nerozvážným usuzováním dopouštějí omylu. Ve Starém Zákoně se přece stíhá nikoli držení, nýbrž uchvacování majetku. Věc nespravedlivě uchvácená se tam trestá čtyřnásobným nahrazením. V Novém Zákoně však není boháč kárán proto, že uloupil cizí, nýbrž že nedal vlastní. A nepraví se, že někoho násilně utiskoval, nýbrž že se honosil majetkem, jehož se mu dostalo. Z toho se tedy dobře vyrozumí, jaký trest stihne toho, kdo loupí cizí majetek, když tě je pekelným trestem stižen, kdo neudili ze svého. Ať se tedy nikdo nedomnívá, že je v bezpečí, řka: Já přece neuchvacuji cizí majetek, nýbrž řádně užívám dovolených věcí - neboť onen boháč nebyl trestán proto, že uloupil cizí, nýbrž že špatně naložil s přijatým bohatstvím. Právě to ho přivedlo do pekla, že ve svém štěstí neznal bázně, že přijaté dary obrátil k užitku pýchy, že nepoznal hlubiny dobrotivosti, že nechtěl vykoupit své hříchy, i když měl k tomu hojnost prostředků. A jsou lidé, kteří se domnívají, že odívati se jemným a drahým šatem není hřích. Kdyby však to nebylo hříšné, nezdůrazňovalo by slovo Boží tak pozorně, že boháč trápený v pekle se odíval purpurem a jemným plátnem. Nikdo přece nepečuje o vybraný šat pro něco jiného než pro marnou chloubu, to jest, aby si ho lidé více vážili. Že jeo dražší šat pečováno jen z marné chlouby, to dosvědčuje už i to, že nikdo nedbá se odívati drahým rouchem tam, kde nemůže býti viděn od jiných. Hříšnost té věci můžeme lépe pochopiti i z opaku; kdyby totiž poníženost chudého oděvu nebyla ctností, nezaznamenával by evangelista pozorně o Janovi: *Byl oděn velbloudí srstí.* (Mt 3; 4.) Musíme si však bedlivě všimnouti, jaký je v ústech Pravdy pořádek vyprávění o zpupném boháči a pokorném chudákovi. Praví se totiž: Byl jeden bohatý člověk; a hned se dodává: A byl jeden žebrák, jménem Lazar. Mezi lidmi bývají častěji známa jména boháčů než chudáků. Proč tedy Pán, promlouvaje o chudákovi a boháči, uvádí jméno chudého a neuvádí jméno bohatého, ne-li proto, že Bůh zná chudé a má v nich zalíbení, bohaté však nezná? Proto také na konci řekne některým, kteří se budou chlubiti silou zázraku: *Nikdy jsem vás neznal; odejděte ode mne, pachatelé nepravosti.* (Mt 7; 23.) Naproti tomu se praví Mojžíšovi: *Znám tě jménem.* (II. Mojž. 33; 12.) Praví tedy o boháči: Jeden člověk. Praví o chudém: Žebrák jménem Lazar. Jako by otevřeně říkal: Pokorného chudáka znám, pyšného boháče neznám. Onoho znám skrze zalíbení, tohoto neznám skrze soud zavržení.

4. Proč Lazar trpěl.

Jest nám také třeba rozvážiti, jak prozřetelně všechno Tvůrce zařizuje. Jedna věc se zajisté neděje jen zase pro jedinou věc. Neboť hle, žebrák Lazar plný vředů leží u brány boháče. V té jedné věci naplnil Bůh dvojí soud. Snad by totiž byl měl boháč nějakou výmluvu, kdyby chudý a vředovitý Lazar nebyl ležel u jeho brány, kdyby byl býval vzdálen, kdyby se jeho nouze nebyla přímo vtírala zrakům. A opět, kdybybyl boháč býval vzdálen zrakům vředovitého chudáka, byl by chudák v duchu snášel menší pokušení. Když však umístil nuzného a vředy osetého před bránu bohatého a požitky oplývajícího, v jedné a téže věci zároveň dovršil patřením na chudáka odsouzení boháče nemajícího útrpnost i každodenně zkoušel chudáka patřením na boháče. Neboť co myslíte, jaká pokušení asi snášel v myšlenkách tento nuzák ranami posetý, když sám neměl

chleba, ba ani zdraví, a před sebou viděl boháče zdravého a hýřícího v rozkoších - když viděl, že on sám je sužován bolestí a zimou, onen však se raduje, odívá se purpurem a jemným plátnem - že on je vysilován ranami, boháč oplývá statky - že sám trpí nouzi, ten druhý však nechce rozdávati? Co myslíte, bratří moji, jaká vřava pokušení vládla tehdy v srdci chudého, jemuž jistě mohla postačit k trestu chudoba, i kdyby byl býval zdráv, nebo zase choroba, i kdyby byl býval zámožný? Aby však byl druhý lépe vyzkoušen, ochromila ho zároveň chudoba i choroba. A nadto vídal vycházejícího boháče obklopována zástupem služebníků, kdežto on sám nebyl v chorobě a nouzi navštěvován nikým. Neboť že ho nikdo nechodil navštěvovat, to dosvědčují psi, kteří bez překážky olizovali jeho rány. Dvojí soud tedy ukázal Pán na jedné věci, když nechal chudého Lazara ležeti u brány boháčovy - že totiž i necitelný boháč si přivodil odplatu zatracení i pokoušený chudák se povznesl k odměně. Onen vídal denně člověka, s nímž neměl útrpnost; tento vídal denně člověka, jímž byl zkoušen. Dole byla dvě srdce, nad nimi však jeden pozorovatel, jenž i tohoto pokoušením vzdělával k slávě i onomu snášením chystal trest. Neboť následuje:

5. Spravedlivost a přísnost soudů Božích.

Stalo se pak, že zemřel žebrák a byl odnesen anděly do lůna Abrahamova. Umřel pak i boháč a pohřben jest v pekle. A tento boháč chce teď, když již trpí svůj trest, získati za ochránce toho, nad nímž se za živa nechtěl slitovati. Dodává se totiž: A když byl v mukách, pozdvihnuv oči spatřil zdaleka Abrahama a Lazara v jeho lůně, i zvolal řka: „Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, aby namočil koneček prstu svého ve vodě, aby mi ochladil jazyk, neboť se trápím v tomto plameni." Ó, jak výstižné jsou soudy Boží! Ó, jak přísně je prováděna odplata za dobré i zlé skutky! Bylo zajisté shora řečeno, že v tomto životě žádal Lazar drobtů padajících se stolu boháčova a nikdo mu jich nedával; teď se praví o mukách boháčových, že touží, aby mu skanula do úst voda s konečku Lazarova prstu. Z toho tedy, bratří, z toho pochopte, jak neúprosná je přísnost Boží. Boháč, který nechtěl dáti chudákovi vředy pokrytému ani to nejmenší se svého stolu, jsa v pekle došel až k tomu, že si sám žádal toho nejmenšího. Neboť prosil o kapku vody, on, jenž odepřel drobty chleba. Je však třeba si povšimnouti, co to znamená, že boháč v plamenech žádá, aby mu byl ochlazen jazyk. Jeť zvykem svatých slov, že někdy něco jiného říkají a něco jiného míní. Předtím neřekl Pán o tom pyšném boháči, že se oddával mnohomluvnosti, nýbrž že nemírně hodoval. Nevyprávěl o něm, že byl mnohomluvný, nýbrž že vášnivě a vytrvale hřešil obžerstvím. Protože však při hostinách vládne v hojné míře mnohomluvnost, uvádí se o tom, jenž byl líčen jako nezřízeně hodující na tomto světě, že v pekle trpí velice vyprahlostí jazyka. Neboť jako první se přitovaryší k nezřízeně hodujícímu poklesek mnohomluvnosti, pomnohomluvnosti však přichází i lehkomyslná hra. Že po obžerství přichází hra, dosvědčuje Písmo svaté, jež praví: *Sedl lid k jídlu a pití, a povstali, aby hráli.* (II. Mojž. 32; 6.) Dříve však, než se tělo pohne ke hře, pohne se jazyk k žertům a prázdným slovům. Proč se tedy uvádí, že boháč trpící muka žádá o ochlazení svého jazyka, ne-li proto, že ten, jenž zhřešil ve větší míře při hodování mnohomluvností, pociťoval teď skrze spravedlivost odplaty větší palčivost na jazyku?

6. Svěřené dary v nás musí buditi bázeň.

S převelikou bázní musíme uvažovati o tom, co se mu říká v Abrahamově odpovědi: Synu, rozpomeň se, že jsi dostal dobré věci za svého života a podobně Lazar špatné; nyní pak on se zde těší, ty však se trápíš. Tento výrok, bratří moji, potřebuje spíše strachu než výkladu. Neboť

jestliže se někomu z vás dostalo na tomto světě nějakého vnějšího dobra, musíte se, abych tak řekl, obávati tohoto zevnějšího daru; musíte se báti, aby vám snad nebyl dán v odměnu za nějaké vaše skutky; aby vás soudce, jenž vám dal v náhradu tato vnější dobra, nevyloučil z odplaty dobra vnitřního; aby čest nebo bohatství zde nebyly nikoli podporou ctnosti, nýbrž odměnou práce. Neboť hle, když se praví: Dostal jsi dobré věci za svého života, naznačuje se, že i ten boháč měl cosi dobrého, zač se mu dostalo dobrých věcí v tomto životě. A opět, když se praví o Lazarovi, že dostal špatné věci, ukazuje se zajisté, že i v Lazarovi bylo něco špatného, od čeho musil býti očištěn. Avšak Lazarovy špatnosti očistil oheň nedostatku a zásluhy boháčovy odměnilo štěstí pomíjivého života. Onoho zkrušila a očistila chudoba, tohoto odměnila a vypudila hojnost. Každýz vás tedy, jemuž se vede dobře na tomto světě, když si vzpomene, že vykonal něco dobrého, ať se proto velice obává, aby štěstí jemu poskytnuté nebylo odměnou za ta dobra. A když vidíte nějaké chudáky dopouštěti se skutků hodných výtky, nepohrdejte jimi, nezoufejte nad nimi; možná, že výheň chudoby očistí to, co je poskvrňováno nánosem nepatrné nepravosti. Bojte se ve všem o sebe; neboť i po špatných skutcích následoval šťastný život. O nich však pilně uvažujte; neboť jejich život jim proměňuje v trýzeň vůdkyně chudoba, dokud je nedovede k spravedlivosti.

7. Zdali blažení mají útrpnost se zavrženými.

Následuje: A v tom všem je mezi námi a vámi utvrzena veliká propast, aby ti, kdo by chtěli přejiti odtud k vám, nemohli, ani také se přepraviti odtud sem. Tu je třeba se velice ptáti, jak to, že se praví: Ti, kdo chtějí odtud přejiti k vám, nemohou. Že ti, kdo jsou v pekle, touží přejiti v úděl blažených, o tom není pochyby. Jakým způsobem se však praví, že ti, kdo již obdrželi úděl blaženosti, chtějí přejiti k trpícím muka v pekle? Jako však zavržení touží přejiti k vyvoleným, to jest zprostiti se trýzně svých muk, tak i spravedliví jsou ponoukáni, aby milosrdenstvím sestoupili k trýzněným a muka trpícím a snažili se je osvoboditi. Avšak kdo chce ze sídla blažených přejiti k trýzněným a mukami stiženým, nemůže, protože duše spravedlivých sice mají v dobrotě své přirozenosti útrpnost,[163] avšak jsouce sjednoceny s původcem své spravedlivosti, jsou tak velice utvrzeny v bezúhonnosti, že nejsou ovládány žádnou útrpností se zavrženými. Shodují se se soudcem, jehož se přidržují, a ani útrpností se nesklánějí k těm, jež nemohou vytrhnouti; neboť tehdy se jim budou zdáti cizími v té míře, jak budou viděti, že jsou zapuzeni od svého Původce, jehož oni milují. Ani nespravedliví tedy nepřecházejí v úděl blažených, protože jsou poutáni věčným zatracením, ani spravedliví nemohou přejiti k zavrženým, poněvadž jsouce již povzneseni spravedlivostí Soudce, nemají s nimi žádným způsobem útrpnost.

8. Vidění slávy blažených zvyšuje muka zavržených.

Když však je prahnoucímu boháči vzata naděje, pokud jde o něho samého, obrací se jeho duch k pozůstalým příbuzným; neboť mysl zavržených je někdy jejich trestem podněcována neužitečně k lásce, takže tehdy milují i své příbuzné, ačkoli na světě pro lásku k hříchu nemilovali ani sami sebe. Proto se teď dodává: Prosím tě tedy, Otče, abys ho poslal do domu otce mého. Neboť mám pět bratří; ať jim svědčí, aby i oni nepřišli na toto místo muk. Zde je třeba si všim-nouti, jak mnoho věcí zvyšuje trest hořícího boháče. Za trest je mu totiž ponecháno i

[163] „mají v dobrotě své přirozenosi útrpnost", t. j. jsou schopni útrpnosti, protože jejich přirozenost je dobrá, ale nemají útrpnost se zavrženými, z důvodů, jež se dále uvádějí.

poznání i paměť. Poznává totiž Lazara, jímž kdysi pohrdl; vzpomíná si i na své bratry, jež opustil. Nebyl by zajisté plně potrestán za chudého, kdyby ho nepoznal v odplatě. A trest ohně by nebyl úplný, kdyby se neobával i pro své blízké toho, co sám snáší. Aby tedy byli hříšníci mukami ještě více trestáni, nejen že vidí slávu těch, jimiž pohrdali, nýbrž jsou trýzněni i myšlenkou na trest těch, jež neužitečně milovali. Je vskutku třeba věřiti, že nespravedliví spatřují ještě před odplatou posledního soudu některé spravedlivé v pokoji, aby vidouce je v radosti, byli trýzněni nejen svým trestem, nýbrž i jejich štěstím. Spravedliví pak stále spatřujínespravedlivé v mukách, aby jejich radost vzrostla tím, že vidí zlo, z něhož milosrdně vyvázli; a vzdávají svému vysvoboditeli tím větší díky, čím více vidí na jiných, co mohli sami trpěti, kdyby byli bývali opuštěni. A tento tak veliký jas blaženosti není v duchu spravedlivých nijak zatemňován spatřovaným trestem zavržených, neboť kde již není soucitu s bídou, tam zajisté nemůže zmenšovati radost blažených. A jaký div, že patří-li spravedliví na muka nespravedlivých, působí to ke zvýšení jejich radosti, kdyžtě i malba se podkládá černou barvou, aby jasněji vynikla běl nebo červeň? Neboť, jak bylo řečeno, rostou radosti dobrých tou měrou, v jaké se prostírá před jejich očima neštěstí zatracených, jemuž unikli. A jakkoli jim jejich radosti plně stačí k požívání, přece nepochybně stále vidí neštěstí zavržených; poněvadž totiž vidí jas svého Stvořitele, neděje se ve stvoření nic, co by nemohli viděti.

9. Příkazy zákona a přikázání Spasitelova.

Boháčovi, žádajícímu, aby byl poslán Lazar, ihned odpovídá Abraham: Mají Mojžíše a proroky, těch ať poslouchají. Avšak ten, jenž byl pohrdl slovy Božími, měl za nemožné, aby jim jeho tovaryši dali sluchu. Proto též boháč odpovídá: Nikoli, otče Abrahame; přijde-li však k nim někdo z mrtvých, budou činiti pokání. Vzápětí však je mu řečeno pravdivé slovo: Neslyší-li Mojžíše a proroky, neuvěří, ani kdyby někdo vstal z mrtvých; neboť zajisté ti, kdo pohrdají slovy zákona, budou plniti přikázání Vykupitele, jenž vstal z mrtvých, tím nesnadněji, čím jsou ta přikázání pronikavější. Co je řečeno v zákoně, je zajisté méně, než co přikazuje Pán. Zákon přikazuje dávati desátky, Vykupitel však žádá od těch, kdo usilují o dokonalost, aby se zřekli všeho. Zákon zapovídá hříchy těla, náš Vykupitel však odsuzuje i nedovolené myšlenky. Neslyší-li tedy Mojžíše a proroky, neuvěří ani kdyby někdo vstal z mrtvých; neboť jak se zmohou na to, aby uposlechli vznešenějších přikázání našeho Spasitele, když zanedbávají plniti menší přikázání zákona? A je přece beze vší pochyby jasné, že se zdráhají uvěřiti tomu, jehož slova odmítají plniti. Tolik nechť nám postačí, pokud jde o úvahu o vlastním příběhu.

10. Třeba vyhledávati přímluvy chudých u Boha.

Vy však, bratří, znajíce i pokoj Lazarův i trest boháčův, počínejte si chytře, hledejte přímluvčí za své viny a zjednávejte si chudé jako obhájce v den soudu. Máte teď přece mnoho Lazarů; leží před vašimi dveřmi a nedostává se jim toho, co vám již nasyceným denně padá se stolu. Slova svatého čtení nás mají vzdělávati k plnění příkazů zbožnosti. Denně nalézáme Lazara, hledáme-li ho; denně vidíme Lazara, i když ho nehledáme. Hle, naléhavě se nám nabízejí chudí, prosí nás ti, kdo tehdy vystoupí jako naši přímluvčí. Měli bychom je zajisté my sami prošiti, a přece prosí oni nás. Vizte, smíme-li odepříti, co se na nás žádá, když nás o to prosí sami naši ochránci. Nepromeškejte tedy čas milosrdenství, nezanedbávejte přijatých prostředků. Myslete na trest, dříve než se trest dostaví. Ať uvidíte na tomto světě jakéhokoliv ubožáka, třebas by bylo na něm možno nalézti něco hodného výtky, nepohrdejte jím; snad lék chudoby léčí ty, jež zraňuje choroba mravů. A vyskytne-li se u nich něco takového, co má býti právem pokáráno,

využijte i toho k svému prospěchu; aby i samy jejich nepravosti vám sloužily k vrchovatému rozhojnění spravedlivosti,takže budete dávati zároveň chléb i slovo - chléb nasycení se slovem pokárání; a aby ti, kdož od vás žádali jednoho pokrmu, dostali od vás dvojí, jsouce vně syceni pokrmem, uvnitř slovem. Když je tedy spatřen chudák, jenž si zaslouží pokárání, má býti napomenut, nemá jím býti pohrdáno. Není-li však na něm nic hodného pokárání, má býti svrchovaně ctěn jako přímluvčí. Avšak hle, vidíme mnohé, nevíme však, jaké mají zásluhy. Všechny je tedy třeba ctíti; a tím více je nutno, aby ses pokořoval přede všemi, čím méně víš, který z nich je Kristus.

11. Příklad cti vzdávané chudému.

Povím vám, bratří, příběh, jejž dobře zná přítomný bratr a spolukněz můj Speciosus. V tu dobu, kdy jsem vstoupil do kláštera, žila v tomto městě vedle kostela blahoslavené Marie vždy Panny jistá stařena, jménem Redempta,[164] jež přijala řeholní roucho. Byla to učednice oné Herundiny, o níž se vyprávělo, že vedla poustevnický život v praenestinských horách, oplývajíc velikými ctnostmi. S ní žily dvě učednice v témž rouše; jedna se jmenovala Romula, druhou, která dosud žije, sice znám podle tváře, ale nikoli podle jména. Ty tři tedy, bydlíce spolu v jednom příbytku, vedly život ctnostmi sice bohatý, ale chudý statky. Avšak Romula, o níž jsem se zmínil, předčila řečenou svou družku velikými zásluhami života. Vynikalať podivuhodnou trpělivostí a naprostou poslušností, zachovávala mlčení, střehouc svá ústa, a velmi horlivě pěstovala ustavičnou modlitbu. Protože však často ti, jež lidé již pokládají za dokonalé, mají v očích svrchovaného Umělce cosi nedokonalého - jako my lidé nezkušení často vidíme plastiky ještě zcela nedo-hotovené a chválíme je již jako dokonalé, ačkoli umělec si je dosud prohlíží a přitesává, odvažuje se již je pochválit, ale přesto je neustává dlátem vylepšovati - ona řečená Romula byla zachvácena tělesnou chorobou, již lékaři řecky nazývají paralysis, a mnoho let trávila na loži, jsouc zbavena vlády téměř nad všemi údy; přesto však tyto zkoušky nepohnuly její mysl k netrpělivosti. Neboť právě ty úhony údů se jí proměnily v rozhojnění ctností; oddávala se totiž modlitbě tím horlivěji, čím méně byla s to konati cokoli jiného. Jednou v noci tedy zavolala Redemptu, o níž jsem se zmínil a jež chovala obě své učednice jako své dcery, a řekla jí: „Matko, pojď sem, matko, pojď sem!" Ona ihned vstala i s druhou učednicí, jak to z vyprávění obou vyrozuměli mnozí jiní, i jak jsem se to sám v téže době dověděl. A když stály o půlnoci u lože nemocné, náhle naplnilo celý prostor té cely světlo vytrysklé s nebe a zaskvěla se taková záře jasnosti, že pronikla srdce přítomných nevýslovnou bázní, a jak potom samy vyprávěly, celé tělo jim ztuhlo a ony znehybněly v náhlém ztrnutí. Začal se totiž ozývat jakoby hluk velikého množství vstupujících a dveře cely se začaly otřásati, jako by se zástup vstupujících tísnil. A jak pravily, cítily přítomnost vcházejícího množství, ale pro přílišnost strachu a jasu nemohly nic vidět, poněvadž jejich oči svíral děs i oslňoval jas tak silného světla. Po tom světle následovala náhle podivuhodná vůně, takže líbeznost vůně opět vzpružila jejich ducha, jako jej vytrysklá záře poděsila. Když však nemohly snésti sílu toho jasu, začala Romula vlídně utěšovati Redemptu, učitelku svých mravů, jež stála u ní a chvěla se: „Neboj se, matko, neumru hned." A zatím co to často opakovala, pozvolna se vytratila záře, jež se tam rozšířila; avšak vůně, jež přišla po ní, zůstala. Tak minul druhý i třetí den a rozlitá vůně se neztrácela. Čtvrté noci opět zavolala svou učitelku. Když přišla, požádala o tělo Páně a přijala je. Ještě však Redempta a druhá její učednice neodešly od lože nemocné, když tu náhle se ozvaly na dvoře před vchodem do cely dva sbory

[164]Svátek všech tří, sv. Romuly, sv. Redempty i sv. Herundiny, se slaví společně 23. srpna. Srv. též Rozmluvy IV, 15 — totéž vyprávění téměř doslovně.

pějící žalmy, a jak samy říkaly, že podle hlasu poznaly pohlaví, muži žalmy předzpěvovali a ženy jim odpovídaly. A když se nebeský pohřební průvod objevil před vchodem do cely, byla ta svatá duše vysvobozena z těla. A jak byla nesena do nebe, začal zpěv žalmů slábnout tím více, čím výše vystupovaly sbory pějících, až nakonec ustal i zvuk žalmů i prodlévající líbeznost vůně.

12. Chudí mají býti ctěni a podporováni.

Dokud tedy žila tato žena v těle, kdo si jí vážil? Zdála se všem nehodnou a bezvýznamnou. Komu se uráčilo za ní přijíti, na ni se podívati? Byla skryta v hnoji perla Boží. Hnojem, bratří, nazývám tuto porušitelnost těla, hnojem jmenuji poníženost chudoby. Byla tedy zvednuta perla, jež ležela v hnoji, a zasazena do ozdoby nebeského krále, září již mezi nebeskými občany, již se skvěje mezi ohnivými kameny nebeského diadému. Ó, vy, kteří jste nebo myslíte si že jste bohati na tomto světě, srovnejte, dovedete-li, své nepravé bohatství s pravým bohatstvím Romuli-ným. Vy máte na cestě tohoto života všechno, majíce toho pozbýti; ona si ničeho nežádala na cestě a všechno nalezla, dosáhnuvši cíle. Vy vedete veselý život, bojíte se truchlivé smrti; ona vedla truchlivý život, nalezla veselou smrt. Vy vyhledáváte dočasné obcování s lidmi; ona jsouc pomíjena od lidí našla druhy ve sborech andělských. Učte se tedy, bratří, pohrdati vším časným; učte se opovrhovati pomíjivou ctí, milovati věčnou slávu. Ctěte chudé, jež vidíte, a ty,v nichž navenek spatřujete vyvrhele světa, uvnitř pokládejte za přátele Boží. S nimi se sdílejte o to, co máte, aby i oni jednou s vámi dobrotivě sdíleli své. Uvažte, že je řečeno ústy učitele národů: *V nynějším čase nechť vaše hojnost přispěje jejich nedostatku, aby také jejich hojnost přispěla vašemu nedostatku.* (II. Kor. 8; 14.) Uvažte, že sama Pravda dí: *Pokud jste to učinili jednomu z těchto mých bratří nejmen-ších, mně jste učinili.* (Mt 25; 40.) Proč jste líní k rozdávání, když přece to, co podáváte ležícím na zemi, dáváte sedícímu na nebi? Co však promlouvá všemohoucí Bůh k vašim uším skrze mne, to ať sám promlouvá k vašim myslím; jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha svatého Bůh po všechny věky věků. Amen.

Rejtřík textu vyložených v Homíliích na evangelia.

EVANGELIUM SV. MATOUŠE
2; 1—12 Klanění tří mudrců. Hom. X
4; 1—11 Pokušení Páně na poušti. Hom. XVI.
4; 18—22 Povolání prvních učedníků. Hom. V.
10; 5—10 První vyslání apoštolů. Hom. IV.
11; 2—10 Poslání Jana Křtitele. Hom. VI
12; 46—50 Matka a příbuzní Páně. Hom. III.
13; 44—52 Podobenství o pokladu, perle a síti. Hom. XI.
20; 1—16 Podobenství o dělnících na vinici. Hom. XIX.
22; 1—13 Podobenství o svatbě královské. Hom. XXXVIII.
25; 1—13 Podobenství o deseti pannách. Hom. XII.
25; 14—30 Podobenství o hřivnách. Hom. IX
EVANGELIUM SV. LUKÁŠE:
16; 1 — 7 Zeny u hrobu Páně. Hom. XXI
16; 14—20 Poslední zjevení a nanebevstoupení Páně.
Hom. XXIX

EVANGELIUM SV. MARKA:
2; 1—14 Narození Páně. Hom. VIII
3; 1—11 Vystoupení Jana Křtitele. Hom. XX
7; 36-50 Pokání Marie Magdaleny. Hom. XXXIII
8; 4—15 Podobenství o rozsévači. Hom. XV
9; 23—27 Následování Krista. Hom. XXXII
10; 1— 9 Vyslání dvaasedmdesáti učedníků. Hom. XVII.
12; 35—40 Podobenství o bdělých služebnících. Hom. XIII.
13; 6—13 Podobenství o neplodném fikovníku; uzdravení shrbené ženy. Hom. XXXI
14; 16—24 Podobenství o veliké hostině. Hom. XXXVI. .
14; 26—33 Následování Krista. Hom. XXXVII
15; 1—10 Podobenství o ztracené ovci a drachmě. Hom. XXXIV
16; 19—32 Podobenství o boháči a Lazarovi. Hom. XL
18; 31—43 Pán předpovídá své umučení a uzdravuje slepce u Jericha. Hom. II
19; 41—47 Pán předpovídá zkázu Jerusalema a vyhání prodavače z chrámu. Hom. XXXIX
21; 9—19 Pán předpovídá pohromy světa a pronásledování křesťanů. Hom. XXXV
21; 25—33 Pán předpovídá konec světa. Hom.
24; 13—35 Učedníci jdoucí do Emauz. Hom. XXIII
EVANGELIUM SV. JANA:
1; 19—28 Svědectví Jana Křtitele. Hom. VII
4; 46—53 Pán uzdravuje syna královského úředníka. Hom. XXVIII
8; 46—59 Pán vydává svědectví o sobě před Židy, kteří ho chtějí ukamenovat. Hom. XVIII
10; 11—16 Podobenství o dobrém pastýři. Hom. XIV
152 14; 23-31 Zaslíbení Ducha svatého. Hom. XXX.
15; 12—16 Pán dává přikázání lásky a nazývá učedníky svými přáteli. Hom. XXVII.
20; 1— 9 Petr a Jan u hrobu Páně. Hom. XXII.
20; 11—18 Pán se zjevuje po vzkříšení Marii Magdaleně. Hom. XXV
20; 19—31 Pán se ukazuje učedníkům a nevěřícímu Tomáši. Hom. XXVI
21; 1—14 Pán se ukazuje sedmi učedníkům u jezera Tiberiadského. Hom. XXIV. .'

BIBLIOGRAFIE

(Nejdůležitější literatura ke studiu života a díla svatého Řehoře Velikého.)

I. Spisy svatého Řehoře:

1. Souborná vydání: Maurinské vydání v Paříži 1705. Zlepšené maurinské vydání od J. B. Galliccioliho v Benátkách 1768- 1776. Přetisk v Migneovi, PL 75-79.

2. Novější edice jednotlivých děl:

Liber Regulae pastoralis. Ed. H. Hurter S. J. in: Opuscula S. Patrům selecta 20. Innsbruck 1872.

XL Homiliarum in Evangelia libri duo. Ed. H. Hurter S. J-in: Opuscula S. Patrům ser. II. 6. Innsbruck 1892.

Dialogorum 11. IV. Ed. U. Morica in: Fonti per la storia ď Italia 57. Roma 1924.

Registrum Epistolarum. Ed. P. Ewald - L. M. Hartmann in: MonumGermHistEpist. 1—2. Berlin 1891—1899.

3. Sacramentarium Gregorianum: Die álteste erreichbare Ge-stalt des Liber Sacramentorum anni circuli der rómischen Kir-che. Ed. K. Mohlberg - A. Baumstark in: Liturgiegeschichtl. Quellen 11—12. Munster i. W. 1927.

4. České překlady:

Kniha o správě pastýřské, jakož i Pavla Diakona . .. Život sv. Řehoře Velikého. Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Klement Kuffner. V Praze, Dědictví sv. Prokopa 1909.

Čtyři knihy rozmluv. Přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Klement Kuffner. V Praze, Družstvo přátel Studia 1924.

II. Nejstarší životopisy svatého Řehoře:

Vita s. Gregorii od neznámého mnicha z Whitby, okolo 713. Ed. A. Gasquet. (A Life of Pope St. Gregory the Great, London 1904.)

Vita S. G. od Pavla Diakona (Paul Warnefried), mnicha kas-sinského, okolo 787. Edice původní recense (H.Grisar) viz Zeit-schrKathTheol. 11 (1887). (Český překlad Kl. Kuffnera v úvodě ke Knize o správě pastýřské, v. t.)

Vita S. G. od Jana Diakona, koncem 9. stol. v Římě podle
dokladů papežského archivu („vitam ipsius de scrinio s. sedis apostolicae ... carpere studuissem"). Ed. PL 75.

Viz též: Liber Pontificalis I. Ed. L. Duchesne, Paris, Thorin 1886.

III. Moderní monografie o životě a díle sv. Řehoře:

F. Homes Dudden: Gregory the Great, his Pláce in History and Thought. London 1905. 2 sv.

H. Grisar: San Gregorio Magno. Roma 1904. T. Tarducci: Storia di S. Gregorio Magno e del suo tempo. Roma 1904.

H. H. Howorth: St Gregory the Great. London 1912. Pierre Batiffol: SaintGrégoire le Grand. Paris, Gabalda 41931. Viz též: F. Cayré: Précis de Patrologie II. 230—249. Paris, Desclée 1930.

P. Alberti: Papežové I. str. 234—255. Přerov, Společ. podniky 21931.

Otto Bardenhewer: Geschichte der altchristlichen Literatur V. § 53. Freiburg i. Br,, Herder 1932.

IV. Literatura k jednotlivým tématům gregoriánským:

1. K otázce původní podoby Registra Epistolarum:

W. W. Peitz: Das Register Gregors I. In: Stimmen d. Zeit, Erganzhefte 2, 2. Freiburg i. Br. 1912.

M. Tangl: Gregor-Register u. Liber Diurnus. In: Neues Archiv d. Gesellschaft f. altere deutsche Geschichtskunde 41 (1917— 1919).

E. Posner: Das Register Gregors I. Tt. 43 (1922).

2. K historické hodnotě Rozmluv:

A. Schrórs, in: ZeitKathTheol. 45 (1921).

3. Liber Sacramentorum:

P. Batiffol: Le<;ons sur la messe. Paris 1927. Str. 229,277,281.

4. K otázce gregoriánské reformy chorálu:

R. van Doren: Etudě sur 1'influence musicale de 1'abbaye de Saint-Gall, 1925.

C. Callenwaert: De origine cantus gregoriani: In: Epheme-rides Liturgicae 1926.
5. O domnělém autorství hymnů:
G. M. Drewes: Haben wir Gregor den Grossen als Hymnen-dichter anzusehen? In: TheolQuart. 89 (1907), 91 (1909).
6. K anglickým misiím:
S. Brechter: Die Quellen zur Angelsachsenmission Gregors des Grossen. Munster, Aschendorff 1941.
7. K theologii svatého Řehoře:
]. Tixeront: Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne, d. III. kap. 9. passim.
J. Tixeront: La doctrine pénitentielle de S. Grégoire, in: Mé-langes de Patrologie. Paris 1921.
A. Boros: Doctrina de haereticis ad mentem S. Gregorii M. Romae 1935.
P. Codet: Saint Grégoire, in: DictTheolCath, col. 1776—1781.
F. Westhoff: Die Lehre Gregors d. Grossen uber die Gaben des Hl. Geistes. Hiltrup, Missionshaus 1940.
M. Walther: Pondus, dispensatio, dispositio. Wert-historische Untersuchung zur Frómmigkeit Papst Gregors d. Gr. Kriens 1941.
8. K mystice svatého Řehoře:
Dom Ménager: La contemplation ďaprěs S. Grégoire le Grand. In: La vie spirituelle 1925.
Cuthhert Butler O.S.B.: Western Mysticism, London, Con-stable 21927.
C. Bouchage: St. Grégoire. Sa méthode spirituelle. Paris 1930.
9. Církevně-politické poměry v době svatého Řehoře:
Louis Duchesne: L'Eglise au Vle siěcle. Paris, Fontemoing-Boccard 1925.
Boast: The Relations of Pope Gregory the Great with the churches of the Roman Empire. Birmingham 1931.
H. X. Arquilliěre: L'Eglise au Moyen age. Paris, Bloud &. Gay 1939.
10. Historický význam svatého Řehoře:
E. Lucchesi: S. Gregorio Magno nel XIV. centenario della sua nascita Firenze, Lib. Fiorentina 1942.
11. Podrobnou bibliografii do r. 1936 viz: B. Steidle: Patro-logia. Freiburg i. Br., Herder 1937, str. 229—233.

PATRISTICKA KNIHOVNA
VÝBOR Z DÍLA CÍRKEVNÍCH OTCU
ŘÍDÍ TIMOTHEUS VODIČKA

SVATÝ REHOR VELIKÝ VYBRANÉ SPISY SVAZEK I
ČTYŘICET HOMILIÍ NAEVANGELIA
PŘELOŽIL A ÚVODEM I POZNAMKAMI OPATŘIL TIMOTHEUS VODIČKA

VYDALA JAKO SVŮJ 83. SVAZEK
DOMINIKÁNSKÁ EDICE KRYSTAL V OLOMOUCI L. P. 1946
VYTISKLA VALAŠSKA TISKARNA
VE VALAŠSKÉM MEZIŘIČI
CENA BROŽ. 125.- Kís

OBSAH:

SVATY ŘEHOŘ VELIKÝ ... 3
I.PAPEŽ ... 4
1. Před pontifikátem. ... 4
2. Sluha sluhů Božích. ... 5
3. Papež a císař. ... 8
4. Anglické misie. Poslední léta. ... 11
II.UČITEL CÍRKVE ... 12
1. Spisy svatého Řehoře. ... 12
2. Dogmatické názory sv. Řehoře. ... 14
3. Život činný a život kontemplativni. ... 16
4. Mravní ideál pastýře. ... 19
III.HISTORICKÝ VYZNÁM SV. REHORE. ... 20
ČTYŘICET HOMILIÍ NA EVANGELIA. ... 23
KNIHA PRVNÍ ... 24
HOMILIE PRVNÍ ... 24
CTĚNÍ SVATÉHO EVANGELIA PODLE LUKÁŠE. ... 24
O konci světa– Lk.21; 25-33. ... 24
2. Očekávání soudu nás nutí k strachu a bdělosti. ... 25
3. Tím se však důvěra vyvolených posiluje. ... 25
4. Jistota Kristových slov. ... 26
5. Jakými ranami tehdy bude svět postižen. ... 26
6. Z pohrom stárnoucího světa jest seznati přísnost posledního soudu. ... 26
HOMILIE DRUHA ... 27
Kristis předpovída své ummučení a uzdravuje slepce u Jericha Lk 18;31-43. ... 27
2.Vtělením byla uzdravena lidská slepota. ... 28
3. Představy hříchů překážejí modlitbě. ... 28
4. Čím mocněji jsme tísněni, tím vroucněji se máme modliti. ... 28
5. Tak přimějeme Ježíše, aby se zastavil. ... 29
6. Lidstvím Kristus přechází, božstvím se zastavuje. ... 29
7. Kristus nás naléhavě vybízí k modlitbě. ... 29
8. Kdo přijal světlo, následuje Krista. ... 30

HOMILIE TŘETÍ 30
Matka a příbuzní Páně Mt 12;46-50. 30
1. Co naznačil Kristus tím, že nepřijal matku. 31
3. Dokazuje se to příkladem svaté Felícity. 31
4. Nechť se muž stydí nenásledovati tuto ženu. 32
HOMILIE ČTVRTÁ 33
První vyslání apoštolů – Mt 10; 5-10. 33
2. Světu hrozící pohromy hlásají blízkost království nebeského. 34
3. Proč jsou s kázáním spojovány zázraky. 34
4. Proti simoriii a nepočestriému zisku. 35
5. Jak dobrý úmysl musíme míti k dobrým skutkům. 35
HOMILIE PATA 36
Povolání prvních učedníků – Mt 4;18-22. 36
2. Při opuštění pozemského jest vážiti náklonnost, nikoli cenu. 36
3. Nic není lacinějšího než nebe, když je kupováno, nic dražšího, když je majetkem. 37
4. Pro tuto oběť třeba zarxechati žádosti. 37
HOMILIE ŠESTÁ 38
Poslání Jana Křtitele – Mt 11; 2-10. 38
1. Zdali Jan pochyboval o Kristovi. 38
2. Člověk tělesný je podoben třtině. 39
3. Kdo se vyhýbá nesnázím, neslouží Bohu. 39
4. Janova otevřenost v kárání neřestí. 39
5. Proč je Jan více než prorok. 40
HOMILIE SEDMA 41
Svědectví Jána Křtitele – Jan 1; 19-28. 41
1. Pokorné vyznání Jana Křtitele. ' 41
2. Jaký je smysl Vykupitelova výroku. 41
3. Nenávist Židů Jana neodstrašuje od hlásání Pravdy. 42
4. Vsilí světců o pokoru 43
HOMILIE OSMA 44
Narození Páně – Lk 2; 1-14. 44
1. Tři mše v den Narození Páně. 44

2. Skrze narození Kristovo byl dán lidem pokoj. 45
HOMILIE DEVATA 45
Podobenství o hřivnách – Mt 25; 14-30. 45
1. Kdo přijal od Boha více, ať více pečuje o to, jak bude skládati účty. 46
2. Věčná odměna tomu, kdo dobře spravuje pozemské. 47
3. Prázdná výmluva lenivého služebníka a jeho potrestání. 47
4. Nebezpečí těch, kdo slyší slovo Boží, ale nemají z něho užitek. 47
5. Spravedlivost Soudce, udílejícího tomu, kdo má více. 48
6. Nutnost lásky. 48
7. Nikdo neni vyňat z odpovídání za přijatou hřivnu. 48
HOMILIE DESATA 49
Klanění tří mudrců – Mt 2; 1-12 49
1. Krátký výklad Evangelia. 49
2. Zaslepenost Židů, zapírajících Krista, jejž všechno vyznává 49
3. Herodes vzorem pokrytců. 50
4. Vyvrácení priscillianistů. 50
5. Odmítá se odpověď matematiků. 51
6. Jaké lidi symbolisují dary mudrců. 51
7. Kterou cestou je třeba se vrátit k Bohu. 52
HOMILIE JEDENÁCTÁ 52
Podobenství o pokladu, perle a síti – Mt 13;44 – 52. 52
1. Třeba postupovati od viditelného k neviditelnému. 53
2. Kdo okusil sladkosti nebeského života, povrhuje vším ostatním. 53
3. Pochvala svaté Anežky. 53
4. Proč se přirovnává Církev k síti. 54
5. Věcmi novými i starými se rozumí obojí Zákon. 54
HOMILIE DVANACTA 55
Podobenství o deseti pannách – Mt 25; 1-13. 55
1. Je třeba dbáti, aby dobré skutky nebyly zkaženy žádostí chvály. 55
2. Spáti znamená zemříti; dřímota znamená ochablost. 56
3. Den Páně překvapí nepozorné jako zloděj v noci. 57
4. Co podivuhodného, co sladkého, co trpkého bude v příchodu Soudce. 57

5. Tehdy budou prosby neúčinné. 58
6. Proto je třeba nyní bdíti. 58
7. Strašlivá smrt pyšného a rozkoším oddaného Chrysaoria. 58
HOMILIE TŘINÁCTÁ 59
Podobenství o bdělých služebnících – Lk 12; 35-40. 59
1. Jak velice jest pečovati o cudnost. 59
2. Pilně jest přihlížeti k úmyslu. 60
3. Je třeba bdíti v očekávání Krista. 60
4. Jaká je odměna takto bdících. 60
5. Ve všech obdobích života je třeba bdíti jako na noční stráži. 61
6. Proč je nutno, aby nám byla skryta hodina pmrti. 61
HOMILIE ČTRNÁCTA 62
Podobenství o dobrém pastýři – Jan 10; 11-16. 62
1. Jak se musejí pastýři báti, když se přirovnávají ke Kristu. 62
2. Rozdíl mezi pravým pastýřem a námezdníkem. 63
3. Satan je podoben dravému vlku. 63
4. Kdo nepoznávají Krista vírou a láskou, nejsou jeho ovce. 64
5. Jaká je pastva těchto ovcí. 64
6. Spěchejme k těmto pastvinám. 64
HOMILIE PATNACTA 65
Podobenství o rozsévači – Lk 8; 4-15. 65
1. Sám Kristus nás naučil vykládati Písmo obrazně. 65
2. Slovo Boží je třeba uchovávati v srdci. 66
3. Starostmi a rozkošemi i bohatstvím bývá udušeno. 66
4. Není dobrých skutků bez trpělivosti. 67
5. Zrcadlo trpělivosti v Servulovi. 67
HOMILIE ŠESTNÁCTÁ 68
Pokušení Páně na poušti – Mt 4; 1-11. 68
1. Kristus vzal na sebe naše pokušení, jež měl přemoci. 68
2. Trojím pokušením byl přemožen první Adam. 69
3. Tolikrát též Kristus zvítězil. 69
4. V Kristu jest jedna osoba, dvě přirozenosti. 69

5. Proč byl ustanoven půst čtyřicet dnů. ... 69
6. Půst nechť je provázen almužnou. ... 70
HOMILIE SEDMNÁCTÁ ... 71
Vyslání dvaasedmdesáti učedníků – Lk 10; 1-9. ... 71
1. Dvě jsou přikázání lásky. ... 71
2. Kazatelé připravují cestu Kristu. ... 71
3. Málokdo vykonává řádně tento úřad. ... 71
4. Proti pastýřům, vystupujícím spíše jako páni než jako otcové. ... 72
5. Chtivosti bud prost, kdo přijal úkol kazatelský. ... 72
6. Pokoj přinesený kazatelem nikdy není bez účinku ... 73
7. Hmotné příjmy kazatele. ... 73
8. Leniví pastýři jsou káráni. ... 73
9. Co mají pastýři připomínati především. ... 74
10. Nechť jsou jiným lidem příkladem zkroušenosti. ... 74
11. Ať nad sebou bdí tak, aby nezanedbávali svěřené duše. ... 75
12. Horlivost nechť je sdružena s mírností. ... 75
13. Vážná výtka proti svatokupectví biskupů. ... 76
14. O zanedbávání úkolu kazatelského. ... 76
15. Jakými slzami jest oplakávati tyto hříchy kněží. ... 77
16. Příčinou veřejných pohrom jsou špatní kněží. ... 77
17. Jak přísně budou potrestáni na soudě. ... 78
18. I když pastýři ovce zanedbávají, Bůh je neopouští. ... 78
HOMILIE OSMNÁCTÁ ... 79
Pán vydáva o sobě svědectví Židé ho chtějí kamenovat Jan 8; 46 – 59. ... 79
1. Jak nebezpečná jest lhostejnost k slovu Páně. ... 79
2. Podle příkladu Kristova nemá býti pohanění opláceno. ... 80
3. Kristus káže Evangelium Židům, i když se mu vzpírají. ... 80
4. Podivuhodný Kristův příklad trpělivosti a pokory. ... 81
5. Co proti tomu namítne pýcha. ... 81
HOMILIE DEVATENACTA ... 82
Podobenství o dělnících na vinici – Mt 20; 1-16. ... 82
1. Bůh jest hospodář a jeho vinicí jest Církev. ... 82

2. Lidé jsou od Boha voláni V různém věku. ... 83
3. Byvše nečinní po celý den života, dejme se aspoň opožděně do práce. ... 83
4. Co znamená reptání u těch, kdo potom dosáhli věčné blaženosti. ... 84
5. Proč je málo vyvolených. ... 84
6. Zlé nenapodobujme, ale ani nad nimi nezoufejme. ... 85
7. Příklad milosrdenství na jinochu, obráceném v nebezpečí smrti. ... 85
HOMILIE DVACATA ... 86
Vystoupení Jána Křtitele – Lk 3; 1-11. ... 86
1. Kristus shromáždil jednu Církev z Židů i pohanů. ... 87
2. Janovým křtem se neodpouštěly hříchy. ... 87
3. Co Jan kázal. ... 87
4. Janova pokora. ... 88
5. V jakém smyslu se růstem Kristovým umenšoval. ... 88
6. Slibuje se obrácení nešlechetných a hněvivých. ... 88
7. Krista uzří veškeré tělo až v den soudu. ... 89
8. Nestačí pokání, nenese-li důstojné ovoce. ... 89
9. Nekajícnost Židů, způsobená pýchou. ... 89
10. Trest těch, kdož nepřinášejí ovoce pokání. ... 90
11. K ovoci pokání náleží skutky milosrdenství. ... 90
12. Především třeba pamatovati na spravedlivé a na kazatele Boží. ... 91
13. Co znamená na poušti Církve cedr, trní, myrta atd. ... 91
14. Co znamená, že království nebeské trpí násilí. ... 92
15. Moc pokání. ... 93
KNIHA DRUHA. ... 93
HOMILIE DVACATA PRVNÍ ... 93
Ženy u hrobu Páně – Mk 16; 1-7. ... 93
I. Některé homilie byly k lidu prosloveny, jiné přečteny. ... 94
2. Krátký výklad čtení z Evangelia. ... 94
3. Jak se musejí jeho slávy hrozit ti, kdo ho nemilují ... 94
4. Třeba hledati Ježíše, a to ukřižovaného. ... 95
5. Co znamená Galilea. ... 95
6. Vzkříšení svatí jsou znamením budoucího vzkříšení. ... 95

7. Zmrtvýchvstání bylo větším zázrakem než sestoupení s kříže. ... 96
HOMILIE DVACATA DRUHA ... 97
Petr a Jan u hrobu Páně – Jan 20; 1-9. ... 97
1. Každý ať pomáhá bližnímu podle svých sil. ... 97
2. Příběh z Evangelia obsahuje mnohá tajemství. ... 97
3. Ke Kristovu hrobu přišla synagoga dříve, ale nevešla. ... 98
4. Bůh je v jednotě, nikoli v rozdělení myslí. ... 98
5. Jednou uvěří i Židé v Krista. ... 98
6. Jak velice vynikají velikonoce nad ostatní svátky. ... 99
7. Co nás o něm učí Pavel. ... 99
8. Velikonoční přijímání aí provázejí dobré skutky. ... 100
9. Kdo má požívati velikonočního beránka. ... 101
HOMILIE DVACATA TŘETÍ ... 102
Učeníci jdoucí do Emauz Lk 24; 13-15. ... 102
1. Proč se Pán zjevil dvěma učedníkům jako cizinec. ... 102
2. Osvěcuje nás ne slyšení, nýbrž plnění přikázání. ... 103
HOMILIE DVACATA ČTVRTÁ ... 103
Pán se ukazuje sedmi učedníkům – Jn 21; 1 – 14. ... 103
1. Povolání, jež stěží může býti bez hříchu, je třeba zanechati. ... 104
2. Proč stál Kristus na břehu. ... 104
3. Jak velice se liší pozemská Církev od Církve vyvolených. ... 104
5. Proč Kristus jedl pečenou rybu a plást medu. ... 106
6. Co vyjadřuje poslední Kristovo stolování. ... 106
HOMILIE DVACATA PATA ... 107
Pán se ukazuje Márii Magdaléně – Jn 20; 11-18. ... 107
1. Láska a slzy Marie Magdaleny. ... 107
2. Jak se skví tato ctnost u Marie Magdaleny. ... 108
5. Kristus má býti kázán v obojí podobě. ... 109
4. Písmo svaté někdy dojímá k pláči, jindy utěšuje. ... 109
5. Rozmluva Marie s Pánem je svědectvím vzájemné lásky. ... 110
6. Kristus roven Otci a s ním souvěčný. ... 110
7. Zmrtvýchvstání Páně dosvědčuje jeho dobrotu ... 111

8. Ďábel byl zahuben, zakousnuv se do nástrahy. 111
9. Napadnuv nevinného, pozbyl ďábel práva na vinníky. 111
10. Marie Magdalena je svědkem božského milosrdenství. 112
HOMILIE DVACATA SESTA 113
Pán se ukazuje učedníkum a nevěřícímu Tomášovi – Jan 20; 19-31. 113
1. Jak mohl Kristus tělesně vejiti k učedníkům zavřenými dveřmi. 113
2. K čemu byli Kristovi učedníci posláni do světa. 113
3. Proč byl dán učedníkům Duch dvakrát. 114
4. Jaké jsou účinky jeho vlití. 114
5. Místo apoštolů zaujímají biskupové. 115
6. Jak mají užívati moci svazující a rozvazující. 115
7. Užitečnost Tomášovy nevíry. 116
8. Tomáš viděl člověka, uvěřil v Boha. 116
9. Záslužnost pravé víry. 116
10. Jak se mají slaviti svátky. 117
11. Jak horlivě se máme starati o svou spásu. 117
12. Dokazuje se vzkříšení těla. 117
HOMILIE DVACATA SEDMA 118
Pán dáva učedníkům přikázání lásky Jan 15; 12 – 16. 118
1. K lásce, vlastnímu přikázání, náleží všechno ostatní. 119
2. Zchytralé popouzení ďáblovo k nenávisti. 119
3. Jak vyzkoumáme, milujeme-li nepřátele. 119
4. Kdy se stáváme přáteli Kristovými. 120
5. Zásluhu z přátelství Božího nepřičítejme sobě. 120
6. Zdali dosáhneme všeho, oč prosíme ve jménu Kristově. 121
7. Jak málo lidí se modlí náležitě. 121
8. Před modlitbou máme odpustit svým dlužníkům. 122
9. Nemáme hledět na velikost utrpěné škody. 122
HOMILIE DVACATA OSMA 123
Pán uzdravuje syna královského učedníka Jan 4; 46 – 53. 123
1. Ke konání zázraků nebylo třeba Kristovy tělesné přítomnosti. 123
2. Kristus učí pokoře, tlumí pýchu. 123

3. Napomenutí k pokoře. 124
HOMÍLIE DVACÁTA DEVÁTA 125
Poslední zjevení a nanebostoupení Pána Mk 16; 14-20. 125
1. Pochybování učedníků utvrzuje víru ve zmrtvýchvstání. 125
2. Vším stvořením se vlastně rozumí člověk. 125
3. Jaká víra je k spáse nezbytná. 126
4. Jaká znamení mají provázetí pravou víru. 126
5. Rozdíl mezi Kristem a Eliášem. 127
6. Enoch a Eliáš byli obrazem Krista. 127
7. Kristus soudce i pomocník. 128
8. Znamení a zázraky provázejí poslušné. 128
9. Bílé roucho andělů je znamením radosti. 128
10. Jaký užitek máme z nanebevstoupení Kristova. 128
11. Spěšme následovati Pána, vystupujícího na nebe. 129
HOMILIE TŘICÁTÁ 129
Zaslibení Ducha Svatého Jan 14; 23 -31 129
1. Účinek božské lásky v myslích. 130
2. Jak důstojné je míti Boha v sobě přebývajícího. 130
3. Paraklitus znamená Obhájce nebo Utěšitel. 131
4. Pýcha zasloužila zmatení jazyků, poková sjednocení. 131
6. Proč se Duch objevil nad Kristem jako holubice. 133
7. Vypočítávají se dary Ducha svatého. 133
8. Podivuhodná statečnost Petra, dříve tak bojácného. 133
9. Podivuhodné dílo Ducha na apoštolech. 134
10. Nemohouce patřiti na Boha přímo, spatřujeme ho v apoštolech. 134
HOMILIE TRICATA PRVNÍ 135
Podobenstntví o neplodném fíkovníku, uzdravení neplodné ženy Lk 13; 6 – 13. 135
1. Kristus mluví nejen slovy, nýbrž i skutečnostmi. 135
2. Upadnuvše do hříchu, neneseme ovoce a jsme shrbeni. 136
3. Bůh k nám přišel hledat ovoce. 136
4. Jak spravedlivě se hrozí vytětím neplodnému stromu. 136
5. Vinař se má přimlouvati za takový strom. 137

6. Slabost a neplodnost člověka po hříchu. 137
7. Kristus takového člověka osvěcuje a pozvedá. 137
8. Pozemskými žádostmi upravujeme v sobě cestu zlým duchům. 138
HOMILIETRICATA DRUHA 139
Nasledování Krista Lk 9;23-27. 139
1. Jaké léky přinesl Kristus pro naše choroby. 139
2. Proč se máme odříci svého majetku. 139
3. Po zapuzení nepravostí je třeba vyhledávati ctností. 140
4. Zdrželivosti těla činí nástrahy ješitnost. 140
5. Jaká nebezpečí přinášejí pokojné doby. 141
6. Jak vyzkoušíme svou víru v Krista v čas pokoje. 141
7. Královstvím Božím je někdy nazývána přítomná Církev. 142
8. Pomáhají těm, kdož se dožadují jejich pomoci. 142
9. Važme si pomoci těchto patronů. 143
HOMILIE TRICATA TRETI 143
Pokáni Márie Magdaleny – Lk; 7,36-50. 143
1. Mariino pokání dojímá k slzám. 144
2. Přinesla tolik obětí, kolika rozkošem se oddávala. 144
3. Posuzující farizeus byl sám hoden soudu. 144
4. Farizeus je odsuzován vlastními ústy. 145
5. Farizeus představuje národ židovský, žena obrácené pohanstvo. 145
6. Nohy Kristovy jsou obrazem tajemství Vtělení. 146
7. Jak lahodným pokrmem jsou Kristu slzy pokání. 147
8. Kristova dobrotivost a milosrdenství k hříšníkům 147
HOMILIE TRICATA ČTVRTÁ 148
Podobenství o stracené ovci a drachmě Lk 15; 1-10. 148
1. I když jazyk mlčí, láska neochabuje. 149
2. Pravá spravedlivost má útrpnost, nepravá odsuzuje a pohrdá. 149
3. Kristus dává příklad milosrdenství 149
5. Proč je v nebi větší radost nad obrácenými hříšníky než nad spravedlivými. 150
5. Přece však se Bůh nad některými spravedlivými raduje více. 150
6. Pastýřem a ženou je znázorňován sám Bůh. 150

7. Devatero řádů andělských 151
8. Služby andělů. 151
9. Výklad jmen hlavních andělů. 152
10. Názvy a úkoly jednotlivých řádů. 152
11. Jaký užitek máme míti z následování andělů. 153
12. Kdo nenáleží k žádnému z těch řádů, je hoden soucitu. 154
13. Andělé vyšších řádů vysílají anděly nižší. 154
14. Některé věci náleží jednotlivým kůrům, jiné jsou společné. 155
15. Způsob pokání. 155
16. Kdo se dopustil nedovoleného, ať se zdržuje dovoleného. 155
17. Velkodušnost Boha, čekajícího na naše pokání. 156
18. Přísné a spasitelné pokání Viktorinovo. 156
HOMILIE TŘICÁTÁ PATA 157
Kristus předpovída pohromy světa a přenasledovani křestanu Lk 21; 9-19. 157
1. Proč Kristus připomíná hrozící neštěstí. 158
2. Zmatek živlů nastane po zmatku srdcí. 159
3. Srdce slabých jsou posilována proti nastávajícím zlům 159
4. Naděje na vzkříšení všechno ulehčuje. 159
5. Znaky pravé a nepravé trpělivosti. 160
6. Jak lstivě ďábel podněcuje k netrpělivosti. 160
7. I v míru můžeme dosáhnouti odměny mučednictví. 161
8. Příklad trpělivosti na opatu Štěpánovi. 161
9. Kolika způsoby lze pěstovati trpělivost. 162
HOMILIE TRICATA ŠESTÁ 162
Podobenství o veľké hostine – Lk 14; 16-24. 162
1. Rozdíl mezi rozkošemi tělesnými a duchovními. 163
2. Kristus nás zve k nebeským rozkoším. 163
3. Bláznovství odmítajících. 164
4. Výklad jejich prázdných výmluv. 164
5. Komu náleží jednotlivé odpovědi. 165
6. Místo pyšných jsou vyvoleni pokorní a chudí. 165
7. Ponížení obrací člověka k sobě a k Bohu. 165

8. Pohané zaujali místo Židů při hostině. 166
9. Někteří jsou přinuceni přijíti na hostinu. 166
10. Zavržení těch, kdo neposlechli Božího pozvání. 167
11. Jak nakládati se světskými statky. 167
12. Jak máme užívati pozemského podle apoštola. 168
13. Málokdo zachází se světským v duchu nikoli světském. 168
HOMILIE TRICATA SEDMA 169
Následovaní Krista Lk 14; 26-33. 169
1. Před nebeskými věcmi bledne všechno ostatní. 169
2. V jakém smyslu máme své rodiče milovati i nenáviděti. 170
3. Pavel jako příklad nenávisti. 170
4. Tělesné náklonnosti nesmějí odváděti od cesty k Bohu. 170
5. Kříž se nese dvojím způsobem. 171
6. Všechno, co konáme, třeba prozíravě připraviti. 171
7. Pilně je třeba se stříci špatných myšlenek. 172
8. Příklad účinnosti svaté oběti. 172
9. O biskupu Cassiovi. 173
10. Soudce oddaluje příchod, aby neměl koho trestat. 174
HOMILIE TRICATA OSMA 174
Podobenství o svadbě královské Mt 22; 1-14. 174
1.Matouš a Lukáš jsou uváděni ve shodu. 175
2. Královstvím Božím se obyčejně rozumí Církev spravedlivých. 175
3. Svatbou Syna Božího je jeho Vtělení. 175
4. Z Otců Starého i Nového Zákona je nám přichystána hostina. 176
5. Někteří nejen odmítají milost, nýbrž i bojují proti ní. 176
6. Na jejich místo vstupují jiní. 177
7. V Církvi jsou dobří smíšeni se zlými. 177
8. Nesmí nás desíti, že je v Církvi mnoho zlých a málo dobrých. 178
9. Varujme se, abychom nepřišli na svatbu bez roucha svatebního. 178
10. Láska je zahrnuta ve dvou přikázáních. 179
11. Láska k bližnímu má dvě přikázání. 179
12. Jinak hrozí přísný trest od Krista. 180

13. Co znamená výrok pronesený nad hostem bez roucha svatebního. 180
14. Co znamená skrovný počet vyvolených. 180
15. Příklad toho, co bylo řečeno. 181
16. Theodor vyrván z tlamy ďáblovy. 182
HOMILIE TRICATA DEVATA 183
Předpověd zkázy Jeruzaléma; vyhnáni prodavaču z chrámu – Lk 19; 41 – 47. 183
1. Kristus předpověděl zkázu Jerusalema. 183
2. Zkázu národa zavinili nejvíce kněží. 184
5. Co znamená zkáza Jerusaléma v duchovním smyslu. 184
4. Duše bude při smrti znepokojována ďábly. 185
5. Příčina této pohromy. 185
6. O kněžích, kteří kupčí s náboženstvím. 185
7. Mysli věřících mají býti domem modlitby. 186
8. Je třeba mysliti na smrt. 186
9. Ochranu před ďáblem najdeme u Krista. 187
10. Cena dobrých skutků se dokládá příkladem Martyriovým. 187
HOMILIE ČTYŘICÁTA 188
Podobenství o Lazaru a Boháčovi Lk 16; 19-31. 188
1. Zásady výkladu biblického. 189
2. Boháč je obrazem židovského národa. 189
3. Morální smysl čtení Evangelia. 191
4. Proč Lazar trpěl. 191
5. Spravedlivost a přísnost soudů Božích. 192
6. Svěřené dary v nás musí buditi bázeň. 192
7. Zdali blažení mají útrpnost se zavrženými. 193
8. Vidění slávy blažených zvyšuje muka zavržených. 193
9. Příkazy zákona a přikázání Spasitelova. 194
10. Třeba vyhledávati přímluvy chudých u Boha. 194
11. Příklad cti vzdávané chudému. 195
12. Chudí mají býti ctěni a podporováni. 196
Rejtřík textu vyložených v Homíliích na evangelia. 196
BIBLIOGRAFIE 197